

MORBI GALLI

CI CVRANDI RATIO EXQVI

sitissima, à uarijs, ijsdemq; peritissimis
medicis conscripta; nempe

PETRO Andrea Matthæolo Senensi. *pagina. 5.*

IOANNE Almenar Hispano. *pag. 78.*

NICOLAO Massa Veneto. *103.*

NICOLAO Poll Cæsareæ Maiest. physico. *217.*

BENEDICTO de Victorijs, Faentino. *227.*

HIS ACCESSIT

ANGELI Bolognini de ulcerum exteriorum
medela opusculum perquam utile. *pag. 236*

EIVSDEM

De unguentis ad cuiusvis generis maligna ulcera
conficiendis lucubratio.

*Cum Indice rerum omnium quæ in curationem cade-
re possunt copiosissimo.*

*Qui Chir-
guarum*

Basileæ, apud Ioan. Beb.

D. M. XXXVI.

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[Handwritten text on the left margin, possibly a signature or date.]

[Faint handwritten text at the bottom of the page.]

IOSEPHVS TECTÄNDER CRACOVIA-
ENSIS ADAMO BRESINIO PHILO-
sophiæ Medicinæq; peritissimo, S. D.

DEO iucunda est mihi tuæ suauissimæ consuetudinis recor-
datio, Adam cruditissime, ut quotiescunq; mecum reputo qui-
bus auspicijs nostra mutua necessitudo initium coeperit, quoue
pacto quasi gradibus quibusdam corroborata inter nos sit, di-
ci non potest, quàm mihi uel hanc ob rem beatus felixq; esse uidear. Nam
cum tu Patauij optimorum studiorum cohonestandorū causa degeres, & in
hoc omni cura incumberes, ut medicam facultatē, in qua apud nostrates iam
à multis annis felicissimo successu enitueras, ad plenum exornares, uidebare
mihi nihil tam studiose conari, quàm ut tui animi inclinationem, qua mirifice
in me propendebas, aliquo egregio argumento aliquando declarares. Atqui
etiamsi cum tecum adhuc agerem, fructus amicitiae nostræ satis splendidos
perceperim, tu tamen ne sic quidem conquiescendū tibi putasti: uerum post-
quam iam Italia relictā Cracouiam, deo duce, redieras, nunquā non cessasti
de me omnia amica & sentire & prædicare. Ego uero quia tuam tam insi-
gnem beneuolentiam hætenus nulla re compensare possem, nec idoneam ali-
quam occasionem rursus de te bene merendi inuenirem, uerererq; ne, si hæc
ominino silentio præterirem, ingratitude nota meritò aspergerer, scriptis
saltem me optimæ tuæ uoluntatis nō immemorē, ostendere tibi in animū in-
duxi. Vt autē & cessatio isthæc mea æquiorē locum apud te obtineret, inij ra-
tionem qua silentij damna non intempestiue resarcirē. Mitto itaq; ad te literas
has, optimam in spem ueniens, tum per se pro iure amicitiae nostræ, tum quod
cum fœnore ueniunt, haud parui ponderis apud te futuras. Nam adferunt hæc
secū selectissimos doctissimorū uirorū flores, exquisitaq; ad arcendas morbi
Gallici diras noxas alexipharmaca. Neq; enim quisquā est tam rudis, aut re-
rū imperitus, qui ignoret, quàm uaria mala, ægritudo hæc mortalibus dede-
rit, quamq; perniciosè ac uirulēter per innumeros populos, regiones ac urbes
grassata fuerit, dum alij quidem ipsamet affectus malignitate conficiuntur,
alij uero non minus cruciatuum magnitudine, quàm medicorum uecordium
turba cōcidunt: ut interim taceam peritissimos quosq; uiros sæpenumero sa-
tis calamitosus successibus cum excetra hac depugnasse, ac non sine ingenti
ægorū periculo, anteaquā certa huius mali medela inuēta esset, ipsos quoq;
periclitatos fuisse. Atqui nunc si quis præclarū hoc opus, quod nos à grauissi-
mis rei medicæ professoribus conscriptum, tua sub tutela in publicum emitti-
mus, diligenter euoluerit, sine ulla dubitatione opitulari huic morbo exacte

poterit, sibiq; ac cæteris ab eodem perinde præcauebit, atq; Vlysses olim sese
unâ cum socijs suis μῶλυ Homericò aduersus omnes Circes præstigias præ-
muniuit. Cæterû si qui erunt, qui fortè aliqui erunt, qui rerum dilucida disqui-
sitione nō contenti, uerborum ornatum in hac tractatione requirent, his non
aliter responsum uolo, quàm ut illud audiant, quod primo Methodi Galenus
aduersus Thessalû scribens his uerbis profert: καὶ γὰρ εἰ σολοικίζων τις
ὀνομάζοι τίποτε, πρόσγε τὸ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα τὸ ἐπισήμῳ
ἔσθ' ἢ τῷ βλάπῃ. Quod latine sic sonat: Etenim si quis uel solœcismû
cōmittens, alicui rei nomen indiderit, nihil id ad consequendam rerum notia-
tiam officere potest. Præterea uero quandoquidē compertum habeo te hæc
ipsa opera, quæ nos denuò excudi curauimus, antea quoq; Venetijs publica-
ta uidisse: ideo ne tibi nostri hi conatus superuacanei omnino uideantur, in-
primis perpendas uelim, quod Veneta æditio tot mendis scatebat, ut uel pri-
mo obtutu Lectori quantumuis perito, in eruendis sensibus negotiû non uul-
gare incumberet. Verum nos solidâ nauauimus operâ ut omnia castigata, &
quantum eius fieri poterat emendata in lucem prodirent: id quod cuius eui-
denter patebit, qui præsentia hæc cum prioribus conferre non fuerit grauas-
tus. Ad hæc quò æditio ista nō sine accessione ad tuas manus perueniret, ad-
iecimus eiusdem argumenti Nicolai Massæ opus, quod & ipsum antea non
sine mendis circumferebatur. Vt autem operi huic prorsus nihil deesset quod
ad perfectam medendi tam horrendi morbi rationem spectaret, addidimus
etiam tractatum, quem Benedictus Victorius Fauentinus, uir ob eximiâ eru-
ditionem nunquam satis laudatus, nobis dictauerat. Proinde, Adam ornatissi-
me, rem te dignissimam feceris, si mea in te obseruantia, mutuaq; nostra con-
suetudine prouocatus, his lucubrationibus te patronum sis non grauatim ex-
hibiturus, ac tua in relegendis ipsis alacritate, rei medicæ studiosos
ad amplectenda tantorum uirorum monimenta excitaturus.

Vale. Basileæ, Idibus Martijs, ANNO

M. D. XXXVI.

ci præstantiss, in librum suum de morbi Gal
lici curandi ratione, præfatio.

Cum ualle quadam secreta, locisque desertis
ab omni sequestratum penitus medicorum
conuictu fato me continerem, censuissemque,
sicut olim Philoctetes, diutius in solitudi-
ne mihi permanendum, per hyemem no-
stræ disciplinæ memoriam literis propagare non alienū
putauī, ut & nobis solatium, & lectoris pro uirili utilita-
tem pararemus, ne quando non solum uitæ in obscuro
transactæ, sed etiam temporis amissi reddenda ratio fo-
ret. Nam dum tempus ferebat, & herbæ, arbores, uir-
gulta, cæteraque id genus in collibus, pratis, & conualli-
bus germinabant, quæ aliquid medicinæ conferre uide-
bantur, ea cōsectabar, solatiūque loco mihi tunc erat, hæc
uacuum partim sub umbra, ut flaccescerent, collocare,
partim æneis & uitreis organis igne subdito in purissi-
mas aquas redigere: sicut ardente iam Syrio domi sub-
tilissimæ naturæ liquorem, summoque precio compara-
tos medicamentorum potus conficiebam. Longum esset
antidota, collyria, cataplasmata, quibus tunc insudabam,
sigillatim connumerare. Nec ab industria uacuus au-
tumnus erat: per altissimos namque montes sedulo gra-
du radices utriusque Veratri, quod Helleborum Græci
dicunt, Dictamnique Bezoardici perscrutabar, herba-
rumque ferme omnium, quarum apud Medicos nomen
est celebre, passim gramina radicitus extirpabam. Nec
minus, prout occasio sese ingerebat, & abietis oleū sum-
mo odore præditum, uulneribusque conglutinandis ap-
tissimum, & ex larice cum Agaricum, tum gummi li-
quidum, ex quibus summa male habentibus medicina
salutem promittit, colligebam. Nunc uero cum hyems
in autumnī locum successerit, per brumam quid aliud
agendum superest, quam quæ à diuersis authoribus de

medicina tradita fuerint, memoriae cōmendare, siue ali-
 quid scribere? Sed cogitanti mihi aliunde mortuorum
 memoriam minime pendere, nisi ex monumentis litera-
 rum, dubius distrahebatur animus, Cōmentariā ne cō-
 scribere in eminentissimos medicine professores, an ali-
 quid meo Marte cudere deberem: nec sanē quid potius
 esset præstandum suppetebat: nam primum satis uul-
 gare uidebatur, ab altero deterrebat negotij magnitu-
 do. Quæ dum egomet mecum disquiro, forte fortuna
 in manus inciderunt quædam de morbo, quem Galli-
 cum dicunt, à neotericis conscripta, quibus cum mul-
 ta mihi comperta adiūci, & pleraq; meliora fieri posse ui-
 derent, accepissemq; iam calamum exaraturus opuscu-
 sculum quod meo iudicio posset nōnihil laborantibus
 opis afferre, Franciscus Aliger præstò fuit, in quo præ-
 ter fidem, mirificamq; in me animi inductionem, sum-
 ma inerat comitas. Mutua igitur data acceptaq; salute,
 confectisq; tribus aut quatuor spatijs in tepidario sedi-
 mus, ubi post familiarem sermonem friget, Franciscus
 huc euasit. FRANCISCVS. Et otium tuum, & hyemis
 solitudo hortantur, ut te pro summa inter nos beneuo-
 lentia, quod iandudum concupierā, sed pudore penē
 subrustico deterritus non audebam tot alioqui nego-
 tijs districtū diutius interpellare, nunc obtester, de mor-
 bo Gallico diligenter ut differas. Nam hæc opuscula,
 quæ circunferuntur, potius aliquando infirmitatem, q̃
 sanitatem patientibus exhibent, quæ quidem tanquam
 deterrima detestor: nec mehercule iniuria. Quid ete-
 nim præter suffitus illinitionesq; uiui argenti (extinctū,
 quod uiuum est, dicunt) quibus mea sententia nihil est
 deterius, in se habent? A te uero cum primis originem,
 causam, cognationem, principium, qualitatem prædi-
 cti mali, deinde uictum, abstinentiam, quam sustinere
 debeat affectus, tum potiones, medicamenta, pharma-
 ca, fomenta, quibus huiusmodi noxa ferē plerunq; so-
 let expugnari, desidero, nulla alia de causa, nisi, ut ubi
 primum

primum talia fuero diligenter expiscatus, tanquā planus improbissimus secundarum partium, statim primarum fiam. Proinde uide quid agas. Hec te prius scire uolui, ne postea dicas non prædictū. **ANDREAS.** Bene profecto & ex usu nostro id sermonis nūc incidit, quippe de his me percunctaris, quæ iandudum scribere conceperam animo: calcaria igitur equo sponte currenti (ut aiunt) addidisti: nam quod tu perplexe minitaris postea uidero: quamuis (uerè dicam) nimium oneris nobis imponis, quasi uero cæteros in hac cura medicos excellamus. Tu quidem mi Francisce, qui tantū mihi tribuis, quantum ego nec agnosco, nec postulo, facis amice: tamen si uellem aliquando confore, quod credis esse, aut futurum breui speras: sed certe (ingenue dicā quod sentio) nihil in me uideo signi, quo possim quandoquid futurum mihi promittere. Sed de his haftenus. Verum antea quā hi sermones se altius efferant, ut uiua tantum ueritas cœlestis spiritus gratia ore nostro proferatur in lucem, in primis Deo optimo maximo inuocato colloqui incipiamus.

E N A R R A T I O.

OMNIPOTENS pater (ut Hesiodus) antiquorum peruicaciam percipiens, Pandoram cum dolio malis referto terris immisit. Denuò memoria patrum, ut ineffrenatam mortalium luxuriam debitis afficeret poënis, aut propositis cōtineret supplicijs, morbo quem Gallicum uocamus, Italiā belarum procellis concussam confecit, qui postea contagione uulgatus est. Quidam deo, cum sit summa bonitas, mala tribui non debere contendunt, proinde gentium colluione aërem infectum producunt. Habes originem, nunc causam cognosce, de qua medicorum

præstantissimo cuius diuersa sententia est, ut non possis quis uero propius accesserit, facile conijcere: quippe quoniam philosophantes plerique in Saturni Martisque aspectum cum retrograda Venere causam conijciunt, cuius coniunctionis tanta fuerit malitia, ut non immerito morbus inde processisse sit uisus. Fuere qui corruptum cœli tractum sanguinem in atram bilem conuertentem causati fuerint. Nonnulli morbum Gallos, cum per montem Saluium iter facerent, à foeminis leprosis per coitum primitus contraxisse, eorum postea intemperantia atram bilem pituitamque procurante, memoria prodiderunt. Inde putarunt medicinam plerique profitentes malum Elephantia non absimile, qui Cornelij Celsi, Galeni, Paulique Aeginetæ sententijs uidebantur inniti. Nonnulli melancholicos uaros, quos etiam morbillos dicunt, aut malum mortuum dixerunt. Nos uero multis, eisdemque potentioribus argumentis conuincemus hunc morbum ab Elephantia plurimum distare. Cæterum morbillos melancholicos, siue malum mortuum, quis sanæ mentis dixerit, qui nouerit morbum Gallicum sæuas neruorum distentiones, iuncturarum dolores, ossium putrescentium corruptiones, & ulcera sequi malignitatis supremæ? Quibus omnibus sanè conuincitur, nobis accessisse ægritudinem nouam. FRANCISCVS. Agis perplexe mecum, tardiusculus sum, quam obrem cum hæc abs te differi uerbosius uelim, tum illud in primis, quod minus est triuiale, quibus scilicet signis Medicus ille, qui laborantem sit suscepturus, hunc morbum à sanguine, aut à bili, aut à pituita, aut ab atra bili cognoscat procedere, quoniam mihi satis compertum est à quatuor humoribus hunc foueri posse. ANDREAS. Recte tu quidem Francisce, & uere: neque enim ab isto morbo, ni ita esset, ut dixi, tanta contagio, tanta nobis impenderent mala: quoquo te uerteris, hæc noxa præstò est, nullo pacto excluditur, semper intempestiua, semper molesta est.

Verum

Verum tibi mos geratur. Nōnullos plerunq; uidimus pustulis, & tuberculis exilibus subrubeis totum corpus aspersum gerentes, quibus sub alis, & in inguinibus, abscessus corporis turbinati, quadam malignitate subitō emerferunt. Quod Galenus cum à sanguine, tum à bile fieri credidit his uerbis, sexto Aphor. lib. Sublimiores pustulæ, atq; tubercula, ab humore calidiorē generantur. Hæc ille. Sed is morbus, cum à sanguine fouet, humoris benignitate leuioribus curatur remedijs. Sūt qui maculas tantum rubeas, in luteum tendentes colorem monstraauerint, quibus & in faucibus, & circa pubem, nunc erisypela, nunc Persicus ignis, & Phthiriasis noua quadā specie se efferant: hi ferē biliosi circa frontem dolore conflictantur. Pituitæ uero, & atræ bilis signa sunt, dolor in occipite, distentio neruorū, crurum uexatio, liuentes, & uerrucosæ suppurationes, e gypso præterea concretis nodis affecti, nocte magis quā die torquentur. Vnde non abnuerim morbum Gallicum à quocunq; foueri humore, præsertim cum uiderimus omnes species apostematum, cutisq; exulcerationis, & malorum ulcerum, ab expertis chirurgis, eisdemq; doctissimis uiris, eorundem monumentis annotatæ, huic complicari, quibus rarius, aut nunquam fortasse remedia monumentis literarum prodita Gallica malignitate contulerūt. Omnia itaq; (ut uno uerbo dicā) morborū genera, quæ à medicis describuntur, possunt cum Gallico cōcurrere: tantū etenim inest uirus, & ubi primum iecur occupauerit, mortales illico in morbos paratos fieri detrudat. Si quod etiam corpus occupauerit, in fecerit ue, aliqua ægritudine prius imbutum, in suam malignitatem breuī conuertit eam, ut scelerum multitudine nobis tam uirulentam pestem diris immissam non immeritō uidear dixisse. Sed nūc quod pollicitus sum. Nonnulli medicinæ interpretes non cōtemnendi tempestate nostra, pluribus priscorum monumentis innixi, morbum Gallicum esse Elephantiam omnino uoluerunt.

Omnia m
rū genera
Gallico co
runt.

bum Gal
n non esse
phantia.

Quorum sententiæ nō accedentes, dicimus testimonio eorum, qui de Elephantia conscripserint, semper ex ea pedes ægrotantium intumescere. Celsus etenim his uerbis utitur: Summa eius cutis inæquabiliter crassa, tenuis, dura, mollisq̃, quasi squamis quibusdam exasperatur, corpus emacrescit, & pedes intumescunt. Galenus etiā de medicis diffinitionibus sic autumat: Elephas est affectus, qui cutem crassam, & inæqualem reddit, tum colorem liuidum in albo oculorum facit, exeduntur pedum, manuumq̃ summæ partes, sanies defluit liuida, & male olens. Plinius etiā libro x x v i. cap. primo naturalis historiæ sic: Diximus Elephantiam ante Pompei Magni ætatem non accidisse in Italia, & ipsam à facie sæpe incipientem, in nare primo ueluti lentacula, mox inualescēte per totum corpus, maculosa, uarijs coloribus, & inæquali cute, alibi crassa, alibi tenui, dura ceu scabie aspera, ad postremum uero nigrescente, & ad ossa carnem apprimente, intumescantibus digitis in pedibus manibusq̃. Hæc equidē dicta si recte perpendimus, maximum discrimen inter hos innunt, cum dicāt, quod summa cutis est inæquabiliter crassa tenuisq̃. Quod morbo Gallico laborantibus ferē nō euenit: nam quamuis sint tubercula, pustulæ uel in corpore ferē toto, summa tamen cutis æqualis apparet. Addunt Elephantiam prope nares semper oriri: at Gallicus colem, testiculosq̃ quamprimum infestat. Postremo Elephantiaci maximos in pedibus patiuntur tumores, sicut etiam pedū, manuumq̃ summæ partes exeduntur: at in Gallicis secus est. F R A N. Quid tu hæc mihi: quasi uero cum imperitissimis rerum omnium sermonem habeas: nam quotusquisq̃ est, qui tibi talia differenti tacitus assentiatur? Verum ut ad me redeam, quod ex autoritatibus ueterum persuadere conaris, aliter esse experientia compertum habeo. Romæ dum essem, nonnullos uidi turbæ prætereuntium expositos in Aurelio ponte, iuxta molem Hadriani, morbo Gallico male affectos, manibus

manibus exesis, naribusq̃, tum detritis omnibus articulis, inæquali summa cute: quo fit, ut aut hunc morbum Gallicum non fuisse dicas, aut Elephantiam Gallicum morbum fatearis præter sententiã. ANDR. Noli tam superbe, ne dicam subabsurde, dicentem compellare, cum tu, si recte memoria teneo, superius cum omnibus humoribus conglutinari, ego cum omnibus ægritudinibus habere cognationẽ dixerimus. Quod cum ita sit, quĩ fieri potest, ut annuat, Elephantiam pedum potius quã aliarum corporis partium malum? Quod si superioribus uerbis parum credideris, adducam Galenũ ad Glauconẽ libro secundo cap. de cancro, talia dicentem: Sæpius cancer ad uarices decurrit, & quandoq̃ ad cutim uniuersam expellitur, fitq̃ is morbus, quem Elephantem nominant. Quid igitur obstat, cur nõ ijs Gallicis, quos adduxisti, tum humoris admistione melancholici, tum medicorũ præterea negligentia, Elephantia accesserit? Quinetiam Auicenna III. sui Canonis, Elephantia, ait, est additio in pedibus secundũ modum, qui accidit in uenis uaricum. Item Rasis in libro diuisionum sic: Elephantia accidit in pede, & crure, ita quod quando cõfirmatur non habet curationem. Subsequitur ijs Auenzoar: Dicitur Elephãtia, quia taliter disponuntur pedes, ut assimilentur pedibus uel tibijs Elephantis. Causas aut eiusmodi ægritudinis paucis VI. Aphor. lib. commen. XXI. aperuit Galenus, cum dicit: Varix autem est, cum uenæ latiores fiunt in coxis, & cruribus, quod ex crasso, & melancholico humore cõtíngit. FRAN. Hoc me iudice nihil ad rem: nam Galenus de uaricibus tantũ, non de Elephantia loquitur. ANDR. Sat tibi erit audire Auicennam, Galeni interpretẽ, asserentẽ III. Can. Elephantia esse in pedibus augmentum, secundum modum, qui accidit in uenis uaricum: quod nõ aliter à Galeno superius percipi uidetur, cum dicit: Fitq̃ is morbus, quem Elephantem nominant. Eiusdem sunt sententiæ neotericorũ pleriq̃, quorum

rationes pluribus explicare longum foret. Elephantia igitur cum in cruribus, & pedibus plerumque uersetur, & morbus Gallicus cum in pudibundis particulis, tum deinde per totum corpus emergat, idem esse non possunt. Non tamen inficias eo, Gallicum morbum Elephantia accedere posse, sicut etiam contra. Nam secundum Galenum Elephantia duae sunt species: cum enim asserit cancrum ad uarices decurrere, pedum Elephantiam excitare comprehendit: cum uero ad cutim uniuersam, Elephantiam in toto corpore, quam ab Arabia autores Lepram appellant. Verum cum ab eisdem causis atque humoribus non minus una, quam alia eueniat, de his tecum indifferenter sum locutus: nam de ægritudinum nominibus parum curandum censemus (ut Galenus) cum aderit morborum bona curandi ratio. Isach enim in suo Viatico: Constantinus ac plerique alij excellentiores unam tantum leprae speciem Elephantiam dixerunt, cum quatuor leprae à quatuor humoribus ingruant. Prima causatur ex sanguine combusto, quæ alopecia dicitur. Secunda à pituita corrupta, non absimilis Tiri serpentis, à quo nomen accepit, excoriationi. Tertia ex bile combusta fit leonina calidior alijs, oris distinctionem terribilem tanquam faciem leonis efficiens. Quarta & ultima ab atra bili, qua cum ægrotantium crura ad Elephantum speciem tumeant, Elephantia dicitur. Quibus liquet, Elephantia duas esse species, ægritudinem scilicet pedum peculiarem, tum etiam Lepram, de qua Plinius & Celsus dixerunt: quia cum ista complicantur, maculae per totum corpus, ossa corrumpuntur, & articuli decidunt. Ideoque bene Galenus: Exeduntur ex ea manuum, pedumque summæ partes. Quamobrem liquet, cum unaquaque Elephantia, manu, pedumque tumorem, articulorumque casum complicari, ac alteram in cruribus & pedibus, alteram prope nares oriri. Non igitur recte morbum Gallicum Elephantiam dixerimus. FRAN. Cogor autoritatibus, rationibusque, quas attulisti

attulisti mihi, omnino assentiri: quo fit ut te facile patiar isto modo differentem. **ANDR.** Atqui res maxima agitur, quæ pluribus indigeat autoribus: neque mihi tantum tecum esse sermonē iudico: uolo igitur ut sese efferant ij sermones nostri: quamobrem me pluribus ratiocinantem feras. Nunc, ut ad rem redeam, Rasis libro diuisionum: Quando, ait, cum Elephantia magnificantur eminentiæ, non recipit curationem. Item Almanforis nono: Hæc passio postquam inueterata fuerit, ad sanitatem omnino redigi non potest. Cui astipulatur Auic. inquit Elephantiam malignam esse, quæ parum sanescit, & oportet ut dimittatur cum dispositione sua. Quibus omnibus cum sit comprobatū, inueteratum Elephantiacum nullis medicamentis sanescere, liquidò patet Gallicū ab hoc plurimū discrepare, utpote qui tam uetus, quàm recens à nobis recte curetur. **FRAN.** Cōfundis, me iudice, orationem: neq; possum recte cōiicere, an de Elephantia Arabum, an Græcorum loquaris. **ANDR.** De utraq; profecto mi Franciscē loquor: neq; Arabum, neque Græcorum morbum Gallicum esse Elephantiam puto. **FRAN.** Cur igitur Galenus undecimo de simplici medicina, cap. de carne, quem Elephantia iandudum torserat, haustu uini, in quo forte fortuna uipera quædā uitā cum morte commutauerat, diebus caniculæ curatum fuisse memoria prodidit, cum tu inueteratum Elephantiacū nullis medicamentis sanescere cōtendas? **ANDR.** Hoc totum nihil ad me: quippe quod asserit, prodigij loco habetur. Nam Galenus idem lib. secundo ad Glauconē uidetur aliter sentire, cum dicit: Viperas etiā decoctas ex oleo, sale asperlas modico, perinde ac anguillas in cibum recte dabis: quæ morbi initio omnia tentabis: quippe inueteratam Elephantia, radicibusq; innixam, reprimes potius quàm curabis. Iterum vi. Aphorif. comment. XLVII. inquit, in altero Elephantem inchoantem, primo per uenæ sectionem, & purgationem se curasse, &

singulis deinde annis hunc purgasse una tantum purgatione, qua tamen omissa statim morbum rediuium fuisse. Nos autem plerisque à morbo Gallico, tum recen-ter contracto, tum cum malis perniciosisque accidentibus inueterato curauimus, qui postquam cōualuerunt purgatiuam potionem nunquam acceperunt, & ijs ta-men nequaquam morbi accidens aliquod rediuium fuit. Quo argumento istorum morborum differentia aperte conijcitur. Nec hoc tantū dixisse sufficit: alia est addēda ratio, Galeni autoritate nixa, qui libro de tumo-ribus asserit, Elephantiam à melancholico sanguine in atram bilem temporis interuallo conuerti, cuius os fœ-tidum argumentū fuerit, & horribilitas in uultu. Mor-bus igitur Gallicus cum à quocunque humore defluat, & Elephantia sit tantum sanguinis melancholici, longe ab eo diuersa comprobatur. Et quoniam præmissimus medicorum multorum sententia, morbum quem Gal-licum dicunt, cum pituita, & atra bile tantum habere cōsortia: propterea multi ab eiusmodi morbo nō emer-gunt: quippe quoniam sanguineus humor aliter quā biliosus curat, & discrepat in curatione pituita ab atra bili, ut inferius docebimus. Nam si biliosum & melan-cholicum iisdem medicamentis, quibus sanguineum, & quem pituita male habet curaueris, aggressi fueri-mus, magis mortem quā ualeitudinē promitemus. Quod nonnullorū Empericorum uno pharmaco o-mnes homines curantium inscitia, siue dementia po-tius deprehenditur, teste Galeno, qui primo Aphoris-morum sic ait: Quod si aliorum humorum fiat euacua-tio, & non eorum qui corpora nostra molestant, con-trarium euenit, neque enim cōfert, & grauiter ferunt. Quamobrem morborum causas altius inuestigandas recte patet. Quod asserit idem Galenus primo Aphor. libro: Morbos ait in primis maxima diligentia indagan-dos, quoniam si recte conijciantur, quæ sit adhibenda proprie medela, facile conijciemus. FRAN. Bene sa-nē

nē, & ex sententia dixisti: quo fit, ut nō possim istorum non detestari iudicium, qui nunquam se satis euasisse uim morbi ducunt, nisi in Empericorum manus inciderint, qui nullo discrimine ætatis, habitudinis, sexus, eodem medicamēto mortales curāt, siue potius urunt.

A N D R. Quod minitaris, non est absurdum: nam & eiusmodi hominum genus, ea promittunt se præsturos, quæ unquam ne somniarūt quidem, nedum præstiterint, paucis pecunijs conducti. Est etenim tanta morbi malitia, graueolentia, contagiosa uis, ut non iniuria medici, quorum existimationem plurimi faciunt, id empericis cōdonent, id est, tonsoribus, ludæis, & circumforaneis pharmacopolis, nihil omnino purgationis agnoscentibus, præter unam colocyntidam, quam ut filiolum semper amplexantur. Sed ad propositū reuertamur. Memoria teneo nonnullos me legisse, qui morbum Gallicum pituitæ tantū dixerint complicari, idq; astruere nō dubitarunt hoc argumēto: Hominem quendam defunctū membratim inciderant, cuius iuncturis magna uis pituitæ suberat. Quod quamuis dederim fuisse, nihil est tamen: nam præmissimus, cum quouis humorum Gallicum morbum conglutinari. Huic igitur cum multa laborasset pituita uiuens, quæ suapte natura ad iuncturas semper defluit, mortuo id euenisse non est mirum. Nam Galenus v. 1. Aphor. Semper, inquit, in articulis cōpagibusq; humor pituitosus acer uatur, quem mucorem appellāt. Quod si dixissent, ex uiginti incisis eodem morbo cōfectis hæc omnibus apparuisse signa, satis apud me ponderis haberet. At ego dum essem Romæ à Sācti spiritus diuersorio curationi ægrotantium conductus, mecumq; esset Bernardinus Hispanus, Bartholomeusq; quē noueras, ad Xenodochium incurabiliū sancti iacobi sæpius accessimus, ubi multos morbo Gallico iam defunctos articulatim obtruncauimus, ex quibus plerosq; nulla penitus inuēta pituita deprehēdimus. Sed ut procedat oratio, sub idē

Morbum
Gallicum cum
pituita nō
complicari.

ferè tempus ligno, quod Indicum dicunt, ijs prudens-
tiores medici temere medebantur: quod meo iudicio,
experientia magis quàm ratione procedebat. Nam lignū,
ut inferius explanabimus, biliosis & melancholicis mi-
nime competit, cum sanguineis & phlegmaticis maxi-
me conueniat, Galeno v l. Aphor. sic dicente: Carnes
habentibus humiditas famem adhibere cōuenit, fames
enim exiccat corpora. Vnde nec audiendi sunt à Ger-
mania medici, qui morborum generibus ferè cunctis,
hoc ex aqua decocto medētur. Nam apud Germanos
apprime uentri deditos, plerunque quod hoc curæ ge-
nus successerit, non est mirū, cum cuncti eorum morbi
ferè uentris indulgentia eueniant. Verū quod superest
uideamus. Hunc morbū ætate patrum, sicut diximus,
irrepsisse constat: nec miremur, cum sæpe aliàs in alijs
morbis idem usu euenerit. Nam Plin. x x v l. natur.
historiæ cap. primo: Sensit, inquit, & facies hominum
nouos, omniq; æuo priore incognitos nō Italiæ modo,
uerum & ferè uniuersæ Europæ morbos, tunc quoq;
nec tota Italia, nec per Illyricum, Gallias uel, aut Hispa-
nias magnopere uagatos. Celsus etiam sæpe ait incide-
re genera morborum, quorum causæ & naturæ igno-
rantur. Cæterū fons huiusce mali ab hepate est, nanq;
cum eò gradatim ascēderit, omnes inficit humores, sed
magis atram bilem, & pituitam. Quod cum ita sit, nunc
nomen eius unde primum defluerit, differamus.

FRAN. Istud abs te tacitus desiderabā. Nam quamuis
quæpiam suprā dixeris, pluribus tamen uerbis sigilla-
tim nomen explanandum uidetur, ut cum uigilantiam
patrum mirificam cognouerimus, qui nobis industria
summa comparauerint hoc malū, quo nomine appel-
larint etiā non nesciamus. ANDR. Iocarīs tu quidem:
sed mehercule extra iocum hoc unū scias, ante Caroli
Francorum regis aduentum, nec morbum nouisse Ita-
liam, nec nomen audiuisse: tunc primum Gallorum
intemperantia, uictorumq; temeritate coniuncta su-
perbiæ,

perbiæ, sacra prophana iuxtâ habentium, hic morbus inuasit: præsertimq; cum per Campaniam populabundi uagarentur: nam (ut nosti à Sallustio dictum) uictoria non solum insolentes effert, uerumetiam sapientiores corrumpit. At eorum furor, uecordiaq; processit eò, ut nō ab intactis, non à religiosis, nō ab infectis iniuriæ uim abstinerent, sanæ infectæq; mulierculæ iuxtâ habebatur, nihil sibi officere posse ducētes: quæ est eius gentis mira superbia, innataq; uanitas. Fortefortuna dum mœchantur inciderunt in quasdam morbo confectas cōtagioso, quem (ut par erat) contrahentes, nec à meretricibus abstinentes, tum in deterius prolabebantur, tum sanas, quod deterius, inficiebant: inde uulgari morbus cœpit, ut ueluti continens incendium prouincias totius orbis momento temporis inuaserit. A Gallis igitur quoniam primum emerferat, dici Gallicus iure is morbus ab omnibus est cœptus, præterquã, quod Galli nomen hoc patriæ infame non agnoscentes, Parthenopeum à loco dixerunt. Porro quocunq; nomine appelletur, coitu in primis, & unius lecti consortio contagiosus, primum penè uiris inficit colem, scrotum, & inguina infestat. Os autem uulvæ foeminarum quibusdam crustis, & exulceratione, statim corrūpit, ex quo grauis odor, & pus uirulentum maxime defluit, ut nares sint propius accedentibus non immeritò continendæ. Nam sunt qui crediderint contrahi noxam non solum coitu, ac lectuli cōsortio, uerumetiam solo odore. Quibus refragatur Nicolaus Massa, nulla aliquando contagione Gallicum fieri ducens, sed euenire ex affectis humoribus, alijsq; causis nonnullis, ut febres, cæteræq; ægritudines indies eueniunt: unde non immeritò sibi uidetur, quo magis suam astruat sententiam, exempla puerorum non lactentium, quos ipse curauerat, ne totum hoc scilicet lacti infecto ascribatur, apposuisse. Addidit etiam plerosq; hoc morbo affectos, quorum colem & scrotum neque pustulæ, neq; exulcerationes

*De morbi
Gallici con
tagione.*

unquam aggressæ sunt. Quam sententiam nos impro-
bantes, asserimus duplici de causa fieri potuisse, tum
quod materia nō mordax primo iecur occulte serpens
inuaferit, inde diffusa totū corpus sæuis accidētibus cor-
ripuerit, parua temporis intercapedine: nam ex subagi-
tatione uerendorum porī laxantur, & commode ingre-
diens inde uirus hepar occupat, ut Conciliatori disse.
CLXXVII. de lepra differenti placuit: tum uero, fieri
potuisset ut osculo complexuq̃, dum uenerem exer-
cerent, inhærētes, haud difficulter inficerētur. Nam mi-
rum non est ex anhelitu posse quempiam noxam con-
trahere, si Plinio credimus, qui libro XXVI. cap. pri-
mo sic scribit de morbo lichene: Grauiissimū ex his liche-
nas appellauere græco nomine: latine, quoniam à men-
to ferē oriebatur, ioculari primū lasciuia, ut est procax
natura multorum in alienis miserijs, mox & usurpato
uocabulo Mentagram, occupantē in multis totos utiq̃
uultus, oculis tantum immunibus, descendente uero
& in colla, pectusq̃, ac manus, fœdo cutis furfure. Nō
fuerat hæc lues apud maiores patresq̃ nostros, & pri-
mum Tib. Claud. Cæsaris principatu medio irrepsit in
Italia, quodam Persino equite Romano quæstorio scri-
ba, cum in Asia apparuisset, inde contagionem eius im-
portante. Nec sensere id malum foeminæ, aut seruitia,
plebesq̃ humilis, & media, sed procures ueloci trāsitu
oseuli. Id si quis dederit paucis osculis fieri potuisse, tan-
to magis cōtinuo complexu, iugiq̃ osculo dabit. Nam
& pueros familiariter cognati deosculantur, ulnis ge-
stant, secum habent: inde tenelli, delicatiq̃, tum pituita
multa imbuti, cōtagioni sunt obnoxij. Consentaneum
fuerit igitur morbum Gallicū sola contagione per mor-
tales grassari. Nam Astronomorū apud me iandudum
est explosa sententia, qui constellationibus hoc totum
tribuunt: quippe quoniam si uera dicerent, cum magis
atque magis indies inualescat hoc malum, necesse esset
quoq̃ quotidie ferē eosdem fieri stellarum concursus.
quod

quod quàm consentaneum sit, ipsi uiderint. Certe sanctissimus ille uir Damascenus, quo cum libentius errauerim, quàm cum ijs uera dixerim, in Aphorismis, sic contra Mathematicorum sententiam superius enarratam testatur: Nulla res sub cœlesti globo, uel circulo posita, quocunq; gradu mutetur circulus, ultra reuocatur in æternũ ad illud qualitatis, & quantitatis, in quo fuerit in ipso circuli motu. Hæc ille. FRAN. Vere meo iudicio nonnulli morbum Gallicum non esse ægritudinem nouam asserentes, à ueritatis uia penitus diuerterunt. Nam diebus elapsis, Aggregatoris cuiusdam Lugdunensis de Medica materia opus ad manus meas deuenit, quod dum lego, quædam de morbo Gallico oculis meis sese offerunt. Quamobrẽ noui aliquid addiscere desiderans, quod de re ipsa ibi scriptum inueni diligenter excerpti. Omnibus igitur deinde perscrutatis, maxime aberrare mihi uidebatur: nam & morbum Gallicum appellare Mentagram ausus est eadem Plinij autoritate, quam tu contra Massam adduxisti. Nam si Mentagra (quod morbi genus Græci lichenas appellant) foeminas, seruos, plebemq; humilem, ac mediam non inuasit, uerũ proceres tantũ ueloci transitu osculi, Aggregator ipse uiderit, quomodo rectius dicatur Gallicus. Nam tempestate nostra, nullis immunibus relictis, per mortales grassatur. ANDR. Ingenue tu quidem, quamuis etiam alia ratione eius opinio confutari possit. Præmissimus enim, Gallicum sæpius in uerendorum particulis oriri, at lichenas quoniã mentum inuaserat, Mentagræ nomen sibi uendicauerat. FRAN. Laurentiũ quendam Phrisium diebus istis offendi, qui Augusto mense præterito, de morbo Gallico suum opusculum omnibus aperuit: quo ferẽ tantum siderum aspectibus morbum euenisse fatetur, ac deinde digestiuis, solutiuisq; pharmacis non omissis, linimentis argento uiuo carentibus istum pellere morbum attestatur: quod quidẽ mihi perpulchrũ uidetur, cum omnes

Gallicũ morbum non esse mentagram.

*Laurentiũ
si Liber
venere*

ferè medici in Mercurium inuehant. **A N D R.** Hic etenim, quē affers, penitus ignorantia refertus dici par est, nec una tantum ueritas ab eo elici potest. Nam ea quæ scripsit, potius somnia, quàm experta dici possunt. Putat enim suis linimentis Gallicum morbum fugare, quo nihil est deterius, quibus quidē penè leuis scabies curari poterit. Semel eius tantū perlegi librum, qui mihi postmodū tantam nauseam euocauit, ut ipsum ē domo nostra perpetuò exulare decreuerim. Quod superest, sicut arbores plerunq; solent primo uere frondescere, uarijsq; florum generibus ornari, ita diuersicoloribus pustulis humanum corpus foedabatur: quas si medicorū cura peruigil expulerat, denuò nihilominus repullulabant, siue certo temporis interuallo, cōtinuis ulceribus diffundebantur, aut glandulas stantes, & tubera ex se gignebant, aut ossa penetrantes uitiabant: quanquam sine his etiam superiora nonnunquam fiebant. Multi, quos morbus male habebat, noctu magis quàm interdiu intolerabili frontis dolore, neruorum, compagumq; ac tibiæ distentione torquebantur. Nunc omnia se mitius habent, tum quod non ita morbus sit noxius, tum quod iam à medicis uera monstrentur huic excogitata remedia. Nam, ut in Aphor. Damasceus, ex mutatione stellarum in longitudinem & latitudinem uitia, & consuetudines mutantur. **F R A N.** Satis quæ abs te primo loco petierā, explicasti. Superest, ut de medicinis eius agamus. Attentum interea auditorem me præstabo. **A N D R.** Fiat ut uis, landudum morbū Gallicū ex quatuor humorū oriri aliquo tenes: aut enim in sanguine, aut bile uersatur, aut pituita, aut cum atra bile commiscetur. Quæ quatuor, quanquam inter se colligata, atque implicita sint genera, tamen ex singulis certæ medicamentorū species nascuntur. Hæc omnia sigillatim cum decreuerimus agere, latius declarabimus: tamen uidetur altius quædam prius repetere consentaneum.

Diuisio medicinae.

Diuiditur medicina in tres partes, cuius prima *δατηλική*, secunda, *φαρμακδολική*, tertia *χειρουργική*, à Græcis recte dicitur, secundum Celsum, ex Dioclis, Caristij, Praxagoræ, Herophili, Chrysippiq; sententia, ut esset quæ uictu, quæ medicamētis, quæ manu mederet̃. Hæc in huiusmodi curatione nobis omnia necessaria sunt. Nam nequaquam, meo quidem iudicio, recte curatur is qui maxima abstinentia, longioribus medicamentis, & solerti manuum cura morbo non oppugnauerit, quoniã uix supradicta sufficiunt. Sed quoniam quadrifariam, id est per quatuor humores hunc diuisimus, sigillatim medicinas ijs applicabimus.

De morbo Gallico sanguineo.

MOrbus itaq; Gallicus cruori admixtus sine compaginum dolore, plerunque exulceratis pudendis, abscessus corporis, quæ Græci apostemata dicunt, interdum in dextro, nonnunquam in sinistro inguine, aliquando utrinq; gignit; qui rubentes calidiq;, & nōnihil intumescences, continuam febrem sæpius gignunt. Nonnunquam per totum ferè corpus, circa collum potissimum, frontem ue, pustule subtumidæ rubeo colore subfusæ solent emergere, oculi rubent, uenæ intendantur, præter consuetudinẽ dulcescit os, cætera membra torpent, à nona noctis ad tertiam diei horam malum ingrauescit, arteriæ siue pulsus cōcitatus mouentur, urina uero subruffa, admodum spissa deprehenditur: præsertimq; considerabis ætatem, corporis habitudinem, regionis tractum, anni tempestatẽ, præcedentem uictum, & ijs similia. Quæ si sanguinis dominium præ se tulerint, fies certior. Enimvero cum morbũ misceri cum sanguine cognouerimus, triplici uia curationi insistemus, quippe diæta, potioneq; non omissa, per unctiones, suffitusq; primo loco tentabimus. Ligno ue

Victus
ra
tio.

ro ab Indis accersito, quod Guaiacum dicimus, deinde: postremo aqua nostra philosophica curationem perficiemus: qui tamen modus medendi uerbosius infra patebit, nunc alias curationes explanabimus. F R A N. Hoc abs te expeto. A N D R. Tacitus omnia citius audies. Aër primum omnium sit frigidus & siccus, hunc rosacea, plantaginis, acetosæ aquis, aceto cōmixtis, suffitu præterea sandalorum, camphoræ, myrtillorum, rosarumq̃, salubriorem reddes. Cibus sit boni succi, id est ex obsonijs bonum procreantibus, malū uero sanguinem puriorem facientibus. Similæ panis fermentatus, sale conditus, diligenter in clibano tostus. Carnes uitulinas affectus edat: hœdos non aspernet: pullos deniq̃ gallinaceos appetat: aucupij omne genus ex mōtibus, pratis, & syluis petitum, præter coturnices, quibus (si Plinio credimus) ex ueneno sumitur cibus. Horum carnes tum assas, tū elixas, prout eius appetit stomachus, recte dabis conditas amygdalis, medulla panis, acricq̃ uino. Ordei cremore, alica, tum pane intrito ex aqua, uel carniū iure fruatur, lis adijci potest lac amygdalinum, aqua ex ordeo, succoq̃ malorum aureorum, quæ hodie Arancia dicimus, siue uino acri cōfectum. Quandoq̃ pisces huic etiam conferunt parui, saxatiles, sabulosi, ex aceto elixi. Trunculi etiam, cum petiolis hœdorum, uitulorumq̃, ex uino punicorū malorum, & pusca decocti, congelatiq̃, ut prouocetur appetitus, recte dantur. Ex oleribus, spinacia, borago, lactuca, intybus, lupulus, cicorea, scariola, acetosa, portulaca, cucurbita etiam ex uino acri, uel succo aranciorum condita. Legumina uero, lac, lacte confecta, bulborum omne genus, & obsonia pipere aspersa, ut piper linguā adurentia, uitanda sunt omnia. Fructus ferme omnes fugiat, præter pruna damascena. Pira etiam, & poma decocta, tollendæ nausæ gratia saccharo aspersa in cibū itidem non negauerim. Conferunt tamen cydonia prunis tosta, quippe quæ & stomachi exhalationes prohibeant,

&

& concoctionē adiuuent. Quod si æger sine febre fuerit, oua forbilia ex aqua decocta, cortice libera, cū acrisucco dabis. Euenit plerunque, ut affectus oris exulceratione non mediocri cibum conficere non possit: huic pullorum gallinaceorū intritum, medulla panis addita, lac amygdalinum, & ius carniū imbecillarum, ex cya tho propinabis. Potio sit uinum album, siue rubeum, lene, decocta aqua dilutum, siue berberorum, siue puni-
corum malorum succus. Quod si post hanc siti male torquebitur, Recipe tamarindorū, prunorū damasce-
norum, sebesten, ordeī, florum lupulorū, sem, quatuor frigidorum maiorum, singulorum uncīā, florum uiolarum manipulū. Hæc omnia in aquæ libris decem coquantur ad quartam, post hæc exprimantur, expressio-
niq; succi citri, uini granatorum, uini berberorum singulorū unc. i. s. addatur, & fiat cum saccharo potio longa. At si patientis innatant quæ confecerit stomacho, tunc is illiniatur oleo cydoniorum malorum, nardino, ac etiam mastichino. Sex horis, aut ad summū septem, per noctem dormiat. Die uero, si fieri potest, somno abstineat. Pilæ ludus ante prandiū per horam hunc exerceat: deambulatio sit concitatio usq; ad sudorem, quippe quoniam curationi morbi Gallici exercitatio plurimum confert. Bis die cibum capiat: à prandio septem horarum decurso spacio, exilior sit cœna. Pro uirili tristitiam expuat ægrotus, & lætitiā cōplectatur. FRAN.
Quid tandem causæ esse dicam, quamobrem medicamentorum pondera, etiam iuxta præscripta antiquorum, præsertimq; Cornelij Celsi, quem semper in manibus habes, quem tantopere miraris, & pro uiribus æmularis alioqui, non dirigas? ANDR. Quasi uero ē media Suburra sermones nostros expectes: nō est ita. Hæc enim quamuis tecum agam, Consentinis tamen & Brutij Luciliano more arbitramur eloqui. Pingui igitur (ut aiunt) Minerua: cum præsertim si uolueris nimis obsoleta, quæ tu requiris, denuō in lucem proferre,

miræ, non obscuritas modo, sed tenebræ etiam sint secutura. Nam quibus uulgò medici nominibus ijs componendis utunt, & nos uti quis uetat? Sed nos ad propositum. Iis ita se habentibus, urina si erit admixtione biliosa, non admodum spissa, ante uenæ incisionem, accipiat pro alui lenitione floris cassiæ drachmas x. siue electuarij lenitiui tantundem: si fuerit spissior, & subruffa, uiolarum, maluarum, betæ, mercurialis, singulorū accipiat manipulus, & ex aquæ tribus libris omnia decoquantur, & per clystere infundatur, quibus additæ prius fuerint cassiæ cribratæ drach. x. olei uiolacei unc. ij. sacchari rubei unciola, ouicq; uitellus. Clystere deinde reddito, ex uena hepatis quantū sufficit sanguinis extrahatur. FRAN. Quæso me interpellantē sustineas, quippe nunquam satis attendi, quis modus sit mittendo sanguini, quis cruor syncerus, quis infectus. Nam si Cornelio credimus, crassus & niger uitiosus, pellucens autē & rubeus est integer: idemq; præcipit tandiu sanguinem mittendū, quoad is pellucere incipiat. Sed uereor ne nostrorum corporum imbecillitas ferre possit: quamobrem hæc abs te differi latius uelim. ANDR. Mos geratur. Recte quidem Cornelius Celsus: nam si fuerit niger sanguis & crassus, donec colorem immutauerit, recte mittetur. Quod si diutius idem perseuerauerit, supprimendus est, ne patientis deficiat anima. Nam dicit hæc Auerrois viij. Colliget, cap. de cura synochæ: Ars imitatur naturam, sed ipsa nunquam in laudabili crisi usq; ad sincopim euacuat. Propterea Clinicus chirurgus mittendo sanguini semper assistat, ne hæsitatio ne timidius demittentis scalpellum fiat, ut summa cute tantū lacerata exiliat sanguis subtilior, subsidatq; crassior. Ad hæc illud accedit, quod si pelluceat, est statim supprimendus, etiam præter quod iusserit absens medicus. Nam operarij chirurgi non recte agunt, qui à mandatis ne transuersum quidem unguem nunquam audent aberrare, sua ignorantia haud sanguinē agnoscentes.

scientes. Nam Hippocratem ij quidem non attendunt primo Aphor. dicentem: Et uasorū inanitio si talis fiat, qualis fieri debet, & cōfert, & bene tolerant: sin minus contrā. Hinc deterior habitudo, medicorum dedecus, & ægrotantiū mors. Si uero ætas, & uis corporis, eiusmodi uenarum incisionē tergiuersantur, cucurbitulas (cute prius incisa) scapulis, & clunibus admouebimus. Cæterum, ut materia digeratur, qua plerunq; sanguis putrescit, hic syrupus recte septies propinetur, qui conficitur ex rheubarbari electi drach. ij. florum uiolarum, boraginis, buglossæ, capillorum Veneris, lupulorū, radicū intybi, singulorum manipulo, ordeī semuncia, seminū cōm. frigid. minorum, sing. drach. ij. tamarindorum, prunorum, sebesten, singulorū drach. vi. Contundantur hæc omnia leuiter, macerenturq; ex aqua fumiterræ, lupulorum, & intybi, triduum: deinde bulliant ad decoctionem quartæ partis, tum colentur, & prælo diligenter exprimantur: cremori sacchari quantum sufficit addatur, postea defecentur, & fiant syrupi septem, qui plurimum iecinori conferunt. Quod si impendio uoluerimus parcere, R. syrupi de cicorea compositi, de fumo terræ, rosati, singulorum unc. ij. s. aquarum lupulorum, intybi, fumiterræ, singulorum unc. v. & fiant syrripi septem. Qui etiā sic fieri possunt: R. syrupi de succo citri, de lupulis, de fumo terræ, de succo intybi, singulorum unc. ij. aquarum portulacæ, intybi, lupulorum, uiolarum, singularum unc. v. Digesta materia hoc potu securius euacuari poterit. Rec. electuarij lenitiui drach. iij. de succo rosarum, de psyllio, singulorū drach. ij. syrupi rosati solutiui unc. i. s. & cum decocto florum, & fructuum cordialium fiat potus. Vel sic: Rec. Mannæ electæ unc. ij. dissoluantur ex decocto florum & fructuum cordialium, & indantur diacatholiconis drach. iij. s. electuarij rosati Mes. drac. iij. syrupi de cicorea compositi unciola, & fiat potus. Vel sic: Recipe Rheubarbari electi drach. ij. spicæ nardi dimidiū scrup.

pulī, nocte una macerentur ex aquis lupulorum, & in-
tyborum, accedatq̃ pauxillum uini aromatici albi: de-
inde factæ uehementi expressioni mannæ mastichinæ
unc. ij. s. addantur: diacatholiconis præterea, electuarij
de sebesten sol. sing. drach. ij. de psyllio drach. i. syrupi
uiolati unc. ij. & fiat potus. Aegro sic perpurgato cucur-
bitulæ, quæ sanguinē inter cutem exhauriant, ferro pri-
us scarificata cute, conueniunt: iuxta illud Gal. cap. de
hirudinum curatione, & cucurbitulis: Eæ, inquit, pur-
gatis prius corporibus utiles quidē, sed in repletis (quæ
plethorica Græci uocant) prætermittendæ sunt: debent
itaq̃ scapulis apponi utrinq̃ prope spinam, natibus, &
fœminibus. Postremo die cubiculo se contineat æger.

FRAN. Quid tu? Quantum uideo, ægro pro ægroto
pro libidine uteris: quod si rescierit Grammaticorum
turba, tanquam Iudæi cogent te in uerba sua iurare:
nanq̃ præcipiunt ac iubent, ægrotū corpore affectum
dici debere: ægrum uero, cuius animus sit perturbatus.

ANDR. Quasi tu sis ex Grammaticis unus, ita uide-
ris eorum partes suscipere. Quod si mihi stomachum
feceris, adducam uel sexcenta in te poëtarum testimo-
nia: quibus si minus credideris, Ciceronē citabo. quid
hoc? credis tibi cum imparatis rem esse? Sed uno ero
contentus, ne tibi multitudine uerborū sim molestior.
Virg. libro III. Aeneid. Aut ægra trahebant corpora.
Quem testem si tanquam poëtam repudiaueris, Cic.
in familiarib. ad Pætum: Statui ne ægro tibi quidē par-
cere, cum is scilicet Pætus podagra laborasset. FRAN.

Perge quā cœpisti. ANDR. Quiescat igitur æger in
lecto. Locus, quo cubat, eodem suffitu, quem superius
exposuimus, foueatur, semelq̃ uel bis ad summū quo-
tidie pro uiribus isto linimēto tibiæ, dorsum, & brachia
inungantur. Recipe unguenti rosacei Mes. unguenti
triapharmaci in mortario plumbi ex oleo, & aceto ro-
sato subacti, singulorū librā, mercurij extincti unc. vi.
sublimati drach. ij. camphoræ drach. s. & fiat in morta-
rio.

rio linimentum. Siue, Recipe adipis porcini, butyri recentis, singul. lib. liquefiant omnia lento igne, ex aceto postmodum & aqua rosarum tum plantaginis, spatula lignea unius horæ momento subagitentur. Deinde eiectis aquis, & aceto, addantur unguenti tripharmaci (ebullito prius lithargyro ex aceto) unc. vi. unguenti sandalini unc. iij. mercurij extincti unc. viij. camphoræ scrup. ij. & fiat unctio. Quam si efficaciorē uolueris, sic efficies. Recipe unguenti rosacei Mes. libræ pondo, butyri recentis unc. vi. unguenti tripharmaci superioris unc. iij. sandalini unc. ij. saponis nigri unc. iij. olei amygdalini dulcis unc. ij. mercurij extincti unc. vij. sublimati drach. ij. succi brassicarum, scabiosæ, fumiteræ, singulorum drach. iij. & conficiatur in mortario linimentum. Porro haud sis insciens, patientē tantisper superioribus unctionibus inungi debere, quoad putauerimus omnino materiam consumptam. Quod cum ita sit, dierum numero diffinire quī possumus? Signa tamen certissima dabimus, quibus certō scias, illinitum satis: cum dentes dolent, os exulceratur, lingua intumescit, dolores medicamentis cedunt, distentio neruorum deficit, & totū corpus lassatur, satis illiniuimus: quibus perceptis, cibo superius dicto, potuq; liberalius affectū fouebimus, quod tamen ad peritioris medici assistentis sententiā reijcio. Interea si cor ægri deficere uidebitur, hoc remedio obuiam ibis. Recipe aquæ rosacæ, uiolacæ, buglossæ, boraginis, acetosæ, melissæ, singularum unciam, aceti rosati, uini malorum punicorum, singul. semunciam, pulueris cordialis temperati drachmam, croci scrupulum, & fiat cataplasma cordi applicandū. Sed euenit ex huiusmodi unctionibus, propter humorem qui ex toto corpore ad os redundat, ut fauces exasperentur, guttur exulceretur, & gingiua male habeāt, tametsi sanguineis minus id fiat. Primis igitur diebus id diligenter per os eijciatur: nam si malignitatē peccantis materiæ retinuerit æger, nunquā sanescet. Colluat er-

go os aqua ex ordeo, melle rosaceo admixto, siue aqua ordeacea, & diamorone, siue aqua intybi, & syrupo rosaceo. Sed si dolor cum rubore, & inflammatione non mediocri circa guttur ægrum male torserit, lacte caprino, in quo ex igne candēs chalybs deferbuerit, fiat gargarissatio: nam mirifice dolorem sedat, ac incendiū extinguit. A septima die syrupo rosaceo cum aqua plantaginis, lactucæq̃, totum os foueat. Mundabimus, & ad cicatricē perducemus exulcerationes, ex aqua plantaginis, admixto melle rosaceo, & alumine. Postremo poteris idē perficere gargarissatione tali. Recipe aquæ fabrilis lib. vñ. plantaginis, uini cydoniorum malorum, sing. unc. iñ. balaustiarum, myrtillorum, sumach, rosarum, sing. manipulum, caudæ equinæ manip. ij. aluminis uncia: & bulliant hæc ad tertiæ partis consumptionem, pōst colentur, & addantur diamoronis, mellis rosacei, singulorum unc. ij. & fiat gargarissatio. Quibus remedijs si morbi malignitas nequaquam parebit, scapulis & natibus, incisa cute, per cucurbitulas materiā diuerteret: quinetiam si necessitas compulerit, ex uena capitis, siue brachij, protinus sanguis mittatur. FRAN. Bene sanē, & ex usu ægrotantiū gargarissationes addidisti, quibus exulceratum guttur & os sanesceret. Empericorum etenim turba, cum sibi traditum perunxerint, faucibus ilico morbos emergentes, nullis medicamentis discutiunt: quorum inscitia plerunq̃ euenit, ut momento temporis edentuli penitus fiant. ANDR. Hoc nihil est: uidimus enim multos edentulos, in superlientericis, dysentericis passionibus miris iugiter male torqueri, quibus etiā succubuerint: quamuis non negauerimus, hæc si in corpore athletico fiant, corrigi statim recte non debere, inde enim sæpe sequitur perfecta salus in ualidis: at exiliori cibos ualētes sæpius unoquoq̃ die recte dabis, uinumq̃ rubeum dilutum fabrili aqua propinabis, stomachū & aluum oleo cotonei mali, rosaceo, myrtillo, nardino, spinamq̃ hyrcino ceruinoue adipe.

adipe perūges: lac præterea chalybeatū, siue ius capitis ueruecini, addito melle, & oleo rosaceo, adipeq; hircino per clystere infundes. Quod si casus eiusmodi desperationi proximus fuerit, Athanasia, uel Philonium affectus bibat. Somni præterea difficultas uim maxime deprimit. Sic igitur affectis, ex semine papaueris contrito lactucaq; aqua cremorem in potum recte dabis. Accedet temporibus & brachijs spongia, ex collyrio eiusmodi. Recipe uini cretici cyathum mediū, succi hyoscyami unc. ij. croci elisci drachmam, quæ subigantur in unum corpus omnia: rectius tamen ex eo spongiam naribus apposueris. Cæterum donec laborauerit, nec culcitras, nec uestes in quibus cubuerit unquā mutaueris. At si nihil uenter excreuerit, per clysteres lenitiuos aluus ducatur. In pristina sanitate redactus æger, hac lotione calida totum sibi corpus lauet. Recipe uini albi odoriferi lib. x. lixiuū lib. v. rosarum, myrtillorū, camomillæ, florum salicis, sing. m. ij. quæ decoquantur ad tertiam. Deinde strigilibus puris bene siccātū, per illam diem conuiescere iubebis. Eidem gallinaceis pullis, & carnibus boni succi, uires pristinas paruo temporis interuallo reuocabis. Solet plerunq; medendi genus hoc, morbū Gallicum non solum recenter contractū, uerumetiam inueteratum discutere. Sed quoniam nonnunquam ulcera putrida, exesa, carcinomati proxima, quæq; serpūt more phthiriasis, morbum Gallicum sequuntur, cum eo etiam ut ossa uitientur, manus operā male affectus etiam desiderat, sine qua frustra remedia omnia tentabimus. Quam ne desideres, multis in calce tractabimus.

De bilioso morbo Gallico.

Iam satis de morbo Gallico sanguineæ qualitatis dictum puto, reliquum est, ut agamus de bilioso, qui cum pudenda cuiuspiam inuaserit, ulcere statim uirulento, serpenti, carioso, cum rubore & inflammatione non mediocri debacchatur. Pustulæ se exterius ingerentes, citreum colorem referunt. Pus fertur ex his foetidū, ad-

mixta sanie citrina, uirulentaq̃. Accedit pruritus, dolorq̃, qui nō mediocriter affectū pungit. Frōs à dextro tempore, magis quā́m sinistro, à tertia potissimū́ ad nonam diei horā́, summo tentatur dolore. Guttur ut plurimum tumet erisypela. Nonnunquam uero is morbo in Phthiriasim commutato, adeò palatum male habet, ut cibus & potus per nares ascēdendo defluat: macies totum inficit corpus, fiuntq̃ tabificis haud dissimiles: uultus, & oculorum album, croceum contrahunt colorem: accedit febricula, quæ tertianæ tenorē, siue ethicæ modum referens, solet affectos exercere: at urina ad citrinum tendit. Brachij uena pulsu ueloci frequḗtior, & dura deprehenditur. Amaror, & siccitas mira inest ori. Quod si corporis habitudo, præcedēs uictus, ætas, regio, & tempestas anni concurrerint, materiam biliosam facile conijcere poteris. Porro curatio morbi prædicti ad frigidum & humidū́ tendentia postulat, quæ, ne tibi multitudine uerborū́ sim molestior, prætermitto. **FRAN.** Non adeò simplicium medicinæ rerum sum expers, ut quæ morbo isto bilioso in regimine uictus, ac sex rerum non naturalium conueniant, facile non agnosca: nam & multa, imò ferḗ cuncta, quæ sanguineo conferre hodie mecum es allocutus, huic etiam adhiberi possunt. Perge igitur recto tramite. **ANDR.** Bene profecto. Igitur cum bilem deprehenderis, medicamentum quod leniat huiusmodi poteris conficere. Recipe floris cassiæ unciam, electuarij lenitiui, de sebesten sol. singulorum drach. i. addatur ijs saccharum, & in trochiscum redigantur. Vel si delicatius per potionē uolueris agere, R. syrupi rosacei solutiui unc. iij. manna electæ unc. i. s. aquæ uiolarum unc. ij. & fiat potio. At si urina spissior feretur, hepatica uena utiliter scindetur, eo modo quo supra. At si tenuior, pro libidine sanguinis missionem poteris prætermittere, quamuis per urinam nō possimus id recte iudicare. Nam quosdam biliosos curauī, quibus etsi subtilior urina, tamen crassior

fior sanguis, & niger facta incisione ferebatur. Non igitur fuerit absurdum fortasse semper ijs sic affectis sanguinem mittere, cum, teste Auicenna, phlebotomia fit euacuatio uniuersalis. Nam sanguinem bonum statim supprimemus, infectum uero tandiu sinemus defluere, quandiu eundem retinuerit colorem. Quod attestatur Albucasis cap. de utilitate phlebotomiae, dicens: Nam sanguis si est niger, tunc dimitte ipsum exire, donec rubeat: & similiter si uidet ipsum grossum, tunc dimitte eum, donec subtilietur: & similiter si est acutus, donec auferatur acuitas eius. Hæc ille. Post uenarum incisionem, ut materia concoquatur, quinquies, uel potius septies syrupus is hauriatur. Recipe scariolæ, intybi, ciccoreæ, lactucæ, portulacæ, acetosæ, florum uiolarum, sing. manip. i. s. seminum com. frigid. ma. unciam, rheubarbari electi scrup. ij. radicem centaureæ maioris scrup. ij. spicæ grana tria, seminis papaueris albi, floris nenufaris, sing. drach. ij. s. sandalorum omnium scrup. iij. contundantur una rheubarbarum, spica, radices, semina, sandalique in aqua libræ unius ponderis, intybi, & fumiterræ, & lupulorum, per dies continuos tres macerentur, postmodum ex libris tribus aquæ ordeacæ, & libra una uini malorum punicorum, cum prædictis herbis, ad mediam concoquantur. Addantur ijs flores ad finem ferè decoctionis, postea colentur, & exprimantur prælo, expressioni sacchari unc. viij. addatur, inde sint syrupi viij. Vel, R. syrupi acetosi simplicis, syrup. rosarum ex infusione, syrupi de fumo terræ, singulorum unc. ij. s. aquarum intybi, acetosæ, lupulorum, fumiterræ, sing. unc. vi. misceantur hæc omnia fiantque syrupi viij. Qui sic etiam fieri possunt: R. syrupi de acetositate citri, de succo intybi, oxysaccharæ, sing. unc. iij. uiolati unc. ij. aquarum ciccoreæ, intybi, portulacæ, fumiterræ, lactucæ, singul. unc. v. & fiant syrupi viij. Enimuero cognoscens materiam iam digestam, R. seminum quatuor com. frigidorum ma. sing. drach. ij. seminis papaueris albi drach.

iij. Contusis deinde in mortario lapideo ex uncis dua-
 bus aquæ egelidæ intybi, & fumiterræ, exprimas cre-
 morem, cui syrupi rosacei solutiui unc. ij. electuarij ros.
 Mes. diacatholiconis, singul. drach. iij. addes, quam po-
 tionē affecto propinabis. Vel, R. diacatholiconis drac.
 iij. elec. de psyllio, cōfectionis Hamech, sing. drach. ij. s.
 & cū infusione drach. i. rheubarbari præparati ex aqua
 intybi, & fumiterræ: fiat potus. Sic aliter fieri potest.
 R. syrupi rosacei solutiui, sy. de cicorea compositi, man-
 næ electæ, sing. unciam, elect. lenitiui drach. iij. de suc-
 co rosarum drach. ij. s. rheubarbari subtiliter pulueriza-
 ti drach. mediam, spicæ gra. ij. & cum decoctione flo-
 rum, & fructuū cordialiū, fiat potio longa. Reliqua po-
 teris superioribus recte cōiungere. Cæterum tibiæ, tum
 cæteræ corporis compagines hoc unguento illiniantur:
 R. unguenti rosacei Mes. libram, ex aquis florum po-
 morum hesperidū, quæ hodie arancia uocant, siue flo-
 rum myrti, rosarumq; damascenorum, sing. quantum
 sufficit. Hæc spatula lignea per horam subagitabis, po-
 stremo proiectis aquis, in mortario marmoreo, poma-
 tæ tum odoriferæ, tum recētis unc. vi. saponis damasce-
 ni odoriferi minutim incisi unc. ij. unguenti triaphar-
 maci ex oleo rosaceo omphacino, & aceto rosato unc.
 iij. musci ex aqua rosacea scrup. semis, camphoræ scrup.
 ij. pulueris cypri drach. iij. mercurij extincti unc. vi. su-
 blimati drach. iij. sandalorū alborum drach. i. adiectis,
 in unguentum rediges. Si uero pauperibus consulere
 uolueris, R. aruinæ porcine librā, butyri recētis unc. ij.
 liquefiant simul ad ignē, ex aqua postea solatri, portu-
 lacæ, semperuiuæ, & aceto rosato, ex uase fictili ligneo
 baculo subagitentur, dehinc proiectis aquis, addantur
 unguenti triapharmaci superius dicti unc. iij. cerusæ
 lotæ uncia, mercurij extincti unc. v. sublimati drach. ij.
 & fiat diligenter linimentū. Reliqua superius diximus.
 Hoc etiam morbi Gallici cōtractam recenter noxam,
 sine unctionibus discuties. R. aquæ rosarum lib. ij. plan-
 taginis

taginis, solatri, sing. lib. i. s. uini granatorum, succi uuæ acerbæ, singulorū lib. s. aquarum scabiosæ, fumiterræ, sing. uncias tres, mercurij sublimati unc. ij. Mercurius in puluerem tenuissimū redactus, prædictis aquis maceretur: hæc deinde omnia ex uase uitreo, igni succensso, ferueant, non alio mehercule pacto, quàm decocta aqua ex ordeo fieri solet. Hoc quidem egelido omnes corporis cōpages lauentur, brachiaq̃, cum tibijs, à genu, & à cubito, donec dolores cum cæteris euanescant. Diebus lotionis è cubiculo pedem male affectus non efferat, sed caueat omnia perinde ac si inungere. Huic etiam quæ præmisimus accidere solent, oris scilicet ulceratio, defectus animæ, uentris deductio, somni difficultas: quibus omnibus quo pacto fuerit occurrendū, declarauimus. Enimuero non ab re fuisset ostendere, quantum hoc morbo affectis inuehat detrimenti curatio per lignū, quod superius declarauimus, præsertim si Gallicus is macie affectus fuerit, nisi id inferius asserere decreuissem. **FRAN.** Satis superq̃ te differentē de sanguinis, bilisq̃ qualitate, tulimus: quamobrem iam pituita se ingerat.

De morbo Gallico pituitoso.

ANDR. Omnibus igitur ægrotantibus, quos pituita male habet, rarius pustulæ per totū corpus emergunt, nisi fortasse sanguinis aliquid adiectū fuerit: quia pituitæ natura (ut dixit Gal. vi. Aphor.) ad iuncturas potissimum decurrit: unde omniū non solum iuncturarum, uerumetiam articulorum intolerandi dolores fiunt, qui occiput potissimū, tibiasq̃ male habent, noctu magis quàm interdiu, id est, à tertia hora noctis, ad nonam potissimum torquentur. Horror est in capite, cæterisq̃ membris: at cum materia falsior accedit, tota inguina, cum coleis, uultumq̃, tum uolas manuum, pedumq̃, impetigo arripit. Quod si cum sanguine cōplicatur, ut plerūq̃ uidimus, circa collū, gulamq̃, sub alis, inguinibus, & pedum compagibus quædam glandulæ

E

strumis haud dissimiles emergūt, os albescit, sensus obtunduntur, bucca multo fluore insulso, acri, nonnunquā falso redundat: nares mucosæ, stomachus male concoquit, urina alba, spissaq; fertur, uena subsidit. Quod si corpus, ætas, cæteraq; eiusmodi à pituita fuerint, morbum admixtum esse phlegmati conijcies. Requiritur huic ergo curationi primo loco sex rerum non naturalium regula ad siccum & calidū declinans. Cubiculū sit meridiano, siue exorienti soli expositū, cuius aër, præter æstatem, quotidie bonis odoribus suffiatur. Nec absurdum fuerit hæc omnia in pilam redacta per hyemē manibus affectum gestare. Rec. ladani electi unciam, ligni aloës ℥.s. ambræ. ℥.s. galliæ muscatae, styracis calamitæ, benzuim, sing. ℥. ij. s. serpylli, amaraci, satureiæ, singul. ℥. ij. quæ terantur omnia, & ex aqua lauendulæ in pilam subigantur. Cum uero inedia, teste Damasceno, Celsoq; medicina potissimū nitatur, de ea primum erit sermo. Nec diuersis cibis pro libidine uti decet affectum, neq; nimia inedia torqueri: nam Auicenna primo Can. fen. ij. cap. vij. nihil deterius esse ait, quàm diuersa nutrientia simul adiungere, & cibi sumendi tempus prorogare, nec cum sumpseris postremū, primus iam incipiat concoqui cibus. Et hæc ille. Nos enim in primis præcipimus famis tempus semper expectandum, cum eo tamen, ne desiderium cibi nimis urgeat: quoniā teste Principe, loco quo suprā, inedia nimia stomachū malis humoribus inficit, & imbuat. Panis sit ab omni mixtione, grauitate, humiditate, asperitate, graueolentiaue sequestratus, ideo iubemus fieri ex farina pura boni tritici, & quod sit fermentatus, bene coctus, biduanus, triduanus, quatruiduanus, & sale mediocriter conditus: neque recoctus ab re fuerit, quem cum de ligno Guaiaco tractabimus, paucis absoluemus, nisi fortasse uentris nimia subductio obstiterit. Carnes edat uitulinas, hœdinas, ueruecinas: agninas uero fugiat, quod pituitosum sanguinem reddant. Nec à uenatione abstin

eat,

neat, utpote cū damæ, hinnuli, lepusculi, maxime sint ex usu. Nec aucupium spernat, nam perdices, porphy-
riones, attagenæ, phasianæ, turdi, ficedulæ, palumbuli,
merulæ conferunt: quāuis grues, anates, anseres, quer-
quedulæ, aucupijq; omne genus in stagnis, & paludi-
bus degentis noceant. In cibis etiam caueat pisces, quo-
niam teste Principe comedendi non sunt, quod facilli-
me corrumpantur, & humores corrumpant, & pitui-
tam gignant, præsertim post exercitiū. Oua etiā recen-
tia ex iusculo sumpta proficiūt, sicut abhorrent eadem
frixæ, duræq;. Lac, lacteq; confecta fugiat. Ex legumini-
bus cicerum decocto tantum perfruatur, additis ama-
raci, mentæq; folijs. Ex oleribus petroselino, fœniculo,
serpyllo, saluia, menta, roremarino, melissa, amaraco,
tenaceto, satureia, arthemisia, origano, calamento, pule-
gio, & si qua alia calida fuerint. Ex radicibus baucia, pa-
stinacæ, radices petroselini, fœniculi, recte in cibum su-
muntur. Allium, cæpas, bulborū omne genus, radicu-
lam, raphanū, erucam, sinapi, quod inflent & innatent
stomacho, & sanguinem adurant, fugiat. Ex iusculis,
amygdalarū, panem decoctum ex iure carniū con-
ducentium, dare poteris. Ex fructibus conferunt pal-
mulæ, ficus, nuclei pinei, pistacia, amygdala, cydonia
decocta, additis fœniculo, & coriandro: sicuti poma, pi-
ra, chrysomela, cerasa, cum sint humiditatis & frigidita-
tis maximæ, non mediocriter his inferunt nocumentum.
Ex conditis myrobalani chebuli, cortices citri, gingi-
ber, hyringi, & acori radix, nux myristica, cubebe, car-
pobalsamum, crocus, lignum aloës. Utatur in potu ui-
no albo, siue subrubeo leni, iuxta illud Auicennæ pri-
mo Can. cap. de eo quod comeditur, & bibitur, qui sic:
Scias etiā quod ex uinis illud est melius, quod inter ue-
tustatem & nouitatem est æquale, & quod ad rubedi-
nem trahit, bonum habens odorem, æqualis saporis,
& quod non est acre, neq; dulce: dulcia enim ad facien-
das oppilationes sunt uelocia, quoniam natura attra-

hit ea, antequam digerantur. Nec post cibum hoc bibendum est, quia est ex rebus magis impediētibz concoctionem, quoniam digeritur uelociter, & facit penetrare cibum indigestum, & facit hæreditare oppilationes, & putrefactiones. Quod si Gallicum sitis male habuerit, is post cibum talem portionem pitisset, R. ligni aloës ℥. ij. cinnamomi ℥. i. coriandorum præparatorum ℥. ij. iubarum, sebesten, singulorum ℥. liquiritiæ rasæ ℥. i. florum cordialium. m. i. Hæc omnia ex aqua librarum decem ponderis, usque ad tertiam concoquantur, inde coquantur, & addantur sacchari ℥. vi. & fiat iuleb longum. Nec audiendi sunt nostrates Emperici, qui quoties ægrotis uisum fuerit, uinum rubeum, nec minus album subausterum iisdem propinant: sed suæ sententiæ rationem uiderint. Nobis uero qui traditus est æger, nec nimium cibo repleri debet, nec nimium fame torqueri, teste Hippoc. Aphor. 11. sic asserente: Non satietas, non fames, nec aliquid quicquam quod modum naturæ excesserit. Galeno quoque astipulante primo de regimine sanitatis, qui, Duæ, ait, sunt intentiones sanatiuæ diætæ, una scilicet repletio euacuatorum, altera uero euacuatio superfluitatis. Magna igitur cum diligētia horum affectibus succurrendum censeo, quamobrem si maior appetitus extiterit, quam pro uiribus stomachi, adhuc etiam famelcentibus cibo finis est imponendus, ut intemperantia comedentis à cibo, neque uenarum pulsus inualescat, neque spiritus difficulter reddatur. Nec edendum prius, quam bene cōcoctum fuerit: id enim septem horarum interuallo plerunque fit. Porro cibus nisi lenitas intestinorum accesserit, sit liquidior. Si quis debilitate stomachi bis quotidie comedere sat non habet, pro portione tribus uicibus uoret. Prandium sit prolixius, quam cœna. A somno surgentibus superfluitates corporis expellantur. Lauentur manus, & facies, ex aqua saluiæ, primule ueris, amaraci, lauendulæ, siue uino odorifero. Corrigatur alui nimia subductio, clysteribus lenientibus,

bus, & balanis ex melle confectis : aut æger aliquando
3. ij. uuæ thyminiæ ex syrupo uiolaceo contritæ, addito
nonnihil olei dulcium amygdalarū, tribus ante cibum
horis sumat. FRAN. Sol iam columnas Herculis spe-
ctans exhausta clepsydra, nos admonet, ut uela iam con-
trahamus, remos inhibeamus, & portū despiciamus:
quæ sequuntur igitur in pauca conferas. ANDR. Li-
bero te ista cura, nam quod times propulsabo facile,
quippe abiturum detenturus, cubiculum, culcitra, ue-
stesq; tibi iam parauimus. Sed ut redeam unde diuer-
teram, huic opus est pila, similibusq; corpus exercere:
nam Galenus uno libro inde confecto, pilam summis
laudibus extulit, Cornelius etiam Celsus nō unquam
prætermisit, cuius exercitiij laudes si sigillatim coner co-
numerare, dies me profecto defecerit. Ad hoc illud ac-
cedit etiam, quod plurima nō solum Galenus, uerum
etiam pleriq; alij, multis in locis de pila monumentis li-
terarum commendata nō immeritō reliquerunt. Nam
per deos immortales quid dici potest cōducibilis: hac
superflua quæq; digeruntur, pila naturæ uim prouo-
cat, eadem uirtutes amissas reficit, corpus exiccat, spiri-
tus exhalationibus noxijs liberat, poros corporis ape-
rit. Plurimos deniq; uidi morbosos, qui exercitio tantū
sanitatem receptā referre meritō possent. Morbosi igi-
tur corpus pilæ, aut quouis alio tali ludo exercendum
est, donec citra lassitudinem concalescat, & hoc eo tem-
pore, quo mundius sit, quod teste Principe tum uideēt
esse, cum ieiunū sit, ne mali subsidentes humores exer-
citio tali diffusi, uenas, atq; intestina corrumpant. Qui
si fortē eo tempore subsidere deprehendātur, euacua-
tione aliqua primitus depellantur. Posteaquam se
satis exercuerit æger, cibum capiat, secundū quem con-
quiescat usquequo satis concoxerit, ea tamen lege, ne
post coenam statim cubitum se recipiat, quippe tres ho-
ras ad minus ægroto præstolandū. Cum uero lecto se
dederit, horis septem, siue octo ad summū dormiendū.

Somniculosus etenim (ut inquit Princeps II. Cant.) sequitur animæ torpor. At si ieiunus obdormiuerit, repletur fumo caput & uaporibus, à fecibus & superfluitatibus eleuatis. FRAN. Quid hoc? ergo nec saturo, nec ieiuno dormiendum? Nam quæ est hæc fabula? eò rediges me tuis sermonibus, ut nunquam, aut saltem parum cōquiescam. Mori mehercule satius est, quàm somno toto illo tempore non conquiescere. ANDR. Atqui somnum non prohibeo, nisi qui nimius. Nam cum dico, neq; ieiuno, neq; repleto dormiendum, perinde est ac si dicam, quiescendū quando id tempus postulat, ita præcipiente Cornelio Celso. Et Auicenna tertia primi cap. VII. sic inquit: Non ilico post comestionem est dormiendum. FRAN. Quid hoc monstri est? Auicenna sibi ipsi dissidet quantum uideo: secundo enim Canticæ dicit: Post cibum est dormiendū immediate accumbendo, donec ad locū digestionis peruenit cibus assumptus. ANDR. Recte tu quidem, nihilominus duobus modis hoc explanare nō dubitabo. Primo quidem scias hoc Principis dictū (si recte ex Arabica in Romanam linguam translatum est) quadam lege intelligi debere: quippe quoniam, quando à somno abstinere omnino nō possumus, dicit accumbendo nobis dormitandum: quæ quidem fuit Auerrois sententia. Secundo modo potest hæc contradictio translatorum, aut impressorū errore euenire. Nam si legeris nouum Canticæ textū ab Andrea Belunensi recognitū, qui Arabicæ linguæ fidus fuit interpres, leges profecto, Non est quoq; post cibum & comestionem dormiendum: quod unusquisq; sanæ mētis credere potest. Hinc igitur est, ut pleriq; Auicennam exponentes in aliquibus locis maxime dubitauerint. Quod uero tu cauillaris neq; saturo, neq; ieiuno dormiendū, canones comprobant. Princeps tertia primi cap. IX. habet, quod super uacuitatem dormire, est malum, quia est deiciens uirtutem: & super repletionem est malum anteaquam
à su-

à superiori uentre fiat descensio, quoniam replet caput uaporibus, & somnus erit cum frequenti reuolutione de latere ad latus. F R A N. Assentior tibi tantum in præsentia, uerum aliàs hoc totum uidero: tu dic hoc primum, quomodo sit corpus somno componendum.

A N D R. Bis Auicenna quod quæris explanauit tertia primi, septimo capite ac nono. In septimo: Sic oportet præterea ut super dextrum latus dormiat pauxillo tempore, deinde reuoluatur super sinistrũ, & postea reuoluat se super dextrum. Nono uero: Sed quæ ex figuris somni est melior, est ut super dextrum incipiat latus, & deinde ad sinistrũ reuoluatur: quod si eius inceptio super uentrem fiat, auxiliũ fert magnum in digerendo, propterea quod calorem retinet naturalem. F R A N.

De die posteaq̃ concoxerit, poterit ne somni tantillum capere? A N D R.

Nihil minus: nam Princeps tertia primi: In die quoq̃ dormire est malum, generat enim ægritudines humectãtes, & rheumatismos, & corrumpit colorem, & grauat splenem, laxat neruos, & generat pigritiam, debilitat desiderium, & generat apostemata, & febres. Quo fit ut dies uigilijs, nox quieti sit nata. Nam Paulus Aegineta in præceptis de tuenda ualitudine, capite XC VII. dixit: Nocturno autẽ somno haud alius melior est: siquidẽ nox suapte natura, tum humore, tum tranquillitate somnum alliciens, concoctionem perfectã efficit. Et Auerrois in cõmento Canticæ: Tempus matutinæ refectionis est totum tempus somni. Cornelius Cel. libro primo, nocte dormiendũ, die uero uigilandũ suadet. F R A N.

Huius argumenti nihil reliquũ mihi uidetur esse, nisi quæpiam de contingentibus animæ uolueris addere. A N D R. Haud inuitus mi Francisce. Gaudiũ igitur, angor, iracundia, odium, furor, mœstitia, sollicitudo, metus, inuidia, luxuria, auaritia: quæ quidem omnia, affectus animæ ab autoribus recte dicũtur: ijs etenim cum mortales se intemperantius extulerint, in perniciosos corporis morbos

penitus cōuertuntur. Nam Galenus primo regiminis sanitatis dixit, oportere medicū qui sanitati mortalium studet, pro uirili operam dare, ne mores animi corrumpantur, quibus aditus ægritudinibus corporis pateat: quippe furor, fletus, sollicitudo, cæteraq; id genus magis quàm par est, febrium, morborumq; cæterorū sunt principia. Quinetiā Princeps tertiā primi (si recte memoria teneo) dicit: Accidentia animi horribilia, & motus corporei fortes, digestionē fieri prohibēt, cum multi proficiſcantur ex cruditate morbi. Galenus etiā libro artis medicinalis inſcripto huic aſtipulat̃ dicens, omnes animi immoderatos affectus, iram, furorē, mœrorem, metum, inuidiā, à naturali gradu corpus deſcendere. Deinde inferius: omnes animi motus, ſiue perturbationes maluerimus dicere, corpus humanū exiccare. FRAN. Sed quid iram dicemus? ANDR. Ariſtoteles in primo problematū, iram nihil aliud eſſe ait, niſi accēſio ſanguinis circa cor. Quinetiam Cicero libro Tuſculanarū quæſt. idem ex autoritate Homeri uidet̃ dicere: quod ſic in latinum traduxit:

Corq; meum penitus turgescit triſtibus iris:

Cum decore atq; animi me orbatum laude recordor. Galenus etiā libro de differentijs febrium ſic: Ira eſt æſtuatio quædam, & motus uehementior uirtutis ad irascendum pronæ, quæ cordi inſidet, cum caleſcit ipſa ſubſtantia. Et in ſecundo quoq; de accidenti & morbo: Ira eſt furor caloris in corde propter motum animæ. Et in quinto: Ira eſt magnus ac fortiſſimus motus, & propterea ualde corpus perturbat, & permutat à naturali conſiſtentia. FRAN. Apud Haliab. eandem penē ſententiam uidimus, ſuæ Theor. lib. v. cum dicit: Ira eſt ſanguinis cordis ebullitio, naturalisq; motus caloris, & eius ad exteriora exitus: ſemel ſubitoq; ad ulciſcendum nocent. Sed heus tu, quidnam inter odium, & iram differentia eſſe dicemus? Nam differre ea inter ſe ex Valerio Maximo didici, qui libro nono cap. xxx. memorabilem

rabiliū suorum sic: Ira quoq; aut odium in pectoribus humanis magnos fluctus excitant, pro cursu celerior illa nocendi cupidine, hoc autem pertinacius, ac nunq; sine tormento sui uiolentius. **ANDR.** Princeps libro de uiribus cordis sic: Est quidē sciendū, quod ira quando cessat uelociter, non perdurat in imaginatione, seu phantasia formæ nociui, sed citò deletur, & ideo nō causat odium, siue rancorem: odium enim est perseuerantia formæ nociui in imaginatione seu phantasia, & perseuerantia siue imaginationis affectus ad uindictam sumendam ex eo. Dicemus ergo, quod ex odio acceditur ira: quod quidem odium post iram confirmatū rancor appellatur. Quod forsitan rectius non intellexit **Valerius**. Ex ira etiam nonnunquam, cum bilis concitatur, melancholicæ oriuntur passionēs, sicut **Haliab. v. Theo.** Nam inquit: Qui omnibus irascuntur ex causis, solliciti fiunt & tristes. **FRAN.** Quid autē timor? **ANDR.** **Arist. x. problematum:** Timor est infrigidatio exteriorum, & caloris contractio ad partes interiores sub corde. Et trigesima particula eorundē ait: Timor quidem infrigidat manifeste: & manifestant hoc terrefacti, tremunt enim. **FRAN.** Quid enim noxiū in se habet? **ANDR.** **Galenus v. de acciden. & morb.** Timor sanguinem, calorem, ac spiritum reportat ad interiora, scilicet ad suam originem, & ad cor, atq; exteriora corporis infrigidat: & in timore uirtus animæ non confortat. Et lib. de sympto. Timor est terror, qui turbat uirtutē, & debilitat ipsam nō minus alijs causis. **FRAN.** Inde processit illud **Auic. in Cant. dicentis:** Timor incitat frigiditatem, qui quandoq; magnificatur in tantū, donec lædat in ultimo. **ANDR.** At mœror exitiosior, ex quo complures sibi necem consciuerint, **Galeno de accid. & morb. sic asserente:** Quibus accidit tristitia frequēter mortui sunt: & hoc pusillanimitas solet euenire: nam eorum anima debilis atque defecta extinguatur. Princeps etiam decimatertia tertij sic ait: Tristitia est causa

corruptionis digestionis. Et Gal. v. de methodo me-
 di: Tristitia, & iræ, & agonæ, & solitudines quo ibet
 modo nocent dissoluentes uirtutem. FRAN. Frons
 semper igitur est exporgenda, quoad eius fieri potest.
 ANDR. Modus omniū rerum est optimus: nam non
 minus nimia lætitia gestiens (si Ciceroni credimus) q̃
 mœror exitio est. Princ. iij. primi: Multum gaudiū per-
 niciosum, nam ex eo uentriculi cordis sanguine euacu-
 antur. Et Auer. super Cant. Magnum gaudium est ex
 rebus impinguantibus corpus: quod si magnificetur
 ualde & contingat, subito necat, & interficit, & maxi-
 me ualde pingues. Monumenta literarum, Romaniq̃
 cum primis annales id nos docent: Titus enim Liuius
 post illam Cannarum cladem memorandā, muliercu-
 las duas, quibus falso nunciata filiorum mors fuerat, sta-
 tim sospitibus eisdē uisis, lætitia expirasse memoria pro-
 didit. Animæ igitur affectibus temperandū, teste Prin-
 cipe, sic dicente tertia primi cap. iij. In temperamento
 morum custodia sanitatis animæ & corporis simul con-
 sistit. Haliab. etiam in v. Theoricæ cap. ultimo sic: Gau-
 dium naturalis est exitus caloris corporis ad exteriora,
 eiusq̃ diffusio, si quasi paulatim facta fuerit, animā ha-
 bet confortare, caloremq̃ naturalem in omni corpo-
 re, & humores temperare, & sanguinem caloris natu-
 ralis temperantia, & calorem augere, nisi quod quan-
 do semel, subitumq̃ fit, aliquādo interficit naturalis dis-
 solutione caloris. Et Galenus v. de accidenti & mor-
 bo: Ex ira nullus unquam mortuus est, ex gaudio au-
 tem quamplurimi pusillanimes. FRAN. Superest ut
 de inuidia differamus. ANDR. Inuidia nil aliud esse
 manifestum est quā bonis alterius angī. Boni igitur
 hominis est inuidia omnino abstinere. Luxuriæ etiam
 tanta est foeditas, ut nihil suprā: quamuis aliquando ali-
 quibus corporibus opem præstare uideatur: nam Cor-
 nelius Cel. neq̃ nimium indulgendum Veneri, neque
 nimis abstinendum præcipit: sed nos qui morboſis con-
 sulimus,

fulimus, ne sibiipsis, ac foemellis etiā maxime noceant, hac omnino abstinendum censemus. Nam Galenus Aphor. VI. ait: Coitus est fortis causa in generanda po-
 dagra. FRAN. Atqui trigesimo problematum Philo-
 sophus: Post Venerē, inquit, plurimi magis læti fiūt. Et Haliab. v. Theoricæ: Si spermatis superfluitas suis aucta in uasis coitu non purgatur, nec poterit eam ex-
 pellere natura, in inguinibus fit & alis simul extensio, omniq; in corpore grauitas: sæpeq; suis sperma calefit in uasis, fitq; febris: nonnunquam autē eius ascendunt ad cerebrum uapores, ubi & pessimos generant mor-
 bos. Et Haliab. Rod. III. Techni: Superfluitas aggre-
 gata in corpore ex spermate quod non egreditur per coitum, obarctatur in corpore, & generantur ex ea æ-
 gritudines malæ, & uapores mali, qui ascendentes ad cor, & cerebrum, & stomachum, corrumpunt sanitatē illorum membrorū, & generant ægritudinē. ANDR.
 Sed hoc totum superfluitatis est retentæ: inde dicit Ha-
 liab. superfluitas aggregata. FRAN. Princeps in Can-
 ticis, cōmendauit etiā Venerem iuueni, dicens: Coitus commendatur iuuenibus, quatenus per eum à nocu-
 mentis perniciosiss liberantur. ANDR. Dixit ergo, tantū iuuenibus cōuenit, eò quod iuuenes exuberent spermate: sed de superflua uenere ne uerbum quidem ullum fecit: nam prima tertij sic: Quandoq; accidit ho-
 mini, ut in uasis seminalibus aggregetur sperma pluri-
 mum, & corrumpatur, & infrigidetur, & conuertatur ad qualitatem uenenosam: & quia fit hoc pluries iuue-
 nibus, eisdem dixit uenerem cōuenire: nam cum quis appetit, non nocet: ut Almanforis IIII. uoluit Rhasis dicens: Viri præterea ac mulieres cum appetunt, coire debent: quod quidem faciant naturæ nō repugnantes.
 FRAN. Modo ais, modo negas ueneri indulgendum. Quousq; patiar te isto modo differentē? Quin tu uno uerbo dic: quid est, quod me præstare uelis? ANDR.
 Ita faciam. Primum in hac re illud edico tibi, mulierosi

corpus in deterius semper labi, teste Conciliatore diff. CXXIII. sic asserēte: Coitus superfluitas, & frequentia, omnem prauam corporis acquirit dispositionem. Arist. quoq; IIII. probl. Coeuntes exoluuntur, & infirmiores fiunt. Gal. secundo de spermate: Non solum a serosa humiditate priuari omnes animales particulas accidit ex superfluo coitu, sed & uitali spiritu. Et Princ. XIIII. tertij: Coitus est ex rebus magis nocentibus stomacho, & dimissio eius est ex rebus maxime conferentibus. Arist. etiam quarto probl. Plurimo coitu utentes manifeste in oculis, & anchis patiuntur. Et Princeps tertia tertij cap. v. Multiplicatio coitus est res nocibilior oculo. Et Almanforis quarto: Qui coitu saepe utitur, oculorum habet concauitatem. Post repletionem superflua est uenus. Haliab. v. Theor. Si cibo homo repletus aut potu coitu utatur, debilitas eius fit corpori, eneruatio neruis, dolor in genibus, uiscerū oppilatio, generaturq; abinde humores grossi. Cuius usus si hoc fiat modo frequens, & assiduus, hydropisis sequitur, asma, & tremor. Nam nihil obstat qd Paulus Aegineta, libro de tuenda ualetudine, post cibum, & ante somnum praecipiat concumbendum, nam nonnullam uult esse inter eos distantia, qua corpus neq; repletum, neq; uacuum dici possit. Idem etiam uoluit Galenus in arte medicinali, cum dicit: Tempus autē ad coitum opportunum est, cum in excessuum omnium mediocritate corpus fuerit constitutum. Cui assentitur Auicen. XX. tertij dicens: Et oportet etiam ne coitus fiat super repletionem, quia prohibet digestionem & debilitat: neque coeat aliquis cum adest uacuitas, hoc enim est nocibilisus, & onerosius naturae, & magis pernecans calorem innatum. FRAN. Sat habeo: sed dicas quaeso, quanta temporis intercapedine inter coitus uti nobis par est: nec ab re te percunctor, scimus etenim quosdam singulos noctis unius spacio foemellas singulas iniisse decies, citra noxam. ANDR. Abeant ij, quos attulisti mihi, in.

in malam crucem, cum hac sua intempestiua uenere, nam mihi consilium non placet, aliorum explere luxuriam, mihi dum noceam, cum creberrimam ægrotationes perniciosæ, senectusq; matura subsequatur. Vnde Cicero: Luxuriosa iuuentus maturâ tradit senectutem. Item libro de senectute: Libidinosa etenim, & intemperans adolescētia affectū corpus tradit senectuti. Galenusq; in arte medicinali sic inquit: Venereorum uero, iuxta Epicuri sententiā, nullus est usus salubris: re autem uera cōfert, si tantum interualli in eorum usu adhibeatur, ut neq; resolutio aliqua sentiatur, & ipse se homo quodāmodo leuior factus melius spirare uideatur. Quod caput est tandem sic habeto, nullam capitāliorem pestem esse, quā corporis insatiabilē uoluptatem. Sed ad curationem morbi Gallici redeamus. Seruatis igitur sex rebus nō naturalibus, materia pituitosa digerenda uidetur hoc syrupo. Recipe amaraci, saluiæ, origani, mentæ, absinthij, eupatorij, fumiterræ, baccarīs, lauendulæ, calamēti, pulegij, thymi, satureiæ, sticados, singul. m. i. calami aromatici, zedoariæ, dictamni albi, hermodactylorum, hellebori nigri, singulorū ʒ. ij. Rheubarbari electi ʒ. ij. spicæ, squinanti, singulorū ʒ. s. ex aqua usq; ad medium decoquantur, inde colentur, addanturq; syrupi de fumo terre, de sticados, mellis ros. singulorū ʒ. iij. & fiant syrupi vñ. Sunt qui errant, mea quidem sententia, nolentes haurire decoctionē, sed appetentes syropos ex aquis elaboratis. Quippe maiore decoctionis uim cōperi. Verum ut & illis morem geramus, R. syr. de sticados, oxymellis comp. mellis rosati, sing. ʒ. ij. s. aquarū saluiæ, lauendule, amaraci, sing. ʒ. ix. & fiant syr. vñ. Vel, R. oxymellis simp. syr. de sticados, de praprio, de absinthio, sing. ʒ. ij. s. aquarum absinthij, praprij, iuæ, melissæ, & fiant syrupi vñ. Facta digestionē, ut ad extrahendā materiā procedamus, Recipe Rheubarbari electi ʒ. ij. agarici præparati ʒ. i. aloës hepaticæ lotæ ʒ. i. s. turbit gra. x. hermodactylorum gra.

na vi. gingiberis grana iij. spicæ grana iij. hæc simul ex aquæ saluiæ libra macerentur per noctem, deinde ad mediam cōcoquantur, postea colentur, & accipiantur decoctionis istius unc. v. uel vi. secundū uirtutē ægro- tantis, dulcorenturq; cum uncia oxymellis simp. & fiat potio. Vel sic: R. rheubarbari electi, agarici præparati, turbit albi & gummosi, singul. 3. s. spicæ grana tria, gin- giberis, hermodactylorum, singulorū scrupulum, con- tundantur hæc omnia leuiter, & infundant inde aquæ lauendulæ, uel amaraci 3. vi. decem horarū spacio, inde comprimantur: expressioni addantur, electuarij leniti- ui 3. ij. diafiniconis, electuarij indi, singulorum 3. ij. s. & fiat potio, additis mellis rosacei 3. iij. Tertius h̄s etiam accedit modus. Recipe rheubarbari electi drach. i. squi- nanti grana v. redigantur hæc in puluerem, cui addas agarici præparati 3. ij. turbit grana v. gingiberis gra. iij. aloës lotæ 3. i. elect. lenitiui 3. ij. diafiniconis drachmā, & cum saccharo fiat pastillus. Ex quibus primum me- dicamentum ualidius comperi, quamuis difficilius sua amaritudine hauriatur. FRAN. Quid autem de phle- botomia nobis faciendum uidetur? nunquid h̄s etiam adhibebimus, Auicen. testimonio fulti, dicentis: Phle- botomia est euacuatio uniuersalis, quæ multitudinem euacuat humorum: multitudo uero est augmentū hu- morum super æqualitatem ipsorū in uenis. ANDR. Recte tu quidem ex Auicenna: nam subsequitur Vgo de Senis, quod ista euacuatio uniuersalis intelligi debet ex humore, qui cōtinetur cum sanguine in ipsis uenis: & de his locutus est Princeps: quoniam humores extra uenas secus naturam procedentes, potione potius sunt elidendi. Morbus igitur Gallicus à pituita, cum magis in iuncturis, quàm in uenis existat, sanguinis missio per incisionem uenæ uidetur superuacanea. Dicitur enim phlebotomia euacuatio uniuersalis, quod omnes uni- uersaliter educat humores, & neq; aliquē eligat. Phar- macum uero à forma specifica euacuās eligit illū quem sibi

sibi propriū est euacuare. Cum enim pītuita sit in membrorum compagibus coaceruata, & indigeat potione, particulariter eligi phlebotomiam penitus relinquam.

FRAN. Sententiæ tuæ nō accesserim, tametsi sexcentos adduxeris autores, quippe in te ipsum hæc omnia militant, cum superius totius mali fomitem iecur dixeris. Iecur igitur, cum sit totius sanguinis purioris hospitium, utiliter in his morbis nimirū exhauritur. ANDR.

Nihil agis, nam hæc omnia minimo (ut aiunt) digito prosternam : nam quod tu dicis recte fieret, si materia calida foret. Nam Rhasis sic VII. Alm. attestatur: Oportet autem cauere quantum possibile est, ne phlebotomia in tempore calidissimo, aut frigidissimo fiat: neque phlebotomentur ij, quorum stomachus & hepar in frigidityte distemperata existunt. Præterea multos offendimus, qui diutius morbum ignominie causa dissimularunt, quibus minime sanguis mittendus est. Nam Princeps in corporibus, quæ prolixas perpessa sunt ægritudines, cauendum esse à phlebotomia affirmavit.

FRAN. Quamuis mea te exagitem sententia, assentior tamen : nam apud Galenū legitur, quod ij qui per totum corpus humorum multitudine grauantur, minime sanguinis missionem pati debeant. ANDR. Vtiliter igitur si pustulæ per totum corpus emerferint, sanguinem inter cutem pītuitosum poteris per cucurbitulas extrahere. Nunc autem ad linimēta, quæ huic conferunt morbo. Recipe radicū ebuli, hederæ, dictamni, gentianæ, inulæ, bryoniæ, hermodactylorum, sing. manipulum : contendantur hæc omnia leuiter, & ex uini cretici lb. xij. ad tertiam decoquantur. Inde addantur amaraci, baccaris, camomillæ, absinthij, hypericonis, lauendulæ, origani, thymi, nepitæ, pulegij, calamēti, sing. m. i. s. iterū ferueant ad mediū, inde accedat florum rosismarini, primulæueris, saluiæ, sing. manipulus, & bulliant leuiter unā paruo temporis interuallo, postmodū colentur, & prælo expressis indantur, olei rosacei, camo

millini, anethini, hypericonis, costini, singulorum $\mathfrak{z} . i . s .$ olei terebenthini $\mathfrak{z} . vi .$ resinæ pineæ $\mathfrak{z} . iij .$ & bulliāt usq̃ ad perfectam uini consumptionem, denuò addantur cum tollunt̃ ab igne, croci $\mathfrak{z} . ij .$ cinnamomi, calami aromatici, ligni aloës, styracis calamitæ, ladani, benzuin, singulorum drachma, cinnabaris uncia, mercurij extincti unc. vi. sublimati drach. iij. aruinæ porcinae libra, cæra quantum sufficiat, & fiat fortiter agitando linimentum. **FRAN.** Hæc tametsi cōgruant, tamen quidpiā breuius desiderarem. **ANDR.** Mos gerendus est tibi. Igitur **R.** axungia porcinae colliquata $\mathfrak{lb} . i .$ butyri recētis $\mathfrak{z} . vi .$ olei laurini $\mathfrak{z} . iij .$ olei uulpini, hypericonis, terebenthini, singulorum $\mathfrak{z} . v .$ styracis liquidi eloti cum aqua camomillæ, & uino cretico $\mathfrak{z} . ij .$ olei de sulphure, $\mathfrak{z} . iij .$ cinnabaris $\mathfrak{z} . i . s .$ mercurij extincti $\mathfrak{z} . vi .$ sublimati, $\mathfrak{z} . i .$ cæra quantum sufficiat, & fiat unctio. Quod si compendium magis affectas, **R.** axungia colliquata librā, unguētī agrippæ, marciatonis, olei laurini, terebenthini, singulorū $\mathfrak{z} . iij .$ mercurij extincti $\mathfrak{z} . vi .$ sublimati $\mathfrak{z} . ij .$ & fiat in mortario illinimentū: sed istorum primum laudabilius, meo quidem iudicio semper fuerit. **FRAN.** Memini quosdam se dicentes suffitu, laconicoq̃ tantū sanatos. **ANDR.** Quamuis nonnullis id euenerit, multi tamen succubuerunt. Ideoq̃ nisi cum de ægroto desperatum fuerit, suffitus omnino sunt excludendi, teste Galeno, sic dicente: Aegritudo, quæ non habet nisi unam uiam ad curandum, uelit nolit infirmus, oportet quod per eam transeat. Et primo Aphor. Hippocrates: Extremis morbis, extrema exquisite remedia optima sunt. Quamuis nō negauerim suffitus me tentasse successu laudabili, in hominib. uidelicet athleticis: qui quidem suffitus fuerint huiusmodi: **R.** cinnabaris unc. iij. myrrhæ, thuris, sing. unciam, aloës hepaticæ, sandarachæ, styracis calamitæ, benzuin, sing. drach. iij. misce, & fiat puluis crassior. Item alioquin **R.** cinnabaris unc. iij. myrrhæ, thuris, aloës, ladani, singul. unc. i. contundan-

tur

tur in puluerem, & cum styrace liquido subigantur, inde fiant trochisci iuglandis magnitudine, qui singuli suo tempore sigillatim prunis subditi colliquescant. Item R. cinnabaris ℥. ij. s. auripigmenti, cadmiæ argenteæ, sing. 3. iij. thuris, aloës, myrrhæ, styracis calamitæ, ladanum, singulorū 3. misceantur hæc omnia, & in puluerem crassum redigantur: erit enim hoc alijs potentius. Et si superius in athleticis tantū hoc fieri debere affirmauimus, accidit mihi tamen aliquando hoc fecisse felici successu etiam in corporibus delicatis, & debilibus; & fuit eiusmodi: R. cinnabaris unc. ij. auripigmenti drach. ij. dictamni albi, tormētillæ, gentianæ, ben albi, & rubei, angelicæ, singulorum drach. iij. sem. citri, sem. acetosæ, sem. ocimi, doronici, sing. drach. ij. cinnamomi, gariofilorum, calami aromatici, croci, sing. scrup. ij. thuris, sandaracæ, styracis calamitæ, benzuin, singulorū drach. s. aloës, drach. iij. redigantur hæc omnia in puluerem, uel cum theriaca formentur trochisci. Posteaquam male se habentes perpurgati fuerint, cubiculo claudantur, & sub conopœo nudi carbonibus accensis incumbentes altius sedeant: quos semuncia pulueris prædicti, siue unius trochisci fumus, nisi uis ægroti difficiliter patiat, per horam torqueat: nec satis decindi potest, quoties id tentandū: ideo nō alio mehercule pacto, quā si eundem inunxeris, id obseruare poteris. F R A N. Quid si anima defecerit? poterit ne æger ē conopœo tantillū caput educere? A N D R. Recte quidem, modo ne sæpius id fiat. Sed pergamus quā cœpimus. Quoties suffitus per diem sit tentandus, corporis habitus, anni tempus, ætas decursa, sexusq; poterūt nos edocere. Sed ut fortius hoc ferant, initio cataplasma, quod superius enucleauimus, est applicandū cordi, horaq; ante suffitum oua bina recentia sorbeāt affecti, aut cochlear unum syrupi de corticibus citri liguriant, aut trochiscum confessionis eiusmodi uorent. R. pulueris electuarij Conciuatoris, pulueris diamusci dulcis, diamargaritonis, sin-

gulorum scrup. ij. inde cum aqua melissæ, & saccharo fiant cum igne trochisci. Euenit etiam plerunq; ut tam suffitu, quàm unctionibus utentiū bucca exulceretur, quibus ea poteris applicare remedia, quæ superius diximus: quamuis hoc addere nō alienum putauerimus. R. rad. prunelorum syluestrium m. ij. cymarum rubi, rosarum, myrtillorū, sumach, caudæ equinæ, sorbariæ, pilosellæ, gariofilatæ, millefolij, triniratis, foliorum oleastri, ordeï, balaustiarum, sing. manipulum, ireos, rubiæ fullonum, consolidæ utriusq;, centaureæ maioris, sing. drach. iij. myrobalanorum citrinorum, conorum compressi, sing. unciam. Contundenda leuiter contundantur, & bulliant ex libris x. aquæ ferrariorum fabrorum, uini granatorum, succi cotoneorum, aquæ plantaginis sing. libra, ad mediū cōcoquantur, inde addantur cum iam penē cōcoxerint, aluminis rochæ unc. ij. nitri drac. ij. diamoronis, mellis rosacei, singul. unc. iij. licij unc. ij. hæc colentur, inde expressum seruetur in uase uitreo, ex quo subinde sibi colluat os affectus. Verūenimvero plerosq; uidimus ægrotātes, quibus os totum adeo deprauatum Empericorū incuria erat, ut cancri speciem accessisse unusquisq; sanæ mentis dixerit: illis etenim quamuis superior gargarissatio cōsentanea fuerit, hoc tamen conducibilius arbitramur. R. decoctionis prædictæ lb. iij. unguenti ægyptij ℥. ij. s. dissoluanturq; simul, inde frequentius os colluatur. At si gingiuarum accesserit exulceratio, unguento tanto prius ægyptio perungantur eadem, mundificat enim cumprimis, & ut sæpius experiētia comperi, redundantem malitiam reprimat. Quod si materiæ superfluitas medicamentis superius enarratis, haud facile cesserit, cucurbitulis, clysteribus, lotionibus, frictionibus, sibilis nō parum doloris ingerentibus, & cæteris id genus est ab ore diuertenda malitia. F R A N. Post oris exulcerationem accedunt dentibus gingiuarū mira discidia, ut ij parum a casu abesse uideantur. Adde spectaculum, quod etiam

spu

sputorum foeditate contuentibus nauseam commo-
uent, ut nō immeritō tale spectaculum fugiant omnes.

A N D R. Ita est: tunc hoc puluere non erit eis absurdū
succurrere. R. squillæ assatæ, pulueris leuissimi testacei,
cornu ceruini usti, ossis sepia, ossium dactylorum com-
bustorum, consolidæ utriusq̃, rosarum, sumach, sing.
drachmam, cinnami, thuris, masticis, sandarachæ, sing.
drac. i. s. aluminis exusti scrup. ij. corallorū rubeorum,
& alborū, sing. drach. iij. musci grana vi. Omnia redi-
gantur in puluerem, ex quo frequētius cum gingiuæ,
tum dentes fricentur. Superfluū fuerit de reliquis disse-
rere, de quibus satis dictum superius.

De morbo Gallico melancholico.

A pituitoso ad melancholicum nunc igitur deflectat
oratio: quam obrem tibi persuadeas uelim, malum hoc
atrabili cōmixtum, modo supercilia, modo craneum,
nec nō brachia pernas uē, tuberibus durissimis, ab apo-
stematibus, quæ Græci scirrhos appellant, non dissimi-
libus, infestare: quinetiam per totum corpus emergūt li-
uentes pustulæ uerrucarum speciem repræsentantes.
Sinistrum tempus per noctē male habet, inde uigiliæ,
color plumbeus, inflammatio thoracis, debilitas stoma-
chi, splenis grauitas, aut dolor, aut durities urget: urina
fertur alba, plumbea, siue subruffa, tendens ad nigrum
colorē: uena brachij exilis, & tardior: nigra excremen-
ta deijciuntur: excreatio plenior: ructus sunt acidi: cru-
ra uarices, tumor pedes inuadunt, ut elephantiacos re-
ferant: quibus eadem ferē cōfert uiuēdi formula, quam
superius, cum de pituitoso differeremus, explicauimus:
ut tamen non sit alienum, quæ sequantur annectere.
Si perspexeris igitur à fece sanguinis in melancholicū
uersi hoc fieri, sinistrae manus uenam, quam saluatellā
recentiores appellant, siue uaricum, siue quam saphe-
nam uocant, recte scindes. Prodest etiam sanguisugarū
ad ora uenarū, quas hæmorrhoidas Græci uocant, ap-
plicatio. Quod quidem si à biliosa adustione pendere

uideatur, sanguinis missio penitus fugienda decernitur. Cucurbitulæ etiam cum balneo, quando est error sanguinis crassioris, conuenire possent: quanquam Princeps quarta primi dixerit, Cucurbitularum quidem iuuamentum in corporibus grossum habentibus sanguinem est paruum, quoniam ex istis non extrahitur sanguis sicut oportet: imò qui ex eo uehementer est subtilis: & hoc accidit quia resoluuntur spiritus illius membri, & sic calorem naturalem debilitando, resoluendo etiam de humido substantifico, membra debilitat. Huic obstat sententiæ Haliabbas, cum nono Practicæ capite VIII. cucurbitulas melancholiæ cōferre testetur. Hæc quidem ratio bifariam distrahitur, quippe & sine scarificatione capitis humores deriuando, cucurbitulæ melancholiæ conferre possunt, & ex balneo cutis incisione, subtiliatum sanguinem, qui prius fuerat crassior, recte exhauriunt, cum ægritudines melācholicæ per totum fere corpus uersantur. Vnde Germani ganeis cōfecti, proptereaq; uaricosi, ac elephantiaci, hypocaustis inclusi, quibus sanguis crassior plerunq; subtilior fit, ijs utiliter curantur. Quo fit, ut ex balneo nō negauerim, melancholicis potissimum, (si tamen purgatis corporibus id fiet) scarificata prius cute, cucurbitulas. Optime sic ergo eos purgabimus. Recipe epithymi cretēsis, folliculorum senæ, capillorum Veneris, florum boraginis, buglossæ, uiolarum, roris marini, melissæ, singulorum manipulū, radicū centaureæ maioris, polypodij, rheubarbari, sing. drach. i. succi scabiosæ uncias iij. radices contundantur, & ex aqua ad mediam decoctæ diligenter exprimantur, instillentur inde syrup. epithymi & fumiterræ quantum sat est, fiantq; syrupi. v. aut septem. Vel, R. syrupi de fumo terræ, mellis rosacei, de lupulis, de epithymo, singulorum ʒ. iij. aquarū fumiterræ, buglossæ, lupulorum, melissæ, sing. quantum sufficiat, & fiant syrupi. v. uel septem. Quinetiam R. syrupi intybi compositi, de epithymo, de fumo terræ, singulorū ʒ. ij. s. aquarum.

aquarū fumiterræ, capill. Veneris, buglossæ, lupulorū, melissæ, singulorum ʒ. iij. & fiant syrupi numero. v. FRAN. Recte tu quidem, uerum quod magis concupiscit animus meus, id retices. ANDR. An dicis syrupum, quo plerunque sine ullis unctionibus, aut alijs eiusmodi medicamentis ad sanitatē perduximus quosdam male affectos? FRAN. Istum ipsum. ANDR. Quamuis in gurgustio cordis mei delituerit hactenus, ut ita dicam, te tamen iubente protrahatur in lucem: nihil etenim meum tibi reconditū fuerit unquam. Viuentibus igitur adhuc anguibus, posteaquam extremitates utrinq; quatuor digitos mensura à cætero corpore gladio secueris, permittes totum sanguinem defluere, mundatas inde carnes, lauatasq; ter in aceto, tum liquore buglossæ, citrariæq; suscipies theriacæ optimæ unc. viij. succi fumiterræ, lupulorum, intyborum, buglossæ, singulorum lb. ij. polypodij recentis, corticum citri, singul. unc. ij. aloës hepaticæ unc. v. hæc omnia ex uitreo uase, per Balneum mariæ, in cuius fundo quantitas harenæ resideat, subdito uapore ignis, in aquas purissimas rediges, quarum tres uncias æger, addita uncia syrupi de corticibus citri, uel de epithymo, quotidie diluculo sumat. his syrupis à XL. die multos (ut prædiximus) deo duce curauimus. Est etiā, quod imprudens silentio penē præterieram, nō prætermittendum, quominus æger septimo quoq; die catapotia uoret hellebori, quæ constabunt inferius, cum purgationes humoris melancholici te docuero. Rec. igitur myrob. indorum drach. ij. florum buglossæ, epithymi, singulorum manipulum, polypodij recentis semunciam, contundantur hæc prius, deinde ex sero caprino decem horarum spacio macerentur: sedulo expressis omnibus, addantur expressioni confectionis Hamech. drach. iij. diacatholiconis, diasenæ, singul. drach. ij. succi fumiterræ unc. i. syrupi de epithymo unc. v. fiat potio. Secundo modo R. electuarij lenitiui, conf. Hamech, singulorū drach. iij.

pulueris senæ drachmam, succi fumiterræ unciam, syrupi de buglossa unc. v. ex aqua fumiterræ fiat potio. Vel R. myrobalanorum indorum drach. i. s. epithymi Cretensis, rheubarbari, sing. drachmam: cōtundantur hæc leuiter, deinde die nocteque in aqua fumiterræ, buglossæque macerentur, exprimantur, expressioni addas electuarij lenitiui, diacatholiconis, sing. drach. ij. confect. Hamech. drach. iij. elect. indi drachmam, syrupi de epithymo unciam: hinc fiat potio. Nunc quoniam satis de potionibus est dictū, superest ut de catapotijs agamus, quæ superius tibi pollicitus sum. R. igitur radicū nigri ueratri recentis drach. iij. dauci, anisorum, piperis, sing. drachmam, florum buglossæ drach. s. musci gra. vi. epithymi scrup. ij. contundantur hæc omnia leuiter, inde diem noctemque, ex uini cretici lb. v. macerata, potenter exprimant. Huius expressionis 3. iij. pulueris pilularū fumiterræ, cochiarum, aurearū, singul. drach. ij. s. suscipias, subagitesque, inde permittas exiccari: porro siccas & iterum in puluerem redactas, ex eodem uino cretico macerabis, ut supra, & hoc quater. Catapotia autem eiusmodi sigillatim sumenda sunt drachmæ pondere. Quinetiam potest ingeri catapotium, quod ex præcipitato conflatur. **FRAN.** Quidnam hoc uerbi est? **ANDR.** Est quidam puluis mercurio conflatus hoc pacto. R. aquæ, qua aurum ab argento diuiditur, lb. iij. argenti uiui lb. i. s. hæc uase uitreo, ore angusto, collo obtorto, undique argilla præmunito, quod ab altero recipiatur, imponantur, compages inde uasorum luto figulino sedulo obturentur, ad hæc subdatur ignis ex carbonibus conflatus, ut semper ingrauescat, eousque quo rota defluerit aqua. Post hæc phialā frangas, in cuius fundo residentem placentulam rubeam, leuiter extrahens, quod album inhæserit proijcias, rubeum uero in puluerem redigas. Verum enim uero quoniam ex puluere isto plurimæ possent contingere noxæ assumentibus ipsum, nisi prius debita fieret præparatio, R. 3. ij. prædicti

prædicti pulueris, & macerentur per noctem in aqua plantaginis, & acetosæ, singularum unc. ij. inde summo mane aquas exhauriēs, & nouas superinfundens, ad ignem in uase æneo, siue testaceo colloces, feruentes ferrea uel lignea spatula non cesses agitare, quousq; in puluerem nō difficulter omnia redigantur, ex quo poteris cum libuerit in morbum Gallicū tam pituitosum, quā melancholicū, catapotium tale componere. Recipe elect. Conciliatoris scrup. s. margaritarum, hyacinthorum, singulorū gran. v. pulueris præcipitati gran. v. pulueris diamusci, diamargaritonis, sing. scrup. s. & fiant catapotia quinq; numero, quæ hora ante diluculū sumantur, inde lecto se contineat æger horas quinq; breui mihi crede Gallicī dolores hoc catapotio elidentur. Pituita etiam & atra bilis uomitu, necnon alui deiectione euanescent. Ad hæc sunt plurima morborū genera quæ curauimus tali puluere: nam non solum saniem carnemq; putridam delet aspersus, uerumetiam non difficulter ulcera ad cicatricem deducit: pestilentia etiam pauxillo theriaces addito, succoq; tunecis herbæ, quam Cardum benedictum uocant, siue electuario de gemmis, ante eius confirmationem mirum in modum fugat. Multos etiam lymphaticos, melancholicos uel quos a cacodæmonibus incurfari uulgò credebāt, eodem curauimus. Quid pluribus immoror? Quartana confectos saccharo buglossato siue theriaca, mithridate uel additis, facta digestionē aliqua, hora ante accessionem, quinq; uel septem granorum pondere, pro ætate, & uī corporis affecti, hoc puluere liberauimus. Quin etiam ualet coli, & iliorum doloribus adhibitus, nam quosdam sterco per os eñciētes sanauimus, Pauli Aeginetæ monumentis innixi, qui ait: Aliqui quidem medicorum argentū uiuum extinctum dederunt in ileo. Quam quidem autoritatem Princeps ij. Cant. cap. de argento uiuo annotauit. Fascino idem aduersatur: pluribus ad hæc uirtutibus est insignis, quas cum plus ocij

nactus fuero, tibi sigillatim cōnumerabo: fortasse tunc iucundissimum fuerit etiam explicare, quonam pacto puluere cum auro, uiuoq; argento, sine aqua superius explanata possis conficere: nunc quoniam tempus urget, unctiones uirium maximarum differam. Rec. fumiterræ recentis manip. iij. radices ebuli, buglossæ, melissæ, singul. m. ij. terantur omnia cum libris duabus aruinæ porcinae, 3. x. butyri recentis additis: inde in uase figulino uitreato loco uliginoso dies quindecim reſeruentur, ut computrescāt: inde liqueſiant igne subdito: demum liquefacta colabis omnia ex linteolo: postmodum R. olei rosacei, camomillini, terebenthini, singul. 3. ij. styracis liquidi, ex aqua fumiterræ eloti 3. iij. lithargyri argentei 3. v. resinæ albæ 3. iij. mercurij extincti 3. viij. sublimati 3. iij. & fiat ex mortario unguentum. Vel R. radices hellebori nigri recentium librā, hellebori albi unc. iij. radices arthanitæ unc. viij. contundantur cum axungia & butyro, & ut supra deniq; omnia fiant. Inde accipe huius adipis librā, olei rosacei, capparis, terebenthini, sing. unc. i. s. sulphurei drach. iij. hellebori nigri redacti in puluerem drach. iij. lithargyri aurei unc. iij. styracis calamitæ liquidi ex succo fumiterræ loti, ladanii, singul. unc. i. s. resinæ pineæ unc. iij. mercurij extincti unc. viij. sublimati drach. iij. inde fiat ut supra. Vel R. quatuor aut quinque nigros angues excoriatos, euisceratosq; decisis utrinque extremitatibus, minutim concisos, quos uas uitreū oris angusti capiat, quod postea obturato ore ponas in caldario aqua refertū, hoc sinas diem noctemq; feruere, postmodum repertum liquorem colabis: extractum qui fluxerit commisce libris. ij. illius adipis cōfecti ex radicibus hellebori, & arthanitæ, addas mercurij extincti unc. viij. cinnabaris unciam, sublimati drach. iij. theriaces unc. vi. & fiat ut supra. Seruabis hoc diligentissime: maioris etenim ponderis est, quàm tu fortasse reris. Propterea cōsentaneum omnino fuerit olei sulphurati, cum aqua melissæ, nonnihil

agrum

ægrum diluculo bibere: quippe noniam, ut superius explicatum fuit, magnum ex eo percipitur iuuamentum. **F R A N.** Nimirū uolo ne oleum hoc, quod tantopere collaudasti, intactū relinquas: in hoc etenim in præsentia mihi sunt omnia. **A N D R.** Tibi nihil inuitus dixerim. Vitreum igitur uas tintinabulo (campanā hodie appellant) non absimile, illitum figulari luto, à terra unius cubiti mensura, æneo uel ferreo filo suspēdes, sub quo metretam uitreā maioris circumferentiæ, cuius medio inuersus fuerit cyathus, statues. Porro cyathi fundus ferream bracteā digitorū quatuor latitudinis ex igne candentem sustineat, ex qua sulphur accendatur. Hoc dum comburitur recētius superaddatur: inde fiet, ut ex fumo ascendente suspensum uas breui temporis interuallo guttatim in inferiorem paropsidem distillet oleum, quod diligenter collectū, uitrea cōseruabis ampulla: nam plurimū semper apud me ponderis fuit: nec mehercule iniuria, quippe non solū confert huic morbo, sed haustum per hebdomadā, stomachi, intestinorumq; torminibus ex materia uētoſa frigidiorūue prouenientibus medetur, splenis uitia corrigit, uulvæ, urinæq; difficultatibus succurrit ex aqua tamarisci, uel capil. Veneris quantitatis guttarū sex. Quinetiā tres uel quatuor guttæ ex aqua absinthij, lumbricos fugat. Itē contra scabiem, impetiginem, lichenam, strumasq; illinitum ualet. Doloribus quidem podagricis frigidis mirum in modū fert opem. Præterea male curatis ex morbo Gallico, ad extrahendū uirus huiusmodi potum ut dicimus plurimū prodest. Nunc autē mercurij, quem uiuum argentum dicunt, uires tibi paucis absoluā. Aui cenna secundo Can. frigidum & humidū esse dixit in secundo gradu. Paulus uero Aegineta calidū & siccum asserit in quarto. Verū nos cum Gebere, qui de rebus metallicis optime conscripsit, dicemus mercurium humidum & frigidum palām caliditatē siccitatemq; clandestinam in se habere. Probatum hoc ab eodem Gebere

cap. de essentia mercurij, cum dicit: In argēto uiuo similiter necesse est superflua demi, habet enim corruptionis causam terream, & adustibilem. Item libro secundo cap. de coagulatione mercurij: Habet similiter sulphuris partes naturaliter sibi mixtas, quas remouere per artificium non est possibile. Quam quidē sententiā nobilis etiam Arnaldus agnouit, libro qui dicitur Rosarius philosophorum, dicens: Manifestū est igitur quod argentum uiuum cōtinet in se sulphur suum bonum fixum, ex quo coagulatur in aurum & argentum, secundū diuersum disponendi modum. Et Arist. in Meteoris: Argentum uiuum est aqua, quæ admiscetur cum terra nimis subtili sulphurea admixtione forti, donec non quiescat in superficie plana, & hoc est ex siccitate magna, quæ inest illi, & ideo nō adhæret tangenti. Quibus omnibus satis constat, terram talem, siue sulphur, esse calidæ & siccæ complexionis. Cōgnoscutur etiam hoc sua dissolutione, incisione, penetratione, atq; corrosione, quæ quidem omnia caliditatē & siccitatem maximam ostendunt. Nam de eo Dioscorides proprio capite sic autumat: Virtus, inquit, argenti uiui est homicidialis corrodendo intestina. Et Aggregator: Argentum uiuum corrodit omnia cui obuiat ex mēbris intrinsecis. Quod autem sit frigidum, & humidum, licet per Auicennam comprobari possit, apparet hoc etiam experimento. Cōgnoscutur in primis mira eius frigiditas per tactum eius, deinde per operationes, quibus agit in humano corpore: nam nō legitime extinctus maxime repercutit, ac neruis, ut Auicenna asseruit, dum tremorem, stuporem, conuulsionem atque paralytim causat, magnum affert discrimen: quæ quidem omnia à frigiditate maxima, quæ inest illi, eueniunt. Humiditatem uero eius ostendūt superiores autoritates cum dicant, quod est aqua uiscosa. Nam & hoc non sufficeret, nisi quotidie ipsum uideremus ossa corrumpere, carnemq; & neruos putrefacere, eorū scilicet ægrotantiū quibus

Empe-

Empericus aliquis mercuriū ipsum inunxit. **FRAN.** Hanc quidem sententiam aliqui minime comprobant, & putrefactionem non tantū mercurio, uerum totum morbi uenenositati tribuunt. **ANDR.** Falsa quidem ratio ista mihi uidetur. Nam si mulieres inspexeris, quæ ex eo pigmenta conficiunt, ut pulchriores hominibus appareāt, eis quidem dentes ferè omnes tum cariosos, tum denique putrescentes inuenies. Concordia tamen hac Geberis autoritate inter discrepantes est de mercurio imponenda. Inquit enim ipse: Argentū uiuum manifestum est, quod mercurius appellatur: antiquorum usu est aqua uiscosa, substantiæ subtilis, albæ, tinctæ, per calorem temperatissimum, unita tali unione per minima, quousq; humidum cōtemperetur à sicco, & siccum æqualiter ab humido, & quousq; calidum contemperetur à frigido, & frigidum æqualiter à calido. Galenus tamen in **VIII.** simplicium sibi nil de eo cognitum fuisse testatur, non alia mehercule de causa, nisi quod tanta in eo dissidia sibi comperta erat, ut non facile quid potissimum de eo scriberet inueniret. Inde sapientes Mercurio planetarum instabilissimo, propter uariam ipsius ostentationem, instabilitemq; compararunt. Vnde recte Plato: Dotauit res natura proprietatibus, omnino enim quodlibet secundū quod mouetur à specie sua, agit quod proprium est: utiq; enim nullius rei est actio propria, nisi quam species regulat. Verum hoc totum certificare (Mesue sententia) nō est medici, sed illius qui se altius agit. **FRAN.** Sat habeo, uerum quid ita in mercurium omnes medicinæ professores ueluti coniu-rati styli acerbiter distinxerunt? **ANDR.** Nihil dictu facilius est: hunc namq; doctores compertis noxijs uiribus, de quibus superius, meritò uidentur abdicasse: quamuis re uera sit innocens, modo recte extinguatur: nam qua superbiunt circunforanei, ac pleriq; alij, non extinctionem, sed occultationem recte dixeris: quippe cum horum unguentum, in quo erit admixtum mer-

curij non nihil ex uase lento liquefeceris igne, in fundo coeuntem mercurium liquidò deprehendes. Inde fit, ut si quis unguento tali fuerit imbutus, ad interiora progressus rursus coeat: nam naturalis calor facile in priorem uiuacitatem ipsum restituit: quo fit, ut praua corporibus accidentia eueniant. F R A N. At uide quàm insolenter se iactitent isti pharmacopolæ, quanto molimine circunferantur: diceres in his sitam mortalium sanitatem: quorum inscitiam nuper chirurgus quidam summus meus aperuit: testatus est enim ex cruris osse corrupto, pumilionis cuiusdam, qui decies à diuersis Empericis inunctus fuerat, argentū uiuum non semel emanasse. A N D R. Hoc mihi nouum non est, nam & operati mihi sæpius accidit. F R A N. Quonam igitur pacto extinguitur? A N D R. Quamuis satis superius quod petis insinuasse me tibi crediderim, tamen non erit incommodum, hæc eadem uel uberius explicare. Tantum igitur tibi persuadeas uelim, ueram mercurij extinctionem nō aliunde pendere, præterquam à præcipitatione: hac etenim uia frigiditatis & humiditatis fit expers, quarum causa, quas superius diximus ægritudines procedūt: nec fieri potest ut præcipitatione mortuus semel mercurius reuiuiscat. Hac etenim arte frigiditate & humiditate priuatus, in calcem rubicundissimum uertitur. Ideo dicebat Rhasis Almanforis v. Argentum uiuum quando extinguitur ardens est & corrosiuū, & tale est cum præcipitatur: nam male olentia ulcera corrodit & mundificat sine dolore: quod si alioquin extinguitur, idem nō efficit, sed potius repercutit. F R A N. Quid ergo? cum argenti uiui extincti memineris, utiq; de præcipitato intelligi uis. A N D R. Etenim, nō enim repercutere morbos ad interiora molior, sed omnino purgationibus prius diducere, tum unguento mūdare. Verū dum istis immoror, cataplasma sparadrappum imprudens præterierā, quod brachijs & tibijs decem diebus applicatum, sine ullis unctionibus.

bus morbum Gallicū delet. **FRAN.** Expecto quid hoc sibi uelit. **ANDR.** Recipe igitur emplastri de pelle arietina, quod inguinarix hernix doctores applicari præcipiunt, unc. iij. emplastri triapharmaci ad ignem confecti, diachilonis maioris, singulorū unc. vi. resinæ pineæ unc. ij. liquefiant hæc ad ignē, & cum infrigidari cœperint, mercurij extincti unc. v. cinnabaris unc. ij. sublimati unc. iij. addant, & longo temporis interuallo spatula citra ignem cōmisceantur, & (ut mos est) ex lin teolis fiat (ut ita dicam) sparadrappum: hoc tibijs à genu, brachijs uero à cubitu, donec signa remotionis aduenerint, applicetur.

De morbo Gallico à quocunq; humore contracto.

FRAN. Etsi diffusius hucusq; de huiusmodi morbo unicuiq; humorum admixto differuisti, uellem tamen ut potum illum, quem tibi secretū adscribis, quo quidem etiam unumquenq; morbum Gallicum recenter contractum fugas, mihi propalare digneris. Hoc te tamen ægre ferre non permittas, cum ego tibi non solum corpus ipsum, uerum & uitam iandudum dicauerim. **ANDR.** Decreuerā omnino mi Frācisce nemini secretum hoc unquam aperire: tibi tamen uirtutū tuarum munere, etiam maiora dicere non dubitabo. Cum igitur aliquem ab eiusmodi morbi iaculis recenter uulneratum offenderis, ipsum eiusmodi pharmacum quadraginta dies absorbere iubebis. Assumitur enim calidum in aurora, pondere sex unciarū pro uice. **R.** igitur myrobalanorū emblicorum, belliricorū, indorum, singulorum unciam, florum boraginis, buglossæ radicis, ipsarum florum uiolarū, cicoreæ, camomillæ, sing. manipulum, succorum fumiterræ, boraginis, endiuix, buglossæ, lupulorum, singul. unc. iij. succi pomorum dulcium unc. viij. uuæ thyminiæ, iuiubarum, prunorum sebesten, sing. drach. x. liquiritiæ mundæ unc. ij. poly podij quercini, sticados, rad. acori, sing. manip. i. s. seminis foeniculi dulcis drach. iij. scolopendriæ, capillorum

Veneris, cellitrici, polytrici, sing. manipulū, folliculorū senæ, epithymi, fumiterræ, singul. unc. s. agarici boni drach. xviij. hellebori nigri drach. xiiij. aquarū intybi, cap. Veneris, fumiterræ, buglossæ, sing. lb. ij. uini granatorum lb. s. radicū inulæ, hæderæ, fœniculi, apij, cico reæ, sing. unc. i. s. chamepityos, sticados, chamedryos, sing. uncia, squinanti drac. ij. eupatorij drach. ij. rheubarbari drac. iij. addita aqua pluuiali quantū sufficiat, arte & igne bulliant omnia, postmodum linteolo spissiori colentur, præloq; exprimantur, & addito saccharo quantū sufficit, fiat potus lōgus. Vnaquaq; tamen decimo die dum pharmacū hoc assumpserit æger, accipiat ad materiam expellendam unc. s. istius conf. R. turbit, hermodactylorū, rutæ agrestis, sing. drach. ij. diagridij drach. iij. gariof. gingiberis, cinnamomi, sing. drach. s. piperis gra. ij. squinanti, spicæ, epithymi, salis gemmæ, sing. drach. s. sandalorū citrinorū, alb. rub. crocei, sing. scrup. i. mannæ electæ unc. s. rheubarbari, drach. ij. zedoariæ scrup. ij. sacchari unc. viij. & cum aqua buglossæ ad ignem fiant trochisci. Scias enim pro certo, multos hoc remedio fuisse sanatos. R. eliqua uero superius explicauimus.

De curatione morbi Gallici per lignum Indicum.

Sed quoniā quemadmodū medelæ ducerentur ab extincto mercurio, atq; ab omni genere pharmacorum, satis explicatum arbitror uerbis superioribus, sequitur ut hæc ligni Indici medicamenta persequar, quæ pertinent ad nouos medicos, quibus utuntur homines nunc potissimum, se tutius curari sic arbitrantes. Lignum igitur quod alij Indum, alij uero Guaiacum nominant, ex Taprobana, America, Indiaq; petatum nostratibus medicis interuallo locorū minus comperatum est. Quidam putarunt Auicennā secundo Canonis in dictione karon, hoc lignum rememorare, dicentem: Karon est lignum Indum, cuius allatio ad terram nostram multiplicatur, & est magni iuuamenti in negotio

gocio fracturæ, torsionis, & dislocationis; non ab re fortasse, nam Princeps ex Arabia genti Indorum propior erat. Quamuis Romæ, mihi sub Hadriano v. Pontifice Max. degenti, fratres ab India cucullati exulceratarum tibiæarum remedium quærenti affirmarint iureiurando lignum duodecim cubitorum altitudinē explere, crassitudine ulnarum duarum, folia plantagini non dissimilia, corticem cum nigrum, tum subcineritum, flores luteos, fructus rotundos, acidos, quorum species oliuæ figuram redderet, habere. Præterea morbum Gallico simile, medicos illius oræ discutere uiridi ligno, ex quo, quod nigrum corticem gereret, palmam haberet. Nos quoniam uiridi caremus, cariosum dimittentes, id eligimus, quod aquæ non innatet, propinquius radicibus. Medicis ualentius compertum est, quod in superficie sandalorum citrinorum colorem medio nigrescente referat. Idem croceum debilius admodum, foeminis & pueris reseruant, cuius naturam uimque cum nemo satis recte descripserit, ad unguem cognoscere quis potest? quamuis ab usu caliditatem, siccitatemque, manifestò deprehenderimus, cum eius decoctum bibentium, guttur & stomachus patiantur incendium. Superioribus etiam diebus siccioris habitudinis homines uidi morbo Gallico laborantes, ligni potatione cum ethicam febriculam, tum talem incurrisse. Resinæ præterea gummi non absimile ab eo in igne proiecto, flammis obnoxium, emanare uidetur, necnon decoctio prima eius pinguis, & crassa colorem lactis referens, magnum corpori nutrimentum præstat; unde bibentes quamuis inedia torqueantur, rarius fame uexantur. Postremo per euaporationem ab eo non modicum manat oleum. Cum sit igitur omnibus persuasum, resinas omnes, oleumque fundentes arbores caliditatis & siccitatis esse non expertes, idem de hac arbore possumus assignare. At hoc (utcunque sit) non laboro modo, nam à proprietate (ut asseruimus) in eiusmodi morbo uidetur agere. Noui enim medicum

ei ex ligno
maiacono con
iendi ratio.

quendam, dicentem ægrotos potius medicinæ inedia,
quàm ligno sanitatem receptam referre debere. Qui ta
men frustratus est, cum quercus decoctionem eadem
inedia nullo successu cuidam dedisset. **FRAN.** Die
bus istis, sicut iam prius, nō uidetur huiusmodi lignum
male habentibus conferre: nam pleriq; eius decoctum
assumentes: nō sanantur. **ANDR.** Euenit hoc exhi
bentium incuria: nam ferē omnes, ut male affecti ine
diam arduam abhorrentes decocto hoc perfruantur,
quotidie carnes, citra canones eis exhibent. Peruerso
igitur ordine ruunt omnia. **FRAN.** Ex eo olei confi
ciendi rationem, quam iandudum pollicitus es, expe
cto. **ANDR.** Hoc igitur ligno tesseratim conciso, no
uum fictile refertum uas, operculo testaceo punctim
pertuso obturetur: quod diligenter argilla circumlitum
excipiat altera testa uacua, terra defossa ad os usque, su
periori desuper incumbente luto conglutinata, ut per
operculum flammarum ui circumcirca æstuante, in ua
cuam quatuor aut quinq; horarū spacio defluat oleū:
& posteaquam deferbuerint, aperiens, offendes obru
tam refertā aqua oleo innatante: quo si papulas, exul
cerationes, tubera, compagum & neruorū doloribus
inunxeris, iuuamentū non modicum præstabis. Aqua
uero oleo subsidens, diluculo, uespereq; pota loco de
coctionis unciam quatuor ponderis, quatuor horis
ante cibum, mirum in modum confert: magis tamen si
syrupus accesserit eiusmodi. Recipe rheubarbari electi
unc. s. radicum centaureæ maioris drach. ij. spicæ, squi
nanti, sing. scrup. s. ligni aloës, sandalorum rub. singul.
drach. i. s. radicum hyringi unciam, herbæ tunecis ma
nip. ij. seminis ebuli drach. ij. hellebori nigri drach. flo
rum cordialium, sticados, sing. manip. ij. Omnia cōtun
dantur leuiter, & ex uini cretici, aquarum intybi, & fu
miterræ, sing. lb. ij. dies octo macerentur, postmodum
decoquantur ad tertiam, inde prælo exprimantur, ex
pressioni sacchari quantū sufficiat addatur, & fiat syru
pus

pus cum quo prædictæ destillationis unc. iij. siue ligni decoctionis de qua dicemus unc. v. bis in die, summo mane scilicet, & inclinato iam sole bibat affectus ante cibum quatuor horis. Quod si decoctionem uolueris audire, paucis absoluam. Recipe Guaiaci concisi lb. ij. s. aquæ pluuiæ lb. xxx. ex quibus frustula biduum maceantur, quæ noua uitreata testa cooperculo prædita capiatur ad bulliendū lento igni: spuma calida, quæ interea fit, patientis ulcera curantur: membrorum compagibus dolore percitis eadem utiliter adhibetur, ac etiam tuberculis, pustulisq; opem afferre uidetur. Facta despumatione lignum prædictum decoquas, quousq; supersit tertium. Cum autē tepuerit, linteolo spissiore coletur, conseruetur quod inde fluxerit urnula uitrea bene obturata, ne scilicet uis euanescat. Huius decocti pro syrupo xl. dies, diluculo quatuor horis ante prandium, nec minus inclinante iam sole quatuor horis ante cœnam, uncias quinque sigillatim tepidas bibat. Ad hæc libræ triginta cœlestis aquæ ligno primæ decoctionis accedant, ut ferueant eadem olla tecta cooperculo, quousq; libræ uiginti tantum fiant, & ritu primæ decoctionis in uase oris obducti seruato, hanc poterit affectus, cum sitiuerit, siue tepidam siue frigidam sumere. Quod superest, si primam decoctionem cum syrupo rheubarbari prædicto biberit affectus, citius ualebit. At si uino lignum incoquere placuerit, maiori cum utilitate curam efficies. Nam in pituitosis felici successu, ego sæpius periculum feci. A N D R. Quid hoc? Percepi à peritioribus medicis ligno isto curantibus, affectos in hac cura uinū bibentes nullo pacto sanitatē adipisci. F R A N. Recte tu quidem, at non minus ego, cum decoctionem ex aqua morborum biberint. Verum enim uero uinum decoctionis eiusmodi nullo pacto obesse poterit, efficitur enim ex concoctione medicina ualentior, quod adhuc neminem tentasse puto, at ego sæpius in frigido morbo felici successu periculum feci. F R A N. Sequere

igitur. A N D R. Recipe Guaiaci recētis concisi & electi, lb. ij. rheubarbari electi drach. ij. radicum centaureæ maioris drachmam, folliculorū senæ manipulum, squinanti scrup. s. contusa hæc omnia, ex libris xx. uini albi odoriferi, & eius aquæ dimidio biduum macerentur, inde decocta colentur, non alio mehercule pacto, quàm quo superius est dictum: hoc sine præcedenti syrupo uti poteris. Ad hoc Rec. Guaiaci recentis lb. i. quam ex uini albi leuioris lb. xv. per diem macerabis, ita ut postea bulliant omnia quousq; restent lb. x. tunc infundas desuper aquæ feruentis lb. xv. quæ simul cum uino bulliant, quousq; libræ uiginti tantū reliquæ sint. Postmodum colentur, seruenturq; in potum prandentis cœnantisq; affecti. Hoc modo curabis quos non solum uictus tenuitas, sed etiam aquæ austeritas terret: neq; absurdum fuerit autumnī tempore cōcisum lignū quindecim diebus cum uuis ad bulliendum ponere, nam nonnullos ex eiusmodi potu sanatos percipies. Iis etiam optime cōsultum fuerit, si post decocti portionem ante prandiū spatio unius horæ, cochlearis dimidium istius electuarii abligurierint. R. Ligni prædicti subtiliter puluerizati unciam, sand. rub. ligni aloës, thymi, florum buglossæ, boraginis, ocimi, sing. scrup. i. pulueris diarhodonis abbatis, diamusci dulcis, diambrae, singul. gra. x. & cum syrupo de corticibus citri in pituitosa materia, uel cum syrupo de cicorea cōposito in sanguinea, quantum sufficiat, ex arte tum fiat electuariū. Verum ut res quam tractamus ad calcem tandem decurrat, de regimine sex rerum nō naturalium summam dicemus. Hos igitur oportet diebus uiginti bis die tantum comedere, nil aliud assumentes, quàm panis recocti binas uncias, accedat uux thyminiæ præterea tantundem, bibant aquam, siue uinum decoctionis secundæ prædicti ligni. Transactis hisce diebus, panis albi bene fermentati sine sale clibano tosti unc. ij. tantundemq; carnis aut assæ aut elixæ, pullorum gallinaceorum, siue aucu

per ex syluis & montibus petiti prandeant, coenant uero thymias uuas, recoctumque panem, ad trigessimum diem. Qua transacta duas uncias panis albi, carnesque predictas ponderis eiusmodi, & prandere, & coenare recte poterint. Cubiculum, quo se continet aeger, per aestatem orienti sit expositum: per hyemem tepidarium, uel locus maxime clausus, ubi continue lignorum boni odoris fiat ignis. Nec inde egrediatur nisi a quadragesimo die: nocte dormiat horis sex, aut ad summum septem. Diluculo primam ligni decoctionem ex aqua cum illo syrupo, siue uini absque syrupo bibat, statimque lecto cubans peristromate, uestibusque sudorem prouocet, quem calescentibus linteolis, posteaquam satis superque desudauerit, abstergat. Inde subucula, uestibusque pelliceis munitus, linteo capite obuoluto, praecedens horae spacio prandium, surgat, tum lotis manibus, faciemque mundata, decoctione prima ligni, nares, & aures purget, deambulans per cubiculum: cui si alius suppressior fuerit, balano mellis, clysterue ex prima decoctione ligni, addito sale, oleoque camomillino & uiolaceo poteris eandem ciere, quo reddito statim prandeat: pransus quiescat, legat, aut ludat, meridianum somnum pro uirili declinans: angorem, nec minus reliquos animi morbos fugiens exhilaretur. **FRAN.** Recoctum panem iandudum ingessisti mihi, nec quis sit satis explicasti. **ANDR.** Imprudens praeterieram. **R.** pollinis farinae triticeae quantum uolueris, non sine fermento congruo, quam subactam quatuor digitorum crassitudinis quoquouersum, longitudinis duarum spithamarum in pastillos formabis, decoques in clibano usque ad non completam coctionem, extrahes deinde, & posteaquam deferbuerint, acutissimo cultello poteris in tenuissimas partes secare, quas ex aqua rosacea, & saccharo prius maceratas, in tabula sigillatim collocabis, furnoque iterum mandabis, ut legitime concoquantur. Porro priusquam praedicti ligni decoctum sumant, pro morbo pharmacis & syrupis su

perius enarratis sunt muniendi: quin etiam si morbus expostulauerit, sanguis prius erit mittendus. Verum posteaquam ad quartumdecimū diem peruentum fuerit, sumat pituitosus, postridie eius diei, purgationem hanc: R. agarici præparati, turbit electi, hermodactylo-
rum, singul. scrup. i. gingiberis scrup. s. hellebori nigri gran. v. contusa per noctem ex aqua absinthij, melissæ & fumiterræ, exprimantur: expressioni socientur electuarij lenitiui drach. iij. conf. Hamech, diafinic, sing. drach. i. & fiat potio addita rhodomellis unc. Vel, R. polypodij quercini drach. iij. sem. ebuli contriti drach. i. folliculorū senæ, epithymi, thymi, sticados, amaraci, asfari, florum saluæ, sing. pugillum, fiat decoctio in qua colliquescāt electuarij lenitiui drach. iij. cōfectionis Hamech, electuarij Indi, singulorū drach. i. s. agarici præparati scrup. s. trifere persicæ scrup. i. syrupi de fumo terræ unc. s. fiat potio: quam trigesimo etiam die iterum dare tibi erit expediens. Quod si Gallicus adhæserit sanguini, hoc pharmaco poteris uti. R. rheubarbari electi drach. ij. s. ex aqua intybi & uino cretico, cum nardi spica: permaneāt sex horas hæc omnia superioribus liquoribus infusa, deinde facta forti expressione, diacatholiconis addant drach. iij. elect. ros. Mes. drach. iij. de succo rosarum drach. s. & cum decoctione florum, & fructuum cordialiū fiat potus, addita syr. uiol. uncia, quem hauriant cum quintadecima, tum etiam trigesima luce. Qua die purgationes æger exhauserit, carnes elixas prandeat, eiusdē pōderis, eiusdemq; qualitatis: nec minus pane uescatur, ex iure carniū prædictarū: bibat ius tantum earundem, die uero sequenti iterum redeat ad ligni potationē, quam suprā sæpius meminimus. Transacta quadragesima luce liberalius poteris hunc habere. Postridie parum ē cubiculo procedat. Quæ sequetur die domo pedem efferre poterit, statim cubiculo se tamen restituens. In sequētibus diebus, gradatim sic se habens, negocia sua breui peraget, cum eo tamen, ut diutius.

tius cibos sanguinē adurentes, in stomacho putrescentes, pituitamq; gignentes, auerſetur. Sed quoniā cum his qui ligno curantur actū fuerit optime, si in ethicam, aut in tabem non inciderint, non esset absurdū, diebus exactis quadraginta, restaurandarū uirium gratia per mensem quotidie duabus horis ante prandiū cochlearis dimidium istius electuarij assumere. R. nucis indicæ recentis unc. vi. nucleorum pineorum præparatorum, amygdalarum dulcium, pistaciorum, sing. unc. i. seminis peponis mūdati unc. v. sem. papaueris albi unc. i. s. uuæ thyminiæ ex aqua uiolacea unc. ij. pinidiorum, sacchari uiol. nenufarini, singulorū unc. iij. hæc omnia terantur optime lapideo mortario, & ex syrupo uiolaceo composito fiat electuariū. At nonnunquam fit, ut non ita exacte curentur; ergo cataportum tale poterunt tribus uel quatuor mēſibus post assumptionē ligni semel in hebdomada duabus horis ante crepusculū drach. i. pondere sumere. R. myrobalanorum omnium, troch. colocyntidæ, masticis, diagridij, hermodactylorū, turbit, agarici præparati, singul. drach. i. origani, cymini, sing. drach. s. rheubarbari drach. i. s. spicæ nardi, gingiberis, sing. scrup. i. salis gemmæ scrup. s. hellebori nigri scrup. ij. polypodij quercini drach. i. seminis ebuli, sing. drach. ij. pulueris hieræ simp. diamusci dulcis, sing. scrup. ij. aloës elotæ unc. ij. theriaces drach. ij. Cōtusis contundendis, cum syrupo de fumo terræ fiat catapotiorū trochiscus. Verū ut mea cōsilia tibi credam omnia, si etiam per aliquot menses electuariū cum puluere ligni confectum quotidie, uel alternatim affecti assumerent, ab omni derelicta malignitate liberarentur.

De curatione morbi Gallici per aquam philosophicam.

Reliquum est cognita ingenij tui mira facundia, cognitoq; amore, ac fidelitate, quibus me semp prosecutus es, ut ea quæ alicui nunquam dicere uolui, tibi condonare non derelinquam. Morbum igitur Gallicum sanguineum, cholericumq; recenter cōtractum,

poteris hac aqua philosophica discutere. R. aloës hepaticæ lotæ ex succo intybi lb. i. rheubarbari electi, radicum centaureæ maioris (rheuponticū uulgus appellat) singulorū unc. ij. sem. quatuor communū frig. ma. excoriatorum sing. unc. iij. capillorū Veneris recentis manip. iij. uuæ thyminiæ unc. vi. pulpæ sebesten, cassiæ extractæ, sing. unc. vij. pulueris trium sandalorum, aromatici rosati, sing. unc. i. succi rosarū puri, intybi, cicoreæ, fumiterræ, lupulorum, scabiosæ, sing. unc. vi. liquoris malorum punicorū, berberorum, sing. libram unam, succi boraginis uncias octo, syr. de cicorea compositi, de buglossa, de fumo terræ, singul. libræ pondo: contundenda contundantur, & in uase sublimationis uitri cōflato ē succis uino & liquoribus prædictis, dies octo macerentur. Porro per balneum feruentis aquæ, cui harenæ quantitas sit cōmixta, sublimetur aqua. Verum uas ipsum operculo rostrato sit tectum, cui phialam uitream diligenter, ne quid ex cōmissuris expiret, copulabis, accedente ex lignis seu potius carbonibus igne: ex quo cum clara tota defluerit aqua, & rubentior appareat, phialam remouens, huic simile uacuā statue, quod fluxerit totū serua, nam sanguineo biliosoq; recenti malo plurimum liquores eiusmodi profunt. At in morbum pituitosum, melancholicumq; quo ualentius est nihil, accipe agari. i præparati unc. iij. aloës elotæ ex succo fumiterræ unc. ix. catapotij de aromatibus unc. iij. myrobalanorum omnium sing. unc. i. senæ, epithymi, melissæ recentis, florum cordialium, sing. unc. iij. hermodactylorum, turbit, sing. unc. iij. iuæ arthetice, baccaris, sticados, chamedryos, saluiæ, primulæ ueris, origani, satureiæ, sing. manip. iij. radicū centaureæ maioris, rheubarbari, sing. unc. i. rad. hellebori nigri recentis unc. vi. gingiberis, nucis myristicæ, gariofilorum, cinamomi, cubebæ, carpobalsami, calami aromatici, croci, singul. drach. i. succi rad. ebuli, succi radicum inulæ, succi arthanitæ, succi absinthij, succi eupatorij, succi buglossæ,

glossæ, succi fumiterræ, succi melissæ, aceti squillitici, singul. de unx, uini cretici libras x. theriaces optimæ libras ij. pulpæ sebesten libram pondo: contundenda contundant, & cum succis & liquoribus in uase uitreo magno commisceantur, & sic dies octo permaneant, inde sublimetur, sicut superius diximus. Quod si efficacius in atram bilem desideraueris, tres aut quatuor angues, longos, nigros, excoriatos, exēteratosq̃, tum multo sale, temporis aliquo spacio, tum aceto perfricatos, ut unā colliquecant, addere poteris. Nam hoc nō solū morbo Gallico, sed lepræ, multisq̃ alijs ægritudinibus, quas nunc prætermittendas duximus, maxime confert.

FRAN. Aueo scire quonam pacto sublimatio talis sit ægrotantibus exhibenda. ANDR. Cum recte cognoueris aliquem morbo Gallico calidiori confectum, sex rebus non naturalibus obseruatis, ut diximus, factaq̃ prius phlebotomia, si necesse fuerit, non minorem huic inediam imperabimus, quā ijs quos illinimus. Post hæc æstate potest hanc assumens per domum deambulare: bruma uero urgente cubiculo se cōtinere: nec interdico quo minus pila unius horæ spacio ante cibum, loco clauso se exerceat. Sumat singula quaq̃ die luce apparente sanguineus siue biliosus, syrupi rosati, de succo citri, singulorū unc. s. olei de sulphure grana x. quibus addantur primæ sublimationis limpida unc. ij. semis, rubentis uero drach. iij. quod eligendum bibat decem diebus: inde unoquoq̃ die prouocet sudorem. At si cognoueris humores non euocari potione hac, decimo die R. elec. lenitiui drach. iij. rosacei Mes. diaf. sing. drach. ij. & ex rheubarbari infusione drachmā, pauxilicq̃ syrupi de succo citri: fiat potio. Postridie uero rursus ad syruos redeat, ad alios decē dies: quæ omnia si nihil eduxerint, uoret æger diluculo rheubarbari drachmā, addita thyminia uua: dehinc sublimationē prædictam bibat, extēdatq̃ syruporū haustum in trigessimū diem, ex quo denuō solutua potione purgetur. Si uero subli

mationi parere humores uidebuntur (quod in multis sæpe deprehendi) alterum purgationis genus superuacaneum fuerit. Idem præstare poteris in frigida quacumque materia, si prædictam aliam sublimationem cum syr. de fumoterræ, & de sticados, non omisso tamen sulph. oleo, propinabis. Si autem res postulauerit, decimo quoque die peculiaribus pharmacis euacuentur ab humoribus affecti. **FRAN.** Quid si ante trigessimum diem sanatus fuerit, debet ne potionem ad præstitutam diem extendere? **ANDR.** Neutiquam: quippe quosdam decimo potu curauit: sed corruptiores ad eam diem possunt accedere: corruptiores autem dico, qui longiori tempore hoc morbo fuerunt affecti.

De chirurgia.

QUoniam nunc de purgationibus his, quæ tum inedia, tum etiam potionibus fiunt, satis diximus: reliquum est ut de chirurgia agamus. Manus etenim opera ab antiquis maxime culta, Homeri, Cornelijque Celsi testimonio comprobatur, sine qua Gallici perpauci possunt sanescere. Nam corporis abscessus ab hoc morbo, qui uerendorum, inguinumque partes infestant, duabus de causis minime sunt repellendi: nam inguen iecioris & splenis emissarium recte dicemus. Apostemata ergo inibi tumentia repercutere quæ possumus? quum Auicenna quarta primi sic asserat: Si uero membrum apostemosum membri principalis emunctorium fuerit, sicut loca glandulosa in collo, quæ sunt emunctoria cerebri, aut ascellæ, quæ sunt cordis, aut inguina, quæ sunt hepatis, nullo modo erit applicandum aliquod, quod refrenet: accedit materiae malignitas, quam si nostratibus credimus, cataplasmatibus cohibere minime conari debemus. **FRAN.** Quid igitur erit præstandum? **ANDR.** Pro uirili laborandum, ut malagmatibus maturefcentia secanti ferro, ac etiam aliquando actuali cauterio aperiamus, feci totius corporis tanquam fenestram patefacientes. Quod si prædictum malagma quæris, est

est eiusmodi: R. foliorū maluæ, branca ursinæ, uiolarū, singul. manip. radicum bryoniæ recentis unc. ij. bulbos liliorum binos. Hæc aqua recte coquantur, terantur, incernanturq̃; quibus accedant adipis porc. unc. ij. butyri recentis unc. s. olei de lilio hypericonis, uiol. sing. unc. i. s. fœnogræci unc. vi. & ex iure herbarum radicumq̃ prædictarum subactum cataplasma calidum applicetur: quod cum in calidis, tum etiam in frigidis corporis abscessibus ualere coniecimus. At si materia sclerótica esse uidebitur, eiusmodi alterum conficies. R. radicum althææ unc. ij. radicū bryoniæ recentiu unc. i. s. bulbos liliorum tres, chelidoniæ m. s. ficuum siccorum unc. ij. bulliant hæc omnia in aqua quantum sufficiat, postmodum conterantur & incernantur: indantur deinde axungia porcina, olei de lilio, butyri recētis, sing. unc. ij. frumenti triticei uel siliginei unc. iij. allij decocti sub prunis unc. i. s. farinæ frumenti, fœnogræci, seminis lini, sing. unc. iij. ammoniaci dissoluti in aceto unc. iij. & cōficiatur emplastrum: nec expectandū quousq̃ cutis summa per se deducatur, tanta etenim est morbi malitia, ut affectum locum in carcinoma plerunq̃ sua malignitate præcipitet. Satiùs igitur fuerit scalpello iam nigrescens aperire, quod præparabimus facta incisione prima die albumine oui, ac pulueribus cōducibilibus, inde per tres uel quatuor dies digestiuo de terebenthina, & ouorū uitellis, inde hoc utemur mundificatiuo: R. terebenthinæ claræ ex aqua fumiterræ, unc. iij. uitellos oui binos, mellis rosacei, syrupi de fumo terræ, sing. unc. ij. farinæ orobi unc. iij. thuris, masticis, aloës hepaticæ, sing. drach. ij. rad. peucedani drach. i. & fiat mundificatiuum. Si uolueris uiriū maiorū mundificationē, accedat unguentū apostolicū: uel si adhuc maximam, Aegyptium. Attamen hoc unum scias, præcipitatum mercurium cum æquali pondere aluminis exusti commistum, mirifice mūdificare. F R A N. Quid? ad cicatricem obducendā ualebit idem? A N D R. Non, sed

triapharmacum ceratum opem præstabit: uel hoc, quo ualentius nihil est, administrabis. R. rosarū, myrtillorum, balauſtiarū, caudæ equinæ, seminis plantaginis, singul. manip. i. myrobalanorū citrinorum, conorū cupressi, sing. unc. mediam, acaciæ, hypocistidos, singul. drach. iij. Hæc omnia prius contusa, tribus diebus macerentur in aceto fortissimo, postmodum in eo bulliant quousq; medietas euanescat, tunc quidem prælo exprimantur, expressum deinde cum oleis rosaceo & myrtino copulabis, lithargyrio minioq; additis, ceratum ad ignem conficies, addita tutiæ semuncia. F R A N. Ple runcq; fieri solet, ut à morbo Gallico exulcerationes for didæ, corro dentes, spongiosæq; sæpius ossa corrum pant: his quibus remedijs obuiam eundum fuerit, ex plana mihi. A N D R. Bisariam procedit hæc curatio: nam si ligno ab Indis petito curare fuerit consiliū, plu ribus diebus præcipitato puluere, mundificanda sunt ulcera. Nam quamuis ipsius potione materia peccans euertatur, tanta est tamen materiæ ulceribus coniun ctæ malignitas, ut nisi quis optimus operarius accesserit, uix possint ad cicatricem deduci. At si per unctio nem, suffitum uel procedis, ea tamen prius, quæ ossa pe netrarint, curare oportet ulcera, corrosiua quippe, ca uernosa, quæq; his similia. Ad ossa non accedentia, un guento, suffitu uel delentur, sed os corruptum omnino abradatur, cauterioq; inuratur, iuxta illud Auicenn. iij. quarti, capitis de corruptione ossis sic dicentis: Necesse est fricare ipsum, & radere, aut cauterizare, peruenien do ad ultimū corruptionis eius, ut cadant cortices cor rupti, & remaneat sanum. Itaq; cum certissimis argu mentis ossis uitium deprehenderis, aut incisione & cau terio poteris operari, aut cauterio tantū. Sanè in obdu cti oris ulcere spongioso, corruptiori q; nouacula pene trandum erit usq; ad os incidendo carnem affectā, quæ diligēter utrinq; postea diducta, linimētis ex albo ouo rum, & pulueribus obducentibus cicatricem per uim

infar

infarciatur: inde fiet, ut postridie eius diei subiiciatur os totum nostris oculis uitiatum, quod cum uideris, bene fecanti ferro putredinem cariosam diduces, & sanum à uitiato separes: inde candenti ferro, carne madidis stuppis præmunita, os ustulabis: si uero latius patebit ulcus, carnem prius incidere fuerit inconueniens: nam cute deficiente, nō poterit nisi frustulatim, idq; difficulter ab osse diduci, non sine maximo sanguinis fluxu. Sat erit igitur candenti ferro, quod minima fiet sanguinis missione, carnem ad os usq; uitiatā comburere, tunc enim ex linamentis eiusmodi medicamentum curabit, quod combustū fuerit. R. uernicis liquidi drach. iij. ex aqua solatri siue plantaginis, uitellos oui tres, butyri recentis unc. ij. olei rosacei, omphacini, uiolati, nenupharini, sing. drach. ij. Misce simul omnia hæc, & fiat unguentum, quod locis ustulatis mirum in modum cōfert. At ulceris circumstantes particulas triapharmaco ex oleo acetoq; rosaceo, ac lithargyrio in mortario plumbeo subactō, ad restringendam cauterij uim illinies: quam operationē si quis reformidauerit, poteris quorundam sententia per euphorbij puluerem eodem peruenire: sed mihi quidem non fit uerisimile ut in profundo ulcere ualeat is, aut eiusmodi quippiam, præter cauterium, quod curans D. Angelum, Illustriss. reuerendissimiq; Cardinalis Tridentini ærarij Fiscalē, deprehendi, qui quamuis hoc morbo minime teneretur, ex calce tamen equi plurimo temporis spatio contracto, & inueterato ulcere laborabat sinistro crure. Multa medicorum manus, satis honesto conductā salario, ex circumuicinis ciuitatibus ad eum frustra confluebat: quo factum fuit, ut is salutem penē desperans, mihi se curandū tandem tradiderit. Postridie eius diei, quoniam ulcus eiusmodi à cute & carne ferē spoliatū erat, quinq; medicis astantibus, uitiosam carnē cum osse corrupto cauterio concremauimus. Difficile dictu est, inter curandum quanta fuerit uiri constantia cōiuncta prudentiæ: enim uero,

quod dictum citra inuidiam fuerit) C. Mario præstantissimo viro æquauimus nō solum Angelum, uerum etiam meritō prætulimus: quippe qui nō solum teneri se noluerit, sed crus immotum nullo doloris argumento præbuerit. Sed ut ad rem redeamus, patuit quamobrem remedijs cæterorum nunquā cessarat malum: ad medullam nanq; peruenerat uis morbi, circum uicina quæq; corrumpens: quod tamen omne quicquid erat in eo noxi, deo dante, duorum mensium spatio curauimus. F R A N. Huius etenim curæ argumēto innixus, tantum mihi polliceor breui confore, ut nostrates non solum, uerum etiam præstantissimos quosq; medicos antecellas. A N D R. Agnosco miram animi tui in me inductionē, qua fit, ut nostra tibi maiora uideantur, quibus (ingenue dicam) laudari à laudato uiro, uirtutesq;, quas ne agnosca quidem, mihi tribui facile patiar. F R A N. Sæpius fauces palatumq; uidimus affectorum malignis ulceribus, serpētibus, exesiscq; teneri, quæ quo pacto sint oppugnanda, uellem libentius abs te audire. A N D R. Fiat ut uis. Recipe igitur aquæ cuius uirtute aurum ab argento diuiditur, ʒ. ij. rosataq;, hyoscyami, singulorū ʒ. iij. inde misceas. Aut R. aquæ saponis ʒ. ij. uitreoli romani ʒ. iij. salis ammoniaci ʒ. i. uitreolū & sal diluantur optime, & fiat aqua. F R A N. Quī fieri potest ut aquæ quas dixisti partes ulceribus circumstantes non lædant? A N D R. Styli lignei summitatem tomento circūligabis, qua madefacta ex aquis superius enarratis illinies ulcera, quæ cum cœperint mundari, os affecti sibi colluant ex aquis consolidantibus, quas superius tibi pluribus explicauimus. Quin etiam pustulis uerrucosis eiusdē morbi plurimū cōfert, nam decidunt statim, resoluūturq;. F R A N. Solent plerunque durissimæ stantes glandulæ agrotos male habere, quibus quid apponendum sit scire desidero. A N D R. In primis illud scias, istorum tuberum duas esse species, quarum altera carni adhærescens diaqui-

lone

lone magno de gummis, alijsq̃ discutientibus emplastris cum per resolutionem, tum quidem per suppurationem curantur nonnunquam. Altera procedens ab osse difficillime sanescit, nisi cauteriũ adhibueris: quam curationem cum pleriq̃ auerſentur, cauterium potentius adhibeas, quo quatuor horarum aut quinq̃ spatio dolore modico urgẽte macerabitur, ac destruetur caro. Recipe igitur aquæ primæ, qua fit ſapo, lb. iij. uitreoli romani, nitri, ſalis ammoniaci, ſing. uncia: quæ diligenter unã diſſoluta, ex teſta decoquãtur ad ſordium craſſitudinem, tunc adde oppij thebaici unc. i. s. deinde torreantur igne tandiu, ut lapideſcant: effracta aula lapillos adhærentes obturato uaſe uitreo conſervato, quippe noxius eſt aër aduentitiuſ, quo ſtatim in aquã conuertuntur. FRAN. Apicem tuorum in me immortalium meritorũ hoc addidiſti: quo fit, ut nihil aliud abſte nunc expetam, niſi ut ſæpius ad te accedã, quo tempore omnes circa morbos ex uiridario tuo fructus colligere poſſim. ANDR. Libẽtiſſime quidem, ut prius cognouero auditorem attentum te præſtaſſe.

At nunc reliquũ eſt tantũ, ut curandi corporis neceſſitate, ad cœnaculũ accedamus.

PETRI ANDREAE MATTHEOLI
SENEſIS DE MORBI GAL-
LICI CVRANDI RA-
TIONE FINIS.

78 IOAN. ALMENAR HISPA
NI MEDICI DE MORBO GAL
LICO LIBER.

De morbi origine & diffinitione.

Caput I.

Onuenerunt sapientes quidam, ut hic morbus qui apud Italos appellatur Gallicus, nunc dicatur Patursa, quod interpretatur passio turpis saturnina: turpis enim morbus est, quia mulieres incastas ac irreligiosas reputari facit, & generaliter omnes deturpat. Et saturninus, quia à Saturno propter eius ingressum in ariete, alijs cœli dispositionib. coadiuuantibus originē traxit. Et si illi influxus cessauerint, non propter hoc morbum cessare necesse fuit, quoniā plura corpora infecta remanserunt, à quibus alia inficiuntur: ex quo comprehendendi potest quod adhuc per multos annos hic morbus durabit, ideo caueāt homines ut de alijs sumpto exemplo de ipsis dici possit, Felix quem faciunt aliena pericula cautum. Fuit autem dispositio a cœlesti influxu tunc in corporibus impressa, humorū adustiva, ex parte signi arietis, quod calidum & siccum existit, & per adustionem, humorum frigidorum & siccorum productiva, ex parte Saturni, qui frigidus & siccus natura existit, qui humores frigidi & sicci siue melancholici, per adustionē geniti, pulsi ad uaria loca, uarios dolores inferunt, & ad cutim uaria pustularum genera producunt. Definiatur ergo sic: Morbus Gallicus siue Patursa est mala epidemialis dispositio in membris corporis, præcipue in hepate & uenis & eorum humoribus existens, ex qua ueluti accidentia sequuntur dolores & pustulæ per uniuersum corpus. Tangitur causa efficiens quum dicitur epidemialis, quia à cœlesti influxu procedens. Formalis, quum dicitur mala dispositio. Materialis, quum dicitur in membris. Etiam tangitur differentia per hoc quod dicitur, ex qua sequuntur dolores &c. De finali autem causa morbi, medicus corporalis

ralis nō se intromittit. Spirituales tamen medici debent esse propter punitionem peccatorū : quare qui ab hoc liberari aut ipsum euitare procurant, à delictis caueant & mentē suam deo applicent. Solus enim deus languores sanat, ut inq̃t Mes. in de appropriatis. Ex qua diffinitione plura ac utilia sequunt̃ corrolaria. Primū, quod hic morbus est unus & non plures, ut quidam insufficiēter dixerunt, quoniam de ipso nō posset unica dari diffinitio, neq̃ unicam semper causam haberet efficiētem, neque unica illi competeret cura, neq̃ unicum haberet nomen, quod incōueniens esset, ut pro parte apparuit, & manifestius adhuc apparebit. Secundū corrolarium, quod male arbitratur qui de hoc morbo capitulum inuenisse credūt siue capitula, ut de doloribus iuncturarum & de assafati, quoniam illis nō competit diffinitio superius assignata. Præterea non omnes dolores qui fiunt, sunt in iuncturis, neq̃ omnes pustulæ assimilantur assafati, quare neq̃ hic morbus inesse cum illis conuenit, neq̃ cura eius ad curam illorū reduci potest, ut inferius manifestabitur. Tertium corrolarium, quod qui curant tantū pustulas, aut qui tantū dolores aduertunt, imperfecte curant. Quis enim perfecte potest curare capitis dolorem, aut nimiam linguæ ariditatem, uel sitim, quæ à febre proueniunt, nisi prius curetur febris? accidens enim sequitur morbum, sicut umbra corpus, ut Galenus in. de accidētī. Et hoc pacto dolores ut pustulæ curari non possunt, nisi prius hic morbus curetur, quoniam ista aut sunt accidentia, aut ægitudines associatæ, quæ sequuntur principalē, & curā illius præsupponūt, ut Auicen. in prima tertij, & plerisq̃ locis ostendit. Quartum corrolariū, quod si quis coniungat curam Empericorū, & curā istorū qui regulariter operari credūt, ut Emperici unguēdo, & ut medici purgando, quod adhuc insufficiēs est cura, quoniam per illa medicamina non remouetur illa mala cōplexio quæ in membris impressa est; & hæc fuit causa quare multicre-

*hæc
an plu
hi.*

diderunt se esse sanos & non fuerunt: & si aliquis sanatus est, hoc fuit, quia per medicinas solutiuas & unctiones fuerunt humores perfecte euacuati, quibus euacuationis natura fuit potentior supra morbum, uel supra malam illam complexionem, & ipsam expulit: hoc tamen non factum esset, nisi uirtus esset fortis, & impressio fuisset modica: ubi autem uirtus fuit debilis, & impressio fortis, non potuit hic morbus expelli. Propter hanc diuersitatem in uirtute & impressione quidam potuerunt sanari absque medicinis, quidam cum medicinis, & quidam nullo modo sanari potuerunt: nos autem ostendemus modum quem experientia & ratio docuit, ad sanandum omnes, remouendo cum medicinis non solum humorem actu facientem dolores & pustulas, & ipsum qui paratus est facere, uerum ipsam malam complexionem quæ humores inficit, ipsis tamen prius euacuatis, ut regulariter facere conuenit: & in hoc consistit thesaurus curæ. Plura alia corrolaria inferre possem, sed quia superfluum est prolongare sermonem in rebus quæ in medicatione nullum afferunt iuuamentum, ut ait Galenus primo regiminis acutorum, satis de hoc dictum puto. Superest modo de causis determinare.

De causis morbi Gallici.

Caput II.

CAusarum duplex est genus, quoniam quædam sunt primitiue, quædam corporales, & istæ duplices: quædam antecedens, & quædam coniuncta. Primitiua potest esse in hoc morbo duplex principaliter: quarum prima est sola influentia, uel aëris corruptio, per quam causam euenisse pie credendum est in religiosis. Secunda est conuersatio, ut per oscula, & lactis assumptionem, ut in pueris uisum est: aut per coitum, ut in pluribus compertum est & frequentissime euenisse: alijs autem modis, & præcipue à sola influentia, uel aëris corruptione, rarissime: & etiam per alios modos conuersationis euenire potuit, quod tuæ considerationi derelinquo. Satis est ut scias hunc morbum esse contagiosum, ut experientia

tia docet, & ratione similitudinis, quam habet cum morbis contagiosis, non aliter credendum est. Vnde Auicen, secunda primi, in complendo sermonem de dispositionibus ægritudinū: Quædam sunt quæ de uno ad aliud transeunt, sicut lepra, scabies, uariolæ, febres pestilenciales, & apostemata putrida. Causarū uero antecedentium quadruplex est genus, secundum quod quatuor sunt humores qui in materia huius morbi transire parati sunt, propter eorum indispositionem, aut qui impressionem morbi suscipere apti sunt, ut sanguis, cholera, phlegma, melancholia. Causa uero coniuncta est duplex, quia quædā est ipsius morbi, & est humor qui primo infectus aut alteratus à causis primitiuis inficit membra & alios humores, & hinc dicitur, Causæ primitiue mouent antecedentes. Sed causa cōiuncta accidentium, est humor immediate causans dolores aut pustulas. Sed hic posset quæri, an mala qualitas existens in humore, qui est causa antecedens, possit esse ægritudo: & uidetur quod non, cum ægritudo sit passio uiuentis, & humor non uiuat. Ad quod respondetur, quod humor existens in hepate & uenis infectus ista mala qualitate, potest esse ægritudinis subiectum, dato quod illa mala qualitas adhuc nō sit cōmunicata membro, quoniam ipsa potest lædere operationem digestiue hepatis & uenarū, ut humores corruptos generet: ergo per diffinitionē ægritudinis patet ipsam esse ægritudinem. Ad argumentum autem dicitur, quod sufficit quod uiuens sit subiectū denominationis, siue illud quod denominatur ægrum: non autē oportet quod sit subiectum inhæSIONIS, imò stat quod ipse humor sit subiectum, cui ipsa ægritudo inhæreat. Et si dicat, Quomodo humor poterit esse antecedēs, & in eo esse subiectiue ægritudinem? Dico, quod erit causa antecedens respectu dolorum & pustularū, quia paratus fluere ad loca dolorum & pustularum: & erit etiā causa coniuncta, pro quanto causat malā complexionē in membro: & erit subie-

ctum ægritudinis, pro quanto habet dispositionem per quam læditur operatio membri, & ipsum facit denominari ægrum. Hæc si bene consideres, omnem difficultatem, quæ circa diffinitionem fieri aut considerari posset, comprehendes.

De signis morbi Gallici.

Caput III.

Signa sunt, læsio siue nocumentum in uirga, & præcipue corrosio siue nocumentum quod assimilatur carolis, grauitas capitis, & colli dolor, quæ paulatine expandunt uersus humeros & spatulas usque ad iuncturas, primo brachiorum, deinde tibiarum, & aliquando fit in musculis & lacertis & alijs nervis quæ sunt in istis membris, & augetur dolor in nocte, & de die diminuitur. Cuius causa est, quia humores in nocte à natura mouentur, propter ipsam esse retractam & fortiolem, & etiam quia ratione humiditatis noctis materia augetur, aut ratione frigiditatis: de die autem natura diuertitur à sensibilibus & alijs, & non ita humores mouet, tum quia debilitata, tum quia circa alias operationes occupata: quia etiam signa causarum ex parte doloris & pustularum ostendam, ex alijs autem iam patebit in arbore signorum inferius declaranda. Si dolor est acutus, & non multum tarde eminens, & pustulæ sunt paruæ ad citrinitatem tendentes, uel ulcerantes, & in cute asperitas appareat, à cholera sunt. Si autem dolor est extrinsecus paulatine eueniens, & pustulæ sunt latæ ad albedinem tendentes, à phlegmate sunt: & si ista apparent & sunt cum pruritu magnifico & aliquali ardore, à phlegmate falso sunt. Si uero ad nigredinem tendunt & paruæ etiam sunt, à melancholia, dolore maxime existente pauco. Si autem ad rubedinem tendunt, & dolor non est multus, à sanguine fiunt. Ista tamen signa confundi reperies, si alia aspexeris signa, quoniam quemadmodum raro accidit corruptio in humore uno solo, teste Galeno primo regiminis acutorum, ita raro reperies quod solum appareant signa significantia super unum humorem.

rem solum, quia oportet omnia signa in mente colligere, & ea comparando ad se inuicem, comprehendere quod magis dominatur, & iuxta illius humoris dominium, ita curam ordinare.

Prognostica.

Ad hunc morbum magis parati sunt melancholici, propter similitudinem, iuxta Aristotelem secundo de generatione: In habentibus symbolum facilior est transitus. Et Auicenna: Conuersio in genere proportionali facilior est quam cōuersio in contrariū. secunda primi. & maxime illi qui sunt melancholici per adustionem. Secūdo illi qui sunt cholericī, tertio sanguinei, propter humorū abundantia. Minus cæteris sunt phlegmatici, & horum omnium magis præparati sunt qui habent corpora rara, & adhuc omnium magis illi qui malis humoribus repleti sunt, & qui utuntur cibis melancholicis, sicut leguminibus, carnibus antiquis, & huiusmodi. Et quādo hic morbus est recens, est curabilis: cum autem antiquatur, difficilioris est curæ, & tanto magis quanto antiquior, quoniam illa mala complexio continue magis figitur: quare qui hunc morbū patiuntur, quā cītius possint liberari procurent. Item habentes pustulas eminentes multas, & dolores paucos, facilius curantur quā qui opposito modo se habent: & qui nodos habent qui gumme uulgariter appellantur, difficilius cæteris curantur. Iuuenes enim, cæteris paribus, siue adolestes facilius cæteris curantur. Vnde Galenus: Non est possibile illos qui in ætate plus processerunt magis saluari quā adolescentes. 2. prognosticorū. Superest modo ad curam deuenire.

De cura morbi Gallici.

Caput IIII.

CVram huius morbi per septem intentiones compleri arbitramur. Prima est uētris lenitio. Secūda, minoratiua euacuatio. Tertia, materiæ digestio. Quarta, ipsius euacuatio. Quinta, membrorum alteratio. Sexta, ipsorum confortatio. Septima, accidentium corre-

ctio. Sed quia plus nocet error in sex rebus non naturalibus, quam sit iuuamentum medicinarum, teste Serapione quinto practicae, secundo cap. & Auicenna, amplius scire oportet quod non omnis complexionis malitia suo medicatur contrario &c. imò multoties sufficit regiminis bonitas, ideo regimen in sex rebus non naturalibus praeponeudum est. Vnde licet sanis etiam debeatur regimen, illud appellatur conseruatium, istud autem curatiuum. Cum igitur omnis cura fit per contraria, ut Gal. tertio technici, & Auic. quarta primi, & hic morbus sit ualde siccus, regimen debet declinare ad humidum: & quia quo ad essentiam eius est calidus, quia adustius, & quo ad humores frigidus, quia humores sunt frigidi & sicci, oportet temperare regimen in actiuis, & in passiuis facere quod declinet ad humidum, licet propter apertionem & humorum subtiliationem ac digestionem necessariū sit administrare calida, ipsis tamen oportet admiscere aliquantulum frigida & confortantia, praecipue hepar & uenas. Quare sit aer in actiuis parumper declinans ad calidum, in passiuis autem absolute declinet ad humidum, sit boni odoris & euentatus, & potest fieri in aestate artificialiter huiusmodi sternendo folia, cannæ, salicis, iunci, uitis, rosas, uiolas, eis miscendo laurum, & res boni odoris, & omnia ista irrorando cum aqua. Circa cibum & potum diæta non debet esse subtilis. Vnde Hippoc. Tenuis & certæ diætæ in diurnis passionibus difficiles. quarto primæ particulæ. Sit ergo panis non calidus, nec pluris trium dierum, bene coctus & fermentatus. Vinum sit album, clarum, medijs saporis inter dulce & ponticum, cum aqua cocta debite permixtum, aut cum aqua buglossæ, boraginis, & similiū, & hoc praecipue in declinatione, quia in alijs temporibus possent plures materiae duci ad loca dolorum. Ideo si plures dolores adsint, bibatur rubeū usque in declinationem. Carnes sint ex caponibus iuuenibus carnosiss, sed non pinguib, & ex pullis & hœdis & uittulis.

tulis lactentibus, & agni annualis. Carnes phasianorū, perdicum, & auicularum paruarum licet concedi possunt, tamen meliores sunt carnes domesticorum, quia magis de humido participantes. Ex piscibus conceduntur petrosi, squamosi, uiuentes in bonis aquis: & ex supradictis potest fieri ferculum, ut cum lacte amygdalarum, & seminum comuniū, & prāsana ordeacea. Est ualde conueniens far etiā, & huiusmodi. Ex herbis melior est buglossa & borago ipsa, unde uersus: Borago bona quā dulcia sunt tua dona. Semp uirescis, & in omni tēpore crescis, Inquit borago, gaudia semp ago. Item cōceduntur spinachia, & in processu fœniculus, petroselinum cum lactucis & spinachijs miscendo: & ex his herbis & ipsa cicorea potest fieri salatucium cum aceto passulato. Legumina omnia præter cicera fugienda sunt & caules. Lacticinia omnia fugienda sunt, sed lac fortasse concedi posset ubi non esset hepatis inflammatio: aut stomachi, ubi timeret eius facilis corruptio. Vnde Auic. in de cura lepræ: Lac est de conuenientioribus medicinis. Ergo propter conformitatē quam habet hic morbus cum illo, posset concedi. Oua conueniunt sorbilia, aut in aqua decocta. Aromata pro confortatione membrorum, & in pauco usu, & præcipue cinnamomum, concedi possunt, ideo in cibarijs potest poni talis puluis: Recipe carui, anisi, ameos, petroselini, apij, marathri, betonice, cimini, calamenti, pulegij, hyssopi, spicæ nardi, piperis, ana ʒ. i. maioranæ, folij balsamitæ, ocimi, cardamomi, galangæ, liquiritiæ, ana ʒ. i. hic puluis maxime conueniens est habentibus stomachum debilem & cerebrum frigidū, lætificat cor, exauct sensus, & mirabiliter memoriā confortat. Fructus conuenientes sunt temperati. In actiuis aut parum ad calidum declinantes & humidi conueniunt, ergo mora matura & dulcia, uua matura, poma dulcia, apia muscata, dactylina, & huiusmodi, quæ dari debent cocta sub prunis. Item cōueniunt amygdalæ, pruna damasce.

na, persica exiccata & depilata, infusa in uino granatorum muzorum. Somnus sit temperatus: superfluus enim nocet, iuxta Hippocratem: Somnus & uigilia magis modo facta malum, secunda particula Aphorismorum, Minus tamen malū est declinare ad superfluum somnum, quā ad superfluā uigiliam: semper tamen studeas facere quod somnus sit tēperatus. Vnde Auic. tertia primi cap. ix. Somnus temperatus uirtutem fortem efficit. Meridianū autem somnum fugiat, nisi prae nimio dolore non potuisset dormire in nocte. Motus ante cibum factus est conueniens temperatus, pulsus tamen superfluitatibus primæ & secundæ digestionis: melius tamen est declinare ad superfluam quietem, quā ad superfluum motum: imō quando utitur medicinis, necessaria est quies, & ideo isti Emperici cogunt in lecto stare, uirtus enim tunc totaliter attenda est ad morbi expulsionē. Vitanda est ira, furor, tristitia, timor, sollicitudo. Cōfert lætari, gaudere, bene sperare de salute sua, cōfidere, cum amicis & dilectis conuersari. Coitus autē sit temperatus, & celebrata tertia digestionē. Ventrem habeat lubricum, & si non natura, arte, diebus interpolatis faciendo tale clystere: R. maluarum, fumiteræ, mercurialis, ana manip. i. boraginis m. s. fiat decoctio de qua accipiatur q. s. & addatur olei ℥. iij. salis ℥. ij. stomacho ieiuno imponatur.

Pro prima igitur intentione, R. cassiæ nouiter extractæ, electuarij lenitiui, ana ℥. v. & cum saccharo fiat bolus, aut distemperentur ista cum aqua fumiterræ, aut aqua fructuū. Aut potes exhibere mannæ, cassiæ, ana ℥. vi. & cum prædictis distemperat, pro diuitibus. Vel fiat tale clystere: R. bliti, mercurialis, maluæ, florum camomillæ, ana m. i. fiat decoctio, cui addatur hieræ picræ ℥. vi. cassiæ, sacchari rubei, ana ℥. i. olei communis ℥. iij. salis ℥. ij. administretur ieiuno stomacho.

Pro secunda intentione, quæ est materiæ minoratio. R. florum uiolarū, florum boraginis ana ℥. iij. liquiritiæ raf.

raf. passularum enucle. ana 3. ij. prunorū sebesten ana numero v. folliculorū senæ, epithymi ana 3. i. fiat omniū decoctio, de qua accipiat quantum sufficit ad distemperandum: cassiæ nouiter extractæ, electuarij lenitiui ana 3. i. electuarij Indi 3. i. s. uel tantundem cōfectionis Hamech, fiat bolus saccharo, aut distemperētur omnia &c. ut suprā. Vel, R. pilularum foetidarum de fumoteræ ana 3. i. fiant pilulæ iij. melle rosaceo, & dentur post cœnam electuaria, aut dentur de mane.

Pro tertia intentione, quæ est materiæ digestio. R. syrupi de fumoterræ, de buglossa, ana 3. vi. aquarum ciccoreæ, endiuia, lupulorum, ana 3. i. & continuetur per quinque dies. Deinde detur solutiū positum in sequenti intentione, postea iterum accipiat alium syrupum, ut gratia exempli: R. syrupi de sticados 3. i. de fumoterræ 3. s. aquarum boraginis, lupulorum & endiuia ana 3. i. transactis autem sex diebus aut septem detur iterum solutiū, & postea iterum accipiat syrupum adhuc fortiolem, puta de epithymo, cum aquis foeniculi, petroselini &c. & si infirmus fastiditur syrupum, fiat talis decoctio: R. radicū apij, foeniculi, petroselini, buglossæ, brusci, sparagi, ab eis extracto meditullio ligneo, capillorum Veneris, florum boraginis & melissæ, epithymi, polypodij, thymi, passularum, ana partes æquales, fiat decoctio & coletur, & addito pauco aceti & modico sacchari, iterum una bullitione bulliat, & de ipsa accipiat patiens cyathum unum, modo & ordine calidum ut suprā: & si de hac decoctione iam fastiditur infirmus, dentur tales aquæ saccharo: R. aquarum scolopendriæ, foeniculi, buglossæ, boraginis, fumiterræ, ana unc. i. cum modico sacchari detur ut suprā. Sed quia materia est adeo rebellis, quod non potest per intus suscepta digeri, oportet quod ad extra applicentur, quæ hanc materiam in digerēdo iuuant, adeo ut quantumcūq; materia sit digestionī inobediens, hoc modo digeratur, applicando scilicet per intus & per extra. Nec de

hoc mireris, scilicet de applicatione medicaminum ad extra ad digerendum, quoniam Gilbertus in cura tertianæ cōpositæ ait: Oportet digerere materiam per fomentationes, emplastrationes, & huiusmodi. Talis ergo seruetur ordo, ut prima & secunda die accipiat syrupum patiens, tertia autem die facias ungi cum unguento inferius describēdo, omnes partes domesticas tibiarum & brachiorum, & plantas pedum & palmas manuum, leniter tamen, & parum apponēdo de unguento, & hoc quando uadit patiens dormitum, & de mane accipiat etiam suum syrupum, ita ut in sexta die sint accepti sex syrupi, & sint factæ tres unctiōes, & tunc dabis medicinam solutiua, & humores qui per os expelli deberent ad inferiora diuertētur, & sic euitabitur nocumentum in ore. In diebus autē sequentibus simili modo utaris, fortificando tamen aliquantulum digestiuium, & etiam unguentū, ponendo magis de theriaca & argento uiuo. Potes etiam illa loca fomentare cum decoctione meliloti, radicū althææ, & similium, & hoc faciendo de mane, & sic erunt tria ingenia simul ad digerendū, scilicet syrupi, unctiōes, & fomentationes.

Sequitur modo descriptio unguenti. R. butyri ℥.iij. axungia porci mediæ inter recentem & antiquam lb. i. theriaca ætatis decem annorum ℥. i. s. mithridati ℥. i. argenti uiui ℥. ij. s. lithargyri auri, salis communis, ana ℥. i. fiat unguentū ex istis, incorporando tantum de aqua fumiterræ & scabiosæ quantum poterit incorporari: & hoc unguentum est propria medicina huius morbi, & ultimum & maius secretum quod esse posset circa ea quæ exterius applicātur. De his autem quæ interius applicantur, principalius & maius isto est aqua destillationis theriacæ, ut uidebitur.

• Pro quarta intētiōe, quæ est ipsius materiæ digestæ euacuatio. In forma potabili primo: R. electuarij lenitiui, cassiæ nouiter extractæ, ana ℥. iij. electuarij Indimi noris, confectionis Hamech, ana ℥. cum aqua fructuū uel

uel cum decoctione prius dicta, detur de mane dormi-
endo desuper per horam. Possunt etiam ista distempe-
rari aqua buglossæ, & endiuia, de fumo terræ, & simili-
bus q.s. uel loco cassiæ ponendo mannæ 3.vi. pro di-
uitibus. Vel pro ipsis diuitibus detur talis medicina: R.
liquiritiæ ras. passularum, ana drach. ij. sebesten nume-
ro. iij. florum boraginis, buglossæ, ana menip. s. folicu-
lorum senæ numero iij. tamarind. 3.i. bulliant in aqua
buglossæ, fumiterræ, ana q.s. de qua decoctione su-
mantur 3.ij. in qua infundant rheubarbari 3. iij. agarici
3.ij. spicæ græ. iij. stent p octo horas in infusione, & fiat
expressio, cui addantur elect. lenitiui 3.vi. electuarij In-
di minoris, confectionis Hamech, ana 3.i.s. & fiat potio
quæ exhibeatur modo ut supra. Hoc tamen gratia ex-
empli dictū sit. Pilulæ conuenientes sunt pilulæ de her-
modactylis, de fumo terre, Inde, Aggregatiue, ut gratia
exempli: R. pilularum de hermodactylis, de fumo ter-
ræ, ana 3.i. foetidarum 3.ij. cum syrupo de sticados fi-
ant pilulæ pro una uice, quas accipiet patiens de mane,
& dormiet desuper per horas tres aut quatuor. Omnia
ista dicta gratia exempli, quoniā tua interest secundū
exigentia particulariū uariare, si opus erit. Ista solutiua
sunt accipienda in sexta die, prout dictum est in præce-
denti intentione, & eo ordine procedendum est.

Pro quinta intentione, fiat balneum siue stufa cum
aqua dulci, in qua bulliāt malua, bismalua, melilotum,
chamæmelum, rosæ, lapathium, fumus terræ: & hoc de-
bet fieri post purgationem in die sequenti. Hoc enim
pacto fit cōueniens alteratio, quia humectatio, quæ ma-
xime requisita est: & quum incipit sudare accipiet infra
scriptam aquam: R. radicis althææ, fumiterræ, lapathi,
inulæ, ana lb.s. & minutim incidantur & ponantur in
quatuor libris uini maluatici ad remolliendū per unum
diem & unam noctem, postea addatur theriacæ ætatis
decem annorū aut plus 3.i.s. & ponatur in alembico,
& destilletur aqua, de qua accipiant 3. iij. cum 3.ij. aquæ

buglossæ, in principio, ut dictum est; & ista stufa reite-
retur omnibus sex diebus transactis aut septem, biben-
do istam aquam, quæ est optima & singularis, & in hoc
morbo magnum secretum, & ultimum est cauterium.

Pro sexta intentione, quæ est membrorum confor-
tatio. R. lætificantis galeni ℥. iij. diamusci dulcis ℥. vi.
aromatici gariofil. ℥. s. electuarij regum ℥. i. cōseruæ bu-
glossæ, cidoniorum, boraginis, ana ℥. i. syrupi de pomis
q. s. fiat electuarium, de quo accipiantur de mane ℥. ij.
uel cochlear unum. Item: R. theriacæ Andromachi ha-
bentis ætatem annorū x. ad minus, ℥. i. mithridati ℥. s.
feminis citri, boli armeni, ana ℥. i. incorporentur omnia
ultimata contritione, & cum aqua ros. muscata fiat ele-
ctuarium, de quo accipiat ad quantitatem auellanae, uel
℥. i. Item potest fieri talis confectio ad restituendum, si
debilis ualde fuerit, ut sæpe accidit. R. amygdalarū dul-
cium, auellanae, ana unc. i. fisticorum unc. s. seminum
communium frigidorum drach. vi. sacchari fini pinidio-
rum, pulpæ caponis, ana unc. iij. cum aqua rosata fiat
confectio in morsellis. Item ad hoc ualent epithema-
ta, sacculi cordiales, & huiusmodi, quæ narrare proli-
xum esset nimis.

Pro septima intentione, quæ est accidentium corre-
ctio pro doloribus, si nimium & intolerabiliter infesta-
uerint. R. radicis lilij, feminis hyoscyami, ana drach. iij.
cerussæ unc. i. medullæ cerui & uituli ana unc. ij. olei
antiqui & ceræ q. s. & fiat unguentum quo liniatur lo-
cus doloris. Aut potest poni modicum opij, si ultima ne-
cessitas fuerit. Et quoniam ista narcotica nō debent ap-
plicari nisi urgente maxima necessitate, dicente Auic.
xvi. tertij: In narcoticis timor. Et Mes. Si excusare potes
non propinare melius est. dimittantur pro posse, & prius
tententur anodina, & uere sedantia, sicut anethum, cha-
mamelum, melilotum, althea, uitellum oui, lac, maxime
humanum, & huiusmodi.

Pro pustulis utere prædicto unguento. Vel, R. tere-
binthinæ,

binthina, pinguedinis hirci ana unc. i. cerussa, lithargyri auri, aluminis usti, ana unc. s. olei laurini unc. ij. ceræ q. s. fiat unguentū. Pro pustulis ulcerosis, fistulis & cancro, R. nitri fuliginis, lithargyri, tartari cocti sub cineribus in frondibus caulium, auripigmenti, piperis, libani, uitellorum ouorum, ana unc. iij. radice inulæ, lapathi acuti in forti lixiuio cocti, ana drach. ij. succi fumiteræ, succi lapathi acuti & absinthij, chelidonie, inulæ, fabæ græcæ, abrotoni, de omnibus his succis ana unc. iij. hellebori albi, saponis saraceni, sulphuris uiui, ana drach. s. omnes succi bulliant, depurentur & colentur, & postea radices lapathi, inulæ, tritæ ponantur, deinde sapo, postea puluis specierum, & tunc adde olei communis axungie porci, & ceræ ana drach. ij. argenti uiui cum axungia extincti unc. i. & fiat unguentū quod erit mirabile ad supradicta. Pro gummis uel nodis accipe radices altheæ, & in uino albo coque, & cum axungia gallinæ tere & superpone. Item: R. mucilaginis seminis lini, mucilaginis altheæ, ana drach. ij. olei de spica, amygdalarum dulciū, camomillæ, ana unc. s. butyri unc. i. gummi arabici, dragagani, ana drach. i. cum cera fiat unguentum ad mollificandum & resoluendum mirabile. Ad idem uidelicet cerotū de mucilagibus, hyssopus humida, & similia. Item ad omnia ista ualet unguentū quod solet fieri ad scabiem, ut: R. terebinthinæ bene lotæ uncias quatuor, butyri loti unc. ij. salis drach. i. succi citrangulorum, uitellorū ouorum, ana nu. iij. olei ros. unc. i. misceantur omnia simul & fiat unguentū. Multa alia possem hic conuenientia scribere, sed quia remoto morbo principali, ista omnia facillime remouentur, ista sufficiant. Sed pro nocumento oris, si acciderit, R. rosarum alb. & rub. ana m. s. chamæmeli, saluiæ, ana m. i. bulliant in uino albo, & coletur, cui colaturæ addatur aluminis usti drach. ij. diamoron, mellis ros. colati ana unc. s. uini granatorū unc. ij. misceant, & lauetur os sæpe in die, & debet esse uinum una mēsurā & media, &

loco uini potest poni aqua plantaginis, solatri, & scabio-
sæ, uel semperuiuæ, & potest addi in decoctione cam-
phoræ grana. v. uel philonij drach. s. plus aut minus se-
cundū doloris exigentiam: sed, ut dictum est, ab istis ca-
uendum est narcoticis. Item ualent frusta cucurbitæ ui-
ridia in ore retenta: ualet etiam lauare os lacte, miscen-
do cum eo aquam nenufaris & solatri: & multa alia hic
ponere possem, sed quia in ore non accidet nocumen-
tum, si bene & iuxta prædicta operatus fueris, satis di-
ctum sit. Superest nunc de modo euitandi morbum loqui.

De cautela in euitando morbum Gallicum.

Caput V.

QUÏ Gallicum morbum euitare procurant, in pri-
mis à delictis caueāt. Vnde dici solet, Propter pec-
cata ueniunt aduersa: & maxime à peccato luxuriæ ca-
uere debet: nam dicit Iob tertio: Luxuria ignis est usq̃
ad consumptionem deuorans. Et spirituales medici di-
cunt, quod diuersæ ægritudines ueniūt propter diuer-
sa peccata, ut febris quotidiana propter peccatum su-
perbiæ, podagra propter pigritiam, lepra propter lu-
xuriam, & sic de alijs. Quū ergo iste morbus lepræ assi-
milatur, luxuriæ attribuendus est. Sed quia hæc ad aliū
medicum pertinent, satis dictū sit. Dicamus ergo quod
nostra interest, scilicet ut caueat homo à nimia conuer-
satione cum infectis, & præcipue à coitu cum infecta
muliere, est enim hic morbus cōtagiosus. Vnde Auic.
secunda primi in cōpleto sermone in ægritudinibus sic
ait: De ægritudinibus, quædā est quæ ab uno ad aliud
transit, sicut lepra, scabies, uariolæ, & febres pestilen-
tiales, etiam apostemata putrida. Cum ergo hæc ægritu-
do aut lepræ, aut scabiei cōformatur, cōtagiosam dicere
conuenit. Item cauendū est ab his, quæ humores ma-
los generant, & præcipue quæ multiplicant humorem
melancholicū, ut ostensum fuit in regimine per sex res
non naturales: & si contingat quod accadat nocumen-
tum in uirga propter coitum, statim remediandum est
cum sequenti lauanda. R. roris marini, saluiæ, chamæ-
meli,

meli, ana m. s. bulliant in uino albo, cui postea facia co-
latura addant̃ uini granatorũ unc. ij. mellis ros. unc. s.
made fiat uirga seu locus infectus cum hac decoctione,
postea aspergatur desuper talis puluis: R. lithargyri au-
ri, cerussæ, ireos, tutiæ, nucũ cupressi, ana drach. i. pul-
uerizentur optime & post lauandam ponatur: & si hic
puluis erit nimis fortis, addatur thuris, masticis, myrrhe
ana drach. i. Pro maiori tamen securitate, cum coitum
perfecerit homo uel mulier, se optime abstergat circa
pudibunda, cum camisia aut alio panno lineo mundo:
& caueat à pannis ipsarum mulierum, quoniam infecti
sunt: & postquam ita fecerit, pro maiori adhuc securita-
te abluet locum cum aqua calida aut uino albo. Cauen-
dum enim est ab aqua frigida, quoniã ipsa materia com-
pingit. Vnde in fricatione coitus adhæret aliqua limo-
sitas, siue humiditas in uirga, quæ est causa infectionis
uirgæ & corporis. Igitur bonum erit hoc uti regimine,
ut remoueatur illa infectio seu sordities.

*De solutione difficultatum quæ moueri possunt circa hunc
morbum.*

Caput VI.

CLarificatio, si quærat̃, quare hic morbus incipit à
pudibundis? Dicunt quidã inepti, quod ideo est,
quia ibi magis abundant humores corruptioni parati.
Sed contrã si hæc ratio esset sufficiens, omnes ferẽ ægri-
tudines ibi haberent initium: ideo dicatur quod inter
membra illa & morbi qualitatem talis est conformitas,
& hoc merito talis influxus: non enim quodlibet agit
in quodlibet, sed determinatum in determinatum. phy-
sicorum primo. Sic hic morbus aptus est primo recipi
in uirga, & deinde in collo, capite & humeris, & nō in
alijs locis: unde ille influxus qui fuit illis temporibus, ca-
piti & uirgæ inimicabatur. Et si quærat̃, quare ter-
minatur per os? respondẽ, quod hoc est merito argen-
ti uiui à sua proprietate hoc faciens, scilicet trahẽdo hu-
mores uersus illas partes. Aut melius quod argentum
uiuum sua caliditate humores subtiliat & calefacit, &

hoc modo aptos reddit ut per superiora eos natura expellat, unde Paulus ponit ipsum calidum & humidum in quarto, cui magis adhæreo quam Auicennæ, qui ponit frigidum in secundo.

Et si quærat, quare os foetet: dicendum, quod hoc est ab argēto uiuo, cuius proprietas est ut faciat foetere os fumus eius, ut Auic. secundo canone, cap. suo: Et ab eo etiam prouenit dolor capitis, & nocumentum in ore, ut ex natura sua colligitur. Accedit ad hoc humor qui est adustus, putridus, & malus, qui habet facere eadem accidentia: ideo nil mirum si tantus dolor: quare summum remedium est, ut quum incipit humor expelli per os, diuertatur cum medicinis per superius & inferius exhibitis ad partes inferiores. Et si quærat, quare aliqui quantumcunque parati ad ægritudines melancholicas merito cōplexionis & mali regiminis, & coeuntes cum istis infectis, non inficiuntur: Dico, quod hoc fortasse est, quia eorum corpora sunt magis densa, & ex consequenti difficulter impressionē recipientia magis quam cætera, aut merito proprietatis individualis, quæ diuersa in diuersis reperit, ut Auic. prima primi. Et si quærat, quare argentum uiuum iuuat magis quam cætera medicinæ, præter destillationē theriacalem superius descriptam: Dicendum, hoc esse à proprietate, aut melius à qualitate manifesta, quia calidum & humidum in ultimo, & morbus frigidus & siccus. Quod autem sit morbus frigidus & siccus, persuadetur primo, quia saturninus, ut ostensum est. Secundo, quia comperitum est humida iuuamentum præstare & calida. Item quia similitudinem habet cum lepra, quæ est morbus frigidus & siccus, & cum alijs melancholicis morbis. Item quia ægritudo longa: unde Auic. prima tertij, tractatu secundo, cap. ultimo: Aegritudo cuius tempus prolongatum est, est frigida secundum omnem dispositionem. Et confirmatur, quia raro uidemus istam materiā putrefieri, & causare febrem: unde Galenus: Nullius rei proprietas est

est ut putrescat ex frigido, neque ex sicco. secundo de complexionibus. Quare dicendum est, hoc esse propterea, quia frigida & sicca ægritudo. Et si quærat, quare sæpe accidit, ut remedia aliqua uideantur in principio conferre, sed postquam continuantur, non perseverat iuuamentum? Dicendum, hoc esse duplici de causa, quarum una est ex parte naturæ, alia ex parte ægritudinis. Ex parte naturæ, quia in cōtinuatione fastiditur, & in renouatione gaudet. Alia est ex parte morbi, quia etsi in principio remedium cōtrarietur morbo, in processu cessat cōtrarietas propter assuefactionem: & ideo ait Auicenna, ab ipso quod consuetū est non fit passio. quarta primi. Vnde uidemus aliqua animalia in prima obuiatione esse contraria & inimica, sed postquam assuefit eorū conuersatio, cessat illa inimicitia, & tunc domesticatur, & cessat inter ipsa actio siue pugna. Pariter iudicandū est hoc inter qualitates esse. Et si dicatur contrā, quia agente debite approximato, & passo bene disposito &c. de necessitate sequitur actio. Respondetur, quod in hoc casu bene sequitur actio, sed adeo pauca quod nullius est momenti. Aut dicitur, quod propter assuefactionem cessat dispositio in patiente, ex quo sequitur, quod permutatio medicinarū, dummodo non egrediantur propositum, maximæ utilitatis est, ut Auicenna allegato loco. Et si quærat, utrum phlebotomia sit conueniens? Dico, quod in principio, & antequam materia sit exparsa ad loca doloris, ex quo ipsa est in uenis & sanguini mixta, maxime si etiam neque fuerit exparsa ad cutim, ipsa est conueniens, si particularia conueniunt: in processu autem non conuenit, nisi factis uel applicatis unctionibus & alijs medicaminibus, quoniam cum natura tentauit expellere humores, adiuta à medicinis, permiscuit cum sanguine aliquid de ipsis: quare ad minus uentosa non ultuperantur, sed hoc cum cautela, ne humores frigidi magis incrudentur, aut calidi magis inflammentur, iuxta Auic.

quarta primi: Caue ne ægrum ad unam duarū perdu-
cas rerum aut humorum cholerīcorum ebullitionem,
aut frigidorum cruditatem. In hoc autem casu magis ti-
metur cruditas quā ebullitio, & ideo raro conueniens
est, & expertū est multis nocuisse potius quā iuuasse.

Et si quærat, dolores qui fiunt, qualiter appellari
debent: Dico, quod ut plurimū extēsiui. Vnde Auic-
enna: Doloris extēsiui causa est uentositas, aut humor
qui neruum aut musculū extendit, ac si ipsum ad suas
trahat extremitates. secunda primi. Nec uerū est quod
quidam existimant, quod hic dolor sit frangitiuus, quia
iudicant hanc materiā esse inter ossa & panniculum,
fundantes se in dicto Auic. Causa doloris frangitiui est
aut uentositas quæ interponitur inter os & panniculū
qui tegit ipsum. Et nō loquitur Auic. de panniculo im-
mediate tegēte os, quia ille insensibilis est, sed loquitur
de illis qui non immediate adhærent ossi, sicut pannicu-
lus tegens costas, aut craneū, & huiusmodi: quare cum
in illis locis non fiat hic dolor, non debet sic appellari.

Et si quærat, pustulæ quæ fiūt in hoc morbo, qui-
bus pustulis magis proportionantur: Dico, quod illis
quæ uocant̃ asafati ab Auic. qui sic ait: Asafati est sum-
ma bothor ulcerosarū. Fen. vii. quarti can. c. de asafati.
Tamen sæpe accidunt pustulæ, quæ alijs assimilantur,
ut quæ assimilantur nodis, fistulis, cancris, effere, formi-
cæ, & alijs ferē omnibus, ut cōsideranti patet. Sed quia
nominum disputatio non pertinet medico, ut Auic. i.
primi, doctrina sexta. v. c. in hoc sermonē prolongare
non intendo, quemadmodū alij qui ignorantes essen-
tiam morbi & causas ipsius, & ex consequenti curam,
non nisi de nominibus fecerunt mentionem, quorum
opus quare fuerit impressum, cōprehendere nequeo.

Et si quærat, quare dolores augent̃ in secunda aut
tertia die unctionis: Respōdetur, quod tum humores
mouentur, tum quia subriliantur in sanatione seu dige-
stione quæ fit merito unctionis, iuxta Aphorismū se-
cundæ

cundæ particulæ: In generatione saniei febres & dolores fiunt magis quàm facta sanie. Et ideo optimũ & singulare secretum est, eo tunc administrare solutiũ, ut antequam humor per os expellatur, per deorsum euacuetur, & sic nocumentum in ore euitatur, ut ego sæpius expertus sum. Aut si pustulas seu plagas ulcerosas habuerit, ibi attrahentia ponantur, ut humor inde euacuetur, & ab ore diuertatur. Ex quo infertur, quod uerior est opinio quæ dicit argentũ uiuum esse calidum, quàm quæ dicit esse frigidum, quum ratione ipsius humor subtilietur, & ponatur in motu, ut ostenditur. Sed contrã ait studiosus iuuenis Vincentius Aiax Siculus: Argentum uiuum causat ægritudines frigidas, ut epilepsiam, paralysem, & huiusmodi, ut Auic. secundo canon. & alij: ergo frigidum: quia simile nõ nisi à simili generatur, ut habetur in Phys. Ad quod respondetur, quod uerum esset si de per se causaret has ægritudines, sed has causat per accidens, scilicet debilitãdo, quum sit contrarium cerebro & neruis ratione complexionis, quia calidum & humidum, & naturalis complexio iuuatur suo simili, & læditur cõtrario, iuxta tertio techni: Calidiora calidioribus indigēt adiutorijs. Quare ob debilitatem humores frigidos generant, & eos facilius recipiunt, cerebrum ipsum dico & nerui: & sic clare patet solutio, quia non conuenit quod aliquid generet ab eo diuersum per accidens, ut frigidum calidũ, & calidum frigidum, & sic de alijs.

Item quæsitũ fuit à quodam acutissimo iuvene Francisco de Carmino, utrum argentum uiuum sit conueniens in hac ægritudine, quum secundũ mentẽ omnium autorum inimicatur neruis, & hæc ægritudo pro maiori parte est in neruis. Item ait ipse: Fama quam omnes famant non omnino uana. septimo Ethicorum. Sed omnes ferè dicunt argentũ uiuum esse contrarium, & unctiones propterea uituperant, igitur &c. Ad quæ per me responsum fuit, quod argentum uiuum est conue-

niens propter rationes superius dictas. Sed ad primum argumentum dico, quod licet habeat in se aliquod nocumentum, tamen postquam corrigitur, ut ostenditur suo loco, non est tantum quin sit multo maius iuuamentum. Vel posset dici, quod ideo argentum uiuum est contrarium nervis, quia eius complexio est contraria complexioni naturali neruorum, & ita in sanitate noceret ipsis nervis: sed quia nervi sunt discrasati ad frigidum & siccum, & per argentum uiuum remouetur illa discrasia, donec reuertantur ad suam eucrasiam, ideo posset dici quod absolute est conueniens: unde aliqua in ægritudine conueniunt, quæ in sanitate disconuenirent, & traherent corpus ad lapsum præternaturalem. Ad secundam rationem dico, quod notanter ait Arist. non omnino uana: quia non uult quod nullo modo sit uera, habet enim aliquid ueritatis. Pro quanto argentum uiuum, ut probatum est, habet aliquid nocumenti, non tamen propter hoc est prohibendum ex toto, & maxime correctum: ait enim Galenus xi. de ingenio sanitatis, difficillimum est inuenire aliquod auxiliorum, quod nihil nocens conferat. Item fuit quæsitum ab alio, quare dolores magis multiplicatur in iuncturis, quàm in alijs alis locis, cum ex motu deberent magis resolui: & fuit subtilis iuuenis Iacobus Roger. Ad quod responsum est, quod magis facit uacuitas ad aggregandum, quàm motus ad resoluendum: unde Auic. secunda Fen, primi canonis: Amplitudo quæ est apud iuncturam, est apta ut materia ad ipsam descendat.

De explanatione arboris signorum. Caput VII.

OMne signum ægritudinis aut sumitur à re non naturali, aut à re naturali, aut à re præter naturam. A re non naturali, ut in quo aëre stetit infirmus, quibus cibarijs, quo potu usus sit, quo exercitio, quo somno, qua uigilia, & sic de alijs. A re naturali, ut cuius ætatis sit infirmus, qualis sit eius consuetudo, qualis ars, qualis uirtus, qualis complexio, & huiusmodi. A re præter naturam.

tūram tripliciter, ab operatione læsa, qualitatē mutata, ab exeunte mutato. Ab operatione læsa tripliciter, aut animali, uitali, aut naturali. Ab animali dupliciter, motiua & sensitiua. Sensitiua dupliciter, interiori & exteriori. Exemplum de motiua, ut qualiter possit moueri secundū totum & secundū membra. Exemplū de sensitiua exteriori, ut qualiter uideat, audiat, olfaciat, tangat, utputa quem dolorem percipiat, quem saporem in ore sentiat. Exemplum de sensitiua interiori, ut quales habeat imaginationes, quale iudicium, qualem memoriam, qualia somnia. Exemplū de uitali, ut qualem pulsum, qualem anhelitum habeat. De animæ passionibus in sex rebus non naturalibus fiat inquisitio. Si sumitur à naturali operatione, hoc dupliciter: aut ab operatione uirtutum ministrantium, aut ministratarum. Exemplū primi, ut qualiter appetat, retineat, digerat, attrahat, atq; expellat, puta egerat, urinet, menstrua habeat, coëat, sub re nō naturali comprehendatur. Exemplum de administratis, ut qualiter nutriañt, & de omnibus istis operationibus inuestigando an sit diminuta, an ablata, an corrupta operatio. A qualitate mutata, ut qualis sit odor anhelitus infirmi, qualis sudoris, qualis uulneris, ulceris, aut saniei: qualis sit etiā color linguæ, oculorum, & totius corporis, qualis humiditas, qualis siccitas &c. asperitas, lenitas, durities, mollities linguæ, uentris, & totius corporis. Ab exeunte mutato, ut quantæ & quales sint superfluitas oculorum, narium, aurium, palati: qualis sit uomitus, & quantus, ac etiā eructatio, qualis item urina, egestionis, capitis subassellarum pedumq; sordities, & totius corporis sudor. Halices, oscitationes, nausea, subuersio, ad naturales operationes expulsiuas reduci possunt, quia à natura tentante expellere fiunt: unde signo sanguinis ista sunt. A re non naturali, quia usus est regimine multiplicante sanguinem, ut quia utitur arte gaudiosa, sicut cātator, aut histrio, uel quia utitur cibis multiplicatibus sanguinem

& potibus, ut sunt oua sorbilia, testiculi gallorū, uinum optimum, & huiusmodi. A re naturali, quia carnosus, complexionis sanguineæ, adolescens seu iuuenis, & similia. A re præter naturam, & primo ab operatione læsa, grauitas in origine oculorū & capitis, & temporum pulsatio, halices, oscitationes, nausea, dormitatio multa, & profunda sensuū turbatio, tarditas in cogitando, lassitudo membrorū absq; labore, pulsus magnitudo, uelocitas & frequentia, repletio uasorum siue uenæ siue arteriæ fuerint. A qualitate mutata, rubedo in toto corpore, & maxime in uenis oculorum, repletio ipsarū, bothor in ore. Ab exeunte mutato, urina rubea grossa, aut rubea obscura, aut rubea rossea. In egestionibus non apparet signum: sputum est dulce, aliquando sanguini mixtum: exitus sanguinis per nares, aliquando à gingiuis, aut menstrua uel hæmorrhoides, uel per alia loca: sudor foetidus sicut hirci, etiā multus: pustulæ sanguineæ: & his additur, quia patiens somniat se uidere res rubeas, sanguinem fluere, natare in eo. Vnde quarto Colliget recitatur de Galeno, quod præceperat phlebotomari quendam qui somniauit in dolio sanguinis balneari, alij uero nolentes iniunxerūt sibi exercitium, & mortuus est.

Signa cholerae à re non naturali, quia usus exercitio forti stetit in aëre calido, usus est cibarijs calidis & siccis choleram multiplicatibus & c. A re naturali, quia iuuenis, cholericus, & huiusmodi. A re præter naturam, & primo ab operatione læsa, quia habet infirmus sitim multam, inquietudinē, dolorē in parte dextra frontis, & uehemētia lucis ei nocet, & quandoq; habet famem sincopalē, debilitas appetitus, nausea, horripilatio ad modum puncturæ acuum, furor, mordicatio uehemēs in exitu fecum, similiter & urinæ, pulsus uelocitas cum duritie, & tensione. Hic potest consequenter poni de somnijs, quia potius attinet actioni læsæ, ut quia uidet res citrinas igneas, quod facit rixas, & aliquādo somniat se.

se uolare. A qualitate mutata, ut citrinitas faciei, & totius corporis, oculorū citrinitas, sicut accidit in icteritia, oris amaritudo, linguæ siccitas & asperitas, narium ariditas. Ab exeunte mutato, urina rufa, citrangularis, ignea, crocea, egestiones croceæ, sputū amarum, uomitus cholericus uiridis uel croceus & amarus, humiditas narium & oculorum acuta, cholericæ & pauca, aurium uero multa.

Signa phlegmatis à re non naturali, ut cibi repletio, ocium, somni prolixitas &c. A re naturali, ut quia complexionis phlegmaticæ, piscator, pinguis, & huiusmodi. A re præter naturam, & primo ab actione læsa, paucitas sitis, nisi ubi fuerit phlegma falsum, debilitas digestiua etiā in tēpore sanitatis, oxyregmia, somnus multus, pigritia, ociositas, membrorum laxitas, pōderositas oculorum, obliuio, dolor in posteriori parte capitis, uertigo, scotoma, casus appetitus, appetitus acutorum & acrium, nausea, eructatio, dolor grauatiuus, frigiditas, in capite & stomacho percepta eius notabilis læsio, ibi enim multum aggregatur de phlegmate, ut Auic. decima tertia tertij, & Mes. in de appropriatis: raritas, tarditas, & lenitas pulsus. A qualitate mutata, frigiditas percepta, color albus in facie & corpore, superfluens albedo linguæ, mollities eius superflua, squaliditas corporis, tumor etiam faciei cum mollitie. Ab exeunte mutato, urina alba, discolorata, palearis uel subcitrina, egestiones phlegmaticæ, albæ, uiscosæ, seu mucosæ, aquosæ, & huiusmodi: sputum uiscosum, aquosum, multiplicatio saliuæ non amaræ, sed ponticæ, multitudo superfluitatis egressæ per nares & palatum: & additur somniare aquas, niues, pluuas, & huiusmodi, quæ ad operationes læsas reduci possunt.

Signa melancholiæ, primo à re non naturali, ut quia usus est nimia cogitatione, solitudine, timore, &c. puta cibis melancholicis, & huiusmodi. A re naturali, quia complexionis melancholicæ, & consuetus incurrere:

ægritudines melancholicas, & similia. A re præternaturam, & primo ab actione læsa, quia in capite sentitur grauitas, & magis in parte sinistra, ardor oris, stomachi desiderium corruptum, & aliquando caninum, uigiliæ multæ, solitudo multa, læsio seu ægritudo splenis, ut dolor, & grauitas seu durities, taciturnitas, cogitationes multæ, fletus seu uoluntas flendi, fixio aspectus, rugitus, pigritia, tensio hypochondriorum, paucitas somni, si non fuerit cum phlegmate acredo, uel acetositas oris, prauitas pulsus cum duritie, corporis extenuatio. A qualitate mutata, fuscedo in corpore apparēs seu nigredo, corporis pilositas, morphæa nigra, & est fortissimū signū, ut Auerrois iij. Col. in palpebra inferiori, oculi maxime nigredo, & limpitudo in eis. Ab exeunte mutato, urina nigra uel subnigra, ad obscuritatē tendens, uiridis, liuida, nigredo egestionum seu fuscedo, paucitas sputi, acredo eius, eructationes acetosæ, sanguis niger & coagulatus si exiuerit. Somnia sunt multum terrorem inferentia. Etiam potest addi à iuuantibus & nocentibus. Notandum tamen quod ea tria quæ Galenus ponit genera signorum, scilicet à substantialiter in hærentibus, à casibus & operationibus, ad ista tria reduci possunt, uel ista tria ad illa: & si hic ponatur, ut in arbore apparet, à re naturali & nō naturali, à iuuantibus etiam & nocentibus quod poni posset. Omnia tamen ad illa tria Galeni reduci possunt, ut patet recte consideranti.

IOANNIS ALMENAR HISPANI
MEDICI, DE CVRA MOR
BI GALLICI FINIS.

Proœmium libri primi, in quo nomen morbi

Neapolitani declaratur. Caput I.

Diutor meus & protector meus esto domine. Scripturus de morbo Neapolitano, pro bono uniuersali, in quo proximorū salus continetur, rogo fratres, ut benigne uerba mea audiant, ex eis enim multa bona accipiēt, quæ & ego ab alijs accepi, & diu laborans in sanandis ægris, legendisq; antiquis & modernis autoribus, experientia & ratione didici, tam de morbi huius essentia, quàm de curatione. Et quoniam, ut inquit Galenus viij. de morbis curandis, in principio apud uulgum fama nō paruum impedimentum doctis est, nō alia de causa hoc opusculum cōposui, nisi charitate erga egros, & nouos medentes motus nō cupiditate gloriæ, quæ Deo optimo maximo attribuat. Ideoq; iterum rogo fratres post me scribentes, si quid melius in hac ægritudine inuenerint, scribant & addant: quoniā si hoc nō fuerit complementum, erit tamen materia complendi.

Et quia apud Arist. posteriorū primo, cognitio quid nominis præcedit cognitionē quid rei, idcirco in primis talis sit nominis morbi Neapolitani declaratio. Morbus Neapolitanus est ægritudo nobis noua, in qua sepiissime apparēt pustulæ diuersæ, & aliæ infectiones cutaneæ, & dolores mēbrorū, & apostemata dura, & ulcera maligna, & in aliquibus sunt omnia, & in aliquibus nō, sed sunt pustulæ tantū, aut infectiones, aut dolores tantū, aut apostemata tantū: uel sunt pustulæ cum doloribus, aut dolores cū apostematibus, uel cum ulceribus, quæ fiunt à pustulis, aut apostematibus, ut dixit Auic. quarta quarti. Causam autē diuersitatis istorum dicam pōst. Nomen tamen hoc, est nomen uulgi, eò, quia quando

priores homines passi sunt hanc in Italia ægritudinem, rex Gallorū Neapolim Italiae urbem occupabat. Et fuit anno domini M CCCC XCIII. Et cum consuetudo iam inualuit sic nominare hanc ægritudinē, ego sub hoc nomine ipsam declarabo, ut nobis sic nominare assuetis nihil ignotum sit. Sed antequam eius completam ponam descriptionem, ad eius declarationem quæ sequentur audies.

Quod non solum per contactū coitus, sed per alios contactus, & per intrinsecam alterationem fit morbus Neapolitanus.

Caput II.

QVoniam scribentes doctissimi, & etiam medentes, in tam mala & difficili ægritudine diuersa afferunt, & in essentia morbi, & in minera, longe inter se dissentientes: ideo utilissimum fore duxi, si aliquid de minera & basi istius morbi dixero. Et in primis uisum est aliquibus, quod omnes qui tali morbo laborant, per contagionem coitus infecti sic ægrotarunt. Sed hoc est contra experimentum: bene tamen cōceditur, quod ægritudo est contagiosa, & multi per contagionem coitus inficiuntur: non tamen est dicendum quod omnes qui sunt infecti, per pudendas partes, tam maris quam femellæ, infecti sint: & ibi sit basis & minera istius ægritudinis, cum multi laborent & laborarunt tali ægritudine, qui nunquā in uirili membro, aut in uulua quicquam passi sunt, & nihilominus omnes ferē ægrotabant partes corporis, ut in multis uidi qui erant infecti ulceribus, doloribus, apostematibus, & pustulis, quorum pudendū nihil patiebatur. Quod si uerum esset quod dicunt, cum in pudendis putrescant magis humores, ut ipsi dicunt, & est ueritas ob loci dispositionem: quoniam sunt membra humida, & uia ducens superfluitates, ut ait Galenus v. therapeutices: ipsa pudenda magis læderetur. Neque ualet dicere, quod iste humor dum est mordax, ulcerat: & quando non est, occulte procedit, & sic inficit totum corpus, obscœnum nō inficiens, quoniam

des & puden
duabus po=
imum ratio=
bus putredini
noxia.

quoniā si inficit loca alia corporis minus præparata ad putredinem, deberet etiā inficere & locum magis præparatum. Sed quid dicemus de pueris nō lactentibus? Tres hoc anno curavi pueros, unum ætate trium annorum, alterum ætate sex annorū, & erat puella: tertium undecim annorum: isti non sumpserunt lac infectum, quod (ut dicūt) fit ex sanguine infecto, à matrice ad mamillas à natura transmissio &c. neq; coierūt, cum non sint potētes ad coitum: & multa alia exempla, quæ breuitatis gratia dimitto. Dico ergo, quod ut in alijs euenit ægritudinibus cōtagiosis, aliquando fit ista ægritudo ab intrinseca alteratione, & sæpissime ab extrinseca contagione, quæ quidem contagio est per exhalationem malorum uaporum: ab una enim quacq; ægritudine materialis malus uapor exhalat, ut dixit Galenus, & scribitur à Conciliatore septima particula probl. Et cum ægritudo ista sit materialis toti corpori communicata, inde est quod uapores eleuati à quacuncq; parte corporis possunt inficere alium, maxime si ille sit præparatus ad talem infectionem: quoniam, ut inquit Aristoteles. ij. de anima, actus actiuorum fit in patiente bene disposito. & etiam per aërem per os inspiratum, & aliquos alios contactus, aut cibi & potus, aut uestimentorum, ut uidi multos: & curavi inter alios amicum meum qui per contactum lintheaminis, in quo dormierat quidam, qui habebat ulcus Neapolitanum in crure, & dormiuit in illis per noctem unam, captus fuit: & multi alij &c. Habet etiam morbus iste duo quæ sunt requisita in cōtagione, & sunt uiscositas adhærens, & fixio propter malam qualitatem materiæ &c. Quomodo autē corpus intrinsece alteretur, medicis notū est, & ex dicendis apparebit: quare ne istis plus quàm par sit immorer, pro modo cōtagionis hæc sufficiāt: & de morbi minera dicam.

De minera morbi & modo contagionis. Caput III.

Melius est dicere cum illis qui dicūt, quod minera morbi Neapolitani est hepar: cum hepar, ut dicit

*ois mor
aliquid
exhalat,
suis dicit*

Princeps prima primi, cap. de generatione humorum, sit membrum generatiuū massæ humoralis, & per bonum temperamentum boni humores generantur, & per nō bonum, mali. Præterea ab ipso hepate procedunt uirtutes omnes naturales pro nutritione, & per omnes corporis partes demandantur, ut scribitur ab ipso Auic. summa de uirtutibus, cap. ij. in qua ponit defectus uirtutis naturalis, dando exemplum de atrophîa, & hydropisî carnosa, & albaras, & morphea, qui quidē defectus sunt secundum trium operationum defectus ipsius uirtutis, quod facile potest adaptari ad propositū, & maxime ultimum exemplū de albaras & morphea, cum sint ægritudines cutaneæ diuersæ, secundū diuersitatem admixtionis, ut dixit Princeps, septima quarti, cap. de morphea: quamuis non est idem cum morbo isto, tamen minera morpheæ est hepar: hoc etiam attestante Auenzoar, secūdo thesîr, cap. de morphea: dicit ibi: Causa huius est debilitas mutatiua hepatis, ex qua corrumpit̃ mutatio in alijs membris. Et quāuis hepar taliter sit infectum ut generet materiam morbi Neapolitani, non propter hoc est necessarium in alijs operationibus deficere, cum operationes non nisi à diuersis prodeant temperamentis, ut dixit Galenus sexto de ac-
*res co-
m hepatis
et.* cidenti & morbo, cap. iij. Sed fortē si quis quærat, quomodo per contagionem, puta potus, aut uestimentorum, uel quouis aliorū modorū, fiat in hepate ista mala dispositio: hoc facile est declarare, si quis scorpionis exemplum à Galeno. iij. de interioribus, capite. vij. legat: quia particula aliqua corporis infecta, potest aliam particulam inficere, & alia aliā, usq; ad hepar, quod postea sic infectū per generationē nouæ materiæ fouet ægitudinem, & diuturnam siue chronicam ipsam facit. Et notare oportet quod causa recidiuationis in his qui fuerūt curati, sæpissime est: quia aliqua minima, aut notabilis particula, quæ non fuit euacuata, aut à uirtute rectificata, de nouo serpit, & propinquas partes inficit, & illæ
alias

alias partes inficiunt, usque ad suam mineram, quæ est hepar, & isti in deteriore cadunt dispositionem, ut experientia docet, & ab Auicenna habetur, prima quarti, cap. ultimo, ubi inquit: Recidiva est deterior sua radice, & secundum plurimum est sæva. Sic etiam causatur ægritudo ista ab alteratione intrinseca, cum possibilitas sit res ampla, ut testatur idem Auicenna, concurrentibus aliquibus dispositionibus corporis, & regimine in cibo & potu, & alijs rebus non naturalibus, ducentibus corpus ad talem infrigidationem. Concurrentibusque causis terrestribus & supercoelestibus fiunt ægritudines, ut idem attestatur quarta primi, de febre pestilentiali. Et cur sæpissime & magis in coitu hoc fiat sensus declarat, cum pudenda sint porosa, mollia, in quibus facile imprimatur & etiã deferretur talis cõtagio usque ad hepar, & in aliquibus fit citò, in aliquibus cum longitudine temporis secundum maiorem & minorem uirtutem inficietis, & resistentiam suscipientis talem infectionem. Fouet etiã aliquando malam istam hepatis qualitatem membrum aliquod debile, aut plura membra non naturaliter disposita, ut puta stomachus debilis non debite præparatus, aut splen non mundificans, aut renes, uel etiã cerebrum, quod membrum sæpe fouet ægritudinem. Et hinc est quod aliqui decipiuntur, credentes quod origo morbi sit membrum aliud ab hepate debilitatum. Sed ista dicta pro mineræ morbi declaratione satis sint. De humore qui basis huius est ægritudinis audies.

De humore prædominante, siue de basi morbi, & modo generationis ipsius. Caput IIII.

Non minores ac difficiliore de humore qui basis dicitur huius ægritudinis, quam plurimorum doctissimorum doctorum sunt opiniones, quas ne nimis prolixus sit sermo iste, dimitto. Et dico, quod basis morbi Neapolitani est humor phlegmaticus non naturalis, à tali mala qualitate frigida, cum aliquali siccitate condensante ipsam materiam; & hoc est clarum, cum uirtu

tes per operationes cognoscantur, ut dicit Auic. summa de uirtutibus: generatur enim phlegma naturale à frigiditate hepatis, ut idem attestatur Auic. prima primi: sed non à frigiditate simpliciter, sed à diminuta caliditate: & sic phlegma dicitur sanguis diminute decoctus, & hoc, ut ipse dicit, est aptum aliquando cōuerti in sanguinem, & facere nutrimentum, & transire etiam cum sanguine ad nutrienda membra phlegmatica, & iuncturas humectandas. Et cum hoc phlegma sit naturale non causat ægritudinem istam, ut quidam dicunt, nisi quantitate sua faceret aliquam similitudinem pinguedinis, ut contingit in senibus & mulieribus: uel putrescendo faceret febrem, uel apostema non putrescendo: quod si fiunt, non sunt ita maligna ut est morbus iste. Melius est ergo dicere, stante fundamento Principis, quod uirtutes per operationes cognoscuntur, & effectus arguit causam: neque decipior in hoc de effectu accidentali à contraria causa. Et ideo ab intrinseca alteratione concurrentibus causis superius dictis, uel à contagione coitus, uel quouis alio modo fit aliqualis caloris hepatis diminutio, quæ nō tollit generationem sanguinis, cum diuersæ operationes diuersis indigeant temperamentis, ut dixit Galenus loco allegato: & ita multiplicat phlegma cum gradu frigiditatis ultra naturalē cursum, & aliquali siccitate cōdensante, addita à tali forma qualitate occulta. Et cum phlegma demandatū per totum corpus sit aliquantisper infrigidatū, infrigidat & inficit etiā sanguinē, & spiritus ab ipso hepate genitos, ita quod nō sufficit pro totali appositione, & similatione nutrimenti, ut clarissime apparet in patientibus morbum Neapolitanum, qui indies macrescunt, & male nutriuntur, & hoc propter multitudinem phlegmatis non naturalis, & diuersam quandam admixtionē quæ uix cognosci potest, & aliqualem spiritus infrigidationem, sanguinisque alterationem, ut dixi. Nō tamen propter hoc quod aliquis humor, siue sit simplex, siue mi-

xius,

xtus, sit frigidus respectu sui ipsius naturaliter dispositi, tollitur, quin habeant partes calidas, cum sit mixtū ex quatuor elemētis, eo quod corpus: & etiā euaporando secum ducat talem frigidam qualitatem cum corpore aliquo uaporofo, & sic inficiat alias partes usque ad principale membrum. Et ideo recidiuantes, aut male se habentes in regimine sex rerum non naturalium, ob longitudinem ægitudinis cum totius corporis debilitate nō solum inficiunt hepar, sed etiam spiritus cordis, ita quod qui taliter cordis spiritus habent infectos, aut nunquam sanantur, aut cum maxima difficultate, qui pati uidentur ethicam senectutis ob pulsus debilitatem cum duritie, & alijs conditionibus, aut marasmm, siue consumptionem totius corporis, ut sensu apparet in multis quos uidi, & omnes uiderunt. Et aliquando propter additam corruptionē hepatis, uirtutis & membrorum, in tali ægitudine isti fiunt cacetici & hydro-pici: & ratio huius patet. Neque propter hoc potest dici, quod basis sit humor melancholicus, nisi accipiendo melancholiam largo modo pro humore alterato, alteratione mala diuersa. Quod autē materia siue basis dicta sit phlegmaticus humor, sensus qui non decipitur in proprio obiecto, ut dicit Aristoteles .ij. de anima, declarat. Ego sæpe studiose aperui pustulas dicti morbi, & quamuis extra apparebāt rubicundæ, uel alterius coloris, apertis tamen basis & fundus quædam materia alba, densa, uiscosa, quæ nil aliud quā phlegma ex quatuor humoribus dici potest. Hanc eandem materiam uidimus quotidie in apostematibus duris, quas uulgares grumas appellant: nam quando inciduntur, aut ex se rumpuntur, sunt plena materiæ albæ, uiscosæ, & aliquando cum liuiditate, quandoq; uero cum rubedine aliqua, secundum diuersam admixtionem. Vidi etiam sæpissime in anatomijs corporum mortuorum, patientium dum uiuerent morbum Neapolitanū cum doloribus, multam qualitatem materiæ albæ uiscosæ,

Marasmm,
id est, senile
ariditatem.

in locis ubi erant dolores: quæ quandoque uidi ipsam duram, & aliquando molliorem: Vt in anatomizato M. D. XXIII. qui laborabat tali morbo cum doloribus crurum, ut affirmabant eorum uicini: & hoc in locis dolorum quando fuerunt incisa, inuenta est ista materia alba, uiscosa, quæ adhærebat panniculo cooperienti crus, & in multis alijs iuncturis, & prope ipsas reperi quantitatē maximam istius materiæ albæ uiscosæ: quare secundū materiam & colorem & alia consequentia, oportet dicere, uelimus nolimus, istam esse materiam phlegmaticam, secundū ipsius basim. Dico hoc propter alterationes, & diuersas admixtiones in tali morbo repertas, quæ sæpe mutant aliquantisper multum colorem & substantiam materiæ. Contingit quandoque particulam aliquam aut istius materiæ notabilem quantitatē putrefieri, & hoc secundū dispositionem patientis & regimen, ex qua putrefactione febricula quædam istis accidit quæ ephemera dici potest. Et maior & minor, uel alia erit febris secundum quantitatē materiæ, & aliqualem admixtionē aliorum humorum cum isto. Quod si cum admixtione cholæræ, exasperat de tertio in tertium diem. Et si cum admixtione aliorum humorum, secundū naturam humoris erit periodicatio & diuersitas febris: & sic à caliditate febrili contingit istam materiam alterari, & exiccari, & aliquando à caliditate innata membri quæ nō potest eam ex toto resolueri, exiccat ipsam, & sic fit durior siue terrestrior. Et diuersæ aliæ possunt accidere mutationes secundum diuersas causas, quod erit ex diuersitate admixtionum & membrorum & totius corporis alterationum. Ex quibus apparet, quod materia quæ basis dicitur, accidentaliter tamen potest dici & calida, & frigida, & etiā melancholica, ut patet &c. His ergo declaratis, ne nimis sit tædiosus sermo iste, unde discessi reuertar, & definitionem istius morbi describam.

*De morbi Neapolitani definitione, unà cum resolutione
nonnullorum problematum. Caput V.*

MOrbus itaq; Neapolitanus est dispositio mala hepatis ad frigiditatē & aliqualem siccitatem, cum qualitate occulta per uenas & porositates totī corpori communicata: & est cōtagiosa, cum qua fiunt sepiissime pustulæ malæ per totum corpus, uel in aliquibus membris, & in quampluribus apparent, in primis in capite & fronte circa originem capillorū, & in uirga, & in uulua, in illis qui per coitum inficiūtur, & hoc fit si materia mala fuerit subtilis, & uirtus expulsiua fortis. Quæ quīdem pustulæ sunt diuersæ, secundū humorum diuersorum admixtionem: nam purus humor raro datur, ut sæpe dixit Auicenna, & Galenus primo de accidēti & morbo cap. xij. imò tanta est diuersitas mixtionis ut occulta ferè dici potest, semper tamen de aliquo prædominante humore in mixto est iudiciū. Quare cum pustulis materia admixta est sanguinea, apparent rubæ, eleuatae, magnæ, tumidæ, & humidæ, quod si cum admixtione cholerae fuerint, sunt rubicūdiore, sine magno tumore, cum pruritu & siccitate. quod si cū admixtione fuerint humoris melancholici, erūt pustulæ prauæ, liuidæ, ostracosæ, sine sanie ad modū effare, quæ nō occultantur. Quod si materia fuerit simplex phlegmatica, uel simplicitati propinqua, secundū tamen alterationē dictam genita, erunt pustulæ albiore, latiore, sparsæ, molles, sine pruritu. Et omnes istæ diuersificantur secundum diuersas admixtiones, ita quod aliquādo sunt corrosiuæ, si cū humore baurachiali erit admixtio: & ambulatiuæ, si cum humore acuto calido. Et secundū diuersas qualitates etiā fiunt diuersæ: aliquādo enim ad impetiginis & in serpiginis modū apparent: & quandoq; in modū scabiei, & aliarū diuersarū cutanearū infectionū. Fiuntq; ante apparitionē pustularū sæpe dolores in capite, & aliquādo in alijs membris in aduētū talis ægritudinis, qui dolores fiunt mitiores apparentibus pustulis,

& quandoq; non cessant, sed sparguntur uel stant ibi, si materia est grossa & pauca: quod si est multa, procedunt ad alia membra, & saepe dolor est in frōte, & quandoq; per totum caput: & sunt diuersi, extensiui, pungiui, secundū diuersas mixtiones. Fiunt uero aut quia materia est multa non regulata, uel quia uirtus expulsiua est debilis, aut quia materia est diuersa maligna: quare cum retinetur, sua mala qualitate & extensione soluendo continuum causat dolorem: nam dolor fit, ut inquit Auicēn. secunda primi, de causis doloris, à mala complexione diuersa, & à soluta continuitate. Quod si materia subtilietur, & à uirtute expellatur, fiunt pustulae, & cessant dolores, & aliquando non cessant si materia est plurima. Et in processu multiplicantur dolores membrorum, puta spatularum, brachiorū, & crurum, & aliorum membrorum, materia multiplicata: & sunt mali, diuersi etiam secundū diuersa tempora, & diuersitatem membrorum, & locorum sentientium, ut sunt nerui, chordæ, & membra sensibilia. Et pulsatiui fiunt si in loco sunt uenæ aut arteriæ, & sunt mali clamosi in cruribus maxime propter membrorum debilitatem & receptibilitatem cum sint prona, longinqua à fonte caloris qui est cor, & incipiunt affligere in sero, & in occasu solis, & procedūt usq; post mediā noctem, postea declinant. Et raro aliter affligunt: & affligunt magis in nocte, quoniam humiditates plus multiplicantur in nocte, & faciunt extensionē aut aliud, & in aduentu diei resoluunt. Et quandoq; perlongātur cum materia est multa aut grossa. Quod si uirtus expulsiua est fortis, tunc post diuturnos dolores fiunt tuberositates siue apostemata dura mala, quas uulgares grumas appellant, quoniā expellitur materia quæ retinebatur: quæ quidē grumæ saepe apparēt à principio nullo precedenti dolore, sed raro: & aliquando eueniunt cum paruo dolore si non sit in loco sensibili materia neque profunda, quæ apostemata quandoq; adhærent panniculis
&

& ossibus, & corrumpunt ossa corruptione mala: fiunt etiam in gutture & sæpe ulcerantur, & sunt maligna ualde: & quandoq; fiunt in membris intrinsecis & sequuntur accidentia mala, ut asthma, & fluxus uentris. Apostemata præterea ista in quocunq; membro fuerint, sunt mala & inobediētia digestionī, resolutioni & maturationi, propter eius uiscositatem & qualitatem malam occultam, quæ hanc concomitatur ægritudinem, cum uirtutis membrorum debilitate. Similiter sunt ulcera quæ ab huiusmodi apostematibus fiunt, & sunt mala, & inobedientia. Fiunt etiā ab istis pustulis & apostematibus cum rumpuntur ulcera diuersorum generum in malignitate secundum causas dictas, in quibus reperiuntur materiæ albæ, uiscosæ adhærentes cum tenacitate, & maxime in apostematibus, quæ quidē materiæ in alijs ulceribus non reperiuntur, quæ materia ita alba est cum pauco sensu, dura ad incidendum & frangendū, quæ sæpe adhæret membro. Et ulcera ista cum perlongantur fiunt profunda, uirulenta, liuida, corrosiua, sordida, cum duritie labiorum & carne ostracosa, & aliquando fiunt ambulatiua: & aliquando omnia ferè genera malorum ulcerum inueniuntur, in quibus sæpe sunt ossa corrupta denigrata, & aliquādo sunt alba, sed sunt sicca sine humiditate rorida, propter nutrimenti defectum, & aliquando sunt perforata multis perforationibus cum corruptione maligna, propter malam materiæ qualitatem. Et patientes talem ægritudinē ante dictorum accidentiū apparitionē macrescunt indies, uertuntq; colorem à naturali sua dispositione ad pallorem, & sunt pauci qui nō mutantur. Et sunt sanguinei habentes pustulas rubeas ualde, & isti fiunt rubicundiores cum horribilitate quadam. Et aliquando accidit febricula ante aduentū, cum aliquo dolore capitis uel frontis, quæ fit ab aliqua materia putrescente, & cum expanditur materia, fiunt grauiiores & pigri nō prompti. Et aliquādo apparet aliqua dictarum infectionum

*Ista siccitas
rationem non
recipit, si pr
sus sit consu
mata. Gal. l.
7. Methodi*

in aliquo membro, reliquis membris apparentibus sanis, maxime si uirtus est fortis, aut materia pauca, & hoc aliquando à debilitate talis membri non potentis regulare aut resoluerem materiã illam, accidere sæpe potest: nam uirtus fortis cui nihil resistit, (ut dicit Gal.) corrigit malignitatem humoris, & cum est debilis sequuntur ægritudines. Et cum ista ægritudo perlongatur, apparent in aliquibus fixuræ, & squammæ in uolis manuum & plantis pedum, & sunt albæ, duræ, sine humiditate, & aliquando in alias partes corporis. Et hoc fit sæpe à natura post sanationem à natura uel ab arte factã, quoniã materia non fuit ex toto resoluta: quæ reliquæ cum sint paucae, ad tales partes expelluntur. Dixit namque Galenus in libello de cholera nigra: Semp natura sanguinem mundificare tentat &c. Quandoque uero propter materiæ malignitatem & humiditatem ad neruos transmissæ, & dolorem resoluentem spiritus, accidit paralysis aut spasmus, siue cōtractio membrorum, qui aliquando fiunt usque ad iuncturarũ dislocationem, & ossium plicaturam siue incuruationẽ. Fitque sæpe in inueteratis asthma, & est malum, & mortale, & tussis mala propter siccitatem, & materiam descendentem ad pectus, & quandoque fit à principio, quamuis sit raro. Et in pluribus undecumque sit iste humor, est rebellis & inobediens medicaminibus. Et sæpe post curationem hæc ægritudo recidiuat, & recidiua quandoque est cita, & sæpe stat per annos, quæ in multis est deterior, ut inquit Auic. loco præallegato: & causa huius est, quoniã materia ista ob diuturnã hepatis dispositionem fit grossior, & uirtus membri redditur debilior, coadiuuante maxime malo regimine sex rerum non naturalium: & etiam propter malum regimen curæ sæpissime, & cum ad ultimam deueniunt malignitatem hepatis, ad hydropicam deueniunt dispositionẽ. Ex quibus omnibus luce meridiana clarius apparet unitas istius ægritudinis, à qua diuersa prodeunt accidentia, quæ non perfecte curantur,

tur, nisi tollatur prima hepatis & totius dispositio, à qua ista pendent. Dixit Galenus. iij. de accidenti & morbo, quod quæ sequuntur morbum sicuti umbra corpus, accidentia dicuntur, & non morbus. Et ideo qui morbum Neapolitanum in plures ægitudines posuere, decipiuntur, & in maximo uersantur errore, multiplicantes entia sine necessitate contra philosophi regulam. Ea quæ ab aliqua prima prodeunt dispositione, illius dispositionis accidentia uocantur, ut testatur idem Gal. loco præallegato, & Auic. ij. primi, cap. i. in fine cap. in exemplo de phthisi & febre ethica. Neque huic positioni obstant argumenta, ex dictis enim responsio patet. Nec etiã propter hoc negarem quod aliquando aliquod accidens unius ægitudinis fiat per aliquam ultimam malignitatem per se, quæ postea non curatur cura primæ ægitudinis, ut de corruptione mala ossis apparet &c. Quare ut negotium istud expediam, paucula ad clariorem doctrinam in epilogi modum scribam, quæ de causis & signis erunt, nam decies repetita placebunt. Et Gal. ij. de simplici medicina autoritate Platonis inquit, in principio & radice plurimum oportet esse sermonis.

De causis morbi Neapolitani.

Caput VI.

CAusas ex dictis collige, quæ secundum medicos sunt tres, uidelicet primitiua, antecedentes, & coniunctæ. Primitiua quidẽ sunt, sicut dispositio aliqua aëris, uel corporum superiorum, ut dicunt astronomi, cum coniunctione illa Saturni, Martis & Veneris in Scorpione &c. anno illo in quo populatim grassari cœpit ista ægritudo, aut cibi generantis malum chymum, præparantis & mouentis intrinsecam alterationem, aut cõtagio coitus, uel cibi & potus, uel aliqua mora cum hominibus infectis, uel cõtactus uestimentorum, ut dixit Auic. ij. primi, cap. vi. Antecedentes uero sunt humores intrinseci ab alteratione extrinseca, uel intrinseca mala, ad talem malignitatem. Coniunctæ autem sunt humores ita dispositi, ab hepate geniti, qui postea impe-

diunt debitas actiones corporis. Et etiam sunt accidentium causæ, ut pustularū, dolorum, & aliarum &c. Materialis, efficiens, formalis, & finalis, & aliæ accidentales sapientibus ex dictis apparent. Dicā igitur de signis.

De signis morbi Neapolitani & accidentibus. Caput VII.

Signa quæ ex dictis eliguntur sunt in duplici differentia, quoniam quædam sunt demonstratiua, & quædā prognostica. Demonstratiua sunt pustulæ cum quadam duritie, aut eminentia & malo colore in capite toto uel fronte circa originem capillorum, uel in alijs corporis partibus, & maxime in angulis oris, & hoc sæpe in infantibus accidit, & in adultis quandoq; qui naturæ sunt humidæ, quibus pustulis apparentibus non est ambigendū de esse ægritudinis, maxime si post expurgationem membrorum percipiunt grauitatem, cum dolore grauatiuo, uel cōfractiuo. Anteceditq; dolor capitis, qui incipit in occasu solis, & declinat ante ortum solis, qui sæpe ad spatulas & aliarū iuncturarum partes extenditur. Et patientes fiunt pigri, somnolenti, & mutatur color ad pallorem. Et aliquando est febricula, & sæpissime apparent ulcera uirgæ, quæ sunt mala cum duritie callosa, quæ tarde sanantur: & pustulæ fiunt circa pectinem, quæ sæpe à principio in his qui percoitum inficiuntur, sunt signa demonstratiua huiusce morbi Neapolitani sine fallacia. Et sequuntur apostemata inguinum, quæ si superātur, remouent ægritudinem, maxime à principio, quoniā inguina sunt emunctoria hepatis, per quæ expurgantur uitiosæ qualitates ab ipso in cruore generatæ. Quandoq; à principio apparent in gutture mollificatio uuæ, & apostemata scirrhosa mala, quæ non maturantur nisi raro, & ulcerantur ulceratione maligna, quæ apostemata in recidiua sæpe apparent, & in ægritudine antiqua, & à principio raro. Sunt etiam dolores articulorū, capitis & crurum, & aliquando in omnibus, & sæpe in aliquibus membris, & maxime in cruribus. Præterea sunt apostemata dura

dura adhærētia panniculis & ossibus, ut sunt ossa furculæ, pectoris, crurum & frontis, quæ à vulgaribus grumæ appellantur. Sequuntur præterea ulcera maligna cum maximo dolore dum de nouo fiunt, & corrosio mala ossis. Apparent etiam fixuræ in uolis manuū, & plantis pedum, cum squamis siccis. Et aliquando in aliquibus partibus corporis alijs fiūt crustæ, siue infectiones, in modum impetiginis & serpiginis. Fitq; durities iuncturarū cum tumore in morbo inueterato. Et qui malo utūtur regimine, sæpe in processu fiunt asthmatici, & aliquando à principio, sed rarissime.

Signa autē prognostica sunt in primis, si aliqua præcellerit mora cum infectis, aut aliter. Et in hoc prodest considerare causas primitiuas, unde fugiamus talē infectionem euitādo coitum cum mulieribus infectis, aut in quibus sit suspicio de infectione: similiter euitando contactus, moram, aut dormitionem cum infectis, aut in locis infectis, quoniam causæ primitiuæ mouent antecedentes &c. Præterea morbus Neapolitanus cum paucis pustulis sine doloribus, aut cum paucis in iuvene bonæ complexionis citò sanatur, si debita adhibeat cura. Quod si cum multis pustulis, & doloribus, & aliorum malorum accidentium, tarde & difficulter sanatur. Et si in pustulis aut apostematibus fiat color malus, in toto corpore ultra dispositionem morbi Neapolitani, corpus habet sanguinem totum infectum humore melancholico, & isti raro sanantur: adhuc pustulosi tantum facillime sanantur. Sed patientes dolores & apostemata dura cum difficultate maxīma, & quāto cum pluribus doloribus, aut grumis, erit difficilior cura, & magis si tempus perlongatum fuerit. Etiam post dolorem in aliqua parte apostema durum expectatur, si uirtus fortis est. Præterea ulcera maligna & acutissimi dolores arguunt maximā materiæ malignitatem, uel multitudinem, & uirtutis debilitatem, aut impedimentum. Pustulæ, apostemata, dolores, aut ulcera, nisi principale

Acutissimi dolores quid significent.

pro sanan-
e quib. spi-
us vitalis
icitur.

morbo Gal-
o curati, cur
esiores red-
ntur.

membrū cum totius corporis cōmunitate curetur, per
intrinseca siue extrinseca medicamina si quis sanauerit,
ad deteriore recidiuāt ægritudinē, maxime si sunt inue-
terata. In duritie apostemosa si fiant pustulæ, sæpe resol-
uitur apostema, quoniam materia subtiliatur, & sic me-
lius expellitur. Infecti infectione mala, in qua spiritui
cordi cōmunicatur infectio, nō sanantur, aut cum ma-
xima difficultate. Similiter habētes apostemata magna,
quæ sunt unita ossibus, quoniā in istis uidetur ferē tota
materia nutrimenti corrupta, & uirtus debilitata. Præ-
terea gulosi, bibuli, & multum coēuntes, & sine regula
omnia comedentes, & male se habētes in regimine reli-
quarum rerum non naturalium, nō sanantur nisi raro,
etsi sint bonæ cōplexionis iuuenes, & exercitētur exer-
cizio forti &c. Præterea qui marasmm natura patiun-
tur, si incidāt in talem dispositionē, rarissime euadunt:
& similiter qui asthmatici ex hac ægritudine fiunt. Mu-
lieres uero facilius à tali morbo occupant̃ propter sim-
boleitatē materiæ cum sint phlegmaticæ. Dixit Auic.
ij. primi, quod conuersio in genere proportionali est fa-
ciliior &c. Si multa apparent accidentia, ut sunt pustu-
læ, dolores, & alia, multitudinem materiæ significant:
sin secus, contrarium significant. Non tamen omnia si-
gna aut accidentia sunt necessaria, sed sufficit quod sint
aliqua, ut dolores, & pustulæ, aut unum tantum, ut pu-
stulæ, aut ulcus in uirga tantū, uel in aliquo alio mem-
bro, uel apostema, uel squammæ in uolis &c. & ideo
quando plura, aut omnia signa apparēt, audacter ægri-
tudinis essentiā prænuncia. Luxuriosi cum sint infrigi-
dati infrigidatione per spiritū resolutionē, sunt magis
ad hanc ægritudinem parati: similiter male se habentes
in regimine sex rerum non naturalium, ob diuersitatē &
malam humorū mixtionē. Cura huius ægritudinis est
difficilis, quoniā est chronica, & cum malignitate occul-
ta. Et qui euadunt sæpe fiunt pingues cum ante fuerāt
macri, & hoc quia sanguis reddit̃ purior ab euacuatio-
nibus

nibus siue medicamentis. Multi etiā post sanationē fiunt rauci aut cōtracti in aliquo membro. Et remanēt uestigia ulcerū profunda & turpia. Quibus omnibus finem ponam, ne sermo proluxior magis quā debeat esse uideatur. Igitur tempus est ut de cura aliquid dicamus.

PROOEMIUM LIBRI SECVNDI

in quo ordo futuri processus declaratur, & est pars practica. Cap. I.

Aborauere fessiq; laborāt adhuc doctissimi ac expti medici in uasto fluctuosoq; pelago huius morbi, de modo quo quis canonicē hanc ægritudinē curare possit: Et hoc ob di

uersam malamq; mixtionē humorū in ipsa ægritudine repertā: nam talis est quod uix cōprehēdi possit, nisi ab expertissimo in hac re medico: unde ortæ sunt diuersæ de modo curādi opiniones, ut nostra tēpestate omnibus notum est. Sunt quidā blasphemātes illinitiones, & alia quæ in usu sunt auxilia, ut sunt potiones & alia, nullū tamen nouū aut antiquū afferētes remediū, neq; aliquē cum doloribus, grumis aut ulceribus sanāt, siue sanare possunt, quæ res ægris nihil prodest, qui quotidie afflictī auxiliū à medicis postulāt. Sed ne cum istis in suis fluctibus naufrager, quonā pacto hæc ægritudo curari possit, remedijs quibus usq; nunc utuntur medici, infra scribam, diuino in primis postulato auxilio. Neq; me ab antiquorū canonibus, Galeni uidelicet & Auic. aliorūq; doctorū elongare uidebis, sed suis semper rationibus & autoritatib. ueluti clypeo, lumineq; quodā utar tam in ordine, quā in medicaminibus. Inquit Auic. iij. primi, quod medicationis res ex una triū rerum cōpletur, quarū una est regimen & nutriētia, alia est medicinarū exhibitio, & tertia est manualis operatio. Quare cum sanitas, quæ finis est medicinæ, ut testat Aliabas primo practicæ cap. i. quæ in amissæ sanitatis reassumptione, & habitæ cōseruatione cōsistit, in ipsis totā ægritudinis curam ponā. Et quonā ut ait Galenus. vi. de accidenti & morbo, impossibile est cōprehendere ea quæ actio

nibus sunt contraria, nisi prius intelligamus, quæ sunt actiones pertinentes sanitati, ideo cōsideratis in primis rebus naturalibus, ut sunt cōplexiones, per membrorum principaliū graduationē, ut docuit Gal. ij. techni, & ætatem, sexum, regionē, tempus, & cōsuetudinem, ut idem Galenus dixit primo ad Glauconem cap. i. sic regimen sex rerum non naturaliū modo quodam uni- uersali dispones, quoniā particularē modum secundū diuersitatem actualis curæ habebis.

De regimine aëris naturalis & artificialis. Caput III.

PRimum ex rebus non naturalibus occurrens, cum sit aër: si quis igitur ægrum aut conualescentem cura præseruatiua, aut curatiua regere intendat, aërem in primis moderare oportet, qui secundū hominis naturam & morbi qualitatem declinet ad caliditatem temperatā, sine superflua uel corruptibili humiditate: quare aër autumnī, hyemis & principij ueris non est cōueniens: nam inquit Auer. ij. Colliget cap. ultimo: Conueniens est medico cognoscere naturam quatuor temporum, quoniam propter ipsa stat magis sanitas quam per alias causas. Præterea ex sentētia Pauli Aeginetæ in libello de regimine sanitatis: Regionēs, domus, & habitationes, quæ sunt frigida & pluuiosa, in quibus sunt fontes mali, stagna, lacus, flumina inundantia, & paludes, maxime illæ in quibus caligine radij solares obumbrantur, ut cōtingit Venetijs sæpe, Ferrariæ, & alijs locis, tempore autumnī & hyemis fugiendæ sunt: nam ex malis uaporibus humidis putridis inficit aër, & ab ipso aëre, qui semper nos circundat, causantur ægritudines diuersæ, teste Hippocrate in libello de aëre & aqua. Inquit ipse: Ex uaria nō solum temporum inter se, sed ex alteratione diuersa fiunt ægritudines & sanitas, contrario tamen modo. Et hoc affirmat ipse tertia particula Aphorismorum. Et ideo Leonicens doctissimus non sine ratione dixit ægritudinem istam ab inundatione aquarum & pluuiæ contractā fuisse, ueluti a causa primitiua

mitiua &c. Si ergo aër à tempore anni, uel aliquo acci-
denti alteretur & fiat disproportionalis, artificiose recti-
ficetur, ut exiccando ipsum cum igne in cubili, uel cum
stufis, aut humectando cum decoctionibus & suffumi-
gîs bene redolentibus, quæ fiunt ex camomilla, rosis,
saluia, & alijs, secundû indigentiam loci & temporis &
hominû; & est doctrina Galeni ix. de ingenio sanitatis
siue de morbis curandis, cap. xiiij. Nota tamen quod fri-
giditas simpliciter nocet causæ, ægritudini & accidenti-
bus. Contrariatur etiam nimia caliditas, quoniam resol-
uendo calorem innatum infrigidat, & debilitat uirtutes
quæ sunt principia omnium operationum: quare qui
timent istam malam dispositionem, fugiant loca putri-
da & clausa, plena malis uaporibus, & maxime ubi sunt
patientes talem ægritudinem, & tactum ipsarum pustu-
larum siue ulcerum, & lotionem in aquis ubi isti lauan-
tur, uel abstersionem cum eodem sudario, deosculatio-
nes, & reliquos cōtactus &c. Et regantur ægri uel con-
ualescentes per aërem temperatû cum uestimentis &
cooperimētis super lectû cum dormiunt, & custodian-
tur à uentis malis, ut sunt australes & frigidi frigiditate
congelatiua, quoniam ex nimio frigore non solum in-
grossatur materia, uerû etiam congelantur spiritus. Et

Ex nimio f
re quid acc

cum dico conualescentē, intelligo non solum illum qui
passus est istam ægritudinē, sed & illum qui timet inci-
dere in ipsam. Tu uero ex dictis collige & intellige alia
quæ consequuntur, quoniam de aëre hic satis dictû est.

De regimine per cibum & potum. Caput III.

NON minori cura in cibi & potus exhibitione uti-
mur quàm in aëris recta preparatione, cum cibus
& potus secundû qualitatem & quantitatem sit de causis
maximis sanitatis & ægritudinis. Inquit Hali Rodohā
iij. techni: Cibus & potus mutant corpus multis specie-
bus mutationis &c. Quare sint cibi declinantes per cali-
ditatem, siue superfluam, siue corruptibilem, siue indi-
gestibilem, boni nutrimenti & facili digestionis, & pau-

Q

carum superfluitatum : dixit namq̃ Damascenus, diata est primum instrumentorum curæ, cum quo si curari potest, prospera euenient. Igitur in primis, sicut docet Auic. cap. de eo quod comedit̃ & bibitur, sit panis ex bono tritico, ab extraneis rebus purgato, bene fermentatus, non multū salitus, & mediocriter coctus, qui saltem per diem coctus quieuerit, nisi sit aliqua particularis intentio, ut in loco ubi de cura per assumptionē decoctionis ligni Indici dicam. Carnes etiam eodem casu incedant, sint recentes & iuuenes, non multum humida, maxime humiditate indigestibili, ut sunt porci, & agni: neq̃ multum sicca siccitate terrestri, ut sunt boves antiqui, & cerui &c.

Sint ergo carnes uitulinae, hoedinae, & castratorum duorum annorū, pascentiū pascua sicca, ut sunt montes, & loca nō paludosa, leporinae, iuuenes, capreolinae similiter iuuenes, gallinarum, caponum, aut pullorum paruorum secundū tempus : aut sint perdicum, turturum, phasianorum, turdorum, & auium nemoralium, quæ capiuntur uisco uel aliquo alio ingenio: quæ carnes sint conditæ secundū indigentiam, assæ uidelicet uel elixæ, uel alio quouis modo, cum saporibus temperatis, ut sunt pruna agrestia, & parum cinnamomi. Nota tamen quod melius digerūtur cibaria elixata quàm assata, & maxime carnes &c.

Reliqua uero genera carniū sunt dimittenda, ut carnes porcinae, quæ sunt malæ semper, bouinae, caprarū, hircorum, & aliorum animalium terrestrium, quoniam nocent tam recentes quàm salitæ. Omnia genera præterea auium degentium in aquis sunt mala, ut sunt anseres, & anates, & aliæ. Palumbes, ut experientia compertum est, in habentibus dolores multum nocent: auget palumbarū comestio dolores sua ebullitione dum digeruntur, & materiā subtiliando, quæ postea facilius penetrat loca illa, aliamq̃ secum ducit materiam. Præterea pisces omnes nō sunt boni, quia sunt frigidi cum
hua

humiditate indigestibili; & etiā saliti sunt malī, quoniā salita omnia nocent hepati. Quod si aliquādo comedantur pisces, sint squamosi, degētes in aquis clavis, ut sunt luci, trutæ aquarum dulcium. Ex aquis marinis sint auratæ, dentales, scarpenæ, & alij huiusmodi pisces. Et melior modus coctionis est elixatio. Lacticinia non sunt laudata, ut caseus propter suam uiscositatē, sunt enim duræ digestionis. Oua uero quocunque modo, præter indurata, sunt bona, ut ova sorbilia, & in brodio contusa, quod à uulgaribus dicitur broëtū, & sit cum parum agrestæ, uel etiam sint cocta in aqua integra, & desuper ponatur parum agrestæ & zuccari. Nota tamen quod carnis quantitas minus nocet si repleatur, quā aliorū cibariorū. Dicit Auic. cap. de eo quod comeditur & bibitur: Carnis nocumentum est minus nocumento panis cum non digeritur &c. Fercula quæ conueniunt, sunt, ut far decoctū in brodio carnis, uel conditū cum amygdalis tritis, nisi adsit dolor capitis (quoniā amygdalæ euaporāt ad caput) & panatella, aut panis infusus in brodio, & melissa, & spinachia iuuenis, & borago, buglossa, endiuia, lupulus, & cicorea. Omnia uero ferē alia olera & legumina sunt mala, ut sunt caules cuiuscunque generis, siue uirides siue rubei siue albi sint, quoniā generant malum sanguinem, & corrumpunt massam humoralem, & excitant dolores, ut experiētia patet & ratione, dicant antiqui quicquid de eius usu uelint. Et legumina sunt mala, quoniam inflant & generant sanguinem melancholicum, uiscosum & nō bonum. Dantur aliquando cappares non saliti; & si sint saliti, extrahatur falsedo per infusionē aquæ dulcis, & melius per ebullitionē, sintq; conditi cum agresta & zuccaro, quoniam acetum nocet neruis magnifice, & causæ ægritudinis. Sāpores conuenientes sint facti ex amygdalis, menta, cinnamomo, agresta, & alijs æquiualentibus: nam cinnamomum secundū omnem modum administrationis cōfert stomacho uigorando digestiuam uirtu-

Amygdalæ porosæ, idcirco uitari debent ubi adest profunditas forni, & grauius capitis.

Cinnamomum uirtutes.

tem, prodest frigiditati & oppilationibus hepatis. Sed alij sapes, ut facti ex sinapi, uel alijs &c. non sunt boni, quoniam faciunt ebullitionem humorum &c. Confectiones & condita quæ sunt bona, erunt ut amygdalæ, & pineæ, coriandri, anisi, myrobalani chebuli, & de alijs secundum diuersas intentiones. Fructus omnes sunt mali, quoniam generant sanguinem aquosum, aptum corruptioni: sed meliores sunt ut amygdalæ, auellanae aliquando & recentes fici, uua matura, pruna damascena, cerasa acetosa, mala granata dulcia & mitia, passulæ, & alij iuxta tempus & indigentiam. Comedendi autem tempus fructus est ante cibum, quoniam facile digeruntur &c. Sed alij fructus sunt dimittendi, & maxime poma, quoniam ut testatur Auer. autoritate Auenzoar, possunt generare ethicam & phthisim. Et Auic. ij. canonis dicit quod generant malos humores, & febres malas, & assiduatio eorum comestionis facit incidere in dolores neruorum: quare sunt dimittenda. Vfus uero aliorum fructuum secundum iudicium necessitatis eligantur. Huic dispositioni potus conueniens est uinum mediocre, non uinosum, neque aquosum multum, medijs coloris, quod uulgares aurelum appellat: sic etiam, ut docet Auic. primo canonis cap. de regimine aquæ & uini, medium inter antiquum & nouum, clarum, non album, boni odoris & saporis, non multum dulce neque ponticum, & hoc quoniam dulce generat oppilationem, nouum perducit ad ebullitionem humorum, & dysenteriam: uetus uero est pauci nutrimenti: quod si non posset haberi, ut contingit in regionibus in quibus omnia uina sunt magna, limphetur cum aqua dulci non paludosa, sed sit a flumine claro, aut ex bono puteo: & si sit suspicio de aliqua mala conditione aquæ, coquatur ad ignem, quoniam ignis consumet eam. Vel fiat sibi uinum tempore uindemiarum cum medietate aquæ. Neque audiendi sunt Empirici & sine ratione loquentes, & dantes uina uinosa quantitate maxima, quoniam sunt cæci, & ideo parcendum

dum est ipsis, quia nesciunt quid faciunt. Et ne credas uerba mea sine ratione & autoritate prolata, audi Galenum libello de phlebotomia, summa ij. cap. ij. inquiens: Intemperatos uini potatores & gulosos, nullo iuuabis ministerio pharmacans uel phlebotomans, acervant enim confestim multitudinem humorum ob intemperantem dietam &c. Hora uero comedendi est electiua pro aliqua causa, aut pro regimine uniuersali. De prima hora dico, detur cibus secundum indigentiam, anticipando uel postponendo, quod sic non est impediens. Dixit Auic. cap. de eo quod comeditur & bibitur, quod tunc est hora comedendi cum appetitus insurgit. Sed si esset mala aliqua dispositio stomachi, ita quod aut nihil, aut multum appeteret, eligatur hora tertiarum, quoniam tunc est iudicium quod stomachus sit a superfluitatibus hesterni cibi emundatus, & satis ad nouum recipiendum dispositus, quia in nocte uirtus unitur & melius digerit, & cum in mane nondum sit sparsa, fit melior digestio, quam si tardetur: tamen in hoc etiam attendendum est consuetudini, docente Hippocrate & Auicem. primo canonis: quod affirmat Auer. i. physic. quia consuetudo est altera natura. Ordinate praeterea comedendum est, ut quae sunt facilis digestionis praecedant, & quae durae, ultimo comedantur. Et potus non sit ante cibum, neque post, sed comedendo bibat, ut cibus reddatur aptior ad digerendum. Dixit Auic. Potus post cibum facit oppilationem, quoniam facit cibum indigestum penetrare. Et post comestionem comedatur aliquod sigillans & confortans stomachum, ut sunt coriandri, & similia: & omnia comesta bene masticientur, suauiterque & paulatine potus sugatur. Sint etiam cibaria uniformia quantum potest: quoniam ut dixit Princ. loco praallegato, nihil tam contrarium digestionis, ut sunt cibaria simul sumpta, quae sunt diuersarum uirtutum pugnantium inter se, quoniam ut ipse attestatur, a duabus impediuntur partibus: una est diuersitas in digerendo, quia quod ex eis est indigestum,

Hora comedendi.

admiscetur ei quod est digestum. Altera, cum sic diuersa comedendo plus comeditur quàm par sit. Quare cibaria unius uirtutis laudat Auicen. & hoc tam in mane quàm in sero. Præterea coena sit breuior prædio; & spatium inter prandium & coenam est octo uel decem horarum. Et coena sit simplicior. Sed comestio cum patientibus talem morbum est fugienda, et potus in eodẽ cyatho, & maxime reliquiae quæ relinquuntur ab infirmis.

De repletione & inanitione.

Caput IIII.

Aphor. 10.
3. & 21.

Summopere repletio & inanitio fugiendæ sunt, tam cibi quàm potus, docente Hippoc. ij. part. Aphor. Et Auic. secunda primi, cap. de his quæ proueniunt ex his quæ comeduntur & bibuntur: Nutriens mutat corpus & qualitate & quantitate, sed ex quantitate proueniunt oppilationes & putrefactiones & fastidium, & si diminuantur, prouenit ex eo ad phthisim. Ratio horum clarissima est, cum ex nimia repletionem occupetur uirtus, quæ est instrumentum naturæ, sine quo uana essent alia instrumenta medicinalia. Et ex nimia etiam abstinentia fit consumptio radicalis humiditatis, & per consequens caloris innati, & ducit ad marasmum siue ad phthisim; tamen cum ægritudo sit materialis & de repletionem, debemus potius minus cibare quàm superflue, nisi esset aliquod ita postulans. Quomodo autem inedia subtilissima in assumptione aquæ ligni sit conueniens, sine isto timore in regula assumptionis ligni intelligas. Sint ergo diligentes infirmi & conualescentes in qualitatibus & quantitatibus, & horis cibariorum & potus tam uini quàm aquæ. Dico aquæ, quoniam si aqua sola sumatur, huic dispositioni multum nocet, & hoc secundum omnem modum administrationis, maxime in balneis, & potione nimia nocet stomacho & nervis, infrigidat hepar, sanguinem & spiritum: quare nimis aquæ solius usus est dimittendus. Et ut breuiter me ab istis expediã, à nimia quouis modo repletionem & inordinata cibatione, qui timent hanc dispositionem caueant, quoniam ex
causis

causis prolongantibus ipsam sunt cibaria nimia & malus ordo. Dixit Galenus. ij. de accidēti & morbo: Causa frigidi morbi est plenitudo cibi & potus. Studere oportet etiam in lenitione quotidiana uentris, & si nō est naturaliter, fiat artificiose cū suppositorijs, uel clystere communi, aut cum pilulis mastichinis, de fumo terræ, uel aliquo alio ingenio medicinali &c. Et ego cognosco multos homines & mulieres qui in hanc inciderunt dispositionem, qui à malis accidentibus dictæ ægritudinis ex bono regimine cibariorum, & per assumptionē quarundam pilularum, aut aliarum rerum lenientium & euacuantium uentrem, secundum naturam morbi & complexionem & sexum præseruati sunt usq; in hodiernum diem: uerbi gratia, cum pilulis de fumo terræ, uel foetidis, aut mastichinis, aut nostris infra scribendis, uel ex infusione senæ, & de alijs secundū necessitatem.

De somno & uigilia, motu & quiete.

Caput V.

Somnus cum sit pro restauratione defatigationis necessarius, ex sententia Aristotelis de somno & uigilia, ut melius post somnum uigilemus, ideo eum regulare oportet. Et cum Gal. iij. techni, & Hali in commento, somnū & uigiliam cōtraria priuatiua esse dixerint, & idem de uigilia facere docuerūt: nam ut ab ipso Gal. iij. interiorum colligitur, superfluous somnus humiditatem generat, & nimia uigilia exiccat corpus. Sit igitur somnus temperatus, non minus octo horarum, nam uirtutes per somnum acquirunt fortitudinem, ut dixit Auic. tertia primi: neq; nimis prolixus, quoniam ex nimio somno fiunt humiditates malæ catarrhales, humectatur & infrigidatur corpus: quæ res ualde contrariatur huic ægritudini: neq; sit somnus immediate post cibum, sed sit per duas horas post: diuturnus etiā somnus & maxime meridianus nocet magnifice, quoniam generat reumatismos & ægritudines frigidas, ut dixit Auic. loco præallegato. Tamen si à doloribus nocturna quies impediatur, siue somnus, ut ferè in omnibus istis cōtinua-

git, dormiat in die, uerbi gratia, in mane usq; ad horam sextam, uel in alia hora secundū necessitatem; & in alijs obseruetur regula medicorū. Notabis tamen quod laudauit Auic. summopere inceptionem somni super uentrem, & in ista ægritudine multum confert, quoniam digestio siue cibi in stomacho præparatio fit melior. Fugienda est etiā dormitio cum laborantibus tali morbo, aut in lecto ubi ipsi dormierunt, quoniā multi sic infecti sunt. Et quamuis somnus qui quodāmodo quies est, cōferret patientibus, non tamen quies simpliciter prodesse uidetur, sed magis uidimus laborē & exercitationes conferre: quare patientes talem ægritudinē uel timentes nullo pacto sint otiosi, sed ambulent, uel ludo parue sphaeræ exercitētur, si sunt diuites & iuuenes, nam laudatur à Galeno mirum in modū, quoniā in ipso totius corporis partes mouentur, & sic fit resolutio & rectificatio humorū crudorum malorum. Et multi solo exercitio, qui fuerunt robusti, liberati sunt perfecte ab ista ægritudine, cum bono tamen regimine in alijs rebus non naturalibus: & ideo tales sunt exercitandi aut domesticæ ambulādo, siue laborando, uel ludo aliquo ludēdo quo corpus exercitetur, ut excitata uirtute ab istis expellatur, aut morbi materia rectificetur. Neq; balneis aut fricationibus, loco exercitiij, in ista ægritudine cum malis accidentibus utendum est, quoniam fit prouocatio materiæ ad membra exteriora, & sic redditur ægritudo difficilioris curæ, cum fit materia ista inobediens, ad membra longinqua sparsa.

De animi passionibus & coitu.

Caput VI.

PAssiones animi postremo loco regulare docens secundum Galeni doctrinā loco suprā allegato, causam assignans ipsius, nam ex malis sæpenumero animi accidentibus fiunt ægritudines chronicæ malæ ob mortificationem siue infrigidationem spirituum, uel suffocationem caloris innati, qui est naturæ instrumentum. Et idem tertio technī dixit; Oportet ab animi passionibus

bus abstinere, quoniam mutant corpora ab ea quæ est secundū naturā consistentia: & sunt ut ipse enumerat, ira, tristitia, furor, inuidia, & timor. Et Auic. cap. de eo quod comedit & bibitur: Quando sunt animi accidētia horribilia, impediunt digestionem &c. Latentur igitur & sint iucundi, fugiant plorantes & loca tristia, sint in iocis, cantilenis & fabulis, quæ sint delectabiles & iucundæ, audiant sonos & uoces suaues, & stent in uiridarijs, & cum amicis charis; & si sunt studiosi, legant historias iucundas, neq; multum studeant, maxime materiæ difficili. Medicus uero ægris certam salutem infirmo promittat, astantibus uero ueritatē dicat. Prodest multum uideri à medico graui, famoso, docto cum ueritate, de quo infirmi confidant, nō ut sunt deceptores sine arte, dicatq; medicus quot sint sanitati restituti, deterius qui se habebant. Quantum uero confidentia de medico in mala ægritudine conferat, testis est Conciliator differentia cxxxv. Autoritate ferē omnium antiquorum non prætermittendam considerationem coitus in tali dispositione esse putauī, cum patiētib; talem ægritudinem de facto nullo pacto conueniat, cum ex nimia materiæ repletionē per totum corpus, & ex defectu uirtutis hepatis, nō nisi à coitu noua quædam debilitas membrorum & infrigidatio expectetur, & ideo est dimittendus. Et quamuis Galenus dixerit quod coitus temperatus confert, dicendum tamen est, nō quibus deficiunt conditiones sanitatis; fugiant etiam ipsum conualescentes, & qui timent talem ægritudinem, & maxime coitum cum mulieribus menstruatis de nouo, & infectis ista ægritudine. Quod si fortē quis cum muliere infecta coierit, lauentur partes illæ post coitū cum uino albo calido, uel cum aceto, quod magis mihi placet, ut fiat cōfortatio membri & prohibitio corruptionis ad illā malam qualitatem, & sic stet in suo robore membrum confortatum. Si uero quis cum infecta muliere coire uoluerit, quod fatuum est, lauetur uulua cum uino aut aceto, &

membrum uirile cum aceto, quoniam non sinit imprimere malam illam qualitatem, & non moretur in coitu, & post lauetur membrum uirile ut supra: & econtrà, si mulier cum utro infecto coiuerit, lauet uiri membrum & uuluam ante & post coitum: & nō morentur in coitu. Et quomodocunq; sit coitus, non sit super repletionem, neq; corpore resoluta à quacunq; causa, nam extenuatis semp̄ est malus, & causa recidiuationis, ut experientia patet. Et pręparat si est superfluous, ad nouam receptionem talis dispositionis: quare nimius dimittendus est à quocunq;, tanquam quid nocium & mortiferum, quia corpus infrigidat, & resoluit uirtutes cordis, hepatis & cerebri: quare de regimine in rebus non naturalibus satis dictum sit.

De modo euacuandę secundū diuersitatem ægritudinis, qui modus est una sanandi regula. Caput VII.

SEcunda & tertia res, cum quibus actus medicationis completur, est medicinarū exhibitio, & manualis operatio, ut supra dictum est. Hac in parte igitur de pharmacis quę faciūt ad curam istius morbi tractabo. Sed quoniā multi sunt modi quibus medici hanc ægritudinem curant, ut quotidie in modis curationū apparet: nam quidam hanc ægritudinē solis euacuationibus sanant, maxime si ægritudo est noua, & uirtus ægri fortis. Non sanant quidem si antiqua est, aut noua cum multa materia & debilitate uirtutis, quoniā cum materia sit admixta per totum corpus in tota massa humoralis, non potest eam euacuatio per pharmaciam eradicare. Neq; cum sit uiscosa uirtus digestiuorum, ut sunt syrapi, potest eam digerere, & ideo indiget fortiorib. medicaminibus, de quibus dicam infra. Nunc uero de illis quę faciūt quando materia pustulosa aut dolorosa pauca est, cum admixtione humorum subtilium, qui sunt faciles ad euacuandū. Neq; propter hoc dico quod istę euacuationes nō sint etiam necessariae ante usum aliarum medicinarum fortium, quoniā quacunq; utimur cura-

curatione, semper necesse est corpus in primis purgationibus cōuenientibus inanire, & etiā aliquando phlebotomia. Sermo itaque iste erit de curatione quæ sit per euacuationē pharmacīæ, phlebotomiæ, & uentosarū. Neq; alicui sit graue si syruporum, decoctionū, electuariorum, & aliarum medicinarū uirtutes, & descriptiones particulares, ab alijs etiam doctoribus scriptas hic non ponam, quoniam mea est intentio nouos edocere medentes qui carent cognitione uirtutum medicaminum. His uero qui sciunt & cognoscūt, nil nocere putauī. Rem ipsam igitur aggrediar. Sed quia expedit digesta medicari, & mouere nō cruda, ut dixit Hippoc. i. part. Aphorif. & digestio in calido est ingrossare, & in frigido est subtiliare, digeratur ergo siue præparetur materia in primis istius morbi si est pustulosa uel cum multa admixtione humorum subtilium, ut haberi potest ex signis dictis, cum syrupo de fumo terræ, uel de endiuia, siue de lupulis, addito syrupo rosato zuccarino uel melino, aut de sticados, si materia fuerit grossa, & dolor capitis, humerorum, & iuncturarum, qui sæpe fit à principio, & lymphentī syrupi cum aquis appropriatis, ut est aqua de fumo terræ, de endiuia, de boragine, de buglossa, de solatro, de andacocha quæ est trifolium, si adsunt dolores, uel cum aqua iuæ, si non est idem cum andacocha, uel cum decoctione epithymi Mesue, aut cum decoctione nostra magistrali infra scribēda, uel cum decoctione senæ in aqua lactis, modus quarū infra ponetur. Et in huiusmodi digestiuis addat plus de uno syrupo, & minus uel æqualiter secundū necessitatem, quæ cognoscitur per fortitudinē accidentium. Hoc idem dico de admixtione aquarū cum syrupis, ut faciunt practici: & ut melius uerba mea apprehendantur, ordinetur syrupus, uerbi gratia, sic: Rec. syrupi de fumo terræ ℥.i. de endiuia ℥.s. aquarū lupulorū, boraginis, solatri, ana ℥.i. misce, & sumatur in aurora actu calidus, & sit spatium quinque horarū usq; ad prandium. Quod si fuerit dolor

capitis, aut aliorum membrorum, fiat digestium cum syrupo rosato, de sticados: aut de epithymo si apparent pustulae cum liuore, & sic etiam adde aquas, ut aquam iuae, trifolij, fumiterrae, & decoctiones secundum indigentiam. Verbi gratia, si sunt dolores neruorum, R. syrupi de fumo terrae, de sticados, rosati, ana ℥. s. aquarum buglossae, lupulorum, iuae, ana ℥. i. misce. Vel potes loco aquarum ponere decoctionis epithymi ℥. iij. uel decoctionis nostrae, & sic de alijs secundum accidētia huius aut alterius morbi, & hoc non solum cum medicamentis hic à me positis, sed cum alijs etiam in libris medicorum scriptis. Sed ut processus tuus in curatione sit rationalis, scribā syropos, aquas, & decoctiones cum suis uirtutibus & proprietatibus. Et primo, syrupus de fumo terrae maior describitur à diuo Mesue, in suo antidotario, distinct. vi. & eius uirtus est, ut ipse refert, confortare stomachum, & hepar, & curare morbos cutaneos, ut sunt scabies, lepra, impetigo, & alia quae pendent à materia salsa. Aperit etiam oppilationes membrorum nutritiuorum, & summopere confert pustulis & ulceribus morbi Neapolitani, si ponatur in medicinis & digestiuis &c. Syrupi autē de endiuiā descriptiones sunt multae, sed mea quidem sententia confert in hoc casu syrupus de succo endiuiā, & est magistralis: descriptio uero est ista: R. succi endiuiā depurati libras viij. zuccari fini lib. v. s. fiat ex eis syrupus secundum artem, uirtutes cuius sunt istae: confert stomacho calido, confortat hepar, & febrilem caliditatem extinguit: & ideo quando cum ista aegritudine est febris complicata, esto memor syrupi de endiuiā. Hoc idem dico de aqua endiuiā, ut colligitur ab Auicē. ij. canonis, cap. de endiuiā. Descriptio syrup. de lupulis, credo quod sit magistralis, nunquā tamē memini me legisse apud ueteres ipsam: sed descriptio posita ab autore luminaris maioris est ista: R. succi lupulorum ℔. ij. succi fumiterrae, ℔. i. zuc. ℔. iij. purificentur succi, & cum zuc. fiat syrupus. Et uirtus est munda
dare

dare sanguinem & choleram, & sic extinguit caliditatem hepatis, & remouet icteritiā, & cutaneas ægritudines, confert asthmāti, & aperit oppilationes splenis, ut colligitur ab Auic. ij. canonis, & à Mesue cap. de uolubili, quare multum cōfert huic dispositioni. Syrupus rosatus mellinus, & dicitur à Nicolao mel rosatum, siue rhodomel: uel syru. rosatus & dicitur ieleniabin, & est etiam syru. ex infusione rosarum, & describitur à diuo Mesue loco dicto, sunt ferē eiusdem uirtutis: nam mel rosatum cōfert stomacho debili, digerit materiam phlegmaticam grossam tam in stomacho quā in hepate, & rectificat membra nutrientia, auget calorem digestiuum, & cōfortat cerebrum. Cōsimiles sunt uirtutes syrupi rosati de zuccaro, nisi quod sunt debiliores: quare confert, materia non ita grossa existente. Syrupus de sticados, descriptus loco ut suprā, confert ægritudinibus frigidis neruorum, cōfortat stomachum & caput, digerit materiam phlegmaticam & melancholicam, & ualet ad omnes ægritudines neruorū frigidas. Syrupi de epithymo descriptio etiam ponitur à Mesue. vi. distin. antidotarij, & cōfert scabiei, & saphati, ulceribus malis melancholicis, in quibus sunt humores mali adusti, & digerit materiam grossam, in qua diuersa est mixtio melancholica & maligna, & ideo confert multum huic dispositioni &c. Virtutes autem aquarum endiuia, fumiteræ, & lupulorum, ex uirtutibus in suis syrupis dictis habere potes. Sed uirtus buglossæ & boraginis, est confortare cor & rectificare spiritus, qui est instrumentum naturæ, cum quo expellitur nocitium &c. Solatrū confert huic ægritudini prohibendo ebullitionem humorum, & ubi materia mouetur: facta ebullitione, ad membra siue sint iuncturæ siue partes cutaneæ, si solatri aquam cum alijs cōferentibus huic ægritudini dederis, erit notabile præsidium. Trifolium sua proprietate confert doloribus neruorum, confortando uirtutem naturalem membri: & ideo dixit Mesue, summa secunda sui

Grabadin, autoritate Dioscoridis, quod secundū omnē modum administrationis cōfert ægritudinibus neruorum, & appellat ipsum ziniam, ut quidā expositor sentit: sed de hoc nō facio uim cum illis qui dicunt quod est iua, nam iua confert doloribus neruorum à materia frigida, & aperit oppilationes hepatis à materia cruda, & ipsam digerit, ut dicit Auicen. ij. canonis, cap. de camepity: & ideo si cum dictis aquis lymphentur syrapi, erunt digestiua conuenientia. Nota tamen quod sunt multi alij syrapi & aquæ cōuenientes huic ægritudini, tam primariæ quàm correctiue, sed isti dicti sunt usuales. Tu uero secundū indigentiam utere istis & alijs: adde in quamcunq; qualitatem, quoniā particulares proprietates indiuiduorū particulari indigent iudicio. Possumus etiam in digerendo materiam istam dare decoctiones doctorum & magistrales, inter quas summo opere laudo decoctionem epithymi Mesue, in suo antidotario distinct. vij. & ponere ꝓ. ij. dictæ decoctionis cum ꝓ. i. s. syruporum, aut ꝓ. ij. secundū necessitatem, ut dixi suprā, quoniam mirabiliter confert, hepar confortando, sanguinem mundificando, & ipsum rectificando. Et sic erit digestiuum nobilius præ alijs in tali ægritudine, & maxime quando est cum multis pustulis, in quibus prædominium humoris melancholici apparet. Sed aliquando possumus dictam decoctionem tribuere in maiori quantitate, ut puta ꝓ. vi. uel plus, & erit solutiū satis domesticū, euacuans ab hepate & uenis materiam malam permixtam, quæ basis istius ægritudinis est. Et ego multos sanaui in principio istius ægritudinis, ex potu quotidiano istius decoctionis digerendo ut suprā, & euacuando: & quando uolebam augere uirtutem solutiua, admiscebam electuarium aliquod, ut puta confectiōis Hamech ꝓ. vij. & sic mihi & ægrotantibus bene fuit: & aliquando ego addo & minuo res ingredientes secundum indigentiam. Sæpe usus sum decoctione epithymi sine agarico, & sæpe addo in ultimo puluerem hermo-

hermodactylatū, existentibus doloribus iuncturarum, descriptionem cuius ponam infra, & bene fuit cum bono regimine dicto, & phlebotomia bis & ter facta, interuallo unius hebdomadæ inter unam & aliam interposito. Et ubi multa quantitas pustularū malarum apparet, cum uentosis scarificatis sæpe apposis procedo, & aliquibus interpositis diebus reitro ipsas. Sic enim in materiam grossam paulatim digerendo & paulatim euacuando iubent antiqui procedere, maxime Auic. prima quarti, cap. de febre phlegmatica. Sed quoniam hic sermo de digestiuis est, dicta ista incidentaliter sufficiāt. Ad digestiua alia deuenio, & est decoctio ex inuentione nostra mirabiliter conferens huic ægitudini nouæ, & antiquæ, digerit & euacuat materiā heterogeneam ex diuersitate malignam existentem in hepate & alijs membris, rectificat uirtutem membrorum nutritiuorum & deseruientiū, mundificat sanguinem à phlegmate crudo, & ipsum rectificat, remouet defædationes cutaneas, & exiccat materiā frigidam in membris exterioribus longinquis, confortat cerebrum, & corroborat omnes uirtutes corporis. Cuius hæc est descriptio: R. foliorum fenæ ℥.i.s. fumiterræ ℥.i. capillorum Veneris ℥.s. scolopendriæ ℥.s. epithymi, thymi, ana ℥.viij. polypodij ℥.iiij. florum buglossæ, boraginis ana ℥.vi. liquiritiæ rasæ ℥.iij. colocynthidis ℥.ij. hellebori nigri ℥.i.s. myrobalanorum Indorum ℥.viij. prunorum damasceonorum numero xij. sebesten numero x. tamarindorum ℥.i. succi fumiterræ librā unam, aquæ fumiterræ q.s. misce, & fiat decoctio secundum artem, & facta diligenti colatura cum expressione, sumatur pro digestiui cum syrupis iam dictis, quæ etiam est domesticū euacuatium. Vel cum ipsa dissoluantur electuaria ad soluendum, & eius dosis pro digestiui cum syrupis ℥.iij. & sola pro euacuatui ℥.v. & plus & minus secundū dispositionē patiētis & uirtutē & tempus, & cum electuarijs quantū pro dissolutione sufficit &c. Multos etiā cum

ista decoctione sanari, dādo ipsam pro digestiuo in pauca dosi, cum syrupo rosato uel alio secundum necessitatem, & pro solutiuo in maiori dosi: & tu esto prudens, & nunquam errabis dando secundū indigentiam. Alia etiam utor decoctione quæ digerit materiam grossam, & soluit uentrem leniendo, & confert iuuamēto notabili huic ægritudine, & est ista: R. senæ ℥. ij. aquæ lactis libras ij. s. infundantur per diem & noctem, deinde bulliant bullitione una & coletur, quæ colatura est in pauca quantitate, puta ℥. iij. digestiuum bonum, & in maiori quantitate soluit uentrem solutione leni, & potes in istam etiam ponere syropos & dissoluere electuaria, ut dictum fuit in alijs. Valet etiam multum, & est experta decoctio facta cum polypodij, epithymi, & ordeiana partibus æqualibus, & decoquantur in quantitate sufficienti aquæ lactis, uel cum iam dictis decoquantur secundū diuersas intentiones. Et sic ex dictis habebis medicamina diuersa digestiua tam materiæ antecedētis quæ coniunctæ, experta in ista ægritudine: quæ si cōuenienter administrantur, proculdubio præparabunt corpus ad resolutionem eradicatiuā, cum qua fit perfecta morbi sanatio, ut etiam per simplicia in dictis ingredientia facillime persuaderi potest. Facta igitur aliquali subtiliatione, digestionem, siue præparationem, cum ægritudo sit materialis, & de repletionem, quod euacuare oportet nulli dubium est, quamuis plenitudo nō sit causa primaria. Quod autē ægritudo repletionalis indigeat euacuatione, testat Galenus cōmento illius Aphor. Quæcunque ægritudines fiunt de repletionem &c. Sed quoniam euacuationes aliquando minoratiuæ, & aliquādo eradicatiuæ fiunt, in ista igitur ægritudine conuenit prima euacuatione minoratiua, cum non sit ægritudo seruans materiam ad unam criticam siue eradicatiuā expulsionem, sed chronica, in qua de nouo regenerantur materiæ, & ideo paulatine digerendo, & paulatine euacuando alleuiat naturam, & prohibet multitudinem istius humo-

ris facientis diuersa accidentia, ut sunt pustulæ, dolores &c. Sed nota quod qui fortiter euacuant in ista ægritudine, sæpe exterminant calorem naturalē, & euacuant materiam subtilem & grossam remanent, & sic ægritudo deterior redditur. Quare minoratiua euacuatio erit in primis cum aliquo electuario benedicto, uerbi gratia, cū electuario lenitiuo de sebesten, cōfectione Hamech, electuario de dactylis, de psillio Montagnanæ, de succo rosarum, & alijs, aut cum uno istorū, aut cum pluribus simul miscēdo, secundū necessitatē & uirtutes eorum, de quibus dicā infra, & hoc si materia fuerit cum dominio humorum subtiliū, & pustulosa &c. quæ electuaria possunt dari in forma boli cum zuc. uel dissoluta cum aquis appropriatis iam dictis, uel cum decoctionibus secundū ægri uoluntatem. Vel loco eorum utere pilulis, si aliqua causa ipsas postulet, aut ægri uel morbi. Et sunt pilulæ de fumo terræ, uel Aggregatiuæ, uel pilulæ Indæ, cum aureis, aut cum pilulis foetidis, uel cochijs, uel cum agarico trochiscato, secundū diuersas intentiones dando de ipsis solis & mixtis duabus aut pluribus, secundū earum uirtutes: uel fiat cum aliquo alio pharmaco æquiualente, quod sit secundū naturam morbi, & uirtutem patientis. Sed ne te decipiant nōnullorum euacuationes fortissimæ, quæ non solū sunt horribiles, sed in ueritate sunt causa augmētī istius morbi, quoniā debilitant stomachū & hepar, ex qua debilitate sequuntur maiora accidentia, & causæ istius ægritudinis corroboratio. Et ideo debemus cum euacuantibus benedictis correctis procedere. Quod si quis dicat materiā istā uiscosam esse & grossam, ideo indigere fortibus euacuantibus: hoc respondeo esse uerum, sed debemus facere ut docet Auic. prima quarti, secundū necessitatem medicinam debilem fortem, & fortem debilem: ut si demus electuarium de succo rosarum, quod est medicina fortis, debemus dare in pauca quantitate, ita quod educat bis aut ter ad plus, & dare cum ipso electuarium le-

nitium, uel aliud nō laboriose euacuans, sicuti est hiera picra. Inquit Auenzoar primo thesir, cap. de scissuris labiorum, omnia laxatiua quæ uolenter & impetuose laxant, trahunt humorem à toto corpore ad stomachum, & purgant totum corpus stomacho repleto remanente; & cum hoc etiā talis medicina habet totum corpus desiccare; quare humor malus in substantia stomachi habet remanere. Quod si ita est, uides quātus sit error illorum, qui accipiunt pilulas à quibusdam aromatarijs quæ laxant usq; ad sanguinē; & isti aromatarij male faciūt, dantes huiusmodi medicinas laboriosas sine cōsilio medicorum, in quacuncq; ætate, in quocuncq; sexu, & tempore, & sic sunt in causa quod multi toto tempore suæ uitæ cum ista pessima ægritudine remanent. Non minor error illorum est qui decoctionē colocyntidæ, & aliarum rerum quæ naturam ueneni habent, sine aliquo correctorio tribuunt, addentes super causam primam ægritudinis, quæ est hepatis debilitas; quare ne sim nimis prolixus dimitto hoc, & sufficiat me medentes excitasse, ut ab istis fugiāt, & mitiora sequantur medicamina. Et ut clarius me intelligas, modus euacuandi à principio sit talis medicinae ordinatio: uerbi gratia, R. elect. lenitiui ℥.i. confectionis Hamech ℥.s. misce, & cum zuccaro fiat bolus, uel cū aquis endiuia, fumiterræ, & lupulorū. q. s. fiat potio. Vel fiat cum decoctione epithymi, uel cū decoctionibus nostris, ut melius tibi uidebitur, & sumatur in aurora per quinque horas ante prandium; uel loco istius, si necessitas aliqua te cogit, aut propter melius, uel materia sic postulante, potes dare pilulas: uerbi gratia, R. pilularum aggregatiuarum, de fumoterræ, ana ℥.ij. fiant pilulæ quinque, & sumantur in aurora; & tempus comedendi sit per spacium quinque horarū ut suprā ad minus. Quod si æger fuerit stiptici uentris, adde dosim electuariorum, uel pilularum, & augeatur uirtus pilularum cum diagridij granis duobus uel tribus, & plus. Et si queratur maior pene-

penetratio, cum tantundem salis gemmæ, & sic procede & euacua ut dixi. Quod si aliquādo cōtigerit, quod pharmacum non educat, adiuuabis cum clysterio communi. Facta ista prima euacuatione cum materia nō sit una uice eradicabilis, iterum dentur digestiua, siue syrupi per tres aut quatuor dies uel sex, secundum tolerantiam infirmi, & iterum dentur medicamina solutiua dicta, in forma potionis uel boli, uel dentur pilulæ, & sic procede ad sanitatem perfectam: dico, quando ægritudo est noua & pustulosa. Sed nota, quod si æger est cum pustulis multis, semel in hebdomada apponere decem uel plus uentosas est singulare præsidium, quoniā ex documento Hippoc. undecunq; natura repit, inde educere oportet: & cum natura ad cutaneas partes hoc facit, apponantur sæpe, utputa quater aut quinquies antequam perfecta sit pharmacorum purgatio: & ego isto regimine multos sanaui. Verum si corpus est plethoricum, ego facio phlebotomiā post primam euacuationem cum pharmaco, à uena basilica dextrī lateris. Et quantitas sit secundū dispositionem ægri, puta quinque unciarum, & sex & plus & minus. Et aliquādo reitero ipsam post decem dies, neq; hoc est incōueniens, quoniam multi fuerunt sanitati restituti qui nouiter ægrota runt, ex sola phlebotomia cum bono regimine: & duos iuuenes uidi qui ex apertione uenæ saphenæ tantū usq; ad sincopim fuerūt liberati. Sed esto prudens, quia non cōpetit omnibus, & tutior uia est media. An phlebotomia conferat disputabimus pōst: reuertamur unde discessimus, & describamus electuaria & pilulas cum suis uirtutibus, ut canonica semper sit cura & exhibitio cuiuscunque medicinæ &c. & primo descriptio electuarij lenitiui est magistralis, & est ista: R. passularum ꝑ. ij. capillorū Ven. uiolarū, ordeï, ana manip. s. iuiubarum, sebesten, ana numero xx, liquiritiæ ꝑ. s. prunorū tamarindorū ana ꝑ. vi. folicolorū senæ, polypodij ana ꝑ. ij. misce, fiat decoctio in aqua fontis ad consumptionem

Aphor. 2.
part. 1.

tertiæ partis, deinde addatur mercurialis manip. i. s. bulliant bullitione una, & coletur, & dissoluatur pulpæ cassiæ, tamarindorū, prunorum, zuccari fini, zuccari uiolati ana ʒ. vi. coquendo lento igne, & agitando semper cum baculo, & in fine adde pro qualibet libra electuarij ʒ. i. & ʒ. iij. folliculorum senæ puluerizati, & fiat electuarium secundū artem: dosis est usq; ad ʒ. ij. & est medicina benedicta, educens utranq; materiam, leniendo & confortando membra naturalia, & ducit etiam choleram minoris famæ, confertq; multum ægritudinibus cutaneis: quare cum est febris, cum ista ægritudine da electuarium lenitium cum alijs, quoniā multum confert. Electuarium de sebesten describitur à domino Bartholomæo Mōtagnana in suis consilijs, in antidotario, & dosis eius est usq; ad unc. i. cōfert febribus, & leniendo educit utranq; materiā, & aliquādo melancholiam, mundificat stomachū, hepar & renes à materijs uiscosis grossis, mundificatq; sanguinē, & ideo huic ægritudini multū confert &c. Confectio Hamech describitur à D. Mesue distinc. iij. sui antidotarij, & est prima: eius dosis est usq; ad unc. s. ualet ad ægritudines ex cholera & phlegmate salso, & maxime cutaneas, ut sunt scabies, & aliæ infectiones: mundificat sanguinē, & educit materiam grossam heterogeneam, cum qua multos sanauit qui à pustulis & ulceribus malis uexabātur: quare semper in ista ægritudine cum cæteris in euacuatione adde aliquid de confectione Hamech. Electuarium de dactylis describitur à Mesue loco allegato, & dicitur medicina securitatis: dosis eius est usque ad unc. i. euacuat materiam phlegmaticā grossam & putridam non à remotis, ob uiscositatē dactylorū, sed à uijs cōmunibus, ut est stomachus, hepar, & intestina: quare est conueniens à principio electuariū de psillio, cuius descriptio ponitur à D. Bartholomæo Mōtagnana in suo antidotario: eius dosis est usq; ad drach. vij. euacuat leniendo materias omnes: & cuiuscunq; permixtionis, extinguunt calorem

calorem febrilem, mundificat sanguinem, & confortat omnes uirtutes corporis maxime naturales. Electuariū de succo rosarum describitur à Nicolao in suo antidotario, & eius dosis est usque ad drach. iij. & confert doloribus iuncturarum, euacuat utranq; materiam phlegmaticam uidelicet & cholicam, & maxime à remotis, quare est conueniens dare quando sunt dolores neruorum & iuncturarum. Ex dictis collige secundū necessitatem componendo unum cum alio in forma boli, uel fiat potio cum aquis in cap. de digestionē, uel cum decoctionibus, secundū quod tibi melius apparebit. Et crede mihi, quod si materia est pustulosa, & in principio ægritudinis, cum bono regimine, & cum phlebotomia, & uentosis sepe positis cum scarificatione, sanabis absq; dubio domino auxiliante. Sed ut pilulas etiā canonicē des, earum uirtutes scribam. Descriptio pilularum de fumo terræ ponitur ab Auic. quarto canonis, Fen septima, cap. viij. tertij tractatus: dosis eius est drach. i. s. euacuant materiā corruptā heterogeneā cum admixtione humoris adusti & phlegmatis falsi, & sanāt infectiones cutaneas, aperiunt oppilationes splenis & hepatis, conferunt multum huic ægritudini, & est medicina siue solutium forte. Pilularum aggregatiuarū descriptio ponitur à Mesue distinct. x. sui antidotarij, & earum dosis est usque ad drach. i. s. uirtutes quarum sunt euacuare utranq; cholera & phlegma, mundificando hepar & stomachum, & educere istas materias à capite & alijs membrīs. Pilulæ Indæ describuntur à Mesue loco dicto, & dosis earum est usq; ad drach. ij. ualent ad ægritudines cutaneas, ut est lepra, saphati, & morphea, & ad ægritudines melancholicas, & euacuant humores corruptos malæ permixtionis, & sunt mirabiles huic ægritudini, quas multoties sum expertus, & maxime nouissime in quodam iuene ætatis xxv. annorum, cholicæ complexionis satis adustæ, qui ex contagione mulieris patiebatur hanc ægritudinem, cum ulceribus in uirga.

profundis & corrosiuis, cum doloribus iuncturaru, & aliquibus pustulis in capite, & hinc inde per corpus sparsis, quæ ex colore ad nigredinem ostendebant aduersionem humorum, & permixtionem humoris melancholici, cum quibus patiebatur in occasu solis dolorem intensissimum capitis, qui non solum extrinsecus ipsum infestabat, uerumetiam communicabatur uentriculis ipsius cerebri, ita quod in augmento ipsius doloris deueniebat ad insaniam & maniam, furebatque, ita quod ab omnibus maniacus dicebatur, & uulgares dicebant quod uexabatur a demonibus: unde uocatus ad ipsum statim uisis dictis accidentibus iudicaui materiam malam melancholicam ex cholera admixta cum materia morbi istius, quæ uaporabat tempore paroxysmi ad cerebrum (nam ægritudo ista in dolorib. est paroxysmalis, ut patet) esse causam horum accidentium: quare his uisis, in primis facta aliquali digestionem cum syrupo de fumoterræ, endiuia, & rosato, ana unc. s. cum aquis boraginis, fumiterræ, solatri, ana unc. i. dedi euacuationem istam minoratiuam. R. electuarij lenitiui, & de sebestenana drach. viij. confectionis Hamech drach. ij. s. succi rosarum puri unc. s. aquarum buglossæ, boraginis, fumiterræ, ana quantum sufficit, misce, & fiat potio quam iussi sumere in aurora, & quinque horis post accipere prandium: & iterum sequenti mane dedi digestiuium magis appropriatum, & fuit tale: R. syrupi de endiuia, de fumoterræ, de sticados ana unc. s. aquarum lupulorum, fumiterræ, iuæ, ana unc. i. misce, quod sumpsit per duos dies: tertia die feci ipsum phlebotomare a uena basilica dextri lateris, & extrahere unc. vi. sanguinis: in sequenti mane iussi dare digestiuium dictum, & sic feci per tres alios dies: postea dedi sibi in sero hora xxij. in aduentu paroxysmi has pilulas: R. pilularum Indarum 3. i. aurearum 3. ij. fiant pilulæ v. & ordinaui dare coenam transacta hora tertia noctis, & in mane dedi digestiuium per tres dies, quarta die feci apponere uentosas xij. scarificatas

rificatas hoc pacto, sex super spatulas & dorsum, quatuor super nates, & duas inter coxas propter ulcera uirgæ: sequenti mane accepit suum syrupū, & in sero iterum accepit hora dicta pilulas dictas: postea iterum per quatuor dies accepit syropos, postea quinta die pilulas, & sic perseuerauit usque ad uiginti quinque dies, & iterum feci apponere uentosas ut supra, postea iterum accipere pilulas, in uespere tertij diei post uentosas. Et sic fuit ab ista ægitudine & accidentibus malis & mania liberatus. Vlcus uero fuit curatum cura ulcerum malorum, cum unguento nostro mastichino, infra scribendo, quod ualet ad ulcera mala uirgæ & aliorum locorum: uerum est tamen quod ipse accepit dictas pilulas in aurora per duos menses, interposito spacio quindecim dierum inter unam & aliam acceptionem. Ista incidentaliter uolui dixisse, ad clariorem doctrinam istius partis, quæ est cura per pharmacias & phlebotomiam & uentosas, ut scias uirtutem pilularum Indarum multum conferre huic ægitudini: & ego utor ipsis quando est opus, & ægrotantibus bene cōferunt. Sed nunc de alijs dicam, & sunt pilulæ aureæ, quæ ponuntur à Nicolao in suo antidotario, & eius dosis est usque ad drachmas duas, & sunt nobiliores præ alijs in sua operatione, purgant phlegma & choleram, & ducunt à capite, mundificant stomachum & hepar. Pilulæ foetidæ describuntur à Mesue in decima distinctione antidotarij, & dosis est usque ad drach. ij. euacuant materiam grossam & crudam in stomacho, hepate & intestinis existentem, & educunt à membris longinquis, ut sunt iuncturæ, muscoli, & nerui: cōferuntq; ægitudinibus cutaneis, ut sunt albaras, morphea, lepra. Pilulæ cochiae describuntur à Rasi, in nouo ad Almanso-rem, cap. de cephalæa & hemicraneæ, & dosis est usque ad drach. i. s. euacuant materiam phlegmaticam grossam & crudam à capite & stomacho & intestinis, & conferunt ægitudinibus nervorum frigidis. Modus

conficiendi agaricum præparatum elicitur ex dictis à Mesue capite de agarico: dosis eius est usq; ad drach. iij. & est medicina benedicta familiaris purgans materiam grossam & subtilem ab hepate & splene mundificando sanguinem, & aperit eorum oppilationes, mundificat renes, pectus, matricem, & cerebrum à superfluitatibus uiscosis, putridis, malis: confert omnibus ægritudinibus neruorum & defœdationibus cutaneis, febribusq; quare huic ægritudini mirabiliter conuenit &c. Et sic habes medicamina, tam digerētia quàm euacuantia cum suis uirtutibus, cum quibus potes in ista ægritudine procedere. Verum quoniam multa est diuersitas in ægritudine ista, & in accidentibus proprijs & communibus aliarum ægritudinū, ideo tuum erit ultra dicta medicamina secundum quod necessitas postulabit, cum alijs etiam additis uel solis procedere: hæc autem dicta sunt ut ualeas per ipsa ultra procedere, secure & moderate, semper tamen habendo oculum ad prædominium humoris: & ideo ex dictis iam infero, quod uomitus multum confert facta aliquali digestionē, & hoc tam ratione materiæ antecedentis, quàm materiæ coniunctæ, & mirabiliter accidentibus prodest, nam diuertit & euacuat, & ideo opitulatur doloribus, ulceribus & pustulis. Sed quia dictum fuit quod aliquando sunt membra alia ab hepate fouentia istam ægritudinē propter aliquam malam qualitatem uel ægritudinē, uiputa stomachus, renes, splen, cerebrum, uel alia membra quæ possunt inficere massam sanguineam: quare rectificare ultra id quod dictum est, & cōfortare dicta membra, erit uera & completa cura. De confortatione quæ post curam conuenit, in cap. de præseruatione à recidua dicam.

De conuenientia phlebotomiæ, uentosarum, & sanguisugarum.

Caput VIII.

Sed quoniam dictum fuit, quod phlebotomia in cura istius morbi conuenit, & sunt alij dicentes, quod nullo

nullo pacto cōuenit, ideo rationes ipsorū primo gratia indagandę ueritatis audies: quarū prima est ista: Phlebotomia nō conuenit in ægritudinibus frigidis, quoniam est sanguinis euacuatio, qui sanguis habet sua caliditate digerere, & regulare humores frigidos, ergo &c. Præterea ista ægritudo nō cognoscitur nisi ex signis. Signa autem sunt, dolores, pustulæ, apostemata dura, ulcera &c. Sed quando ista apparēt, iam materia est sparsa: sed si quis faceret phlebotomiā sparsa materia, operaretur contra operationem naturæ, ergo &c. Adhuc autoritate Auicē. capite de phlebotomia, primo canonis, Fen. quarta: Nemo est phlebotomandus nisi propter malitiam sanguinis, aut propter quantitatem, uel propter utrunq; modo cum basis sit materia phlegmatica, quæ sapit quoquo modo melancholiæ naturam: non conuenit phlebotomia &c. Præterea ut accipitur ex uerbis Galeni in libello de phlebotomia, summa secunda. c. i. non sunt phlebotomandi qui à multitudine humorum per corpus totum grauātur, quando timetur de eorum cruditate, & cum iste humor sit frigidus, & per totum corpus: ergo &c. Ultimo arguunt quidam, experientia sibi compertum esse quod semper phlebotomia in ista ægritudine nocet, quare &c. Ad solutionem quorum primo est sciendum, quod phlebotomia est euacuatio uniuersalis, quæ multitudinem euacuat, & multitudo est augmentum humorum super qualitatem ipsorum in uenis: & hæc sunt uerba Auicē. Fen quarta primi, cap. de phlebotomia. Quare quando ægritudines sunt materiales ex diuersitate humorum, & maxime in massa sanguinea communicatæ per uenas toti corpori, conuenientissima euacuatio est phlebotomia, considerata complexione, ætate, & regimine: & ista est doctrina Galeni in libello de phlebotomia. Sed ne nimis hic sermo noster prolixus sit, ad rationes respōdeo: & primo ad primam dico, quod ægritudo ista non est simpliciter frigida, sed est ab aliquali diminuta caliditate tanquam

*Huic sententiæ
aduersatur Galen
lenus libro 4
Method.*

à causa agente causata. Neq; ualet dicere quod à superabundanti fit denominatio, quoniam quid nominis cognitio, est uulgariū cognitio: sed cōsiderata admixtione cum quantitate aliorum humorum erit denominatio secundū quid, & non simpliciter. Præterea locus generationis qui est hepar & uenæ, sunt de illis quæ nos omnino cogunt ad apertionē uenarū, cum per phlebotomiam facilius fiat hepatis & uenarū euacuatio. Præterea iubet Auic. cap. de cura febris phlegmaticæ, prima quarti, ex solo rubedinis urinae signo phlebotomare: quāto magis in ista cum sint alia signa à dicto. Et hoc idem in alijs frigidis ægitudinibus, ut in cura scrofularum, tertia quarti, & in quampluribus locis &c. Ad secundum dico, quod non operatur contra operationem naturæ, quoniā per phlebotomiam non euacuatur materia pustularum & aliorum accidentiū, sed euacuatur ab ipso hepate & uenis materia, quæ stat sub causa antecedente & coniuncta: & sic est conueniens, quoniam est cura per remotionem causæ. Ad tertium dico, quod autoritas Auicēnæ est pro illis qui faciūt phlebotomiā, quia in ista ægitudine est talis malitia in massa sanguinea. Ad quartum dico, quod Galenus loquitur de illis, quorum uirtus non sustinet phlebotomiā: nam eodem capite, & in sequentibus, quando materia est in uenis, quamuis sit cruda, iubet phlebotomare, & quando est ægritudo fortis præsens, aut futura, etsi nullum apparuerit accidens, sed tantū sit suspicio. Quod autē ista sit fortis ægritudo, sciunt qui passi sunt, & qui patiuntur, & etiam qui curat ipsos. Ad ultimum dico, quod experimentū sine ratione est fallax autoritate Hippocratis: & ideo dicebat Galen. libello de phlebotomia, cap. iij. proœmij, quod organa inuentionis sunt duo, uidelicet experientia & ratio: quare iste non est expertus cum ratione &c. Sed ne decipiatur quis in phlebotomando, audi conditiones phlebotomandi à Galeno in dicto libello: & sunt istæ: ætas iuuentutis, & per iuuentutē remouetur

mouetur pueritia, & senectus: cōplexio calida cum amplitudine uenarū, ægritudo timorosa facta uel fienda, malitia in massa sanguinis, regio calida non resoluens uirtutem, & tempus anni nō frigidum, neq; in diebus canicularibus &c. Et nono de morbis curandis, cap. xi. dicit: Phlebotomia fit, quando sanguis est inutilis: & est dupliciter, uel quia non habet propriam qualitatem, & nutrire impotens est ut prius nutriebat, uel quia sua quantitate occupat uirtutem, & causat oppilationes &c. De quantitate uero phlebotomiæ non datur mensura, quoniam est in bono iudicio medici, secundū tolerantiam, & necessitatem ægritudinis. Et ideo non est mirū si aliqui cum euacuatione & phlebotomia usq; ad sincopim, qui sunt fortissimæ uirtutis iuuenes, in principio ægritudinis, in bono tempore anni fuerunt liberati, quoniam fuit facta eradicālis illius sanguinis euacuatio in quo erat mala qualitas, cum qua nō erat aptus nutrire: sed isti fuerunt pallidi & macilentī per multos menses, & postea facti sunt cum bono colore, & hoc fuit, quoniam per euacuationē phlebotomiæ uel aliam tota materia contagiosa remota fuit, & hepar ad aliam qualitatem mutatum &c. Tamen hoc nō est tutum nisi in fortissima uirtute cum alijs cōditionibus &c. Ventosæ quoniam sunt uicariæ phlebotomiæ, cum euacuatione per phlebotomiam coincidunt: & etiam sanguisugarū applicatio si aliqua necessitate apponātur, puta super hemorrhoidas, uel in alio loco &c. Sed uētosæ ut dicit Auicēn. mundificāt magis partes cutaneas quā phlebotomia, & extrahūt plus de subtili quā de grosso sanguine, & minus debilitāt. Et ideo cōferunt quando sunt infectiones cutaneæ dicti morbi. Idem est dicendum de operatione sanguisugarū, nisi quod operatio est profundior &c. Possem & alia quamplurima argumenta adducere, sed quoniam non militant, breuitatis gratia dimittantur.

et est secunda pars practica, in qua de medicina ligni Indici

sermo est.

Caput I.

Liam sanandi hanc ægritudinē uiam potestremo medentes laudauerunt, quæ est per assumptionē decoctionis cuiusdam ligni quod fertur ex India: & hac de causa uocant uulgares hoc lignū, lignum Indicum: quæ ligni medicina, cum sit quædam species pharmaci, in secundo isto loco non sine ratione scribere eam decreui. Sed quoniā maximā obseruantia in tali potione, & ligni quouis modo assumptione, & ratio suadet, & experiētia cōprobat, ideo omnia quæ necessaria ad curam per assumptionem dictæ decoctionis uel medicaminis, hac in parte scribā: & ne quid medentibus ad medelam deficiat, in primis descriptionem huius ligni ponam, ut à fide dignis scribētibus, & ratione, & experientia comprobata habere potui.

De ligni Indici conditionibus:

Caput II.

Est igitur lignum Indicum arbor, quæ in insulis ultramarinis nascitur, & uocātur insulæ illæ aut continens à modernis Colecut. Et magnitudo arboris est sicut magnitudo arboris quam fraxinum appellamus, habens folia ad similitudinē plantaginis in uenis, quæ non sunt ita magna, sed parua, rotūda & fortiora. Fructus istius arboris est castaneis in forma similis: cortex arboris est cineritius tendens ad nigredinē: sed illa quæ est cineritiij corticis tantū, nō est ita bona siue uirtuosa in ista cura. Grossitudo istius arboris ad plus est hominis siue humani corporis grossitudinis: sed nō omnes, quoniā quædā est ad instar tantū cruris hominis grossitudinis, & aliæ minus. Color exterius post corticē est albus tendens ad citrinitatem, & in medio ligni est nigri coloris: & lignum quod plus habet de substantia intrinseca nigra est melius: & quæ sunt ad pallorem, non sunt ita bona: estq; durissimæ substantiæ, ita quod uix incidi potest: est etiam ponderosum ualde, sed habens pingue

pinguedinem maiorem siue plus de humiditate, est melius: & eius odor est satis suavis, tam in ebullitione quàm super ignem lignum ponendo, quàm etiam ipsum odorando quando de nouo inciditur: & ad gustum est cum aliquali amaritudine, sed non manifesta multum. Et dicunt quidam, quod fructus eius est solutius &c. Sed ne te nomina decipiât, nota quod Hispani appellât ipsum guaiacum; alij uero appellant ipsum lignum sanctum: sed maior pars appellat lignum Indicum. Et est difficultas non parua, an de ipso antiqui aliquam fecerint mentionem: & multi tenent quod non: tamen ego reperio apud Auic. secundo canonis, in litera k de karon, dicit quod est lignum quod fertur ex India, & confert iuncturis & nervis: & lignum hoc similatur multum ebano in substantia, duritie & colore, & fortè quod est aliqua species ebeni. Decoctio eius quando decoquitur, est similis sero lactis, & iunctura ipsius est lazuli coloris. Electio eius melior est lignum nouum à tempore incisionis, & uetus ab eius ortu, grossum in substantia, & in colore nigrum, cum gumma siue pinguedine, & ponderosum, boni odoris, coloris corticis subnigri, & cum maxima medullari parte nigra, sine alteratione aliqua, aut corruptione tarmarum siue uermium, uel ab humiditate corruptum, aut tempore: neque sit nimis exiccatum, ut post incisionem supernatet in aqua. Verum si quis haberet ipsum uiride, esset longe melius, neque esset cum ipso tantus labor in sanando. Et dicunt qui ab illis insualis reuersi sunt, quod nulla est memoria apud ipsos aliquam fuisse ægritudinem quam nos morbum Neapolitanum appellamus: & ita omnibus ferè accidit sicut apud nos uariolæ accidunt: & omnes ex medicamine istius ligni solius liberantur, nullusque unquam fuit, qui ab isto ligno non liberaretur. Ex quibus elici potest, quod ægritudo non est noua simpliciter, sed nobis tantum, & fortè nec nobis, si quis recte cap. de olibano ab Auic. ij. canonis intelligat.

Et Hippoc
lib. 3. Epid

De qualitatibus, uirtutibus, & proprietatibus ligni Indici.

Caput III.

Non mediocrem utilitatem fore putauī, si huius ligni qualitatem & naturam rationibus antiquorū medicorū, & experimēto dilucidauero, cum nondum ab aliquo à me lecto id factum sit, quibus postea operationes & uirtutes facilius cognoscere poterimus, ut docet Gal. v. de simplicibus, distinct. prima, cap. iij. & sic etiam rectius inde morbo & accidentibus, isto medicamento succurrere. Notum est igitur medicis omnibus, in qualitatibus medicinarum, quod medicina non dicitur calida aut frigida, humida uel sicca, nisi quia talem qualitatem potest imprimere in corpore nostro: & cum hoc sit, ut docuit Gal. in libello de simplicibus, istae qualitates non tantum experimento, sed etiam ratione inueniendae sunt: ideo iuxta Galeni doctrinam in dicto libello, ut ipse aperte declarat per experimentum, quod medicina quae procedit calefaciēdo semper dum occurrit corpori usque in finem, & semper addit in caliditatem dum permanet, ipsa est calida per se, & non per accidens. Et quod dico de caliditate, de alijs qualitatibus etiam intelligendum est. Quare ab experimento incipiens, lignum hoc semper procedit alterando per caliditatem, ut patet si quis lignum in ore ponat, percipit manifestam caliditatem: percipiunt etiam qui decoctionem dicti ligni bibunt, dum manet in stomacho, inflammationem non incensiuam, sed satis manifestam. Et hoc non tantum intrinsecus percipitur, sed etiam extrinsecus: si quis lauet ulcera, aut membrum sanum, dicit se percipere caliditatem satis notabilem, quae remanet in substantia membri post lotionem: & etiam bibendo in gutture sentiunt inflammationem per aliquod spacium. Et hoc non debile est signum uirtutis calidae istius ligni. Hoc idem attestant accidentales qualitates, ut est sapor & odor, quamuis non sit necessarium experiri per istas, ut est sententia ipsius Galeni secundo de simplicibus, distinctione secunda,

secunda, cap. iij. attamen est utile, ut in alijs dixi: & ipse etiam docet in dicto libello cum dicit, res quibus sunt odores proculdubio esse calidas. Nam odores fiunt à fumali euaporatione siue exhalatione, quæ arguunt caliditatem, ut dicit Aristot. ij. de anima. Neque huic rationi argumentum de camphora obstat. Sapor, ut dixi, est cum aliqua amaritudine, & ideo, testante Galeno eodem libello, debemus caliditatem per amaritudinem arguere: neque decipior de rebus frigidis quæ sunt amaræ. Et cum omnes istæ conditiones non sint excessivæ, declarant caliditatem non excessivam, sed temperatam cum aliquo excessu, ita quod omnino transcendit secundum gradum, non enim accedit ad tertium. Et cum ex dictis siccitas aliqua ibi inesse appareat, non transit multum gradum primum, ut colligitur à Galeno quinto de simplicibus, cap. ultimo, in quo de gradibus medicinarum agit. Inquit ibi: Medicina secundi gradus est illa quæ manifeste imprimit suam qualitatem, scilicet caliditatem & frigiditatem &c. & medicina quæ est primi gradus, sensibilis aliquantulum, sed non manifeste, sed eget demonstratione &c. Quare cum caliditas istius ligni sit manifestissima, secundum gradum transit. Et siccitas cum non sit manifesta ex toto, propter hoc dico esse versus secundum gradum in siccitate. Neque propter hoc ipoliasur lignum ab alijs qualitatibus, & maxime ab humiditate, per partes pingues, & viscosas, per quas soluit leniendo, quoniam, ut inquit Galenus in dicto libello, apertio fit per caliditatem, & lenitio per humiditatem. Quapropter ut summam uerba dicta colligam, uirtus istius ligni est calida in secundo versus tertium, & sicca in primo versus secundum, cum humiditate temperata. Et ne me à medicorum doctrina aberrare putet, audi Galenum libro tertio de simplicibus, distinctione tertia, capite primo: Vnaquæque medicinarum, quamuis in speculo oculi sit una, simplex, singularis, tamen in natura sui secundum plurimum est composita,

Ligni Indici
efficacia.

& fortasse sunt in ea uirtutes contrariæ ualde. Et paulo post dicit: Nō est in hoc aliquid admirationis in una & eadem medicina propter aggregationem earum uirtutum, in eis uirtutē inuenisse quæ calefacit, & quæ infrigidat, & quæ humectat, & exiccat, & uirtutē subtilem & grossam. Et si uirtutes actiuæ propriæ nō essent permixtæ hac permixtione, non permiscerentur uirtutes secundæ quæ sunt post eas. hæc Galenus. Est igitur ut docuit experiētia, calidum, aperitiuum, diureticum, & sudoris prouocatiuum, estq; malarum humiditatum diuersarum resolutiuum, & exiccatiuū, & est lenitiuum & abstersiuum, & uentris solutiū si ex puluere ipsius unc. iij. quis sumpserit: & sapissime est restrictiū, maxime cum multum sudoris aut urinæ ex ipso quis emisserit, uel si cum rebus stipticis sumpserit, uel torrefacto, & confert stomacho ex multo phlegmate læso, corrigit uitia hepatis & splenis, mundificat sanguinem, & per uentrem educit materias diuersæ corruptionis, & maxime frigidas: & credunt quidā ipsum esse singulare præsidium calculosis, & quod etiam frangat lapidem: prodest podagricis à materia frigida, & est leprosis magnū præsidium: confertq; omnibus cutaneis infectionibus, doloribus, & alijs ægitudinibus neruorum, & aliorum membrorum, & fistulis, ulceribusq; malis cum qualitate occulta, & sanat dispositionem morbi Neapolitani antiquam & nouam cum omnibus accidentibus: nam remouet pustulas & uestigia earū, dolores in quacunq; parte sanat, resoluit apostemata dura, & si ad exituram deuenerint, maturat, & aperit, digerit, & mundificat, & cicatrizat ulcera, & simul corruptionem ossis rectificat, neruos contractos & exiccatos mollificat, & paraly sim sanat. Infrigidatos & stupidos ab isto morbo calefacit, & marasimum impugnat, malaq; olentia corpora ad bonum odorem dirigit, oris malū odorē tollit, asthmaticos sanat, squinantiam malignam resoluit, cerebri & aliorum membrorum uitia omnia ab isto morbo sanat.

Et

Et ut cuncta unica dictione perstringā, quæcunq; uitia & accidentia ab ista siue noua, siue antiqua ægritudine euenire possibilia, paulatine sanat. Quare bene dicunt qui lignum sanctū appellāt. Et uere sancta est eius operatio: si quis cōsideratis uiribus & reliquis, ipsum ægris propinet, mirabilis sequitur effectus. Sileant igitur maledici. Hæc satis de natura & uirtutibus ligni dicta sint, & nunc de modo administrationis audies.

*Morbo Neapolitano per lignum Indicum curando, quæ sint
obseruanda.*

Caput IIII.

Regimen, si quis cū ligno Indico uult curari à morbo Neapolitano, in sex rebus non naturalibus, & medicinarum sit tale: In primis caueat ab aëre frigido, à uentis malis, & locis ubi sunt uapores humidi & putrescibiles, ut sunt paludes & aquæ mortuæ, & loca decliua, & alia quæ in regimine sex rerum non naturalium dicta sunt ante: & si non aliter, saltem alterando locum habitationis secundum tempora anni. Et primo ante omnia oportet purgare corpus ægrum conuenientibus purgationibus, & non ut mulierculæ & imprudentes faciunt, sed canonicè procedendum, ut dictum est in regimine uniuersali, in primis digerendo, considerata conditione ægritudinis & alijs, & hoc cum syrupis: postea facta aliquali digestionē euacuare nō laboriose, sed suauiter cum solutiuis & lenitiuis appropriatis: & cum apparuerit aliquid uel plura ex signis de emissionē sanguinis, extrahatur iuxta uirtutem patientis, & ægritudinis qualitatem: dicant in hoc garruli quicquid sibi placuerit. Scio, & nemo doctus medicus ignorat, quod sanatio fit à uirtute intrinseca, remoto impedimēto à medicamine: sæpe etiam natura fortis sine aliquo auxilio expellit quodcunq; nocumentum. Nec propter hoc, cum homo sit distinctus à belluis, debet dimittere proprium hominis, quod est ratio: quare si medicus ante assumptionē decoctionis istius ligni cognoscit per signa corpus plethoricū, & maxime in uijs cōmunibus, nullo

pacto debet hanc medicinā diureticam dare, nisi prius vias istas cōmunes à superfluitatibus emundauerit. Et ego uidi aliquos ex crapulosis, qui nullo accepto medicamine euacuatuo, acceperunt istam decoctionē ligni, qui in deteriorem deuenierunt ægritudinem, licet moderate regerentur: & pauidos in pharmacis sumendis, qui decoctionem sumpserunt pluries, & tamen adhuc laborant: quare sileat qui aliter credit, & rationi & experimento si est rationalis credat. Digeratur igitur materia secundū quod per accidentia & signa diuersa cognoueris mixtionē: ut si est ægritudo noua pustulosa cum rubedine &c. cum syrupo de endiuia rosato, & de fumaræ, ana ʒ. s. lymphentur, cum aquis puta buglosæ, lupulorum, & solatri, ana ʒ. i. uel si est signum quod materia sit magis grossa, lymphentur cum decoctione epithymi Mesue, uel decoctione senæ, uel cum alijs infra scribendis, & hoc uariando secundū diuersa signa, tam in ægritudine, quā in patiente, in complexione, & alijs, ut puta si æger fuerit mulier, & habuerit aliqd uitium matricis, ut sæpe mulieribus accidit, pone syrupum de matricaria: uel si patiatur dolores intestinorū, addatur aqua camomillæ: & sic in alijs iuxta indigentia. Quod si ægritudo fuerit antiqua cum doloribus iuncturarū, & apostematibus, & ulceribus, addat syrupus de sticados, uel de epithymo, & lymphetur cum aqua iuæ, uel de andacocha, aut cum decoctionibus nostris. Et sic secundū iudicium boni medicī digeratur per quatuor aut quinque dies, sumēdo in mane calidum: & tempus prandij sit per quinque horas post assumptionē. Nota tamen quod quādo est dolor capitis, utilissimum est sumere syrupum post cœnam per tres horas ad minus: quoniam ultra hoc quod digerit & reprimat, confortat cerebrum sua euaporatione, & sic fit alleuiatio doloris. Assumptis syrupis, euacuetur pharmaco, aut phlebotomia. Quod si phlebotomare uis, à basilica in primis incipiendū est, & sit dexteri lateris, extrahaturq; ʒ. v. minus &

& plus, ut postulabit necessitas, cōsideratis dictis in cap. de phlebotomia: quiescat postea æger per duos aut tres dies, & accipiat pharmacum ex benedictis ut dictū est: quod pharmacum si fortē debile, uerbi gratia, si ægritudo est noua & materia pauca subtilis, ut suprā dictum fuit, cū electuario lenitiuo 3.i. cōfectione Hamech 3.v. dissolutis cum aquis dictis, uel cum decoctione epithymi Mes. & si ægritudo fuerit cum doloribus, addat electuarium Indum, aut de psyllio Montagnanæ, uel de succo rosarū &c. Quod si magis diligis pilulas, procede cum pilulis de fumo terræ uel aggregatiuis, & alijs &c. Et si non indiges phlebotomia, post digestionem euacuabis uias communes necessarijs euacuationibus: & cum ægritudo est cum pustulis, pone uentosas scarificatas in locis ubi plus apparent, præterquam in capite & locis ubi non ponuntur: & hoc fiat semel uel bis secundum quod ratio & res ipsa dictat. Corpore sic euacuato semel bis aut ter secundū prædicta, æger præparet sibi cubile, in quo si fuerit hyems, ignis accendatur ex bonis lignis non putridis, neque ex carbonibus: possumus etiam cum stupha ipsum calefacere, & fenestræ claudantur, nō dico à lumine solis, sed ne frigus ingrediat, aut malus uapor: quod si æstas fuerit, temperare aërem oportet aperiendo fenestras bis aut ter in die, uel cum sparsione foliorum temperaturū, quæ sint boni odoris, ut sunt camomilla, menta, folia salicis & uitis uua, & spargantur per cubile: & si fuerit necessarium propter nimiū calorem aspergatur aqua. Nota tamen quod frigus huic ægritudini nocet magnifice, & nihil prodest, neq; tutum est cum frigidis procedere, sed semper cum temperatis. Inquit Galenus: Caliditas temperata confert omni rei: & hoc est clarum, cum anima utatur calido temperato pro instrumento ad omnia quæ sunt corpori necessaria. Cubili itaq; sic præparato lignū modo infra scribendo præparetur.

Lignum Indicum in curatione morbi Neapolitani quarratione præparandum. Caput V.

Lignum Indicum cum sit durissimū, per limam aut rasparam, siue cum aliquo alio instrumento, in subtilissimum puluerem cōuertatur. Et de isto puluere accipe libras duas, & pone in olla noua nitida & uitreata, & desuper pone aquam fontis, siue fluminis, uel putei libras. xvi. & aqua sit clara sine malo odore & sapore, & dimittantur sic in infusione per diem & noctem, uel per duos dies: postea facta infusione, ponatur ad ignē, qui ignis sit lentus, & bulliant olla cooperta usq; ad consumptionem medietatis, ollaq; sit magna, ita quod remaneat quarta pars uacua ut possit libere bullire, paulatineq; bulliat cum parua flamma, sine fumo & inundatione, & bulliendo oportet assidue despumare, spumamq; serua, quoniam est medicamen iuuatiuū quando ebibitur aqua, si cum ipsa spuma circa ulcera, & tumores, & dolores, & pustulas inungantur: & quando non potes habere spumam, aqua prima hoc idem facit, si cum ipsa ulcera laueris. Consumpta igitur medietate aquæ per ebullitionem dictam remoue ipsam ab igne, & dimitte sic quiescere per diem: deinde diligenter coletur per colatoriū, & in uase uitreo seruetur. Et ista est aqua siue decoctio prima, de qua sumere oportet bis in die, uidelicet mane & serò: & dicitur decoctio prima, siue maioris uirtutis & efficaciae: postea super idem lignū quod prius ebullierit, pone totidē libras aquæ sicut prius, uidelicet. xvi. & iterum cooperta olla ponatur ad ignem, & bulliat ut suprā ad consumptionē tertiæ partis, & cola ut dictum est, seruaq; in alio uase uitreo, de qua detur ægro ad libitum semper quando bibere uoluerit, uidelicet quando comedit: quoniam si possibile est uinum dimittere, oportet bibatur etiā de ista secunda inter diem & noctē, si opus fuerit, ut quando adest sitis: & ista appellatur aqua siue decoctio secunda pro potu diurno. Nota tamen quod non esset bonum sine potu.

potu istius aquæ, diem aliquem transire, quoniam operatio ista est continua, successiua, & paulatina, ut ne sit tempus regenerandi nouam materiã. Ideo antequam prima decoctio epota sit, duæ aliæ libræ dicti pulueris ligni, cum quantitate supradicta aquæ infundantur, & bulliat ut suprã: primam & secundam serua, ut quando prior bibita fuerit, aliam habeas præparatam: & procede usq; ad finem curæ, quod erit ad minus, ut experiẽtia docet, spacium quadraginta dierum. Et qui maiorẽ habent ægritudinem & antiquiorẽ, per spacium maioris temporis hanc decoctionẽ bibãt: uerbi gratia, per duos menses uel per tres, si ultimam malignitatem ægritudinis habẽt. Neq; unum prætermittã, hoc est, quod quantum plus hæc decoctio ebullierit, decoctionem uirtuosiorẽ & excellentiorẽ in operatione habebis, & citius ægros liberabis. Tamen omnia sint moderata, & modo quodam medio parata. Sic etiã scies quod quanto plus de ista decoctione, siue prima siue secũda biberint, tanto citius euadent. Multum etiã cõfert, si non habent beneficium uentris, facere clystere cum dicta decoctione secunda uel prima.

Ligni Indici sumendi modus, itidemq; uictus ratio. Caput VI.

FActis euacuationibus dictis, præparatoq; cubili æger sumat mane in aurora cyathũ unũ primæ decoctionis maioris uirtutis, & sit pondus dictæ decoctionis ʒ. vi. & minus, si nõ tolerat dispositio, & plus, puta ʒ. xij. secundũ ægri uirtutem & tolerantiam: & ipsam bibat calidam, & postea cooperiatur bene cum pannis siue coopertorijs in lecto, & stet sic per duas horas, & sudet si est possibile: quod si sudauerit, abstergetur pannis calidis, & subtrahantur panni, & sic quiescat usq; ad horam prandij, quod dare oportet per quinque ad minus uel sex horas post assumptionem decoctionis: & eius prandium sit uncia quatuor panis bene fermentati nõ saliti, & uncia tres carnis uitulinæ, uel hoediinæ, siue pullorũ gallinarum paruarũ, aut perdicis, aut sint duæ merulæ,

uel turdi, uel sint quatuor aues nemorales, ex illis quæ capiunt uisco: & sint cōditæ istæ carnes sine sale siue elixatæ fuerint siue assatæ, & bibat aquā, siue decoctionē secundā quantū sibi libet: & quamuis non sitiat, bibat, ut cibus admixtus cum dicta aqua efficiatur nutrimentum medicinale: & sic quiescat per septem aut octo horas post prandium, & iterū accipiat cyathum unum primæ decoctionis calidæ ut suprā, & cooperiatur in lecto per duas horas, & sudet si potest, & nihil comedat: & sic dormiat. Quod si sitis adest tam in nocte quā in die bibat aquam, siue decoctionē secundam ad libitum, & sic facere oportet omni die mane & sero usq; ad uigessimū diem, & plus si uirtus ægri tolerauerit. Transactis uiginti diebus, si uirtus ægri non sustinet cum unica coemptione inter diem & noctem, spargat cibus, & non multum augmentet, sed dabis tres uncias panis in prandio, & duas carnis: in sero uero ad coenam unciam unam & mediam panis uel duas, & unciam unam carnis, uel unam & semis: & coena sit per spaciū ad minus quinque horarum post assumptionem decoctionis in sero. Quidam tamen aliter etiā dant aquam, quoniā incipiūt dare prima die duos cyathos, & secūda tres, & tertia quatuor: & procedunt usq; ad decem, omni mane usq; ad integrā curam, & præcipiunt sudare in lecto, ut dictum est, & obseruant inediā in alijs: sed hoc nō debet fieri nisi in robustissimo homine, quoniā ex nimio sudore fit maxima uirtutis resolutio. Sed modus sumendi decoctionem sit iste, uel ille, quoniā multos alios rationales possumus docere modos: semper tamen si possibile est, uinum dimittere oportet, & nullo pacto bibere, nisi aliqua complicata fuerit ægritudo, cum qua potus nimius aquæ esset ultimum nocumentum, uel quod non toleraret æger sine potu uini, & in tali casu dandum est uinum cum cibo, lymphatum cum secunda aqua, ut ego feci in quodam sene quem liberaui ab ista ægritudine per potum dictæ decoctionis: sed quoniam erat cachecticus,

ticus, quæ est præuia dispositio ad hydropisim, dabam uinum lymphatū cum aqua secundæ decoctionis quando comedebat tantū. Nota tamen quod regula est mensuranda ægris. Dico hoc ne aliquando decipiaris: sunt enim multi homines non tolerantes famem stomachi, propter consuetudinē ipsam: quare esto prudens, quia istis dandum plus panis & etiam carnis, utputa uncias sex panis, & quatuor carnis. Et potes etiā aliquid non ualētibus sine cibo dormire, dare: aut aliqua alia de causa sine cibo in sero quiescere, quoniā sunt multi qui ex fame in sincopim cadunt, & ideo istis in sero aliquid dabis, uerbi gratia, duos aut tres bolos panis, & post bibant de secunda coctione &c. Et sic unumquemque secundum iudicium extimatiuū regulabis, quoniam in omnibus certa regula dari nō potest. Semp tamen siue semel comederit, siue bis in die, mane & sero accipiat decoctionem primā, ut dictum est suprā, ad minus usque ad quadragesimū diem: neque dies aliqua sine potione dictæ decoctionis sit, & obseruetur regula in alijs, in regimine uniuersali dicta, quoniā multi qui male se habuerunt in coitu & in alijs, & dimiserunt hoc medicamen ante perfectā mundificationē membrorū, & sanguinis ab ista materia, & ante perfectā hepatis rectificationē, ad deteriore dispositionē deueniunt. Quare est necessarium procedere, & post sanationem etiam quæ cognoscitur per remotionem accidentium, & quod æger melius indies se habet, & hoc per duos menses ad minus cum bono regimine in omnibus, & maxime in cibo & potu & in coitu: nam coitus in conualescentibus debilibus, est causa deterioris reciduationis, nō solum in ista, sed in omni ægritudine. Et hæc de modo assumptionis dictæ decoctionis, quæ maxime est in usu. Verum, ut dicunt qui ad nos modum istum medendi attulerunt, possumus etiam cum isto ligno aliter curare istam ægritudinem, & facere ex puluere subtilissimo, & bene per setonem cribellato, electuariū: utputa, acci-

pe pulueris ligni Indici subtilissime puluerizati libram unam, syrupi de fumo terræ. q. s. uel cum passulis fiat electuarium, de quo sumatur ab 3. s. usq; ad 3. i. in mane & aurora, & cooperiatur ut sudet, & in omnibus seruetur regimen ut in assumptione decoctionis, & sic in sero accipiat etiam eandem quantitatem, & sudet: sed in potu sumat aquam decoctionis, quando sitit: & potest etiā pro potu facere sic: R. pulueris ligni Indici librā. i. aquæ fontis libras. xij. infundatur per diem & noctem, & postea bulliant ad cōsumptionem tertiæ partis, & coletur ut suprā dictum: & serua lignum semel decoctum, pro alia decoctione, cum tantundem aquæ ut suprā, & in reliquis seruabis ordinem suprā scriptum. Potes etiam conficere pilulas ex dicto puluere cum syrupo appropriato, ut puta si sunt dolores iuncturarū, cum syrupo de sticados: quas pilulas dabis patiēti mane & uespere, cum regimine dicto: quātitas sit ad minus 3. iij. Hoc idē dico de conficiendo electuario, quoniā secundū diuersas dispositiones ultra syrupū de fumo terræ potes addere alios, ut si est ulcus, cū syrupo de epithymo, & cum alijs ut necessitas postulat. Hoc etiam scito, quod quando corpus est stypticum, debes uti clystere cōmuni, uel ex istamet decoctione, aut dare aliqd medicamen ex dictis, aut aliquas pilulas semel in hebdomada: aliq; uero dant pro solutio 3. iij. uel iij. & plus pulueris dicti ligni cum sua decoctione, & est bonū. Nota quod possumus etiā per alembicum posito in ipso de puluere dicti ligni extrahere aquā, & ipsam propinare eo modo, quo decoctionē, uidelicet mane & sero: sed erit medicamen ualde debile: tu uero compone diuersa medicamina cum isto, & serua ordinē comedendi & bibendi in omnibus, & aliarum rerum iam dictarum. Dico hoc, quoniā sunt qui sine carne dant decoctionem istam, & pro cibo panis bis cocti, uncias quatuor semel in die porrigūt, cum uncia una passularum, quod non est extra rationem: tu uero iudicio extimatiuo, secundū diuersas regiones & tempora

tempora potes uariare cibaria, non uariata tamen qualitate uel quantitate; & erit laudabile semp, si ultra experimentum rationibus procedas.

Quod præfata, hoc est subtilis uictus ratio huic ægritudini in primis conueniat, cum cæteris ad curã necessarijs. Cap. VII.

Quoniam in regimine uniuersali dictum est, quod non debemus in ista ægritudine cum sit chronica subtiliare multum diætam cibi & potus, & hoc docente Hippocrate. Et tamen hic suprâ dictum fuit, quod in cura per istam decoctionem, oportet subtilissima uel saltem multum uicina subtilitati inedia uti, ut ex dictis liquet: & hoc non solum uidetur cōtrarietas in sermone, uerumetiam antiquorum medicorū regularum destructio: nam stat regula Hippocratis in multis locis Aphorismorum, quod tenuis diætā in longis ægritudinibus à uirtute non toleratur: estq; Galeni etiā dicentis: Oportet medicum habere duos oculos, dextrum ad uirtutē, sinistrum ad ægritudinem. Et Auicenna dixit: Oportet ad id quod magis suspectū est redire, & est uirtus. & mille sunt autoritates: quapropter dicunt aduersarij quod iste modus curæ in ista parte est irregularis: quare ut ueritas clarius appareat, nota in primis quod aduersantes bene dicunt, sed male applicant postea dicta autorum in actu practico, & hoc quoniā ista non est ultima, neq; multum tenuis diætā: qui enim bibunt istam decoctionem, sumunt in die libram unam aquæ decoctionis primæ, quæ aqua est spissa, corpulenta, & similatur quando lignum est bonum sero lactis à quo non extractum fuit butyrū, neq; partes illæ casei, quæ remanent: quare cum sit ita, ista potio est nutritiua, & facilis digestionis propter suam subtilitatem: & potius dicenda est medicina cibalis quā aliter. Deinde isti bibunt per diem & noctem de secunda decoctione ad libitū, quæ etsi non sit ita pinguis, est tamen corpulenta, & nutritiua &c. & hoc docet experiētia: neq; propter hoc dico, quod diætā non sit mediocris, quam diætā laudant medici: nam Ga

*Aphor. 4.
part. 1.*

lenus in commento secundo quartæ particulæ Aphorismorū dixit, quod abstinentia totum corpus æqualiter purgat: & in prima particula Aphor. commento nono dixit: Taliter diætandus est infirmus, ut uirtus conseruetur, & non nutriatur morbus, & in alio loco: Infirmis non debet uirtus augeri, sed conseruari: sed diætamediocris conseruat uirtutem. Et tu adde, quod cum medicamen istud sit leue, & paulatine per uenas transiens, rectificat, resoluit, & omnes dictas operationes facit: quare si multa quantitas cibi cum dicta decoctione admisceretur, extingueretur eius uis, & sic aut multum debiliter operaretur, aut nihil: & multa alia dicenda sunt, quæ omnia si quis recte inspiciat, nihil cōtra dicta prius, uel antiquorum inuenerit: igitur considerata uirtute & alijs audacter diætabis. Nota etiam quoniā propter sudoris aut urinæ à dicta portione emissionē, sæpe fit constipatio uentris, quam rem secundū maiorem partem non timent medici, sed bene succurrūt dando quando constipatio uentris accidit pilulas de fumo terræ uel aggregatiuas, & de alijs secundū quod necessitas exigit: uel cum electuarijs dictis, puta cum electuario lenitiuo, de sebesten, de dactylis, & de reliquis, ut dictum fuit in cura per pharmaciam: nam ibi uirtutes eorum scripsi, ut recte secundū opportunitatem ipsis uti possis. Potes etiam cum clystere communi & alijs, uel cum istamet decoctione facere clystere, ut in alio cap. dixi, & sic lenire uentrem: uel cum puluere dicti ligni mouere uentrem fumendo ut suprā, dando 3. iij. aut .iiij. uel plus cum dicta decoctione, uel parū brodi dissoluto, & hoc fiat in mane, per quinque horas ante prandium: & in die quo accipitur pharmacum solutiū, aqua primæ decoctionis nō debet sumi, bene sumatur in sero. Et sic oportet procedere usquequo signa perfectæ curæ appareāt: sed communiter hoc fit in quadraginta diebus, & plus, ut dictum est, si ægritudo est antiqua, aut uirtus debilis. Quod si aliquando ægrum citius restaurare sine cibo uelis,

uelis, potus citò restaurat, sed citissime boni odores restaurant, & hoc affirmat Gal. secundo Aphorismorum commento. xi.

Quod lignum hoc facultate sua morbum sanat, & non inedia: quod etiā pacto accidentia quæuis curanda sint. Caput VIII.

Multi qui ad pauca respiciūt ausi sunt dicere, quod sanitas quæ sequitur per potionē dictam non est ab ipsa uirtute ligni, sed à tenuitate inediæ: qui etsi sine ratione & experimento hoc dicant, non tamen sine autoritatibus antiquorū, una quarum est Galeni iam dicta quarta particula Aphorismorum commento secundo: Quia, inquit ibi, abstinentia totum corpus æqualiter purgat: & cōfirmat hoc autoritatibus alijs quamplurimis. Auerrois Colliget septimo cap. primo dicit: Abstinentia est species euacuationis. & multæ aliæ sunt autoritates: quare ne in istis nimis sit prolixus sermo, sciendum est quod & si inedia æqualiter corpus purget, non tñ omnes humores corporis purgat, ut bene declarat Auer. loco allegato, quoniā unusquisq; humor per propriam uiam euacuatur, & per propria medicamina: non enim quodlibet agit in quodlibet &c. Imò dico quod nimia tolerantia cibi sola est mala, quoniam exterminat uirtutem & auget materias frigidas, quæ est basis istius ægritudinis. Sed quid opus est rationibus? Nōne ego pluries hoc expertus sum, uidelicet regere patientes morbum Neapolitanū subtilissima inedia per mensem, & per duos menses, & abstinui multos à uino, & tamē potius deterius se habuerunt quā melius? Virtus igitur ligni sanat cum cibarijs admixta, quoniā assidua dictæ decoctionis assumptio paulatine massam sanguineam rectificat & chylum, ex quo sanguine ita rectificato & per uenas transeunte, habet infectum rectificare, & superfluitates expellere, & alia facere, ut dixi: quare &c. Transacta ergo quadragesima die, uel plus in ægritudine antiqua, ut dictum est, & æger non amplius biberit decoctionē istam, uel si etiam biberit, incipiat paulatine

grossius diætari, id est, cum maiori quantitate carnis & panis, sumatq; ouum sorbile, & bibat uinum pauciferũ lymphatũ aqua cocta simplici, uel cum re aliqua cõfortatiua stomachi, ut sunt coriandri; & sic paulatine procedat in dies, & reuertat̃ ad naturalẽ usum. Dico hoc, quoniam si prima die post tempus potionis, comederet quantitatem magnã cibi & biberet, sequeretur omnino nocumentum propter duo, quorum unum est debilitas stomachi; secundum, quoniam natura non tolerat repentinas mutationes, ut dicit Aristoteles. Et quoniã hanc ægritudinẽ patientes non omnes semper manent in lecto, sed maior pars ambulat, & exercent̃; ideo dum bibunt istam decoctionem, si non possunt manere in lecto, stent in camera, ambulent, uel sedeant, postquam per tres horas sumpserint decoctionem; neq; oportet multum corpus laborando defatigare, sed ludant ludis domesticis, & gaudeant cum amicis, & in die non dormiant, nisi in nocte, propter dolores uel aliquid aliud. Conceditur etiam somnus diurnus ad prouocandũ sudorem, uel si haberet stomachum debilem, ad reuocandum calorem post cibũ: sed nõ sit nimis longus. Et hæc satis de regula uniuersali sint. Pustulæ uero, dolores, apostemata, & ulcera, ungantur circum cum spuma dictæ decoctionis primæ, nam cõfortat membra, digerit materiam & rectificat; & spuma sit calida, unganturq; bis aut ter in die, etiam loca dolorosa, quoniam mitigat dolorẽ. Verum quia medicus est adiutor naturæ, si aliquando esset ulcus cum corrosione, alteratione, uel corruptione ossis, procurandũ est partem corruptã remouere cum instrumentis aptis, uidelicet scalpro uel fricatorio, si corruptio fuerit superficialis; uel cum melle rosato, si tantũmodo esset minima alteratio, uel denigratio. Hoc idem etiam in sanandis ulceribus fiat: nam sæpe ulcera sunt mala, non obedientia, plena grumis siue duriciebus albis; quæ dum corrumpuntur, partes sanas etiam corrumpunt; & ideo procurandum est de abstractione

ctione & mūdificatione cum instumētis siue unguentis appropriatis, de quibus dicam in cura particularium accidentiū, ubi de ulceribus & unguentis dicam: & ibi docebo modū succurrendi omnibus accidentibus, uidelicet pustulis, doloribus, apostematibus, & ulceribus: & scribam etiam de cōfortatione post curam perfectā. Expedit tamen post sanationē per quindecim aut plures dies cōfortare stomachum, puta cum aromatico rosato, uel aliquo alio. Postea sumere pilulas secundū accidentia præterita, uel aliquod electuariū cum syrupis digestiuis, sicut uidebitur prudēti medico. Et sic ego multos sanaui per istam decoctionem, & ulcera aliquando cum unguentis in cura per unctionē dictis: & aliquando cum spuma curaui, imò post assumptionem dictæ decoctionis per aliquos dies, quoniā non fuerunt ex toto à materia ista mundati, cum unctionibus iuncturarū processu, & sanati fuerunt: quare tuū erit cum sis medicus, secundū necessitatem omnia moderare cum temperamento & ratione, & hæc sufficient.

LIBER QVARTVS.

Iuncturas morbo Neapolitano laborantium, unctionibus argentum uiuum recipientibus utiliter illiniri: inibiq; de calida eiusdem argenti uiui complexione, & argumentorum ex aduerso pugnantium subuersione.

Caput I.

Is uisus tempus est ad aliam sanandi hanc ægritudinem uiam descendere, quæ etsi multis ingrata sit, profecto si cum obseruatione ipsa & cōditionibus dicēdis quis utatur, est infallibilis, & securissima uia sanandi hanc ægritudinem: & est cum iuncturarum unctionibus, in quibus argentum uiuum ingreditur: quæ unctiones siue unguenta non sunt (ut multi credunt à modernis) ab Empericis inuenta, sed ab antiquis in suis libris scripta & laudata: & nos posteris secundū etiam necessitatem aliquid addendo, & alia consimilia confi-

ciendo ipsa extollimus, & laudamus: quoniam uirtutes ipsorum sunt laudibus dignæ in ista ultima & praua ægritudine. Neque audiendi sunt qui dicunt, quia unguenta ista nocent nervis, ideo non debemus cum ipsis procedere, & ægros ungere. Et ratio est, quoniam ipsi forte non sciunt, quod in unoquoque medicamine hoc principale attendendum est (quando medicamen melius non inuenitur) an sit maius nocumentum iuuamento: quod si iuuamentum fuerit maius, debemus procedere & applicare medicamen, factis aliquibus correctiuis & præparationibus ad expellendum nocumentum, ut faciunt boni doctores in istis unguentis, in quibus ponuntur correctoria, ut est axungia, theriaca in aliquo, & ponitificados in aliquo, uel saluia, & in aliquo oleum de iunipero, uel de terebenthina, & de alijs: quæ omnia habent confortare nervos, & extinguunt malignitatem argenti uiui: & ut breuiter me expediam, apud omnes medentes est, & recitatur à Gentili in expositione quinti canonis, quod medicina quarti gradus efficitur secundi gradus per admixtionem aliarum medicinarum: remittitur etiam malignitas uenenosa per ea bezoar quæ sunt sibi contraria. Quare cum à doctoribus diuersa ponantur ad extinguendam malignitatem argenti uiui, diuersa essent dicenda: sed cum hoc de facto rationales practicantes faciant, & succurendo, si aliquod uident nocumentum ab istis unctionibus, dicendum est quod nullum est in applicando inconueniens: & quoniam maius est iuuamentum nocumento, ideo recte procedimus cum istis correctis, usquequo aliquis melius inueniat. Alij uero aliter improbant istam uiam, & dicunt quod est fortis, & quod cum unctionibus istis sequuntur mala accidentia, & ulcerationes oris, & gingiuarum cum fluxu continuo materiae phlegmaticæ die noctuque fluentis, & ob hoc sequitur uigilia laboriosa & impotentia comedendi, dolores maxillarum & alia, ut sunt fluxus uentris, paralytis &c. Quare cum ista sint accidentia & ægritudines

dines malæ, non debet medicus sanitatem istius ægritudinis cum introductione istarum malarum dispositionum quærere. Quibus facile respōdeo: dixit namq; Hippoc. *Part. 1. Aph. 6.* quod ad ultimas ægritudines ultimæ curationes sunt potentes: & quamuis Gal. in cōmento de inedia exposuerit, & in alio loco de phlebotomia, tamen Aphor. *Lib. 5. Met.* ampliatur ad alias ægritudines, utputa ad ulcera maligna. Cum corruptione ossis procedimus cum cauterio actuali, quod est fortissimū medicamē. Quis enim ignorat combustionem ignis esse corpori humano crudelissimum medicamen: tamen omnes medici iubēt procedere cum ipso: ita quod Princeps quarta primi laudes cauterij eminentes dixerit: inquit, Cauterium est medicamen ualde nobile &c. Et phlebotomia nōne fit per incisionem uenarū: & purgatio cum helleboro, scamonea, & elaterio, quæ nocent stomacho, & alijs membris: quare sæpe medici etiam curant ægritudinē unam introducendo aliā, ut paralysem introducendo febrem, & scabiem malam Auicenna, cum euacuatione usque ad dysenteriam: postea curant febrem, & sanant dysenteriam: & sic non sine ratione & autoritate faciunt qui utuntur unctionibus, facta euacuatione sensibili, uel insensibili illius materiæ ultimæ in malignitate, sanant postea ulcera oris, & succurrūt alijs accidentibus, secundū necessitatem: & cum iste uel consimilis processus fiat in alijs, nō est malum etiam in ista facere. Sunt etiam dicentes, quod cura nō est uera cum nō sit per contrariū, imò cum istis unguētis fit potius cōstipatio, & quædam stupefactio. Et dicūt autoritate Auic. secundo canonis, quod argentū uiuū est frigida cōplexionis: & ad confirmandū adducunt exemplū de simia mortua ex assumptione argēti uiui, & de quodā aromatario qui credens potare aquam, casu argentū uiuū bibit, & sic mortuus est: quæ res non est credibilis cum sit pōderosum, & nō potabile &c. quibus apertis siue anatomizatis, inuenta fuit prope cor maxima quātitas sanguinis coagulati:

quare dicunt hoc à frigiditate argēti uiui prouenire, & confirmant istam non esse ueram curam, quia ex eius fumo sequuntur paralysis, & aliæ ægritudines frigidaæ &c. Quibus respondeo, dimisso Conciliatore differentia. cli. & dico quod argentum uiuum est calidaæ & humidaæ cōplexionis, ut bene notauit doctissimus Platearius, in suo de simplicib. lib. & hoc cōfirmant uerba Ha liabbatis secūdo practicæ. c. xlvij. & Rasis tertio ad Almanforem, cap. xxxiij. & Galeni lib. quarto de simplicibus, dicentis quod uirtus argēti uiui est calida: quamuis in nono de simplicibus fatetur se nullam habere experientiam. Hoc idem attestantur operationes & uirtutes, quas ponit Auic. dicens quod est subtiliatiuū: nam subtiliatio fit à calido. Neq; propter hoc negarem diuersitates partium: quoniam, ut dixi in tractatu de ligno Indico, autoritate Galeni, una medicina singularis cum sit ex quatuor elementis, habet plures partes à quibus diuersi procedunt effectus: neque uerba Auic. qui fuit tantus uir in medicina, superficialiter intelligenda sunt: quia cum dixit, quod est frigidaæ complexionis, oportet intelligere quod operationes causant effectus frigiditatis, & ultimo infrigidat, & est resoluendo spiritus, & sic reddit corpus infrigidatum: quoniā sua caliditate subtili, penetratiua & eliquatiua, habet dissoluere membra quæ sunt subiecta detinētia sanguinē. Et sic fit inanitio spiritui, & mollificatio neruorū, & sanguis redditur frigidus: & ita coagulatus fuit in simia, & aromatario concessa potatione argenti uiui, quia sua caliditate nimium resoluit, & sanguis ita exinanitus conuersus ad principale membrum intentione naturæ quærebat fortē calefieri à corde: & sic fuit facta suffocatio, fortē residui caloris, uel etiam à malignitate specifica illius argenti, ad intra occidente, quare &c. Quod cum sit ita, boni medici qui administrant argentum uiuum, in ista cura corrigunt cum temperatis, ut est axungia, oleū liliorū cum saluia, olibano, myrrha, & theriaca, ut dictū est, & pau-

latine

latine applicant iuncturis tantum, ut puta semel in die: & quantitas est parua, quia duæ unciaë unguenti sufficiunt ungere pro uice, in quibus non sunt 3. iij. argenti uiui. Ex his patet responsio breuis ad hoc: Nocumentum, ut dixi, est minimum quid, & iuuamentum est maximum, & eius uirtus est calida, ut dictum est: & ideo non reprimat, sed digerit, & euacuat causam ægritudinis sensibiliter sæpe, ut apparet, & aliquando insensibiliter, quæ causa est materia illa uiscosa. Quod si à medicamine isto aliquod nocumentum imprimatur, natura & medicus prudens corrigit, & confortat membra &c. Et ad omnes istas rationes adde, quod nō semper res quæ nocent corpori siue membro sano, nocent etiam ægro, ut quotidiana experientia testatur in febrientibus, & in ægritudine particulari: uerbi gratia, erysipelatibus conferunt, quæ sunt notabiliter frigida, & sanant: tamen frigida nocent, & deducunt corpus sanum, & membrum extra temperamentum proprium. Quare applicando dico, quod si argentum uiuum nocet corporibus sanis, uel nervis nocumento magno, nō tamen nocet quando sunt infecti infectione ista. Et si aliquādo noceat, magis & magnifice iuuat, & nocumenta sunt corrigibilia, ut experientia patet: multa quæ alia possem adducere de causis compositionis medicinæ, sed quia sunt nota, medicis dimitto: & summatim reuertendo dico: Si quis habuerit ægrum patientem morbum istum, siue nouum, siue antiquum, secure procedat cum unctionibus infra dicendis, obseruato regimine infra scribēdo, & dicto in sex rebus non naturalibus.

De modo administrandarum unctionum in quacunq; morbi Neapolitani dispositione, & qua uti diæta debent qui per unctiones sanantur.

Caput II.

IN primis corpus cum medicationibus conuenientibus euacuare oportet, ut puta, si ægritudo est noua, & æger multas habuerit pustulas, & paucos dolores, digeratur materia: uerbi gratia, cum syrupo de endi

uia, de lupulis, & de fumo terræ: & aquæ cum quibus lymphentur sint aquæ endiuia, scabiosa, lupulorū uel solatri, aut cum alijs dictis. Sed si ægritudo fuerit antiqua cum doloribus, apostematibus, siue ulceribus, digeratur cum syrupo, uerbi gratia, de fumo terræ, de sticados, melle rosato, ana ℥.s. uel cum alijs syrupis iam dictis, & lymphentur cum aquis fumo terræ, iuæ, andacochæ, ana ℥.i. uel cū decoctione epithymi Mesue, uel cū decoctione nostra, uel senæ, & sic digeratur per aliquos dies, puta quinque uel sex, sumendo in aurora: & si quærat reprimere materiam, propter dolorem capitis, sumat ipsum post cœnam, per tres aut quatuor horas. Et facta aliquali digestionē, purgetur pharmaco lenitiuo cum aliquali electione ad materiā dominantem, ut in ægitudine noua cum electuario lenitiuo, de sebesten, ana ℥.vi. cōfectione Hamech ℥.ij. uel plus, secundū necessitatem infirmi, & fiat bolus cum zuccaro, uel potio cum aquis dictis, uel cum decoctionibus. Aut dentur pilulæ de fumo terræ, & aggregatiuæ ana ℥.ij. s. uel minus secundū indigentiam, & fiant quinque: quæ euacuationes sumantur in aurora, nisi sit aliqua particularis intentio, aut aliquod impediens, ut febris principium, uel aliud quid: & in tali casu eligant horā magis quietam, & cibus sit ad minus per quinque horas post, tam in digestionē, quā in euacuationē, & semper adde & minue, secundū diuersitatē ægitudinis in accidentibus & complicationibus &c. quod si ægritudo fuerit antiqua cum doloribus & reliquis, euacuabis cum aliquo ex dictis, puta lenitiuo, addito electuario de psyllio Mōtagnanæ, uel agarico præparato, & de alijs, quorū uirtutes dictæ sunt. Et facta prima euacuatione, si æger est fortis cum alijs conditionibus in cap. de phlebotomia dictis, phlebotoma eum à uena basilica quantitate conuenienti in mane, nisi sit aliqua res impediēs: facta quæ phlebotomia, iterum digerendo cum syrupis appropriatis procede, & iterū cum pharmaco benedicto euacua quod sit electiuum:

cium : & si fuerint pustulæ, appone uentosas scarifi-
 catas sup spatulas, nates, & alia membra, ubi plus sunt
 de pustulis, & reitera ipsas bis uel ter, secundū necessita-
 tem, & iudicium ex plenitudine sumptum, & etiam ex
 multitudine pustularū, interponaturq; inter unam &
 aliam applicationem spacium quatuor aut quinque die-
 rum, & sumat quotidie digestium, uacuantiaq; reite-
 rentur, siue sint potiones, siue pilulæ. Et facta diligenti
 ac canonica euacuatione minoratiua, residuū materiæ
 remanentis digeratur unctionibus infrā scribendis, ut
 natura adiuta residuū possit per os, ut in pluribus con-
 tingit, uel per secessum, aut per sudorē, uel per urinā,
 aut insensibilem euacuationem, ut sæpe uidi, euacuare
 & expellere. Et hoc fiat, uerbi gratia, cum isto unguen-
 to, uel cum alio eiusdem uirtutis. R. axungia porcina li-
 bram unam, pinguedinis gallinae ℥.iij. olei liliorum al-
 borum ℥.i.s. mercurij ℥.v. & plus si liceat, olibani, ma-
 sticis puluerizati, saluię, sticados, lithargyrj, cerusæ, ana
 ℥.i. aquæ uitæ ℥.ij. misce, & in mortario lapideo tandiu
 ducantur, donec ad perfectam formam unguenti red-
 dantur &c. Modus autem istius compositionis est iste:
 in primis axungia non sint ad ignem colata, sed à pel-
 liculis emundata, & per setonem eo modo, quo extra-
 hitur flos cassia colata: postea pone argentū uiuum in
 mortario cum dicta axungia, & ducātur pistillo: & iste
 erit modus mortificandi & incorporandi argentum ui-
 uum: quibus incorporatis addātur aliæ res successiuæ,
 tamen semper cum pistillo ducantur usq; ad perfectā
 omnium rerum dictarum admixtionem, & dimittatur
 per duos dies ut fermentetur, uel plus: postea æger, ut
 suprā purgationib. purgatus, ungat seipsum, si potest,
 iuncturas post coenā per tres horas, & sit ante focum,
 & cubile sit clausum, & incipiat à iuncturis cauillarum
 pedum, postea ad genua deueniat, deinde cubitos un-
 gat, postremo iuncturas manus, & si uirtus est fortis,
 & ægritudo magna, unge etiam iuncturas inguinū, an

charum, & spatularum. Postea iuncturæ stupa canapina calida cooperiantur, & ligentur, & ingrediatur lectum, cooperiaturq; coopertorijs, ut sudet per duas horas; quod si per sudorem nimiam patiatur lassitudinem, datur cyathus unus brodij gallinae, uel carnis. Et sic procedere oportet ungendo singulo sero, usquequo medicus uideat exitum manifestum materiae phlegmaticae ab ore, aut fluxum uentris notabilem, uel sudorem, & ultra hoc uideat diminutionem manifestam, si sunt pustulae, pustularum, & si sunt dolores, dolorum mitigationem, & si apostemata, solutionem ipsorum, & si ulcera, digestionem, mundificationem, incarnationem, & cicatrizationem. Et quoniam saepissime accidit quod in aliquibus nullus apparet fluxus materiae ab ore, neque aliqua alteratio, siue dolor dentium, neque fluxus uentris, aut aliquod signum euacuationis manifestae, & cum aegritudo sit materialis, quae sanatur euacuatione, dubitat medicus, nesciens se regulare, de quantitate unctionis, & dierum numero sufficientium in cura, ut sanetur aeger. Et ego multos annos in hac ambiguitate fui, usquequo cognoui, quod in istis ungendo procedere oportet usque ad aliquam manifestam pustularum, dolorum, apostematum, & ulcerum sanationem, & uirtutis tolerantiam, quod signum est mihi infallibile, & maxime quando accidunt lassitudines quaedam sincopales ultra dicta, & tunc est indicium quod uirtus agit circa materiam, siue humiditatem bonam, in qua reseruatur calor naturalis; & cum hoc apparet, dimitte unctiones, & conforta uirtutem cum cibarijs bonis, ut sunt oua forbilia, contusiones ex pulpis gallinarum & caponum, & cum uino aromatico, & alijs bene nutrientibus. Et ita ego multos sanaui, qui ab alijs saepe inuncti non fuerunt sanati, eo quia nullam alterationem oris cum euacuatione faciebant unctiones, & medentes non cognoscebant quando perfecta erat eradicatio materiae, quae quoniam non fuerunt eradicatae, iterum morbus deterior priore
recidit.

recidiuabat. Sed ut melius me intelligas, ego procedo in istis cum unctione usque ad lassitudinem dictam semisynopalem. Sanaui inter alios unum, qui a pluribus iam inunctus & non sanatus, quem per triginta septem dies inunxi, & liberatus fuit, & nunquam recidiuauit, & ab omnibus incurabilis dicebatur, & sanus adhuc uiuit: & multos alios, ut dixi: signumque fuit mihi ut supra: quare dico, quod non potest dari certa regula de numero dierum unctionis, & quantitate: sed oportet procedere secundum fortitudinem patientis cum iudicio bono extimatiuo. Sanaui etiam multos marasmode laborantes debiles cum aegritudine magna per plures reiterationes unctionum, & ungebam per quatuor dies omni sero: deinde dimittebam ipsos per hebdomadam quiescere, sine unctione, sed cum bono regimine: & postea iterum ungebam per quinque dies in sero secundum eorum uirtutes, iterumque dimittebam quiescere, & sic sanitati restituti sunt. Vidi etiam in aliquo uirtutem debilem, & dolores acutissimos indigentes maxima unctione, & feci ungere per quatuor aut quinque dies usquequo dolores fuerunt mitigati: postea per mensem feci ipsum bonis cibarijs nutrire, & iterum inunxi per multos dies, & sic sanatus fuit. Tua ergo erit secundum aegritudinem & uirtutem cum istis mitius & fortius ungere continue & interpolatim: caue tamen ne pectoris partes inungas, ut docet Auic. &c. Aeger tamen cum bonis cibarijs semper nutriatur, & cum uino optimo, non uinoso, sed mediocri: & inter prandium & coenam da scutellam brodi, semperque attende uirtuti, & aegritudini, & omnino a uentis & ab aere frigido abstineat, laeteturque. Et quando apparet fluxus humiditatum manifestus ab ore, cum dolore & inflatione gingiuarum, & accidentia morbi remittantur, ab unctionibus cessare oportet, & remouere stupas cooperientes iuncturas. Neque lauare oportet loca inuncta, nisi ex nimia resolutione aegro sincopis accadat, aut subita & magna oris ulceratio praefocatiua, uel fluxus

uentris cum excoriatione intestinorū, uel aliquod aliud accidens: quæ si accidunt, remoue unguenta & stupas: quod si ex toto quæris abscindere uirtutē unguenti ne ultra procedat, iuncturas lauabis, locaq; alia ubi cum dicto unguento illinitum fuit, cum uino calido simplici, uel in quo camomillam ebullire feceris, aut saluiam, & de alijs, succurreq; accidentibus cum remedijs infra scribendis.

De diuersis unguentis, eorumq; uario & mirabili effectu. Cap. III.

Quoniam multa sunt unguēta & diuersificata secundum diuersitatem accidentiū in tali ægitudine, ideo utilissimū fore iudico, si descriptiones diuersas dictorum unguētorum, cum suis uirtutibus scripsero. Et primo unguentū ad scabiem domini Mesue in suo antidotario dist. xi. quod confert scabiei malæ, & pustulis morbi Neapolitani, si factis purgationibus, & alijs dictis, iuncturæ ungantur cum ipso in sero per aliquos dies, usquequo appareant signa dicta, quo aliquando usus sum: cuius hæc est descriptio: R. olei laurini ʒ. iij. thuris albi, ceræ mundæ, ana ʒ. ij. argēti uiui mortificati cum salua ʒ. ij. pinguedinis porcinae mundæ à suis pelliculis ʒ. v. salis cōmunis ʒ. viij. succi plantaginis & fumiterræ ad libitum, misce, & fiat unguentū. Aliud unguentum quod dicitur Saracenicum, in cura scabiei, in additionibus D. Arnaldi de uilla noua descriptum, & ab antiquis etiam: sanat scabiem malam, & cancerum, & pustulas morbi Neapolitani, dolores, apostemata, & ulcera mala, educendo materiam phlegmaticam, & curat etiam leprosos in principio, & confert arthetice & podagræ à materia grossa: descriptio cuius est ista: R. salis nitri, salis puri, plumbi usti, euforbij, ana drach. ij. panici marini, chamæleontę, ana drac. i. s. cerusæ, argēti uiui, ana unc. ij. confice cum axungia ueteri & oleo antiquo, & post addatur puluis, & fiat unguentū, & modus administrationis est iste: Sedeat infirmus inter duos ignes, & inungatur à genibus inferius usq; ad pedes, & supra

supra genua per tres digitos, caueatq; à frigiditate. Et cum phlegma incipit dissolui, recedat ab unctionibus: & si per multa sputa & nimiam asperitatē dolor in gutture & ore sentiat, lauetur os aqua ordeī simplici, & in processu cū melle rosato. Possem & multa alia unguenta in libris antiquorum scripta, hic etiam scribere, sed ne sermo nimis sit tædiosus, uide Auic. & alios antiquos, de cura scabiei, quoniā multa ponūtur ab ipsis: ista duo ab antiquis scripta posui, ut sint testimonia dictorum meorum, uidelicet quod ista unguenta nō sunt ab Empericis inuēta, ut multi credunt, neq; modū usus ipsius, cum ex dictis iam apparet etiā quod antiqui anteq̃ ad nos uenisset morbus iste, ungebant etiā ipsi iuncturas, ex qua unctione fluxus materiæ phlegmaticæ eueniebat &c. Sed quoniā unusquisq; sua libētius utit sententia, ideo multa unguēta à modernis usitata & probata, infra notare decreui. Et primū unguentū meum à me benedictū completū dictum in ista ægitudine, quod sanat pustulas morbi Neapolitani, doloresq;, & resoluit apostemata dura, siue grumas, & ulcera mala sanat, si cum eo ungātur iuncturæ, & pustulæ, ut dictum est supra. Esto tamen memor documentorū Auic. de scabie & pruritu, quod elongare oportet à partibus pectoris & stomachi: cuius unguēti ista est descriptio: R. axungia porcina mundata à suis pelliculis, & per setonem colata sine igne lb. ij. argenti uiui lb. i. lithargyri unc. iij. cerusæ unc. ij. olibani unc. i. misce, & fiat unguentum in mortario lapideo, extinguendo in primis argentum uiuū cum axūgia, postea adde res alias, semper pistillo bene agitando. Et apud me istud unguentum est materia siue instrumentum omniū curationum, quoniā ego addo in ipsam diuersas medicinas, secundum diuersitatem ægitudinis & patientis: uerbi gratia, si ægritudo est cum tumoribus, addo pinguedinem gallinæ, uel anatis, uel anseris, & quādoq; omnes, & aliquādo unā, quoniā istæ multum sua caliditate & humiditate resola-

uunt duritiem, cōfortantq; membra læsa, & aliquando
 si cum tumoribus sunt dolores, in ipso oleū de lilio, de
 terebenthina, de bacci lauri pono, & unum ipsorū uel
 plura, ponoq; ad uigorandā eius operationem, ubi uir-
 tus est fortis, & ægritudo maligna: si patiens nō alterat
 à leui unctione, plus de quantitate argēti uiui, & addo
 aquam uitæ, & saluiam, & sticados, & theriacā pro cor-
 rectiuis, siue myrrham & mastichem: & in istis proce-
 do, ungendo etiam iuncturas spatularū & anchorum,
 ut dixi suprā. Quod si timeo excoriationem à uirtute ca-
 lida corrosiua argenti uiui, corrigo unguentum cum li-
 thargyrio & cerusa, ut in unguentorū receptis uidere
 est. Et sic cum isto unguento diuersis rebus in ipsis ad-
 ditis, diuersificatam in suis accidentibus ægritudinem
 remoueo. Aliud unguentum sanans morbum Nea-
 politanum cum pustulis, doloribus, apostematibus, &
 ulceribus, iuncturis in sero inūctis cum ipso ad ignem.
 R. axungia porcinae ℥.vi. anatis ℥.iij. gallinae ℥.ij. olei
 rosati, liliorum alborū ana ℥.i. argēti uiui ℥.v. lithargyrū
 aurei, olibani, ana ℥.i. myrrhæ ℥.s. misce, & fiat unguen-
 tum in mortario lapideo, ut dictū est suprā. Aliud eius-
 dem uirtutis, & intentionis. R. axungia porcinae lb. i. s.
 mercurij unc. viij. olei laurini unc. i. theriacæ, mastichis,
 olibani, myrrhæ, ana unc. i. succi fumiterræ ℥.i. s. lithar-
 gyrū, cerusæ, ana unc. ij. misce, & fiat unguentū in mor-
 tario ut suprā. Aliud eiusdem uirtutis. R. axungia por-
 cinae unc. iij. argēti uiui unc. ij. olibani unc. i. olei de iu-
 niperō unc. x. aquæ uitæ unc. i. misce, & fiat unguentū
 in mortario ut suprā. Aliud eiusdem uirtutis. R. axun-
 gia porcinae, gallinae, anatis ana unc. vi. olei liliorum al-
 borum, rosati, laurini, ana unc. i. olibani, mastichis, myr-
 rhæ, ana unc. s. saluiæ, sticados, ana drach. viij. lithagyrū
 aurei unc. i. unguenti dialtheæ unc. ij. aquæ uitæ unc. i.
 misce, & fiat unguentum ut suprā: & istud ualet quan-
 do tumores sunt antiqui schirrofi: ultra unctionem iun-
 cturarum tumores etiam ungas, & stupa cooperias ca-
 nopina,

nabina, ut dictum est. Aliud eiusdem uirtutis pro diu-
tibus & delicatis, & est odoriferū. R. macis, cinnamo-
mi, gariofilorum ana ʒ. iij. gran. paradisi ʒ. iij. rosarum
rubearum, corticum citri, ana ʒ. v. nucis muscatæ nume-
ro iij. contundantur omnia, & infundantur in aqua fon-
tis per diem naturalē, postea in dicta aqua pone libras
v. axungiae porcinae recentis, & bulliant ad cōsumptio-
nem aquae, & coletur: deinde R. dictae axungiae sic bul-
litae libras ij. argenti uiui ʒ. viij. olibani ʒ. ij. cerusae, lithar-
gyri ana ʒ. i. s. sticados, myrrhae, ana ʒ. s. & in fine musci
resoluti in oleo rosato ʒ. s. & semper miscendo fiat un-
guentum in mortario ut supra, & est odoriferū & mi-
rabilis operationis. Possem multa plura & non proba-
ta hic scribere unguenta, quae omnia essent eiusdem
intentionis cum istis: ne ergo sermo noster nugatorius
sit, dimittantur: medentesq; admoneo quod tota mate-
ria essentialis est axungia, & argentum uiuum. Quare
ex dictis, alia secundū diuersas intentiones, cum ista ta-
men basi, componere possunt: uirtutes quorum cum
sint mirabiles, & supra alia medicamina in hac ægritu-
dine nobiliores, nō ipsas silentio pertrāsire decreui, sed
quantum in me erit, & quantum ingenium meum ua-
lebit cum ueritate eas extollere intendo, cum per talia
unguenta gentem plurimam, quae ab alijs medicami-
nibus nunquam sanati fuerint, & postea ab unctione
unguentorum dictorū sanitati restitutam uiderim &c.
Sunt igitur unguēta ex argento uiuo, axungia & alijs
facta: medicina digestiua materiae phlegmaticae diuersae
admixtionis per totum corpus sparsae & inobedientis,
multis medicaminibus: estq; euacuationi sensibili uel
insensibili preparatiua, malignitatis dictorum humo-
rum contemperatiua, dolorū mitigatiua, pustularum
sanatiua, apostematum resolutiua, & maturatiua, ulce-
rum saniei digestiua & mundificatiua, & malarū qua-
litatum remotiua, aliorumq; quouis modo accidētium
correctiua, & ultimo omnium solutionū continuitatis

sanatiua: est etiam uirtutis expulsiuæ expergefatiua,
 & uigoratiua, ita quod isto adminiculo, ab omnibus su-
 perfluitatibus inobedientibus membra mundantur, &
 ad naturalem dispositionem redeunt, sanguinemq; ab
 isto humore infectum mundificant per totum corpus,
 & materiam ad conuenientes regiones expulsionis diri-
 gunt, indefinēter euacuando, die noctuq; per uias no-
 tas naturæ, donec totum corpus mundum ab istis su-
 perfluitatibus remaneat, quæ ab antiquorum euacua-
 tionum uirtute minime euacuabantur: confortatq; uir-
 tutem interiorum membrorum deseruientium natu-
 ralibus, & alijs quæ membra exteriora illinita commu-
 nicant uirtutem linimenti cæteris membris. Et hoc cla-
 rissime apparet ab effectibus, cum per extremitatū illi-
 nitiones consolidantur ulcera, resoluuntur apostemata
 & reliqua, in quacuncq; parte intrinseca uel extrinseca,
 ut experientia testatur. Nam ista illinitione natura ad-
 iuta, phlegma per os indigestum successiue expellit, &
 etiam per secessum diuersas materias corruptas, in qui-
 bus mala uirtus hepatis & stomachi elaborauit: per su-
 dorē quoq; superfluitates quartæ digestionis, & aquosi-
 tatem sanguinis per urinam, & ultimo per insensibilem
 euacuationem quæ in uaporem cōuertuntur expellit.
 Quare nisi calor siue anima ab ipso actuaretur, uel inci-
 taretur, aut coadiuuaretur, nō tot & tanta bona sequi
 uideremus. Sileant ergo qui corpus siue uirtutes exter-
 minari ab istis dicunt, experientia & ratione cōtra ipsos
 pugnantibus. Quod si multos se errores uidisse dicant,
 ignauorum applicationem malam & irregulatam accu-
 sent, & non medicaminum, cui nulla in tali morbo sibi
 æquatur, cuius basis est argentū uiuum: sua correctoria
 sunt axungia, myrrha, saluia, & alia &c. operatio cuius
 e, & per caliditatem suam, quæ materiam phlegmaticam
 puram uel mixtā, in quacuncq; parte corporis dissoluit,
 & ideo curat scabiē malā & ulcera maligna, ut dicit Sera-
 pio de simplicibus, & Auic, & Haliab, & Rasis xxxvij.
 pio de simplicibus, & Auic, & Haliab, & Rasis xxxvij.

conti

continētis, cap. lxxv. & omnes antiqui, ut omnia unico uerbo complectar. Modum autē operationis istius unguenti si quis scire desiderat, hoc facile est soluere cum colligantiæ corporis declaratione. Nam cor per arterias, hepar per uenas, cerebrum per nervos toti corpori colligantur; & ex putredine aliquando in ulcere, ubi arteriæ ramus notabilis fuerit, causatur sincopis, & in nervo spasmus, & in uena febris, si fuerit quantitas magna, aut prohibita transpiratio: sic etiam uirtus calefactoria unguenti quæ maxime actiua est inunctis iuncturis. Et cum ibi arteriæ, uenæ, & nerui manifestentur, & loca sint excarnata, uirtus transit ad alia membra: & sic in ista ægitudine curātur diuersa (ut ego uidi) accidentia, ut est tussis ex ulcere Neapolitano, in pectore, & squinantia, & tenasmon, & aliæ intrinsecæ passiones ab eadem causa. Sanat sæpe illinitio ista etiam alias frigidæ & chronicas ægitudines, quæ pendent à materia phlegmatica à prædominio, ut sunt dolores podagrici, nodi, & cutanæ infectiones, & alia: quæ omnia si diligenter applicaueris, cōsiderata ægitudine, ut suprā dictum est, & uirtute, domino auxiliante sanitatem introduces. Caue ne te diminuta illinitio decipiat, uel nimia audacia in hoc, & nō solum in ungendo, sed in regimine aëris, & cibi, & potus, & alijs: quoniam ex hoc multi non fuerunt sanati, sed post aliquos dies in eandem ægitudinē reuersi sunt, & etiam in deteriore &c. Hæc satis de unguentorū uirtute. Sed notare oportet quod in aliquibus possumus loco unctionis cōponere unguentū in forma solida in modum ceroti, & extendere super corium, aut pannum lini, & ponere super iuncturas omnes, & de tertio in tertium diem ipsa cerota remouere, & perseverare usquequo appareat alteratio gingiuarū, uel aliquod ex signis dictis in superioribus, & tunc erunt remouenda, ut dictum est suprā. Quod si oris ulcera, & fluxus phlegmatis ab ore, uel alia accidentia uideris, remedijs iam dictis corrigere oportet.

Et finaliter omnia quæ dicta sunt ante unctionem digerendo & euacuando obseruabis tam cum pharmaco, quàm cum phlebotomia & uentosis, regimineq; totorum nō naturalium. Modus compositionis istius ceroti est iste: R. pinguedinis porcinae mundatae à pelliculis, & per setonem colatae, mercurij, ana lb. i. s. incorporentur cum pistillo in mortario, & in fine adde thuris puluerizati ℥. vi. lithargyrj, cerusae, ana ℥. i. s. & fiat in mortario dicto perfecta incorporatio: deinde R. serapini, armoniaci, ana ℥. viij. resinæ pini, terebinthinæ, ana ℥. x. dissoluantur in aqua ardenti ad ignem ut fiat solidum, ita quod ponendo unam guttam super lapidem frigidum sit frangibilis: & tunc dimitte infrigidari semper agitando cum baculo, & cum fuerit usq; ad tepiditatem, adde superscriptum unguentum factum in mortario, semper agitando donec perfecte incorporentur: postea adde in fine ceræ albæ ℥. iij. paulatine & semper agitando, & in fine pulueriza lithargyrj desuper ℥. v. bene agitando & incorporando, & fac magdaleones & serua. Quod cerotum ualet ad remouendum dolores, & resoluendum apostemata dura, sanatq; ulcera maligna duritiē resoluendo, incarnat & sigillat maxime si à principio positum fuerit, præmissis euacuationibus. Et si super iuncturas omnes applicatum fuerit, ut dictum est, liberat totaliter ab ista ægritudine cum est noua, & in corpore bonæ complexionis, & est medicina satis secura & delectabilis respectu unctionis. Quod si fortius cerotum cōponere uolueris, adde plus de mercurio, puta usq; ad libras duas, & plus, secundū necessitatē, & reliqua sint ut dictū est &c. Sed unde discessi reuertēdi tempus est, ut tibi completā huius morbi curam tradam.

De modo succurrendi oris, gingiuarum, & aliarum partium gutturalis alterationibus, alijsq; accidētibus malis ab unctionibus factis.

Caput IIII.

Dixi suprā quod ex illinitione unguentorū diuersa sequuntur accidentia, quæ sunt ista: ulcera oris, &

& gingiuarum excarnatio, cum caliditate maxima, & inflatione gutturis, linguæ, & faucium, sincopis cum totius corporis laxitudine, fluxus uentris aliquando diarius, & aliquando cum excoriatione, siue dysentericus, uentris etiam nimia constipatio, nimia uigilia, cum dolore maximo illarum partium, quæ omnia indigent cura & moderatione quando superfluunt. Igitur si ex nimio fluxu materiæ phlegmaticæ, uel à caliditate medicaminis oris sequatur excoriatio, cum dolore & inflatione, uel sine inflatione, in primis fiat assidua oris ablutio, & gargarizatio cum aqua ordeï mediocris ebullitionis, & hoc per aliquos dies. Quod si fuerint ulcerationes cum caliditate, adde in dicta aqua parum diamoronis, uel syrupi uiolati, quoniã extinguit caliditatem, & confortat locum: deinde procede cum aqua plantaginis & melle rosato, ad mundificandum hoc modo: R. aquæ plantaginis lb. i. mellis rosati ℥. iij. misce, & cum isto sæpe os abluatur. Potes etiam à principio & in augmento facere gargarismum. R. aquarum buglossæ, uiolearum, endiuivæ, ana ℥. x. zuccari fini ℥. xv. fiat in modum iuleb ad ignem, cum quo sæpe lauatur os. Quod si in aliquo tempore maximus fuerit dolor, utere lacte ouino uel uaccino, ab eo non extracto butyro, & duc ipsum per os calidum: quod si hoc nō remouet dolorem, unge genas & partes circumstantes cum oleo rosato, & da butyrum patienti ut teneat in ore, quoniam mirabiliter mitigat dolorē: quod si hoc non remouet, & materiæ fluant incessanter, ita quod dolor sit magnus, appone uētofas super spatulas & nates ad diuertendum, & sint in primis sine scarificatione: postea, si opus fuerit, cum scarificatione: quod si dolor atgeatur, & magnā oris timueris apostemationem, & fortē esthiomenationē, ut uidi in quodā quem Empericus quidā inunxerat, qui ad miserabilem totius faciei putrefactionē, & ultimo ad mortem deuenit: ne ergo ista tibi accidant, phlebotomiā administres si uirtus est cōstans ad diuertendum, & hoc à ue

na cephalica, uel mediana, uel à basilica si hoc à nimia caliditate hepatis prouenire cognoueris: & sic remoto dolore, in fine in dictis gargarismis adde mel rosatum, ut dictum est, cum aqua plantaginis, quoniam oris ulcera mundificat & sanat. Possumus etiā cum ista decoctione lauare os. R. ordeī, rosarū, myrtillorum, saluīæ, ananip. i. decoquantur in uino stiptico &c. uel etiam cum uino solo, quoniam confert & sanat ulcera &c. Sed quia dictum fuit de phlebotomia, nota quod quando uirtus tolerat & reliqua, factis inunctionibus per aliquot dies, ita inter ungendum antequam fluxus manifestus ex ore appareat, utilissimum est phlebotomare uenam medianam dextri brachij, uel basilicam, secundum diuersas intentiones, ut dictum est in cap. de phlebotomia. Quod si uideris lassitudinem, & debilitatem, succurre cum brodis caponū, ouis sorbilibus contusis, & uino aromatico: quod si sincopis sequatur, auxiliaberis cum bonis odoribus, ut est uinum maluaticum cum aqua rosata, & acetum rosatum, & cum epithematibus cordis, uel cum mixtura cordiali & alijs dicendis: uerbi gratia: R. zuccari buglossati, boraginati, uiolati, rosati, ana ʒ. i. fragmentorū de gemmis ʒ. i. s. margaritarum præparatarum ʒ. s. fiat mixtura cum syrupo de pomis, de qua detur sæpe patienti: & aliquando dabis uinum maluaticum ad bibendum, quoniā mirabiliter succurrit uirtuti resolutæ. Sed epithema pro cordis cōfortatione sit tale: R. aquæ buglossæ, melissæ, boraginis, ana ʒ. v. rosatæ ʒ. iij. uini maluatici ʒ. i. s. specierū cordialium temperatarum ʒ. ij. croci ʒ. s. misce, & cum panno infuso sub mamilla sinistra sæpe applicabis. Et nota quod boni odores citò restaurant uirtutem, ut dicit Galenus commēto undecimo secundi Aphorismorū autoritate Hippocratis. Quod si fluxus fuerit, cum quo sit nimia uirtutis resolutio, ægro dabis cibaria dicta boni nutrimenti, & uinum rubeum lymphatū cum aqua chalybeata, uel decoctionis berberorū, uel seminis sumach:

& si fuerit cum excoriatione, inunge uentrē cum oleo rosato siue myrtino, & utere clysteri lauatiuo, in quo utilissimum est ponere oleū rosatum & pinguedinē hirci, uel capræ, & ouū cum suo albumine, & brodiū intesti-
 norum castrati &c. Non est tamen stringendus fluxus si uirtus ipsum tolerat, quoniā liberat ab ista ægritudine absq; dubio. Si nimia uero uigilia ægrū infestat, succur-
 rendum est, maxime si resoluit uirtutem, cum unctio-
 ne temporū cum unguento populeonis, uel cum odo-
 ramentis, ut est odorare spongiam madefactā in deco-
 ctione papaueris albi & nigri, corticum mandragoræ,
 seminis iusquiami, nenupharis, uiolarū, lactucæ, & de
 consimilibus in aqua dulci. Quod si ista non cōferunt,
 possumus cum emulsione seminū papaueris albi in pa-
 natella, siue in suo cōtuso imposita succurrere, uel cum
 uncia una, uel una & semis syrupi de papauere, & ʒ. ij.
 aquæ lactucæ post coenam per duas horas. Et quia ob-
 dentium & gingiuarū dolorem, & inflationē oris non
 possunt ægri comedere mastigando, ideo ciba ipsos pa-
 natella, siue cōtuso, uel iusculo ordeaceo, uel ouo in bro-
 dio agitato, & uino boni odoris, aut cum æquiualentia-
 bus. Constipatio uero uentris si acciderit, clysteri com-
 muni ei aliquādo succurres, addita ʒ. i. s. benedictæ, uel
 hieræ picræ: uel purgetur cum pilulis appropriatis, ut
 sunt de fumo terræ, foetidis, aggregatiuis, & de hermo-
 dactylis, uel cum electuarijs secundū quod diuersa exi-
 git dispositio. Laudo etiā multum inter ungendū acci-
 pere aliquā euacuationē appropriatā, quoniā non sinit
 materias omnes currere per os, & ego sæpe hoc pacto
 procedo, & mihi bene succedit. Sūt quidā aliter in hoc
 sentiētes, uidelicet, quod nō oportet inter ungendū eua-
 cuare: sed male: medicus enim est adiutor naturæ, &
 ipsi ubi necessariū est succurrere debet, ut in multa reple-
 tione minorādo &c. Quod si uis oris fluxui nimio infe-
 stanti singulare præsidiū apponere, pilulæ cochiae post
 coenā sumptę hoc suauiter faciūt. Et sic procedere oportet.

et usque ad oris perfectam sanitatem, non mutatis linteaminibus tamen, & camisia, usquequo signum aliquod materiae aegritudinem causantis euacuationis notabilis apparuerit, quae ex dictis nota sunt. Relinquitur modo ne aeger ita sanitati restitutus in recidivam redeat, & hoc est tota uirtus medici, & ut Virgiliano utar sermone, Hoc opus hic labor est. Ideo diligenter attende, quoniam sunt quidam qui omnes indifferenter post unctionem cum balneo, in quo praecipiunt aegro sudare, totum corpus lauant: quae res, ut ostendam, est penitus contra intentionem dictae curae, quoniam per unctionem diriguntur humores, qui sparsi per totum corpus natura regulare non poterat, ad vias proprias euacuationis, naturae notas, ut dixi: quae quidem euacuatio cum sit successiua, & cum accidentibus satis malis, resoluit uirtutem propter spirituum inanitionem, ut dixi. Et balnei operationes sunt in primis humores qui in profundo totius corporis consistunt per totum corpus liquefacere, & residuum caloris ex euacuatione depopulari sua caliditate resolvere, aut spargere, qui postea sunt minus potentes ad corporis operationem, testante Arist. qui dixit, quod uirtus unita est fortior seipsa dispersa: & sic ab eadem aegritudine iterum ad deteriorem deueniunt. Ego uero istis rationibus ductus, nullum post unctionem patienti balneum facio, sed ipsum cum linteamine, siue sudarijs abstergere praecipio, & sic non fit apertio porositas, neque sparsio, aut resolutio uirtutis, siue spiritus debilis a qua saepe recidiva sequitur.

An balnea artificialia uel naturalia morbum Neapolitanum patientibus conferant, & de quibusdam qui per diuersa medicamina fuerant sanati.

Caput V.

Non ingrata hic cadit speculatio, uidelicet, an balnea, termarum, uel artificialia, in ista cura sanent istam aegritudinem, uel aliquid conferant. Cui dubio respondendo in primis, quod experiētia saepe hoc nobis notum fecit, paucos aut nullum ex toto per assumptionem aquarum

*De balneis
Gal. lib. 10
therap.*

aquarum, termarū, aut per lauacrū sanitatem recepisse. Quod si aliqui per alicuius temporis spaciū à balneis sanati uisi sunt, non tamen diu permanserunt, sed de nouo in eandem ægritudinē, & etiam aliquando in deteriore deueniunt. Et ratio clarissima huius non latet: quoniam termarū aquæ non sunt operatiuæ per unam qualitatem, aut duas, sed quandoq; per plures, & primæ & secundæ: nam sulphuræ non carent nitrositate, humiditate ratione aquæ, siccitate ratione terræ &c. Quare dico quod istæ uirtutes in termis nō sunt multū actiuæ & dissolutiuæ, imò imprimunt primo siccitatē, quæ huius curæ est contraria: deinde sua caliditate debili, si agit, nō ex toto dissoluit: & ideo facta clausura ab aqua, quando calor fortificatur, iterum sparguntur materiæ, & sic causant nouam ægritudinem deteriore prima. Hoc idem dico de artificiali, cum aqua primo de se noceat neruis, & basi huius materiæ, ut suprā. Adde etiā ut dictū est quod uirtus resoluitur à frequenti & longa mora in balneo: quare dico non conferre: quod si confert aliquod, est sulphureum. Et multi sulphuris usu liberati sunt, & maxime quidam amicus noster, qui ex potu sulphuris puluerizati bis in die tres aut quatuor drachmas pro uice sumpsit serò & mane uidelicet, per multos menses, tandem à doloribus & ulceribus cum grumis ab antiqua ægritudine liberatus fuit, sine aliquo alio medicamine ulceribus appposito. Scio etiā quosdam qui ex diuturna potione decoctionis aloës, hoc modo liberati fuerunt: R. aloës boni unc. s. mellis unc. vi. aquæ fontis siue putei lb. v. bulliāt bullitione bona ad ignem lentum, spumando semper, ita ut fiat quartæ partis consumptio, & quantitas sumenda pro uice sit unc. vi. calida in aurora, & sumatur ter in hebdomada. Scio etiam quod ex potu decoctionis absinthij quotidiano per plures menses alij euaserūt. Etiam ex assumptione glutinis albotoim, siue olei abietis, multi ab ista ægritudine cum doloribus, tumoribus, & ulceribus fuerunt liberati. Et

cum possibilitas sit res ampla, possibile est cum aliquo alio medicamine talem ægritudinem sanare; sed adhuc non inuentum uel non diuulgatum. Qui uero de cura per comestionem serpentum dixit, cum sine ratione & experimento hoc credit, nō laudatur. De sanitate uero quæ ab intrinseco fit, nihil dico, cum mea sit intētio per medicinalia instrumenta quo pacto quis ab ista ægritudine euadere possit, docere. Ego plures uidi sine aliquo medicamine liberatos : & hoc nō repugnat, cum uirtus teste Galeno, sit cōtraria morbo tanquam antagonista. Virtute igitur existēte forti, & ægritudine noua & parua, dictis non contrariatur.

De conuenientiori unctionis hora.

Caput VI.

VNum præterire nolo, an conueniens sit ungere post cœnam, ut dixi: & dico quod sic : & ratio est, quia inunctio ista est multum resolutiua, cum qua resolutione etiam aliquid caloris innati resoluitur, nocetq; membris neruosis, ut est stomachus &c. quare cum per cibum & potum uirtus cōfortetur, & fortificata restauratur, ideo melius est uirtute restaurata, ut est per duas aut tres horas post cibū, inungere, quā resoluta, ut est in mane stomacho ieiuno. Est etiam melius in sero post cibū quā in mane : quoniam in nocte uirtus cōtrahitur intra & unitur, quæ est fortior ad omnes naturales operationes, & etiam tempore somni fit fortior, & est magis prona ad sudoris prouocationem, urine, & aliarum superfluitatum. Quod si cui magis in mane hoc facere libuerit, accipiat per duas horas antè quatuor buccellas panis in uino optimo, uel duo oua forbilia, & per quinque horas post accipiat suum prandiū : & sic natura confortata uirtus melius cōtra morbum insurgit, meliusq; digerit, & euacuat materiam cōiunctam & sparsam in membris : quare &c. Verum quia oportet cōfortare ne in recidiuam quis incidat, cōfortentur membra omnia secundū necessitatem, ut stomachus & hepar cum diarhodone abbatis, uel aromatico rosato, de qbus sumat
rotulam

rotulam unam in mane: caput confortetur cum coriandro uel cum diacori &c. pectus cum iusculo ordeaceo, uel pinidio, uel syrupo uiolato simplici, & cōposito &c. membra exteriora cum saluia & absinthio decoctis in uino, cum quo lauando confortabis iuncturas, & non multum ipsas humectare oportet, in quo potes etiā ponere cortices granatorum & sticados, & de alijs secundum necessitatem: & ultimo utatur aliquibus euacuationibus, ut sunt pilulæ mastichinæ, uel de fumo terræ &c. ut dicam post.

LIBER QVINTVS.

Suffumigiorum conficiendorū ratio, quibus non solum morbus Neapolitanus iam inueteratus ad perfectum emendatur, uerumetiam illa quæ cæteris medicamentis restitui non poterant, exquisite curantur.

Caput I.

Ostrema cum suffumigijs cura, qua etiā in hac ægritudine medentes utuntur, etsi nō sit ita tuta & uerax, tamen quia multi robusti & inueterati cum ista cura euadunt, ideo de modo curandi cum suffumigijs ex cinabrio factis sermo iste erit. Qui quidem modus, ut de unctionibus dictum est, non est à modernis inuentus, sed quidam antiquorū in scabie mala utebantur ipso. Verū est quod moderni suffumigia ista diuersificarunt, quidam addentes correctoria, alij odoramenta ad confortandū cerebrū, & alia membra principalia, quæ odoramenta sunt aliquando myrrha belzuin, storax, olibanum, lignum aloës, gallia muscata, & ambra in diuitibus, & alia cōfortantia bona: sunt etiā addentes coadiuuantia, ut sunt auripigmentum, marchasita &c. tamen eadem est intentio, & laudabile est simul correctoria & illa odoramenta bona ponere, & hoc quoniā hæc membra principalia cōfortata resistunt malignitati suffumigij & morbi. Sed anteq̃ ad declarationem modi huius suffumigij accedam, oportet in primis meden

tes admonere, quod iste modus non est sine timore nocu-
menti membrorum principalium, imò sæpe recidi-
uant, & ad malas ægitudines cōplicas cum ista deue-
niunt, quæ sunt ut asthma, tussis, hydropisis, & mara-
smus: quare non administrandum nisi in inueteratis &
in uirtute forti cum ægitudine mala, in qua alia reme-
dia non conferunt, & cum maxima obseruantia aëris
& aliarum rerum non naturalium. Caue etiam ipsum
in corporibus quæ asthma patiuntur, aut consumptio-
nem ethicam, aut febrem cum acuitate uel prædominio
humoris calidi: aut in his qui debilitatā naturam habēt,
uel alio quouis modo. Scias etiam quod omnes uirtu-
tes unctionis possumus suffumigijs attribuere, præmis-
sa securitate ut suprā: & ratio est nota, cum basis sit uir-
tus argenti uiui operans: quapropter dico quod digerit
& præparat ad omnia sicut unctiones. Et cum sint ad-
ministranda cum maiori timore, ideo si quis ipsis pro cu-
ra uti uoluerit, præparet in primis ægrum præparatio-
nibus superius dictis in cura per unctionem purgan-
do corpus diligenter & paulatim, confortandoq; sto-
machum: & si opus fuerit, phlebotomabis, uel appone
uentosas: & reliquis utatur quæ cordi opitulantur ad
intra & extra, ut sunt cōfectiones cum gemmis, & epi-
themata unctionesq; infra dicēdæ in cura accidentiū.

*Suffumigia quæ ratione usurpanda, quoue uictu dum illa
administrantur, utendū sit. Caput II.*

A Egro purgato, & in cubilli clauso cum igne, uel
stupha calefacto, si frigus aut aër multū humidus
fuerit, accipiat in mane in aurora oua duo sorbilia, &
bibat parū uini aromatici boni, uel accipiat buccellam
panis infusi in uino optimo, & bibat: uel cyathū unum
brodij caponis cum rotula una trageæ perlarū, aut aro-
matici rosati, uel cum ꝓ. una zuccari rosati &c. & quie-
scat per duas horas aut unam cum dimidia: deinde præ-
parato coopertorio, uel pauione, uel aliqd tale, in quo
æger possit ingredi, & se totum cooperire sine respira-
tione.

tione. Aeger ingressus sedeat super scamnū, aut cathedram, & ponatur intra pauionē catinum plenū ignis, in quo igne hoc suffumigium pone: R. cinabri puluerizati ℥.s. olibanī ℥.ij. misce, & pone ut dictū est super prunas ignis dicti, & æger sit nudus, & recipiat suffumigium per totum corpus, & stet secundū dispositionē uirtutis usq; ad sudorē: quod si æger fortis tolerat, plus temporis moretur: si debilis, minus: quod si odorem nō tolerat suffumigij, nares & partem anteriore faciei extra pauionem teneat, & claudatur undiq; ne fumus respiret, & cōsumpto suffumigio exeat: cumq; exierit ingrediatur lectulum, & cooperiat se pannis, ita ut compleat sudorē per horam si uirtus tolerat. Et attendatur uirtuti, quoniam suffumigia ista dissoluunt calorem naturalem: quare si æger indiget quando sudat in lecto da sibi cyathū brodij caponis cum rotula trageæ perlarū, uel buccellā panis in bono uino, uel oua sorbilia: & sic per quatuor horas stet, accipiatq; prandium in aurora: uel bonum est si accipiat syrupum unum pro stomachi & cordis confortatione. Et accepto brodio uel aliquod aliud, ut dictum est suprā, suffumigiū ingrediatur siue pauionem, & moretur ut dictū est. Syrupusq; accipendus in mane sit talis: R. syrupi rosati ℥.i. de buglossa ℥.s. aquarum buglossæ, fumiterræ, melissæ, ana ℥.i. misce, & quiescat per duas horas, & in alijs procedat sicut in unctione dictum fuit quotidie, uidelicet cum appareat fluxus materiæ phlegmaticæ ab ore, uel alia signa dicta ibi: apparentibus uero signis, ab suffumigijs cessandum est, & attendatur uirtuti, & malis accidentibus, ut est ulceratio oris, sincopis &c. quod fit cum rebus & remedijs in cura unctionis dictis, & dicentur etiā ubi de accidentibus in fine loquar. Quod si æger nō tolerat quotidianam suffumigij administrationē, fiat alternatim, uidelicet de tertio uel de quarto in quartum diem, ut ego sæpe facio, ubi uirtus non tolerat: uel fiat cum minore quantitate suffumigij. Quod si ægritudo fuerit antiqua

mala, & æger robustus, & alia medicamina non confectant, & cum ista dosi non alteretur, duplicetur dosis supradicta, uidelicet postquam prima ab igne consumpta est, iterum aliam eiusdem poderis pone, & sic continuabis. Quod si ab ore nihil egrediatur, procedendum est usque dum signa alia consumptionis materiae appareant. Ego uero inter alios cum suffumigijs duos curauí qui nunquam ab alijs medicaminibus sanati fuerunt, qui inuncti fuerunt pluries, sed nunquam ab ore aliquid miserunt, & erant iuuenes, & ego cum suffumigijs processí usque ad resolutionem omnium apostematum, habita ratione uirtutis: & ita fortis fuit resolutio, quod ad neruorum mollitiem & paralysem deuenierunt, & sic sanati ab isto morbo fuerunt: postea per aliquos menses etiam à paralyse liberati fuerunt: & hoc non est malum, cum minus sit nocumentum in tanta morbi malignitate paralyse, quam ulcerum, & dolorum nocumentum, ut fuit in istis, qui corrosione ossium &c. & perforatione palati, & totius gulæ ulceratione manebant: quare &c. Et ut possis diuersis diuersa auxilia applicare, in sequenti cap. multas alias descriptiones suffumigiorum scribam.

Quæ doloribus opitulari in primis possint. Caput III.

SV præposita fuit una descriptio suffumigij exemplariter loquendo: hic uero diuersas alias descriptiones suffumigiorum quæ eiusdem sunt uirtutis, fortiora tamen, ponam: & primo, R. cinabrij puluerizati unc. vi. auripigmenti unc. ij. thuris, myrrhæ, sandalorum rubeorum, ana unc. s. misce, & puluerizentur subtilissime, & quantitas ponenda pro qualibet uice in igne est unc. i. Aliud suffumigium: R. cinabrij unc. ij. auripigmenti unc. i. marchasitæ unc. s. olibani, myrrhæ, ligni aloës, ana unc. s. puluerizentur ut supra, & quantitas ponenda in igne est ab. unc. semis usque ad unc. i. Aliud suffumigium eiusdem uirtutis quod est magis confortatiuum, R. cinabrij unc. ij. olibani unc. i. galliæ muscatæ drac. ij. misce, & puluerizetur ut supra, & ista quantitas est pro
tribus

tribus uicibus ponenda in igne. Possumus etiam ex dictis rebus formare trochiscos, hoc pacto: R. zinabrii ℥. ij. olibani, myrrhæ, belzuin, ana drach. iij. galliæ muscatae drach. i. s. theriacæ unc. s. aquæ melissæ quantum sufficit, misce, & fiant trochisci, & utere ipsis ut dictum est ponendo super ignem pro uice usque unc. i. pro quolibet mane, quando fit suffumigiū. Possumus etiam multa alia componere addendo & minuendo secundum ægri uirtutem, & morbi malignitatem: & cum administaueris dicta, cibetur æger bonis cibarijs, & custodiat ab aëre frigido: postea in fine confortetur stomachus & hepar cum rebus dictis & dicendis ubi de cura cuiuscunque accidentium tractabo, quæ huius opusculi ultima pars erit. Sed ut audacter in cura accedas, audi quod mihi pluries euenit. Ego sæpe aliquos patientes morbum Neapolitanum cum unctionibus non potui sanare, quoniam nō erat sufficiens euacuare siue dirigere naturam ad euacuationem totalem huius humoris: & hoc uidens ultra unctionē dictam suffumigia superius feci. Inter quos fuit quidam iuuenis ætate uiginti annorum, nomine Dominicus de Cōfinio S. Petri, qui à multis Empericis, & barbitonforibus, & mulieribus sæpissime unctus, nunquam sanatus est, sed ad tantam malignitatem istius ægritudinis deuenit, quod tota gulæ pars, & palatum ulceribus malis infecta, neque loqui poterat, & uix comedere, & cum maxima difficultate bibere poterat, brachijsq; & cruribus spasmatibus & contractis in lecto iacebat, ita quod ad beneficium corporis duo ipsum ferebant, & quando comedere uolebat, necesse erat quod aliquis sibi cibū in ore poneret: & ultra hoc ulcera hinc inde per corpus erant, & grumæ siue apostemata dura cum doloribus iuncturarū, qui ipsum uel parū aut nihil dormire permittebant cum maxima cōsumptione totius corporis: profecto casus maximus erat, quoniam cum istis omnibus semper febriebat &c. Et cum rogaret me sæpe mater mea, ut uellē ipsum sa-

nare, si esset possibile, ad ipsum accessi, & quāvis omnes dictæ conditiones sic erant malæ, ut nullam spem ex eis haberē, tamen pulsus erat cum aliquali fortitudine: de quo confusus, facta aliquali digestionē & parua euacuatione, cœpi ipsum inungere cum unguento quarto in ordine, scripto in tractatu de cura per unctionem, additis olei rosati unc. ij. & sic processi ungendo per decem dies, interpolatis diebus: ita quod ex tali unctione dolores remissi fuerūt, qui cœpit dormire in nocte, & ego cessavi ab unctione, cibaviq; ipsum bonis cibarijs bene nutrientibus, ut sunt oua sorbilia cōtusa, & uinū bonū. Virtute sic cōfortata per xx. dies, iterū cœpi inungere ipsi iuncturas crurū & brachiorū, & factis tamen multis unctionibus ulcera non consolidabantur, neq; apostemata resolvebantur: quare cum suffumigijs decreui residuum materiæ resolvere: & sic processi, uidelicet in sero ungebā iuncturas cum unctione, & in mane ipso sub pauione posito, cum suffumigio primo in ordine in isto cap. scripto ipsum suffumigavi: & sic per multos dies processi, & ulcera erant ferē cōsolidata, sed prostrata erat uirtus: & ideo dimisi per mēsem cū dimidio ipsum cum bonis cibarijs, bonoq; regimine quiescere: postea iterum cœpi ipsum inungere, & suffumigare, ut suprā dixi, & istis factis per quindecim dies continuos liberatus fuit. Sed quia erat in ultima cōsumptione, ideo post sanationem cibavi ipsum iusculo ordeaceo in mane loco syrupi, & semper ultra alias res comestibiles in prandio & cœna dabam iusculum ordeaceū, qui adhuc uiuit, & est sanus. Sic dico quod aliquando oportet procedere, quando medicamen debile non potest, cum fortiori: ut si non potest purgationibus, fac cum potione decoctionis ligni Indici, uel cum unctionibus: quod si unctione non sanatur, fortissimum medicamen est suffumigiū &c. Sit igitur benedictus deus trinus & unus. Et tu secure procede habita uirtutis & ægritudinis cognitione: quoniam, ut dixit Galenus, uirtuti forti nihil

hil resistit. Neque sic faciendo errabis &c. Et hæc de cura per suffumigia satis; deq; cura particularium accidentium dicam.

LIBER SEXTVS.

Præfatio, in qua manifestantur quæ de cura accidentium insequentibus dicenda sunt.

Caput I.

Isis & declaratis modis dictis eradicælis curationis istius morbi, ad completam doctrinam hic particularium accidentium curam describere non inutile erit, quoniam particularia accidentia applicatione particulari

indigent, si quis ipsis solis intendat, uel etiam si ad primariam ægritudinis curam fiat intentio; quæ accidentia ut dictum fuit superius, fuerunt pustulæ, dolores, apostemata dura, ulcera maligna. Sermo igitur iste erit de modo succurrendi pustulis, doloribus, apostematibus, & ulceribus morbi Neapolitani cum medicinis particulariter applicatis, secundum diuersitatem eorum, cum sigillatione istius sermonis per modum confortationis membrorum, & præseruationis à recidiua.

Pustularum tum per unguenta, tum per alia præsentanea remedia curandi methodus.

Caput II.

A Pustularum igitur curatione particulari incipiam: quæ cura diuersis medicaminibus perficitur, quorum primum est unguentum benedictum meum completum, in cura per unctionem scriptum, cum quo pustulæ ungantur sigillatim mane & sero, uel cum alio ex dictis, & sic sanabis unamquamque pustulam in quacunque parte corporis. Quod si contigerit ex dicta pustularum unctione, quod gingivæ alterentur, & phlegma ab ore fluere incipiat, desistendum ab unctione ipsarum erit, & succurratur modo dicto in cura nocuenti oris per unctionem. Et nota quod aqua ordeï in hoc est multum proficua cum diamorone, & melle rosato, ut dictum est. Quod si sine unguento pustulas remouere siue sa-

nare uolueris, R. aquæ ardentis, aquæ rosatæ, ana unc. vi. sublimati drach. ij. bulliant lento igne usq; ad dissolutionem sublimati in uase uitreo siue uitreato, & serua: cum qua aqua postea tange unamquamq; pustulâ sero & mane, quoniâ sanat ipsas in quacunq; corporis parte fuerint. Alia aqua eiusdem uirtutis, delens uidelicet pustulas dicti morbi. R. aquæ cum qua fit sâpo, ʒ. iij. aquæ rosatæ ʒ. ij. salis armoniaci, aluminis rochæ, ana ʒ. ij. bulliant parum lento igne, & serua, cum qua aqua bis in die pustulas tangas. Alia aqua eiusdem uirtutis. R. aquæ maris, aquæ rosatæ, ana unc. iij. sublimati, uiridi æris, ana unc. i. s. bulliant ad cōsumptionem quartæ partis, & cum ista aqua pustulæ bis in die tangerent. Alia aqua sanans pustulas ut suprâ. R. aquæ rosatæ ʒ. vi. arsenici albi ʒ. i. s. salis armoniaci, salis gemmæ, ana ʒ. iij. aluminis rochæ ʒ. ij. bulliât ut suprâ, & tange pustulas. Alia aqua delens & sanans pustulas morbi Neapolitani, cum qua etiâ mulieres quæ habent cutem grossam, nigram & squamosam, subtiliant, dealbant & mundificant ipsam, & est bona ad remouendum uestigia pustularum & aliorum ulcerum. R. argenti uiui ʒ. iij. decoquatur in ouo hoc pacto: facto foramine in ouo crudo, pone intus argentum uiuum. postea obturabis foramen cera, sine aliqua alia re: deinde sub cinere, uel in aqua ad ignem usq; ad oui indurationem coque: deinde accipe dictum argentum uiuum, & argenti sublimati ʒ. i. aluminis rochæ ʒ. ij. incorporentur simul in mortario lapideo cum baculo ligneo nitido semper agitando & ponendo parum aquæ rosatæ, uel uiolarum, aut cucurbitæ: & fiat hoc in mane per multos dies, in sero uero dimittatur quiescere, & sic fiat donec albescat sicut nix, & hoc totum pone in phiala uitrea, & desuper pone aquæ pluuiæ claræ libras duas, & coque lento igne ad consumptionem medietatis, & quiescat donec residet in fundo ad minus per noctem, & abiecta aqua iterum pone totidem aquæ, & iterum bulliat ut suprâ, di-

mitte

mitte quiescere & residere, & postea cola per colatoriū, istamq; colaturam serua pro usu ad pustulas sanandas, quæ est mirabilis crede mihi. Alia aqua fortior, quæ nō solum ualet pustulis exterioribus, sed sanat ulcera mala intrinseca oris, palati, & gulæ, sanatq; ulcera uirgæ & uulvæ, si cum ea tangentur discrete, cuius hæc est descriptio: R. aquæ separationis auri ab argento, descriptionem cuius ponam, ubi modum conficiendi puluerem rubeum, à me angelicum dictum, docebo, unc. ij. aquæ rosatæ unc. i. misce, & utere tangendo, ut dictum est in alijs: quod si fuerit nimis acuta, adde aquam rosatam, & erit mitior. Ego isto medicamine ulcera mala oris & gutturis multa sanaui, & est mirabile præsidium. Quod si contingat aliqua oris inflāmatio, uel indignatio, utere aqua ordeī tepida, uel lacte ouino siue uaccino. Potes etiam alias lotiones cōponere, & aquas pro pustulis fortiores & mitiores secundum necessitatem: & quando uis maiorem stipticitatem, pone plus de alumine rochino. Quod si propter acuitatē sublimati accidat dolor, aut excoꝛiatio, uel tumor, unge pustulas cum butyro, uel laua cum aqua ordeī, aut cum alijs extinguentibus, & mitigantibus dolorem. Nota tamen quod istæ aquæ & unguenta dicta ualent ad manuum & pedum fixuras, & ad alia ulcera callosa istius morbi, si quis cum ipsis tangat ulcera & fissuras, uel suauiter lauet. Et hæc de remedijs pustularum sufficiant. Sed quoniam aliquādo apparent in cruribus, & circa ulcera etiam aliquæ paruissimæ pustulæ, à materia acuta istius morbi, quæ excoꝛiant, & maximū causant dolorem, quas cum isto linimento si inunxeris sanabis. R. unguenti de tutia, populeonis, rosati Mesue, ana unc. i. lithargyrī argētei, chimoleæ, acaciæ, ana drach. ij. succi plantaginīs, solatri ana q. s. misce, & ducantur in mortario plumbeo donec perfecte incorporentur, cum quo unge excoꝛiationē, & parua ulcera, & sanabis. Et hæc satis de pustulis.

De his quæ opitulantur doloribus.

Caput III.

Cum dolores fiant in omnibus partibus corporis, ut experiētia ipsa testatur, & de eorum causis iam dixerim, succurratur secundum diuersitatem dolorum & membrorū: qui uero sunt intensi, cum fortioribus, & quando sunt remissiores, cum mitioribus medicaminibus ab intra & extra applicatis. Et quoniā uerior cura est remouendo causam, ideo in primis de his quæ ab intra sumuntur dicam, quæ etsi non tollunt totalem causam, tamen remouent secundū partem, & sic mitigant dolores per aliquod tempus: de quibus sunt electuaria iam dicta in cura per pharmaciam, & etiam sunt pilulæ ibi dictæ, ad quam partem oportet redire. Sed ultra illa scribā remedia alia per me sapissime experta in multis, & in primis pilulas ex inuētiōe nostra, quæ euacuant materiam antecedentem & coniunctam accidentium morbi Neapolitani inueterati, & sic mitigant dolores per tempus in quacuncq; parte corporis existētes, quarum hæc est descriptio: R. fatirionis drach. i. hermodactylorum drach. ij. myrobalanorum chebularū, citrinarum indarū, ana drach. i. s. agarici, mastichis ana drach. ij. s. zinziberis drach. i. specierū hieræ picræ unc. s. aloës boni unc. i. s. diagridij scrup. ij. fiat massa cum succo cucumeris asinini, & succo rosarum, dosis quarum est usque ad drachmā unam. Aliæ pilulæ expertæ, ut supra ualentes, & sunt fortiores, quæ mirabiliter tollunt dolores. R. specierum hieræ picræ, mastichis, myrobalanorum citrinarum, chebularum, indarum, ana drach. ij. interioris coloquintidæ, elaterij, hermodactylorū, fatirionis, zinziberis, ana drach. i. s. serapini drach. iij. s. salis Indi drach. ij. fiant pilulæ cum succo cucumeris asinini, & succo rosarū, & dosis earum est usq; ad drach. i. Educunt materias crudas à quacuncq; parte corporis, & maxime à iuncturis, & capite. Aliæ pilulæ quæ anodinæ dicuntur, mitigantes dolorem euacuando ut supra. Rec. pilularum cochiarum Almanforis drach. viij. aloës bo-

ni 3. viij. hermodactylorū 3. iij. diagridij 3. i. rosarum rubearum 3. i. s. fiant pilulæ cum succo rosarum, & dosis est 3. i. Aliqui uero sedant dolores euacuando cum puluere hermodactylorū, sumēdo 3. i. s. descriptionē cuius nullibi me legisse memini, sed credo eam esse magistralem ab aliquo innominato: & ideo ponam eius descriptionem, etsi aromatarij ferē omnes eam componant: & cōfert doloribus podagricis à materia frigida & aliorum membrorum, & maxime doloribus morbi Neapolitani: cuius hæc est descriptio: R. hermodactylorū, turbit, ana 3. iij. diagridij 3. iij. s. zinziberis drach. i. mastichis drach. s. zuccari fini drach. vi. misce, & fiat puluis subtilissimus, dosis est usque ad drac. iij. Et quoniam sunt quidam abhorrentes electuaria, pilulas, & pulueres, ideo ego sæpe iubeo hoc solutium in forma solida siue in rotulis sumere. R. diadraganti frigidi, succi citoniorum, ana unc. iij. hermodactylorum, zinziberis, ana unc. s. turbit electi unc. i. diagridij drach. iij. tereniabin, succi rosarum, ana unc. i. mucilaginis seminū carthami unc. s. zuccari fini unc. xvi. misce, & fiat confectio in rotulis, & dosis est unc. s. usq; ad drac. vi. Et nota quod hora conuenientior assumptionis solutiui pro doloribus est in sero ante tempus siue aduentum paroxysmi, siue ante tempus principij doloris, & est circa horam xxij. & hoc quoniā materia ista uiscosa melius educitur per pharmacū, quando mouetur à natura, & etiā cum minori molestia, ut in multis experiētia mihi notum fecit, & ista sufficiant per intrinsecas applicationes. Et ad ea quæ extrinsecus applicata cōferunt deuenio, quæ cum sint diuersa, dolorem diuersimode mitigāt. Stupefactiua uero etsi dolorem mitigant, non tamen in isto morbo applicanda sunt, quoniam augent malignitatem frigiditatis materiæ sua frigiditate, destruuntq; calorē innatum membri, & materiam ingrossant, & ipsam difficilioris resolutionis reddūt: quare nullo pacto applicanda sunt, nisi in casu mortis &c. Anodina medicamina,

Stupefacti
doloribus
bi Neapo
minime c
niunt.

quæ & sine dolore dicuntur, applicata aliquantisper conferunt, quoniam sunt satis similia calori naturali, aut parum excedentia, ut omnes medici docent, quæ sunt ut oleum anethinū, de camomilla, rosatū, de andacocha, de lilio, & alia quæ confortant uirtutem membri, & subtiliant materiam cōiunctam, & præparant eam ad resolutionem uel euaporationem, cum qua fit mitigatio doloris, si loca doloris cum istis calidis ungas. Hoc idē flores in dictis & herbæ ingredientibus faciunt, si in emplastris aut fomentationibus ponantur, uel alio modo applicentur; uerū oportet medicamen diuersificare, secundum diuersitatem humoris prædominantis, & membri patientis, ut docuit Gal. iij. Techni: & aliquando cum materia est multum frigida & uiscosa adde calefaciētia, secundū necessitatem, ut sticados, & oleum liliorum, & alia experta, de quibus statim per me multa medicamina bona ponam. De eradicatiuis ex toto in ista ægritudine sermo iste non est, quoniā prædicta sunt in alijs modis curæ eradicatiuæ, sed de expertis mitigantibus, quorum ista est una emplastri descriptio: R. farinæ seminū lini, ordeī, florū camomillæ, meliloti, ana unc. i. saluiæ, absinthij, sticados, ana unc. s. uini montani dulcis q. s. puluerizanda puluerizētur, & fiat ex eis emplastrum, & pone super locum doloris, quoniam resoluit & mitigat dolorē, quando materia est nimis frigida & grossa. Aliud emplastrum eiusdem uirtutis. R. florum camomillæ, sticados, ana unc. s. hermodactylorum unc. i. olei camomillini, uini aromatici, mellis optimi, ana unc. ij. mucilaginis sem. lini, fenugræci, & radicum althææ, ana unc. i. bulliant ad ignem usquequo emplastri formam recipiat, & pone super locum doloris calidū. Aliud emplastrum pro pauperibus, & cōfert. R. furfuris, florum camomillæ, ana partes æquales, bulliant cum sapa q. s. uel cum uino dulci, & fiat emplastrū, & pone super locum doloris. Quidam etiam cum absinthio calefacto super lapidem ignitum extinctū cum uino, calidū ponendo

do super locū, succurrūt doloribus. Et alij cum furfure in caldario calefacto, & in sacco posito super locū doloris, deinde applicatum, mitigāt dolorem. Et ego saepe expertus sum, & inter remedia quæ aliquid conferunt, quoniam pauca sunt quæ conferunt, est de melioribus. Possumus hoc idem facere cum fomentis: uerbi gratia, R. florum camomillæ, meliloti, anethi, saluæ, sticados, absinthij, ana. m. i. bulliant in uino aromatico, & infunde in ipso calido spongiam, quam bene expressam pone super locum doloris, cōtinuando unam applicationem post aliam &c. Et tu potes lauare, & etiam cum alijs ingenijs sic procedere, ut cum ceroto nostro in cura per unctionem scripto hoc idem facere. Et hæc de sedatiuis dolorum satis dicta sint.

De modo resoluendi, maturandi, & aperiendi apostemata dura siue grumas. Caput IIII.

A Postematibus duris siue grumis succurrat secundum diuersas intentiones ipsorum apostematū, uidelicet secundum propriam ex laudabilibus intentionem: namq; apostemata uno quatuor modorū terminantur, scilicet resolutione, suppuratione, corruptione, & induratione: est sentētia Principis tertia quarti cap. ij. ex quibus duo sunt laudabiles, scilicet primi, & duo mali scilicet ultimi, de quibus nihil dicā, ne sermo sit longus. Si igitur uis à principio resoluerē, procede cū mollientibus calidis, in quibus sit aliqua siccitas, & non transcendas primū gradū, ut docent omnes doctores: quæ sunt multa, uidelicet pinguedo gallinæ, anatis, oleū camomillinum, de lilio, de kerua: & Serapio laudat multum armoniacū, & est mirabile, ut dicit, quamuis excedat in caliditate: quare &c. ex istis potes componere & ungere tumores uel grumas dicti morbi. Vel etiā pone cerotum nostrum scriptū in fine curæ per unctionem, quoniā est medicamen mirabile in resoluēdo. Vel pone hoc emplastrū si dicta nō conferūt. R. hyssopi, ceroti D. Mesue diachilonalis, parui emplastri de meliloto, ana

3. i. pinguedinis gallinae, equi, medullae crurium vituli ana unc. s. misce, & ad ignem fiat emplastrum, & pone super duritiem, resoluit & mitigat dolorem. Aliud emplastrum eiusdem intentionis: R. diaquilonis cum gummis, unguenti mollitui, ana unc. i. armoniaci dissoluti in aceto unc. s. pinguedinis anseris, terebinthinae, ana 3. s. mercurij unc. i. misce, & fiat unguentum in bona forma, quod dissolvit omnem duritiem morbi Neapolitani si supra apponatur. Aliud unguentum siue linimentum resolutivum. R. pinguedinis gallinae, anatis, anseris, ana unc. i. medullae crurium vituli, & crurium porci, ana unc. s. olei de camomilla drach. vi. misce, & fiat linimentum cum quo unge duritiem saepe. Aliud linimentum resolutivum bonum. R. unguenti dialtheae unc. i. olei liliorum alborum, pinguedinis gallinae, butyri recetis, ana unc. s. misce, & unge locum actu calidum. Aliud unguentum resolutivum quod ponitur super duritiem, extensum super corium vel pannum lini. R. armoniaci, bdellij, galbani, ana unc. i. dissolvantur in aceto: deinde adde mucilaginis sem. lini, fenugraeci, altheae, ana unc. s. lithargyrj unc. ij. bulliant usquequo formam ceroti recipiat, semper cum baculo agitando, & utere. Ad idem multum confert diaquilon cum gummis, quod saepe expertus sum, resoluit & mollificat omnem duritiem &c. quare utere remedijs dictis secundum necessitatem. Nota tamen quod si in linimentis praedictis aliquando posueris portionem unguenti nostri benedicti, descripti in cura per unctionem, melius & citius resolves unamquamque duritiem. His igitur factis, & durities siue apostema grumosum non resoluatur, sed potius ad maturationem declinare videbis, tunc cum maturativis eum adjuvare oportet, cum medicus sit adiutor naturae, & non impediens, ut dixit Hippocrates, de quibus ponam descriptiones multas, & primo emplastrum maturativum quod omne apostema durum & maxime morbi Neapolitani maturat. R. mucilaginis altheae, fenugraeci, de sem.

sem. lini, ana unc. vi. fermēti, axungia gallinae, radicum liliorum alborum sub prunas coctorum ana unc. iij. radicum altheae elixatae & bene pistatae unc. iij. ficuū pinguium bene pistatarū unc. ij. incorporentur, & fiat emplastrum secundū artē, & pone super apostema. Aliud emplastrum maturans apostemata dura. R. radicis altheae bullitae, axungia porcinae, gallinae, ana unc. iij. pinguedinis cerui, resinae pini, terebinthinae, ana ʒ. i. s. misce, & fiat emplastrū ad ignem, & ualet multum maturans apostemata dura. Aliud emplastrū maturatiuum. R. radicum liliorum alborum, altheae, ana unc. vi. decoquantur in aqua communi, postea pistentur subtilissime, & adde farinae fenugraeci, se. lini, tritici, ana unc. ij. s. & cum decoctione dictarum radicum fiat emplastrum ad ignem, & in fine adde pinguedinis gallinae porcinae, butyri recentis, ana unc. ij. miscēdo bene. Aliud emplastrum maturatiuū & resolutiuum. R. radicum altheae, unc. vi. incidantur & bulliant, & subtilissime pistentur: postea accipe totidē pinguedinis porcinae per setonem colatae, & in mortario incorporētur, & pone super apostema. Ad hoc aliquādo ualent diaquilon magnum, & unguentum mollitiuū seu de mucilaginibus super locum retentum, quoniam maturant & resoluunt. Valet etiam hoc emplastrum. R. radicis bryoniae elixatae & pistatae, axungia porcinae colatae, ana partes aequales, incorporentur, & utere, quoniam maturat & resoluit, & est de secretis &c. Ex dictis potes multa alia componere resolutiua, & maturatiua, & ipsis addere: potes etiam facere fomentationes maturatiuas, & resolutiuas cum rebus appropriatis, quam rem tibi dimitto &c. Facta maturatione aperiatur apostema cum sagitella, uel alio instrumento incidente, & hoc secundum incessum uillorum, praterquā in fronte & in sumine, & alijs locis quae contrario modo aperiunt: causam uide tertia quarti ab Auic. Quod si aliquod nocumentū per incisionē timearis, uel si magis diligis cauteriū actuale propter eius con-

fortationē, aperi cum ipso, & sit gladiale &c. Verū quia multi timent actualem, etsi potentiale nō sit ita tutum, faciendum tamen est si non habes aliam uiam, urgente necessitate, & cauterium potentiale sit domesticum & correctum. Et caue ne ipsum super iuncturas uel nervos ponas, ne destruat membrum operatio. Et hoc debemus ita in actuali quā in potenciali animadvertere. Ego sæpe utor isto in apostematibus dicti morbi, & in bubonibus aperiendis, & est tale: Rec. sublimati 3. ij. s. unguenti populeonis 3. iij. opij grana v. lapidis hæmatitis 3. s. misce, & fiat unguentum, & pone super apostema maturum secundū quantitātē foraminis quod facere intendis, quoniā aperit, si per sex horas supra steterit: & postea eleuato cauterio pone ad procurandū casum escharæ butyrum cum folio caulis, usq; dum eschara cadat. Vel potes loco dicti cauterij uti oleo de uitriolo, & est mirabile sine dolore cauterizando: & fit hoc modo:

Olei uitrioli compositio. R. uitrioli romani siue ciprini 3. xxx. salis nitri, aluminis rochæ, ana 3. iij. misce, & puluerizentur omnia, & calcinentur ad ignem secundū artem: postea pone hoc calcinatum in bocia curua lutata ad ignem fornacis alchymistarū, & per ignem actum habebis in recipiente oleum, quod est cauterium mirabile, & sine pari in quacunque operatione, & maxime in scrofulis & uerrucis magnis eleuandis: sed recipiens sit magnum, si uis facere dictum oleum. Nota tamen quod quando compono cauteriū cum sublimato, & uolo ipsum sine dolore, dimitto ipsum quiescere per aliquos menses, & pono etiam duplicatam dosim opij, & ipsum cauterizat sine dolore, uel cum paruissimo. quod si ipsum potētius desidero, addo plus de quātitate sublimati &c. Aliud cauterium ualde mirabile aperiens apostema, & scrophulas, sine dolore notabili. R. cineris lignorum montiū libras x. aquæ fontis lb. xxx. bulliant ad consumptionem tertiæ partis: deinde accipe calcem uiuam integrā quantum sit sufficiens, ita ut aqua supernatet per duos digitos,

tos, & pone in dicta aqua siue lixiuio, & sic dimitte per dies octo, miscendo semel in die: postea cola p colatoriū, & in colatura adde aluminis fezæ siue tartari unc. vi. & dimitte fermentari dies octo, & cola ut suprā: deinde R. lb. i. dictæ colaturæ, aquæ cum qua fit sapo lb. s. pone in cassia ad ignē, & bulliant usq; ad spissitudinē mellis, & habebis causticū mirabilis operationis. Vel fiat hoc idem in aperiēdo apostema cum trochiscis calidicon in antidotario Dini, in expositione tertiæ & quartæ Fen, quarti canonis, uel cū trochiscis alchadicon D. Mesue cap. de polypo, uel cū aliquo alio descripto ab antiquis & modernis. Semper tamen siue cum actuali, siue cum potentiali cauterio apostema aperire intendis, securissimum est supra locum per iij. digitos ponere defensiuū ad retinendum, ne noua materia propter dolorem currat ad locum. Et hoc potes cum isto facere. R. boli armeni, sanguinis draconis, chimoleæ, acaciæ, ana ʒ. s. unguenti de plumbo ʒ. i. albuminis ouorū, aceti, ana q. s. misce, & fiat unguentū in mortario, & pone ut suprā, quoniam mitigat etiam dolorem. Aliud unguentū defensiuum. R. unguenti nostri benedicti unc. iij. sanguinis draconis, chimoleæ, boli armeni, acaciæ, ana unc. s. camphoræ scrup. s. misce, & pone ut suprā & c. & sic unumquodq; apostema aperies.

De cura omnium ulcerum morbi Neapolitani. Caput V.

APerto igitur apostemate, reliquum est de curatione ne ulcerū dicere. Sed cum in tam maligna ægritudine tot diuersitates ulcerū sint, & ut omnia unico uerbo complectar, omnia genera malignorum ulcerum in tali morbo apparent. Et ideo nō sicco pede hac in parte ambulare decreui, sed aliquātisper expergefacerem: mentes intelligo, ad memoriā euocādo id quod dictum est in cap. de essentia istius morbi, uidelicet de occulta & maligna qualitate in isto morbo reperta, quæ nō solū radicalē impedit curā, sed etiā accidētū, inter quæ enumerata fuerunt ulcera, quæ diuersimode impediunt, ut te-

status est Gal. iiii. de morbis curandis cōtra Theſſalum, & alij doctores etiam: quæ impedimenta sunt multa, & primo ex parte ulceris, in eo quod est soluta continuitas, figuraq; uel est circularis, uel fistularis: impeditur etiam ex parte saniei, quoniā aut est nimis subtilis, uel nimis grossa, aut nimis calida, frigida, & de alijs qualitatibus, à quibus sequitur corrosio, mollificatio, exiccatio, &c. aut quia habent occultam qualitatem, ut dixi, quæ in istis est pessima causa impedimenti consolidationis. Sunt etiā ex parte membri in quo est ulcus, aut quia naturaliter debile ut crus, aut quia multa humiditas naturaliter in ipso abundat, ut in uulua, & gutture: sunt etiam aliquando ex parte membri mandantis, ut est hepar in istis, quoniam quotidie nouas superfluitates ad ipsa ulcera hepar transmittit: uel ex parte totius, quoniā corpus est cacochymum &c. Complicationes etiam cum alijs ægritudinibus materialibus & immaterialibus sunt impediētes: & multi alij sunt modi, ut est ostracosis labiorū, corruptio ossium, &c. per quos omnes fit impedimentū consolidationis. Sed quoniam in istis tota uis est, ideo in primis regulas quasdam uniuersales pro istis ponam, postea ad particulares deueniam. Et primo si figura fistularis est impedimentū, & sit in loco ubi possibilis sit apertio sine patientis particulæ discrimine, aperiatur instrumento, uel cauterio: si autem non est possibile, ponant per foratas fistulas, lotiones, & unguenta dissoluta, ut dicā statim. Quod si figura circularis in causa fuerit, reducatur ulcus ad aliā figuram, aliquo leui medicamine domestico secundū medici iudicium. Quod si grossities saniei impediāt, subtilietur cum digestiuis, in quibus sit uirtus digestiua cū incisione. Quod si saniei subtilitas fuerit, ingrossetur cum conseruantibus calorē, in quibus sit uiscositas aliqua, ut sunt glutina &c. Et si caliditas, uel frigiditas, & aliæ qualitates impediāt, procedatur cum suo contrario, & remouebis cōsequētia quæ fuerūt corrosio, & reliqua dicta

Etia supra. Qualitas occulta remouēda est cum his quæ habent proprietatem, & sunt experta, ut sunt unguēta in quibus ingreditur argentū uiuum, & etiam puluis à me angelicus dictus, propter eius angelicā in tali morbo operationem, & est medicina mirabilis, cui non est par. Si uero membri debilitate cōsolidatio impediatur, confortetur cum calidis in quibus sit proportio cū membro: quoniam, ut inquit Auicē. ægritudo suo medicatur contrario, & conseruatur sanitas suo simili: & Galenus dixit, Calidiora calidioribus applicāda &c. Si autem hoc ab humiditate ad membra naturaliter fluente fuerit, utere exiccationibus fortibus: quod si impediens membrum transmittens fuerit, ut hepar, aut renes, uel cerebrū, purgētur membra illa, & rectificētur si est possibile. Sic etiam in corpore cacochymo facies, malos purgando humores. Quod si propter complicationes alterius ægritudinis, curet ægritudo cōplicata impediens, non tamen dimissa ex toto ulceris curatione, ut docet Auicē. quarta quarti, & quarta primi cap. ultimo. Et sic remouendo unamquancq; causam, omne genus ulcerū sanabis, ut remouendo duritiem ostracosam cum medicamine acuto, uel cum instrumēto apto, & ossiū corruptionē siue denigrationē remoue cum medicamine faciēte relaxare squamas, & frustra ossis corrupti, & cum appropriatis, uel cum instrumentis, ut sunt fricatoria, scalpro, & tripano, uel aliquo alio instrumēto secundū necessitatē membri, & quantitātē corruptionis ossis: & hæc dicta sufficiāt. Et remedia quæ uniuersaliter superius tetigi, particulariter hic scribā, & primo unguentū digestiuū ulcerū morbi Neapolitani, quando sanies est cruda & grossa. R. axūgiæ porcinae, terebinthinæ, ana ʒ. ij. butyri ʒ. i. olei liliorū alborum ʒ. i. mercurij ʒ. s. succi aranciorum ʒ. viij. misce, & fiat unguentum, cum quo liciniā ungantur ponenda in ulcus, & etiam pannum cum quo cooperies ulcus, dicto unguento illinies, & secundum membri cōditiones ligabis &c. Aliud unguen

tum digestiuū, ualet ut suprà. R. unguenti basiliconis D. Serapionis, dialtheæ, ana unc. i. terebinthinæ unc. s. misce, & fiat unguentum, & utere ut suprà. Aliud unguentum digestiuū eiusdem uirtutis. R. terebinthinæ, butyri, ana unc. i. unguenti rasini unc. i. uitelli ouorum nu. ij. croci drach. s. misce, & fiat unguentū. Aliud unguentum digestiuum quando sanies est uirulenta, subtilis, & corrosiua. R. terebinthinæ lotæ unc. iij. uitelli ouorū nu. ij. olei rosati, lithargyri, ana unc. i. in primis ducatur lithargyrium cum oleo rosato, ita ut fiat perfecta mixtio : postea adde terebinthinā & oua &c. & fiat unguentū, & utere super lichinia, ut dictum est. Aliud unguentum ut suprà digestiuū. R. unguenti de plumbo, terebinthinæ, ana unc. i. butyri unc. s. axungia porcinæ unc. s. argēti uiui unc. i. fiat unguentum secundū artem dictam, & utere. Potes etiā cum isto procedere. R. olei rosati, terebinthinæ claræ, uitelli ouorū, ana ʒ. i. misce, & fiat unguentum, & utere &c. Facta digestionē quæ cognoscitur per bonitatem saniei, in albedine, lenitate, & æqualitate, oportet cum mundificatiuis procedere, & hoc secundū diuersitatem saniei, ulcerum & membrorum. Et in primis scribam unguenta mundificatiua cōmunia, postea particularia notabo. Unguentum igitur mundificatiuum commune est hoc: R. terebinthinæ ʒ. ij. mellis rosati ʒ. i. farinae ordeī q. s. misce, & fiat unguentū, quod mundificat saniem laudabilem in quacunq; parte corporis. Aliud unguentum mundificatiuum cōmune cum pulueribus. R. terebinthinæ ʒ. ij. mellis rosati ʒ. i. farinae ordeī, myrrhae, olibani, mastichis, ana ʒ. ij. misce, & fiat unguentum, & utere super lichinia, ut dictum fuit. Et ne pars ista ex multorum unguentorū descriptione sit nimis tædiosa, utere unguentis cōmunibus ab alijs autoribus scriptis secundū necessitatem : uerbi gratia, in ulceribus capitis utere unguento de gumba ellenij, unguento de betonica, unguento de matre sylua &c. & in alijs membris secundū membri naturam,

naturam, & ulcerum, ut unguento apostolorū in ulceribus putridis, sordidis, malis & profundis, uel fistulosis. Quod si non potes alio modo, dissolue unguenta cum uino, uel aliquo alio appropriato, ut est lixiuium & acetum &c. Et multum confert dissoluere unguentū ægyptiacum cum aceto uel uino, & in fistulā injicere, quoniam remouet duritiē siue carnem callosam &c. Potes etiam uti unguēto cerascos magno D. Mesue, & in minus malignis, miscēdo dicta unguenta, cum unguento basilicone, uel cum unguēto rasino, aut cum aureo D. Mesue. Et quando ulcus est calidū, possumus applicare mundificantia alterius ordinis, ut est unguentū de tuthia, & est pompholygos, unguentum de cerusa, cum camphora, & sine camphora, secundū maiorem & minorem inflammationē: & etiam factum magistraliter cum succo solatri, & decoctum uel unguentū de plumbo, & in aliquo casu unguentū de minio cum camphora, & sine, & alia quamplurima mundificātia quæ sunt eiusdem uirtutis cum extinctione &c. & aliquādo miscere unum cum alio, ut dictum est, secundū alias complicationes ægritudinis, uel accidentium cum ipso ulcere, & sic extinguere caliditatē, aut prohibere corrosionem, & alia remouendo accidentia prohibentia consolidationem. Et habita sic consideratione omnium tam accidentium quàm aliorum impredientium recte procedes in ista ægritudine, in qua tanta malignitas reperit, ut sensu apparet taliter quod medicamina scripta ab antiquis nō semper cōferunt, sed potius quandoq; irritant huiusmodi ulcera morbi Neapolitani. Et cum sint ita experta per me, & alios sæpe, medicamina hic scribere intēdo cum eorū uirtutibus, ut ipsa canonice unicuiq; ulceri, & loco applicare ualeas. Et in primis puluis angelicus à me dictus propter mirabilē eius operationem & angelicam in isto morbo: nam est medicina exiccatiua cum aliquali domestica & sine dolore corrosione carnis mollis & superflua, & est remotiua malæ qualitatis

occulte ulcerū, & maxime morbi Neapolitani: estq; digestiua cuiuscunq; saniei, & mundificatiua remouens deambulationem & corrosionem, & prohibet deambulationē cancrenæ, dissoluitq; saniem grossam siue duram indigestam post apertionē grumarū. Et huic medicamini non est par in tali morbo, quoniam si cum ipso procedas, usq; ad perfectam cutis generationem ducit, ut ego sæpe expertus sum: & est nobilis in uirgæ ulceribus malignis. Et modus conficiendi ipsum est iste. R. argenti uiui lb. i. pone in cucurbita parua uitrea, deinde pone desuper aquæ cum qua separatur aurū ab argento lb. i. & pone cucurbitam in olla, & in spacio inter cucurbitam & parietem ollæ pone cinerem, ut conseruetur olla, ne ex immediato cōtactu ignis rumpatur: quæ olla cum cucurbita intus ponatur ad ignē in primis lenum, postea augeatur modo quodam medio, & sic cum forti igne dimittatur usquequo tota aqua cōsumpta sit, quod cognoscitur quia non euaporat aliquid ab ipsa cucurbita, & habebis mercuriū calcinatum rubeum: pulveriza ipsum, et si intus aliqua portio argēti uiui remanserit, pone dictum puluerem in catina ærea nitida ad ignē, & sic miscendo dimitte usq; dum tota argenti uiui pars sit cōsumpta, & isto puluere utere ad omnia dicta, & maxime ad ulcera uirgæ, & aliorum locorum, ubi putredo & sanies mala prohibet consolidationem, & in fistulis dissolue ipsum cum uino, & proijce per æneam fistulam, quoniā mirabiliter operatur. Modus faciendi aquam separationis auri ab argēto est iste: R. uitrioli romani lb. ij. aluminis rochæ ℥. xvi. salis nitri lb. i. pone in cucurbitā curuam lutatam, uel si uis pone in rectā cum capello suo & recipiente ad ignem fornacis, ut faciunt alchymistæ, & habebis aquam cum qua separatur aurū ab argento, & cum qua fit puluis angelicus, quæ aqua est mirabilis ad remouendas uerrucas in quacunq; parte, & maxime in ano & uulua: cauterizat etiā ista aqua ulcera maligna ambulatiua ubicunq;, etiā in gutture, &

& prohibet deambulationē ulcerum ubi sunt, ut puta, uirgæ, & uulvæ. Sed cum est nimis acuta, oportet lymphare ipsam cum aqua rosacea. Et ego sæpe sanaui ulcera mala gutturis tangendo bis in die cum aqua dicta, cum medietate aquæ rosatæ admixta, & est de secretis nostris. Et quāvis Ioannes de Vigo uir doctissimus, ipsum puluerem doceat componere sub nomine pulueris rubei, nihil ei debeo in hoc, quoniam antequam ipse scriberet, ego ipsum componebā, & habui à quodam uiro alchymista sene, qui erat mirabilis experimenter, & multa alia ipse docuit me, cuius anima requiescat in pace, quoniam mortuus est &c. Hoc uiso de unguentis scribam, & primo unguentū mundificatiuum ulceris morbi Neapolitani expertū, remouens malam qualitatem occultam, & dissoluens duritiem grumofam reducendo ad bonam saniem, & mitigat dolorem, carnemq; laudabilem generat: cuius descriptio est ista: R. mastichis, thuris, colofoniæ, cerusæ, argenti uiui, olei rosati, ana ʒ. i. s. axungia porcinae lb. i. succi aranciorū ʒ. i. cum quo argentū uiuū mortificabis: postea pone axungiam & reliqua in mortario, & cum pistillo ducendo fiat unguentum, cum quo ulcera super lichinia & pannū ponendo mundifica. Aliud unguentū mundificatiuum optimum. R. unguenti rasini, axungia porcinae, ana unc. vi. argenti uiui unc. ij. mastichis, olibani, cerussæ, ana unc. i. lithargyrū unc. s. olei de myrto unc. ij. misce, & fiat unguentū in mortario, & utere ut supra. Aliud unguentum per me mastichinum dictum, & est de secretis, mundificat ulcera profunda, sordida, mala: & remouet malam qualitatem occultam, sanat quodcunq; ulcus uirgæ, & uulvæ, aliorumq; locorum humidorum, cui non est par. R. unguenti rasini unc. iij. unguenti damasceni unc. ij. mercurij, mastichis, ana unc. i. cerussæ, lithargyrū, ana ʒ. vi. olei myrtini q. s. fiat ex eis unguentum in mortario, in bona forma, & extensibile, quo utere, quoniā ægris utilitatem, & tibi honorem dabit. Vn

guenti damasceni descriptio est ista: R. unguenti rasini 3. iij. uiridi æris 3. i. dissolue in catina ad ignem unguentum, postea pone uiride æs bene puluerizatum in fine, semper bene cum baculo agitando, donec perfectā habeat admixtionem: & est mundificatiuū ulcerum profundorum, & putridorum: estq; exiccatiuū malarum humiditatum & cicatrizatiuum &c. Et hæc de unguentis sufficiant. Cerotaria quæ ad hanc ægritudinem conferunt sunt diuersa, sicut est diuersitas in dispositionibus membrorum. Ego uero in ulceribus capitis nunquam à cerotis de betonica discessi: & quamuis de ipsis multæ sint descriptiones, tamen unā tantū ponam: & est ista: R. terebinthinæ, resinæ pini, olei rosati, ana unc. vi. ceræ unc. v. betonice, matris syluæ, ana unc. viij. infundantur herbæ per tres dies in uino mōtano, dulci: & omnia alia simul decoque ad uini consumptionem, postea per colatorium cola, & abiectis herbis pone ad ignem, & adde gummi elenij, sarcocollæ, olibani, ana uncia. i. pro libra, & ad ignem secundū artem fiat cerotum, quod est mirabile cuicunq; ulceri capitis, & morbi Neapolitani, quoniam cicatrizat post incarnationem omnia capitis ulcera: uerum quando indigeo maiori exiccatione, pono cum isto tertiā partem unguenti de minio, & est mirabilis operationis. In alijs corporis partibus optimū est cerotum de minio usuale, quoniam mundificat, & cicatrizat unumquodq; ulcus post incarnationem, uel post regenerationem carnis. Sed ut ultra usualia, aliqua alia habeas cerotaria, scribam cerotum de minio quod confert ut suprā. R. minij unc. vi. lithargyrj aurei unc. ij. cerussæ unc. i. olibani unc. i. olei rosati, liliorum alborum, ana lb. i. sepi hircini unc. iij. fiat cerotū ad ignem secundum artem, & utere secundū necessitatem. Aliud cerotum quod cicatrizat quæcunq; ulcera fraudulenta mala, & mollificat labia ostracosa, & occultam qualitatem remouet, maximumq; est præsidiū tibiæ ulceribus antiquis, quoniā sanat ipsa sine dubio. R. lithargyrj aurei

rei unc. vi. boli armeni unc. ij. olibani, opopanax, ana unc. i. cerussa, minij, ana unc. i. s. camphoræ unc. s. ceræ albæ unc. viij. sepi castrati, olei laurini, ana unc. ij. olei communis unc. v. fiat ex istis cerotum secundū artem, & utere, quoniam est de secretis expertis ad ulcera morbi Neapolitani maligna: nam remouet deambulationē, & cicatrizat, sorditiemq; & alias malas sanies digerit, & maxime in ulceribus crurium. Ad eandem intentionē ualet & mirabiliter confert cerotū scriptum in cura per unctionem, & ego sæpe utor, quoniam incarnat, & cicatrizat mirabiliter &c. Sed quia aliquando loca ulcerum, & aliæ cōditiones alias formas medicaminum requirunt, ideo his uisis, diuersa alia medicamina, quæ diuersis membris & ulceribus conferunt, scribam. Et primo aqua consolidatiua ulcerum gutturis, palati, gingiuarum & labiorū, si cum ea bis in die cum radio, in cuius capite cotum sit, & in ipsa madefacto ulcera tanges. R. aluminis rochæ drac. iij. zuccari fini drach. ij. uiridiæ scrup. i. aquarum plantaginis, rosarū, ana unc. iij. bulliant ad cōsumptionē tertiæ partis, & cola, & utere. Alia aqua quæ est fortior, & nobilioris operationis. R. aquæ separationis auri ab argento partem unam, aquæ rosatæ partes tres, misce, & tange ulcera, ut dictum est, quoniam sanabis ulcera dicta, quia ultra exiccationem remouet deambulationem, & prohibet descensum materiæ &c. Alia aqua siue decoctio cum qua fit gargarizatio in ulceribus malignis gutturis & oris uel gingiuarum, resoluitq; apostemata, & prohibet descensum materiæ, mundificat saniem, & ulcera ad cicatrizationē dirigit. R. rosarum, myrtillorū, arnoglossæ, bislinguæ, plantaginis, ana ʒ. iij. balaustiarum, gallarum, ana ʒ. v. aluminis rochæ ʒ. iij. aquæ plantaginis lb. i. s. bulliant ad consumptionē tertiæ partis & cola, & in ipsa colatura pone ʒ. iij. syrupi acetosi, uel diamoronis, uel mellis rosati, & de alijs secundū necessitatem. Alia decoctio lauariua eiusdem uirtutis & maioris efficaciæ, & est incar-

natiua, cōfortatiua loci ulcerati, & cicatrizatiua ulceris.
R. rosarū rubearū, balauſtiarū, mirtyllorū, berberorū,
ana manip. i. gallarum nu. vi. myrrhæ, aluminis rochæ,
antimonij, ana 3. iij. aquæ plantaginīs in qua ferrum de
cies extinguitur, uini ſtiptici non uinoſi, ana lb. ij. deco
quantur ſecundū artem, & lauētur cum iſta ulcera tem
pore neceſſitatis in quocunq; membro: & ſi ulcera ſunt
in gutture, fiat cum fruſto ſpongiæ in capite radij, uel
cum alio ingenio, ut in uuluam eijciendo per ſyringā,
& etiam in fiſtulis. Quod ſi iſto ingenio ulcera dicta
non poteſ ſanare, & maiorem exiccationem uolueris,
utere iſto puluere: R. tuthiæ præparatæ, terræ ſigillatæ,
acaciæ, corallorū rubeorū, ana 3. s. ſanguinis draconis,
thuris, ſeminū plantaginīs, mirtyllorum, ana 3. i. pulue
rizontur, & ſimul incorporentur, & per cannulam in
ulcere fiſtuloſo, uel alio loco inſufflabis, & hoc biſ uel
ter in die ſecundū rei indigentia &c. Alia lotio ſiue de
coctio lauatiua, ualens ad inflationem membri genita
lis & uuluæ præcipue, ſanatq; eorum ulcera mala. R.
roſarum rubearum ſiccarum, foliorū myrti, corticum
granatorum, balauſtiarum, tartari uini albi, aluminis ro
chæ, ordeï, ſeminū caulium, ana partes æquales, aquæ
plantaginīs q. ſ. fiat decoctio in olla lapidea ſecundū ar
tem, & cola, & in quacunq; libra decoctionis ponātur
3. iij. mellis roſati, & utere, quoniā mirabiliter ulceribus
confert, ut dixi. Poſtremo cicatrizabis cum unguento
maſtichino ſuprà ſcripto. Vnum tamen nō prætermi
tam, quoniam iam dictum fuit inter enumerādo ſigna
& accidentia, quod aliquādo poſt curam fixuræ in uo
lis manuum & plantis pedum remanent etiam quæ
dam ſquamoliſitates quæ ſunt malæ, non ſolum propter
deſœdationem, uerumetiam quoniam ſunt aliquan
do cum dolore: quare ſuccurratur ſic in primis: pur
gato corpore ſuffumigentur, ſeu lauentur manus, uel
pedes cum iſta lotionem calida. Recipe maluæ, fumiter
ræ, parietariæ, ana manip. i. radicis althææ, conſolidæ,
ana

ana unc. iij. bulliant in aqua dulci cum qua lauentur ut supra. Postea ungantur cum unguento nostro benedicto in cura per unctionem scripto, uel cum isto: Recipe albuminis ouorū nu. ij. pinguedinis hirci unc. s. sublimati scrup. ij. alumini combusti drach. s. misce, & fiat unguentū in mortario lapideo cum pistillo ligneo. Quod si aliqua inflatio, uel mordicatio sequat̃ ex dicto unguento, unge locum cum butyro recenti sæpe. Et si propter sublimatum times hoc unguentum, unge post lotionem manus & pedes cum unguento nostro hircino, cuius hæc est descriptio: R. olei rosati, ceræ, ana unc. iij. sepi hircini unc. i. succi rapæ uel napi unc. vi. bulliāt ad consumptionē succi, & fiat unguentū, & utere, quoniam multum cōfert in fixuris manū & pedum morbi Neapolitani, & etiam in ulceribus à uulgaribus bugance dictis, & ualet fixuris manuum à frigore hyemis factis, & est medicina dicta mirabilis. Et hæc de remedijs ulcerum morbi Neapolitani secundū eorum diuersitatem in figura, sanie, & alijs. Sed quoniā sæpe corruptio, putrefactio, aut alteratio aliqua ossis est in causa ne ulcera consolidentur, ut dixi supra, ideo secundum quantitatem cum instrumentis tota quantitas tollatur, ut puta cum cauterio ignito, uel cum fricatorijs, & scalpro: quod si nō fuerit magna, sed superficialis, & parua, cum diuersis medicinalibus ingenijs remouebis. Et primo ualet puluis iste squamans ossa superficialiter corrupta in quocunq; ulcere. R. radicis ireos syluestris, aristologiæ, ana 3. i. centaureæ drach. ij. corticis pini drach. s. misce, & pulueriza subtilissime, de quo pone super os alteratum siue corruptum, quoniam remouet superficiem ossis corrupti siue denigrati. Potes etiam ex dicto puluere & melle facere unguentū, de quo ponatur super os, ut dictū est. Ad eandem intentionē ualet aqua uitæ cum melle rosato, & calcanto adusto, in qua infundantur lichinia, & ponantur super os corruptum: uel ponatur pulueris euforbij super os, & est ultimum: aut

fiat cum iam dicto puluere, ana partes æquales mixtio, & ponatur: uel remoue cum unguento ægyptiaco super os posito &c. tamen semper bonum est munire carnem circumcirca cum aliquo unguento defensiuo, maxime quando cum acutissimo medicamine procedimus, ut est euforbium, & alia &c. Remoto igitur osse corrupto, ad perfectam consolidationē cum incarnantibus, & reliquis, ut dictum est, uenies. De cura morbi & accidentium hæc satis dicta sint: reliquum est de præseruatione à recidiua, quæ rationi consona sunt, & experimento probata, dicere.

Qua ratione à recidiua quisq; sibi præcauere possit, & quomodo uires sint restaurandæ. Caput VI.

Vltimum est sæpe & sæpius, qui tali morbo laboraue-
re, post sanationem, & totalem accidentiū remo-
tionem, post aliquot menses, imò post annos aliquos in
recidiuam pessimā incidere, tum ob dispositionē subie-
cti, tum etiam ex malo regimine in reliquis: quare si ali-
quas regulas à præseruatione dicti morbi posuero, non
ingratas fore putaui &c. Rem igitur aggredior, quæ in
tribus magnificis intentionibus cōsistit: prima quarum
est regimen in sex rebus nō naturalibus, de quibus iam
sparsim dictum est: & ideo post sanitatē regimen illud
quod iam dictū est confert si quis à recidiua præseruare
uoluerit, & maxime regimen contactus in coitu & alijs
contactibus, fugiendo dormitionem cum infectis, &
maxime coitum cum muliere si est uir, aut cum uiro
infecto si est mulier, faciendo lotionem cum uino in
membro uirili uel uulua cum uino calido simplici, uel
cum aceto nō uinoso, quod magis mihi placet, quoniā
conseruat humores ab alteratione mala: uel fiat lautio
in dictis membris cum ista decoctione: R. rosarū, myr-
tillorū, saluiæ, absinthij, ana manip. i. bulliāt in uino &
aceto paruo: quod si sunt fortia, adde totidē aquæ, & la-
ua post coitū immediate: hoc etiā facito quandoq; cum
uino solo aut aceto, & etiam ante coitum, si quis fatuus
cum

cum infecta coiuerit sciens &c. Secunda intentio est confortare membra non solum intrinseca, sed etiam extrinseca, maxime si passa sint, puta dolores, apostemata, uel ulcera &c. Sed cum dictum sit intrinsecum membrum esse hepar, à quo tota quantitas materiae transmittitur, ideo ipsi primo attendere oportet, non obliuioni dimittendo stomachum, quod est membrum seruiens hepatis immediate. Hoc idem dico de alijs membris si fuerint membra laesa, per quae hepatis nocumentum fouetur, ut est matrix in mulieribus in retentione menstrui: dicebat namque Hippoc. menstruis euenientibus & non euenientibus fiunt aegritudines &c. Cōfortantia in primis hepar & stomachum sunt ista: diarohodon abbatis, aromaticum rosatum, triasandali, diamuscum dulce, pliris arcoticum, lätificans Almanforis, uel Galeni, uel cum unctionibus ab extra, maxime cordi: & ego uitor ista quando sincopis accidit aegris à quacunque causa. R. the-riacæ bonæ, uel mithridati 3. iij. succi buglossæ 3. s. olei rosati, nenufarini, ana 3. v. fragmentorū de gemmis, corallorum rubeorū, ana 3. s. misce, & fiat unguentū, uel fiat epithema cordiale temperatū. Et multa alia scripta à doctoribus: & dabis de uno istorum rotulā unam uel duas in mane secundū necessitatē, per quatuor horas ante prandiū: & hoc fiat per spacium unius mensis ad minus post sanationem: sed ego uitor saepe diarhodone abbatis. De tertia intentione utatur secundū patientis uirtutem aliqua euacuatione leui respiciente materiam phlegmaticā, de quibus iam superius dictum est, & uirtutes eorum in diuersis formis, uidelicet in electuarijs, pilulis, & confectione in rotulis: & ad hoc multum ualent confectio Hamech, & pilulae nostræ, si quis magis pilulas diligat, uel etiam confectio nostra in rotulis solutua, in cap. de his quæ doloribus opitulatur dicta: & sic tuum erit secundū necessitatē euacuare. Inter cætera summopere laudo prouocationē uomitus semel ad minus in hebdomada, si fieri potest sine patientis discrimi-

Part. 5.

Aphor. 57.

ne, quoniā euacuat materiā propriam ægritudinis, & præferuat à doloribus iuncturarū & ipsos mitigat, imò aliquando sanat diuertendo materiā: qui uomitus prouocetur per impositionem dīgitī, uel pennæ in ore, uel cum euomituo domestico, uerbi gratia, cum aqua tepida de syrupo acetoso, uel aliquo alio, ut est aqua rafani &c. semper tamen membra intrinseca cōfortando tam principalia quā fouētia: puta si fuerit splen, aut renes, uel matrix, aut caput, cōfortetur cum appropriatis ipsis membris, aperiendo splenis oppilationē, & menstrua ducendo, & reliqua faciendo secundū necessitatē. Esto tamen memor semper de hepate quod est minera istius morbi. Et ut completam doctrinā habeas, utere isto electuario experto pro hepatis confortatione, quoniā mirabilis est eius uirtus, nam corrigit discrasiam hepatis frigidam. Malas humiditates ab ipso genitas cōsumit, stomachum corroborat, sanguinem mundificat, & digestionem perfectam procurat: cuius talis est descriptio: R. cinnamomi electi 3.ij. macis 3.i. cassiæ lignæ 3.i.s. florum granatorū agrestium 3.v. croci 3.i. rosarum rubearum 3.s. sandalorū rubeorū 3.i. passularū 3.v. mīuæ citoniorum q.s. misce, & fiat electuariū secundū artem, de quo detur in mane ad quantitātē castanæ, aut 3.iiij. Vel dentur istæ rotule per me sæpe experte: R. specierū diarhodon abbatis 3.i. myrobalanorum nigrarum, kebularum, indarū, rheubarbari, ana 3.s. epithymi, polypodij, succi fumiterræ exiccati, ana 3.i. succi eupatoriij 3.ij. spicæ, squinanti, ana 3.s. zuccari finī q.s. fiat confectio in rotulis cum aqua rosata, de qua sumat æger rotulam unam aut duas in mane, ut dictum est suprā. Et sic præseruabis à recidiua istius ægritudinis. Sed quoniam interdum sunt dispositiones occultæ decipientes medicos, ita quod iterum redit ægritudo, quamuis sit omnis obseruatio, & in regimine diligentia: quare nō oportet desistere, sed cum iterum in dictam ægritudinē ueniūt, audacter procede cum regulis in primis curationibus dictis

dictis, uidelicet euacuando, aut cum potione aquæ ligni Indici, uel cum unctionibus, siue cū suffumigijs, & alijs ingenijs iam dictis, quoniā sunt remouentia istas occultas proprietates, & sic domino auxiliante à quo cuncta procedunt, unamquanq; Neapolitani morbi dispositionem sanabis. Dicta itaque hæc à me satis sint in negotiosissima urbe morante, futurum est ut quæ cœpta iam sunt de alijs ægritudinibus & curis, expectes, quæ eodem domino fauente perficiā. Adesto igitur domine supplicationibus famuli tui, & huic nostri opusculi sigillationi, ut ea quæ tuo nomine, tuaq; protectione cœpi, tuo nomine & protectione finiantur.

NICOLAI MASSAE DE MORBI NEAPOLITANI CVRA FINIS.

NICOLAI POLL
CAESAREAE MAIESTATIS
physici de cura morbi Gallici per lignum
Guaycanum libellus.

De præparatione ægroti ad curationē per lignum. Caput I.

IN primis igitur qui ab hoc morbo exitioso liberari percipuerint, etiā quantumuis male per ipsum deturpati fuerint, purgari debent ab humoribus peccantibus, præmissis tamen, si opus fuerit, digestiuis appropriatis iuxta medici periti consiliū, qui quidem medicus in primis uirtutis robur membrorū principalium, operationē complexionis innatæ ab acquisita distantia, & ipsius humoris abundantis peccantisq; qualitatem bene pensitauerit: quamuis etiā dixero aliquos inueniri, qui ad tantam, imò ad extremam resolutionem reducti sunt, ut in eis nullus fortassis humor purgari queat, nisi ille qui per lignū Guaycanū educi solet, & talibus non

uideur competere euacuatio. Certas præterea ponere descriptiones digerendi, purgandiꝫ quemlibet humorem, superuacaneū existimo, tum quia ægrotus uel puer, uel iuuenis aut senex, uir uel mulier est, tum quia regionis cōsuetudo, proprietas indiuidua &c. quæ sapiēs medicus nouit, modum diuersificant digerēdi, purgandi, atq; diætandi. Insuper aduertendū est, in quo etiam plurimi medicorum conuenerunt, dictum morbum fomentum suū habere à phlegmate falso innaturali, nec non melancholico humore: quare non incongruū iudico, imò necessarium, huiusmodi humorum rationē habere unā cum alijs humoribus purgandis.

De diætandis Alemanis, aliter quàm Indis, aut Hispanis.

Caput II.

Obseruare oportet uolentē curari à prædicto morbo, in custodienda diætā supradictas cōditiones, ut sexum, ætatem, regionem, cōsuetudinem, & similia: aliter enim diætandi in uirtute debili quàm forti, aliter in ægritudine acuta quàm in chronica, aliter in assuetis uti cibo pauco, quàm nō assuetis, aliter in adolescentia quàm in senectute, aliter in regionibus frigidis quàm in calidis, & alijs id genus: id quod fit, aut propter corporum, aut propter complexionum, aut propter morborum diuersitatem. Indi enim habentes regiones calidissimas, tenui diætæ & subtili assueti sunt tempore sanitatis, & ideo tenuissima diætā aliquādo in ægritudinibus suis utuntur: quamuis etiā nimis tenui respectu degentium in Europa, quemadmodū in eorum curationibus conscriptis uideri potest. Has igitur tenues diætās in corporibus Alemanorum nō laudamus, tum propter operationes naturales, corporaꝫ robustiora, tum etiā propter climata frigidiora, cōsuetudines, proprietates, & similia. Verum experiētia talium, & quæ sequuntur, in corporibus Alemanorum uerificabuntur apud omnes honestos, & maxime doctos medicinæ professores, quibus ut ueritatis amatoribus ea moderari, & quate-

nus illis conscientia dictauerit, hanc nostram lucubrationem augere uel minuere liceat.

De obseruandis in tempore quo sumitur aqua ligni. Cap. III.

EXaminatis diligenti studio conditionibus, quas omnino pro fundamento & regula nostræ digressionis ab Hispanorum diæta statuimus, & æger, ut suprâ dictum est, purgatus fuerit, aut non purgatus, si minus indiguerit, sequenti post purgationē die pars quarta cibi & potus, quem in sanitate sumere consueuerat, subtrahatur: tertia die dimidium: quarta die partes tres aut plus, minus uel, secundū iudiciū astantis medici non negligentis illam Hippocraticā monitionem, Tenuēs & certæ diætæ sunt fallaces &c. Eadem quarta die aut sequenti mane ante diem sumere incipiat potum ligni Guaycani, de quo infra, maneatq; in lecto coopertus & superdormiat, & cum sudare inceperit, conseruet se in sudore ab aëre extraneo, & cum panno calido lineo semper interim sudorem abstergat, patiaturq; illum donec uirtus toleret: sufficiat tamen in primis diebus per duas aut tres horas: deinde innouet linteamina, maneatq; in lecto usque ad horam prandi, aut si uult, surgat, manendo tamen semper in stupha uulgò dicta, aut in alio loco tepido, potius quàm calido, die noctuq; se custodiendo ab aëre frigido aut uentoso, atque calore superfluo, ne siti nimia incēdatur. Hora decima uel undecimaumat in prandium, partem duntaxat tertiam, aut quartam cibi, ut suprâ dictū est, ita ut semper cum multa fame surgat à mensa, sitq; in mensa cōtentus uno ferculo, & rarissime duobus: potius enim cibi quātitas fugienda est in hac curatione, quàm qualitas, cæteris paribus. Neq; primis nouē diebus, aut duodecim aliquid dandum est de carnibus, nisi debilitas uirtutis postulauerit, tunc enim detur caro, aut succus eius, ut medico uidebitur. Hora quinta uespere coenet, sitq; cœna minor prandio, & cibus facilioris digestionis. A cœna ad quatuor horas digesto cibo iterumumat potum dicti li

gni, quemadmodum mane fecit, & meminerit quod utrobique potus semper sumatur calidus: deinde uadat in lectum & dormiat, non tamen adeò cooperiatur ut sudet, ne somnus impediatur: si uero sudor sua sponte fluxerit, patiatur, quoniam id fortè à sagaci fit natura: mane reuertatur ad potum & cætera omnia, seruando ordinem sudandi, abstergendi, præseruandi se ab aëre, & cæteris omnibus supradictis, & hoc reiteret singulis diebus usq; ad octo uel nouem uel decem dies, ut uidebitur, nō exeundo domum, neq; exponendo se aëri frigido, aut calori nociuo, neq; interim augēdus est cibus. Expletis uero supradictis diebus, pluribus etiā, uel paucioribus pro modo uirium, sequentibus alijs decem augatur cibus parumper: deinde alijs decem diebus usq; ad triginta auctior etiam administretur, & sic deinceps usque in finem curationis, etiam si pluribus quā triginta uel quadraginta diebus durauerit: quod cognosces ex uehementia & malignitate morbi. Si uero non tandiū morbus perdurauerit, ut fieri solet, cum recens est, aut ægrotus nondum à morbo nimīū molestatur, tunc similiter diætā & proportionē seruata, uelocius, tardius uē, pro morbi uehementia, & uirium robore, cibus erit augendus. Hoc item obseruandum est de aëre, ne ei subito se exponat frigido uel calido nimium, sed paulatim, ut dictum est de diætā. Potum uero ligni sine intermissione sumat usq; in finē curationis, nisi cōstipatus fuerit, aut aliās purgari oportuerit, de quo infra dicemus. Post finem primorū dierum aëre existente temperatæ calido atq; quieto, poterit aliquando exire domum, & post parum temporis iterū redire: aëri uero frigido aut uentoso, nequaquam per totum tempus curationis se exponat: abstineat penitus interim à coitu, etiam ad duos usq; menses post perfectā curationē, quæratq; uoluptates, & gaudia honesta: fugiat iram, tristitiam, sollicitudinem, & similia: unde bonum erit apud se continue aliquem habere ex charis suis, ut puta liberos,

ros, affines, cognatos, muscos, & id genus alios: utaturq; per aliquot menses bona & cōuenienti diætā, caueat semper à satietate nauseatiua, à potu uini superfluo, à piscium usu, & rerum generantiū phlegma salsum, aut melancholiam, ut sunt carnes antiquæ salitæ, pisces itidem saliti, porcinae carnes, & auium degentiū in aquis, quoniam ea ad recidiuam disponunt. Procurent etiam singulis diebus habere beneficium uentris, quod si natura fieri nequit, fiat arte, ut inferius dicemus. Interdiu nequaquam dormiat, & ideo conandū est semper habere sodales apud se, quemadmodum Alemanni faciunt tempore phlebotomiæ.

De cibis conuenientibus durante curatione. Caput IIII.

Restat ut cibos & potus enumerem, quibus nutriendi sunt per tempus curationis. Sunt igitur conuenientes carnes animalium omnis speciei aptæ humano esui, item uolatilium, præter degentium in aquis, ut sunt pulli, capones, gallinæ iuuenes, & similia: quæ omnia uel assa, uel elixa, præparari possunt, habita tamen ratione appetitus patiētis. Item oua tremula, aut ex cortice sorbilia, uuæ passæ, pruna passæ, auenata, ordeata, cichorium, spinachia, betæ, caules romanæ, similiter rapæ, si conuenire possunt: si uero ex aliquibus prædictis cibis fastidium aut nausea subsequatur, corrigatur cum tollente fastidiū, sicut in carnibus cum succis malorum granatorum, muzorum, arantiorum, succo acetosæ, & similibus: & pro plebeis est acetum bene saporosum, hæc enim prohibere solent putrefactionem cibi in stomacho, & maxime si ex carnib. fuerit: alios cibos quoscunq; prædictis oppositos, durante ligni potione omittant, nisi indiuidua proprietas, aut aliqua supradictarū conditionum aliud exposceret, ut si fuerit mulier prægnans, id quod iudicio medici astantis relinquo.

De potu conuenienti.

Caput V.

Potus ipsorū per tempus curationis est multiplex. Primus, sumatur lignum quod remāsit post deco-

ctionem & colationem primam, & supponantur libræ duodecim aquæ simplicis, & bulliant ad consumptionē medietatis: mox coletur, & colatū reseruetur in potum cum alijs cibis sumendum, aut inter eos, si adsit necessitas bibendi. Hic potus est principalis, & omnino obseruandus durante curatione secundū quosdā: quem similiter commendo, si aliud quodpiam non impediuerit: quare & alios superaddidi potus propter Alemanorū diuersitatē. Secundus, bulliat in aqua simplici anisum, aut marathrū, cum modico cinamomi. Tertius, bulliat mastix, & parū galāgæ, similiter in aqua simplici. Quartus, & est potus qui tantū debilioribus aut assuetis conceditur, bibat uinum clarum, album, odoriferum, lymphatum cum aqua simplici: hic potus potest concedi post x. aut xij. dies, durante etiam sumptione aquæ ligni usq; in finem. Quintus, bibat aquam simplicem, electam, & nulla mala qualitate infectā, in qua remollita sit mica panis, & illam concedimus istis qui sentiunt rugitum, & longam ciborum ueluti fluctuationem in stomacho propter usum aquarum decoctarum, sicut per experientiam nouimus: quod in eis ideo cōtingit, quia cum bonæ aquæ decoquuntur, redduntur aptiores corruptioni: quod nō euenit aquis malis, ut quotidie experiuntur qui præparant ceruicias: quoniam aquæ malæ per decoctionem fiunt meliores: & hoc innuit Auic. tertia primi in cap. de regimine aquæ & uini, sic inquit: Et aquæ quidem electionē iam demonstrauius, & similiter emendationem eius ex ea quæ mala est. Vbi expresse insinuat, tantum malarū aquarum esse emendationem, nō electarū. Similiter in secunda primi cap. de dispositionibus aquarū, ubi tantum aquas malas docet rectificare, & nullibi bonas per totum cap. Hæc autem hac tantū de causa adduximus, quia quidā ex modernis sibi persuadent omnem aquam crudam esse, & per cōsequens decoquendam, quasi omnes aquæ indigeant rectificatione, aut maturatione, cum tamen cruditas

ditas non nisi uegetatis insit, ē quibus minime est aqua cum sit elementum simplex non nutriens, sed tantum nutrimentum penetrare faciens, & substantiā eius rectificans, quemadmodū ponit Auicenna secunda primi, capite nunc allegato.

De modo soluendi uentrem ægri cum constipatus fuerit.

Caput VI.

CAeterum sumptio dictæ aquæ solet quamplurimis inducere stipticitatē uentris, puta in octo uel decem diebus, aut etiam in quindecim, & tunc uentris solutio hoc modo procuranda est. Omittat patiens bibere uno uel duobus diebus, & loco aquæ, suæque horaumat puluerē dicti ligni Guaycani præparati hoc modo: Accipiatur Guaycanū & teratur bene, quousque in puluerem redigatur, qui excribretur subtiliter, atque ex hoc puluere capiat æger in aurora pondus unius ducati cum dimidio, & dissoluat modica aqua decoctionis anisi, bibatque calidā, deinde quiescat, non dormiendo, neque sudando, in loco temperate calido, & tardetur cibus ad quinque uel sex horas: sumat etiam dictum puluerem, si opus fuerit tertia die, nā omnino purgabit. Ego in corporibus Alemanorum darem pondus duorum ducatorum, habita ratione conditionum supradictarū, puta uirtutis, consuetudinis, regionis &c. & in sumendo hunc puluerem nullam dicunt esse difficultatem, neque pericula. Si uero acciderit aliquē ægrū hoc modo non posse laxari, recurrendū erit ad enāmata, & medicinas lenitiuas, aut etiam euacuatiuas humorū secundū consilium medici astantis. His demum peractis redeundū est ad potionem ligni, sudores &c. si necessariū fuerit, & hoc faciat usque ad perfectam curationem, quæ si prolongata fuerit, & iterum constipatus est, post certos dies purgandus, aut leniendus erit iterum, modo & ordine supradictis: tempore tamen purgationis nequaquam immutet diætā.

De præparatione decoctionis ligni Guaycani. Caput VII.

*Lima solet
atteri.*

Nunc ad præparationem decoctionis ueniendum est: accipiat igitur in nomine Iesu saluatoris nostri ligni Guaycani, quod sanctum plurimi Hispanorum cognominant, nigri aut crocei tincti lib. i. & comminuatur in frustula minima, quantum possibile fuerit, & in uase mundo posito superinfundatur aquæ simplicis & electæ lb. xij. & bulliant lento igne, quousque consumpta fuerit medietas: ita enim sufficit pro mediocriter infectis: pro multum uero infectis, bulliat ad consumptionem duarum partium, aut plus etiam, si extreme infectus fuerit: nam quanto plus in decoctione consumitur, tanto fortior operatio est. Seruata igitur mediocritate decoquendi, ut supra dictum est, & colata aqua, remanebunt duodecim doses pro sex diebus continuis, cum dosis eius decoctionis sit libra media: unde oportet singulis sex diebus nouam decoctionem fieri, & procedere modo & ordine prædictis: iterum uero dum decoquitur, spuma quæ supernatat, colligatur, & in uase mundo seruetur, exicceturque: nam in puluerem redacta, & ulceribus, quæ in morbo Gallico fieri solent, superposita, est mirabilis in consolidandis illis. Lignum aut quod post colaturam, aut expressionem remanserit, seruetur: nam cum penuria ligni fuerit, tunc libræ unius talis ligni, addatur libra media ligni recentis, & fiat decoctio cum tanta quantitate aquæ quantam prius diximus, coquendo ea quousque medietas aquæ sit consumpta: deinde sumatur decoctio quemadmodum superior, quæ pro rei necessitate idem quasi operabitur. Est præterea alius modus præparationis dicti ligni per modum syrupi, quo similem efficaciam, quam decoctio habet, plurimi Hispanorum experti sunt, cuius præparatio est talis. Sumatur ex Guaycani ligni redacti in frustula minutissima, ut supra, lb. i. & superfundantur aquæ simplicis electæ lb. vi. & bulliant ad consumptionem duarum partium, postea coletur cum expressione, deinde accipiatur mellis boni

ni lb. i. aquæ fontis siue simplicis libra una cum dimidia, & coquantur simul, & semper despumentur, quousq; aqua euaporata fuerit: hoc mel deinceps ita despumatum ponatur simul cum decoctione iam seruata, bene mouendo simul cum spatula lignea, quousq; ueniat ad modum syrupi, cuius erunt sumendæ ʒ. iij. uel v. in mane, & totidem in nocte post horas quatuor à cœna, & operabitur idem quod decoctio supradicta: operatur autem magis per urinam & egestionem, quàm per sudorem. Si uero quis uoluerit, ut per sudorẽ magis operetur, accipiat de syrupo ʒ. ij. uel vj. secundũ ægroti uirtutem, ut Hispani dicunt se esse expertos.

De inæqualitate temporis curationis. Caput VIII.

TEmpus curationis morbi Gallici per Guaycanum ualde inæquale, & diuersum est: nam ut experti referunt ex India uenientes, Indi plebei multum etiam infecti, in decem diebus plus uno die aut minus, curam perficiunt seruantes diætam tenuissimã: nobiliores uero & reguli, curam perficiunt in una lunatione seruantes etiam tenuem diætam, licentiores tamen plebea. Hispani autem curantur aliquando quindecim diebus, aliquando uiginti, aliquando triginta, aliquando quadraginta: pauci tamen prolongarunt curam ad sexaginta dies. Causam huius inæqualitatis non iudico esse aliam, nisi uel fortitudinem morbi, uel debilitatem uirtutis membrorum principalium non potentis tam facile actuare medicinam ligni, aut simile quid, puta iram, aut tristitiam, quam profecto extremè perniciosam in huiusmodi morbo homini esse experientia ipsa rerum magistra comprobauit: unde concludendum erit eousq; ministrandam esse medicinam, quousq; æger uiderit se sanum euasisse. Sunt enim multa Alemanorũ corpora adeo per argentũ uiuũ, siue aliud malũ regimen destructa, ut illa parum aut nihil in eis operari possit: quare meo iudicio, etiam nõ sine fructu ægri, medico astanti, & fideli, rem omnem puto esse cõmittendam.

De assumptione ligni Guaycani secundū modum ex Hispania allatum.

Caput IX.

Accipe lignum Guaycanum, atq; illud ita rade, ut ex eius minutissimis rasuris impleant cyathi duo, quas deinceps rasuras pone in olla noua cum quindécim cyathis aquæ, & fac ut bulliant quousq; cōsumentur tres aquæ partes, reliquum uero postquam fuerit refrigeratū, coletur, & ex hoc bibe unum cyathum mane, alium in meridie, & alium in nocte: & caue à frigore, ac ab aëre, nec egredere lectum. Præterea ægrotans tenui diæta debet uti, nec aliud comedere, quàm panē biscoctū, pruna passa, uel uuas passas: nec bibere uinū, nec aquam: quod si à siti uexaretur, parum bibat decoctionis supradictæ, quæ propter malum saporem quem habet auferet uoluntatem bibendi: itaq; patiens utatur hoc regimine per octo uel nouē dies, post quos per sex uel septem dies sequentes poterit comedere uitellū aliquem oui coctum in aqua cum paucō sale: postea uero per uiginti aut uiginti quinque dies succedentes comedat in pradio, & cœna, quæ tempestiua sint, pullos paruos: sicq; agendo ulcera etiā ad ipsa ossa profunda consolidabuntur, & dolores tollentur. Post sumptam autem aquā ligni caueat à frigore, & à comestione rerum acrium, & ciborum malorum, & in primis à coitu, nec bibat uinum aut aquam pura, sed uinū bene lymphatum: & cum hoc regimine bibendo dictā aquam, etiam si per decennium uexatus fuisset patiens à morbo Gallico, & haberet ulcera profundissima, euadet. Si fortē autē ulcera non consolidentur per totum tempus quo sumitur aqua, non est timendū, quia ita etiam post tempus sumptionis operatur uirtute sua, ut ulcera omnia consolidet. Sed notandū est huiusmodi decoctionem esse faciendam singulis duobus uel tribus diebus, quia melius est ut recēs bibatur, purgat enim per secessum, uomitum, urinam, & sudorem, ut in Hispania expertum est.

FINIS.

BENEDI

& medici exquisitissimi, de morbi Gallici curandi ratione Liber.

Vandoquidē & ante nos multi, ijdemq̃ expertissimi medici, de morbi Gallici curatione non pauca scripserūt, circaq̃ originem illius ac causas & signa nō mediocrē insumpserunt operā, nos non abs re hoc loco de his uerba facere prātermitemus: quod autem ad uerā medendi huius morbi methodū attinet omnia compendiose trademus, ita tamen, ut nihil eorū negligatur quæ uel ā ueteribus commode reperta sunt, uel ā nobis felicissime cōprobata. Cum itaq̃ prima morbi Gallici affectio ex cōtagione, ut omnes profitētur, ortū habeat, ideo primi membri affectio, hoc est uirgæ, sic curari debet. Primum apparente in uirga ulcere, pustula, uel corrosione (hæc enim foedarum mulierū commercia cōsequi solent) fiat lenitio uentris, & materiæ afficientis minoratio, modo infra scripto: R. florum cassiæ nouiter tractæ ʒ. i. confectionis Hamech ʒ. ij. misce, & fiat bolus cū zuccaro, exhibeaturq̃ per tres horas ante diē. Sequenti uero die quatuor uentrosæ super nates ē directio uirgæ affectæ, cum scarificatione apponātur. Quod si his peractis, ulcera uirgæ augmētari non cessent, consulo ut quarta die fiat phlebotomia ex uena communī, quantitate quatuor unciarum: demū quater per diem abluat ulcera cum sequēti decoctione, quæ illa cōptime mundificabit & absterget. Interea tamen obseruabis omnibus modis, quod postquam uirga cōmode abluta & absterfa fuerit, extendatur die sequenti unguentum supra peciam lineam albam & subtilem, ac loco exulcerato applicetur. Decoctio autē talis est: R. granorum myrti, rosarum rubearum, corticum granatorum, anamanip. i. bulliant in sufficienti quantitate uini albi usq̃ ad tertiam partem, & colentur: postea uero cum cola-

tura, uirga, ut supra dictum est, abluatur. Unguentum uero hoc est: R. unguenti albi unc. iij. aloës hepatici 3. l. tutiæ præparatæ 3. iij. camforæ, grana vi. aluminis usti 3. i. s. uiridis æris 3. i. olei rosarum 3. s. misce, & in mortario plumbeo bene ducantur quousq; fiat unguentum: & sic conficiendo, facta ablutione, totidem per diem renouetur unguenti applicatio. Nam hoc pacto ulcus uirgæ sine ulla dubitatione curabitur, citra alias medendi intentiones. Eo uero tempore quo uirgæ curatio expeditur, non est negligenda ipsius morbi Gallici incipientis curatio, ideo patiens capiat infra scriptum bolum in aurora. R. diasenæ lenitiui unc. i. electuarij rosati Mesue drach. ij. misce, fiat bolus cum zuccaro: altera autē die capiat infra scriptum syrupum in aurora, continuando per septem dies perpetuos. R. oxymellis simplicis, syrupi de fumoterræ, mellis rosati colati, ana unc. s. aquarū fumiterræ, scabiosæ, cicoreæ, ana unc. i. misce. Postquā uero tertio die syrupum acceperit, consulo ut per duas horas post assumptionem syrupi faciat phlebotomiam basilicę dextrī lateris, quantitate quinque unciarum. Cæterum finitis his septem diebus assumptionis syruporū, octaua die capiat sequentes pilulas: R. pilularum de fumoterræ, pilularum aurearum Nicolai, ana drach. s. misce, & fiant pilulæ numero quinque. Nona die consulo ut intret balneū stuffamūe, & abluat corpus quam diligentissime, & prouocet sudores sine appositione cucurbitularū: stet quoq; quietus per tres dies, ac studiose obseruet uictus sui rationem, comedendo cibos facilis concoctionis, boni nutrimenti, idēq; parcius quā antea: bibat etiā uinum pauciferū & medij coloris inter album & rubeū quod cerislinū appellatur. Postea autem capiat secundam purgationem, primum digerendo materiā per septem dies cōtinuos cum infra scripto syrupo. Rec. syrupi de lupulis, de fumoterræ, mellis rosati colati, ana 3. s. aquarum bethonicæ, lupulorum, acetosæ, ana 3. i. misce. Cum autē ter de hoc syrupo assumpserit,

pferit, mane usurpato prius enemate lenituo fiat phlebotomia saluatellæ lateris sinistri in manu prope digitum minimum, quantitate v. ʒ. deinde cōtinuet prædictum syrupum usq; ad octauam diem, qua capiat per tres horas ante lucem sequentes pilulas: R. pilularum foetidarum, aurearum Nicolai, de fumo terræ, ana ʒ. i. misce, cum syrupo uiolato fiant pilulæ numero v. Facta huiusmodi purgatione, quiescat iterū per tres dies, & bono utatur regimine, prout superius dictū est. Post hæc iterum purgetur corpus, digerendo prius materiā cum infra scripto syrupo per septem dies continuos. R. oxy mellis compositi, syrupi de fumo terræ, de endiuia, ana ʒ. s. aquarum acetosæ, fumiterræ, lupulorū, ana. ʒ. i. misce. Tertio die assumptionis prædictorum syruporum consulo ut fiat phlebotomia per apertionem uenarum hæmorrhoidarū una hora post meridiem, cum appositione sanguisugarum ad quantitatem trium unciarum, aut ad maximum quatuor: deinceps octauo die, hora assumptionis medicinarū capiat hanc sequentem medicinam: R. diasenæ lenitiui, diacatoliconis, ana ʒ. s. confectionis Hamech, electuarij succi rosarum, ana ʒ. iiij. misce, & dissoluantur cum decoctione cōmuni florum & fructuum in sero caprino facta, in qua bulliant poly podij quercini ʒ. ij. epithymi ʒ. s. & fiat potus. His omnibus factis purgationibus quiescat denuò, ac per quatuor dies bono utatur regimine. Quinta uero die ingreditur stuffam, & idonea præcedente ablutione cū aqua calida, cōsulo ut ei applicentur sedecim cucurbitæ, scilicet quatuor in spatulis, quatuor in manibus, quatuor in coxis, quatuor in brachijs, cum scarificatione & cum sufficienti sanguinis extractione. Demum autem consulo ut adornet sibi sudatorium humidum, quod tali pacto conficitur: R. florum camomillæ, meliloti, anethi, fenugraci, seminis lini, ana manip. ij. absinthij, menthæ, pulegij, ana manip. i. s. calamenti, abrotoni, iuæ, herbæ paralytis, ana manip. i. s. chamæpityos, chamædryos,

anisi, fumiterræ, lapatij acuti, rosarum rubearum, spicæ, squinanti, ana manip. i. bulliant hæc omnia in quantitate aquæ unius mastelli cum dimidio, ad consumptionem quartæ partis: deinde facta forti expressione ipsarum herbarum coletur prædicta aqua: eidem aquæ addatur nitri, aluminis, ana ℥. iij. sulfuris uiui ℥. ij. & hæc omnia iterum insimul bulliant in prædicta aqua, unica forti bullitione, & iterum prædicta aqua coletur & usui reseruetur. Vsus prædictæ aquæ talis est: quolibet mane in aurora, procurata ventris lenitione, præparent uas ad magnitudinem corporis humani, & imponant aquam prædictam in uase illo quantum expedit, & corpus totum aqua cooperiatur usque ad furculam gutturis, excepto capite. Demum bene uasculum illud cooperiatur, ne uapores exhalent, & sic moretur in prædicto balneo per unam horam si sustinere queat, aut ad minimum per dimidium horæ. Quod si eo tempore aqua infrigidaretur, detineat aliquantisper eius aquæ partem semper calidam, ut postea adiungendo ipsi frigidæ, tota fiat calida. Deinde uero non exeat balneum donec corpus patientis bene siccetur & abstergatur, ac ingrediatur statim lectum calidum, dormiatque duabus horis continuis si fuerit possibile. Quod si id fieri non posset, stet diligenter coopertus pannis, & sudet quantum potest. Post hæc lectum egrediatur, & bene exiccetur, ac mundetur corpus suum, & induat uestes, nec se subito aëri exponat frigido. Post exitum autem balnei immediate accipiat zuccari bolum infra scriptum: R. zuccari rosati ℥. s. theriacæ, uel mithridati optimi ʒ. ij. misce. Quiescat uero sequenti die, quo utatur exercitio mediocri, neque corpus defatiget. Tertia die adueniente iterum balneetur modo prædicto. Quarta autem die loco zuccari rosati capiat sequentes pilulas: R. agarici trochiscati ʒ. i. fiat pilula una. Postero die iterato continuetur balneum modo dicto, rursumque sequenti die zuccaro rosato cum theriaca utatur. Peracta uero alia balneatione eandem pilulam deuoret, ac hoc pacto balnea ista

ista continuet usque ad septem dies. Si uero ex ipsis nota-
 bilem perciperet debilitatem, ut sufferre amplius diffi-
 culter possit, maiore interpollatione lauacra hæc insti-
 tuat, hoc est, uel de duobus, in duos dies, uel tertio quo-
 que die, secundum quod uirium robur id tolerare possit.
 Interim uero post balnea, ingressus in lectum calidum, ac
 sudorū prouocatio, semper obseruanda sunt. Præterea
 animaduersione dignum est quod huiusmodi humidum su-
 datorium magnopere conferat ad mundificationem pu-
 stularum quæ in corpore apparent, ac ad resolutionem
 materierum præparatarum ad faciendas gummositates
 in corpore, imò ad ulcerum quoque curationem, & ad
 abolitionem dolorum in morbo isto Gallico contingen-
 tium, in quacunque tandem hi corporis parte fuerint. Si
 autem patiens tolerare non poterit humidum sudato-
 rium, fiat aliud, quod tale est: R. furfuris grossi in pecia
 ligati lb. x. florū camomillæ, calamenti, maioranæ, sal-
 uia, roris marini, betonicæ, hyssopi, prassij, ana manip. i.
 bulliant in sufficienti quantitate aquæ, usque ad ebulli-
 tionem fortem: deinde remoueantur ab igne, & in præ-
 dicta aqua extinguantur lapides molares prius bene ac-
 censi, & post extinctionem stante refumatione ipsius
 aquæ cooperiatur ægrotus cum lintheamine facto ad-
 modum tendæ, & æger accomodet sese ad uas illud ef-
 fumationis aquæ, sicque pannis indutus fumum recipiat
 continuando per tres aut duas horas ad minimum, conti-
 nue huiusmodi lapides molares in tali aqua extinguen-
 do. Magis tamen probo humidum illud quam istud sic-
 cum, quoniam magis aperit ac resoluit. Factis porrò his
 sudatorijs per septem uel octo dies, consulo ut capiat semel
 in aurora infra scriptas pilulas: R. agarici trochiscati, pi-
 lularum de fumo terræ, aurearum, ana ʒ. i. misce cum sy-
 rupo uiolato, fiant pilulæ numero v. Si uero uniuersis
 his transactis æger non releuetur à morbo Gallico, imò
 pustulæ & dolores membrorum crescant, uel in priori
 statu perseverent, consulo ut septem diebus continuis,

aut si id per uirtutis debilitatem non liceret, alterius saltem membra dolentia, excepto capite, unā cum iuncturis omnibus, infra scripto unguento illiniantur: & est unguentum descriptum à Mesue in antidotario de unguētis ad scabiē, in quo sine periculo mirabilē reperi effectum. R. axungiaē porcinae ℥. v. olei laurini, argenti uiui, ceræ mundæ, thuris albi, masticis puluerizati, ana ℥. ij. salis cōmunis ℥. viij. succi plātaginis, succi fumiterre, ana ℥. ij. cōfice simul ceram & axungiam expurgatam à tela sua, & oleum laurinū immitte in uas glutinatum cum succis, & bulliant donec liquefiant, & adde puluerem salis, olibani, & masticis in supradicta quantitate, quæ & bulliant usq; ad completā decoctionē, & postea remoue ab igne, & adiunge argentū uiuum cum salua extinctū, & cum pauco olei prædicti misce bene cum spatula, & fiat unguentū; cum quo priusquam iuncturæ, & membra dolentia inungantur, consulo ut experiatur, inungendo tantū palmas, manus, & pulsus manuum, & pedū, eaq; bene & fortiter fricet. Quod si huiusmodi unguentum sic inunctū non compleat curam, poteris inde iuncturas, & membra dolētia linire. Et nota quod huius unguenti consuetudo ratione mercurij est afficere ossa putredine, ac lædere os, palatum, & gingiuas. Consulo ergo, ad remittendū & prohibendum ingens nocumentum in membris futurum, apparen- te etiam prius calore, & aliquali ardore in gingiuis & palato, ut defenseretur guttur à putrida corrosione: gargarizet per unum integrū diem, ac in ore detineat infra scriptam mixtionē: R. aquæ ordeī libras iij. aceti acerri mi albi lib. s. misce, fiat gargarismus. Quod si tandem membra hæc exulcerata sint, gargarizet diu noctuq; ex lacte uaccino, & pluries post gargarizationē hanc utat paululū in ore de melle rosato, & sic cum lacte & melle rosato procedat quousq; oris ulcera sanentur. Quod si æger prædicta inunctione nō sanatur, uigeantq; adhuc uel ulcera, uel gummositates, uel dolores Gallici, uolo

ut deueniatur ad decoctionē ligni Guayaci. Et iterum nota quod maius iuuamentū succedit assumendo decoctionē ligni præcedente inunctione ex mercurio, quàm econtrā: imò cauendum est ab exhibitione decoctionis ligni Guayaci in principio morbi Gallici: & antequam habeas modū potandī aquam ligni, præscire debes modum conficiendi illius: R. ligni Guaycani ponderosi, abundantis medulla, recentis, solidi, & non porosi neque putridi, nō de trunco, lb. i. s. puluerizetur, uel cum lima subtiliter limetur, aquæ fontis claræ lb. xx. misce, & bulliant insimul usq; ad consumptionem medietatis aquæ, deinde colentur, & colatura cum aqua colata reseruetur. De ista prima aqua detur cōtinue in potu ipsi patienti cum assumit cibum suū, uel cum interdiu contigerit sitis, de ipsa aqua sic colata bibat. Deinde accipe prædictum lignum iam semel bullitum, & ei adde ligni Guaycani similiter puluerizati ℥. ij. aquæ fontis lb. xx. & bulliant usq; ad consumptionē medietatis, deinde colatur, & de aqua colata dabis patienti ℥. viij. in sero cum uadit dormitum, & mane in aurora loco syrupi. Atque sic continuando uespere & mane dabis patienti ℥. viij. dictæ aquæ tepidæ. Deinde autē prædicto ligno prius bullito adde ligni Guayaci subtiliter puluerizati ℥. vi. aquæ fontis lb. xvi. bulliant usque ad consumptionem duarum medietatum, deinde colentur cum raro colatorio, & de prædicta aqua medicabuntur ulcera, gummositates, membra dolentia, iuxta modum infra dicendum. Et nota quod si patiēti post assumptionē aquæ superuenerint tormina & intestinorū dolores, recordetur in primis duabus aquis continue bullire ℥. i. anisorū bene à puluere mundatorū, uel fœniculi: & hic est modus conficiendæ aquæ Guaycanæ. Modus autē operationis omnium istarum aquarum infra scribetur. Vsus autem huius aquæ secūdæ talis erit: Aqua huiusmodi confecta, cōsulo quod quolibet uespere in ingressu lecti capiat ℥. viij. tepidæ: pōst uero eat dormitum & stet bene

coopertus pannis, ita quod nulla aëris frigiditas, neque uentus aliquis possit ipsum attingere: ideo laudo quod fenestras & foramina quælibet & ostium camerae bene obturata sint. Laudarem etiam si aut per totum tempus assumptionis aquæ, aut ad minus per dimidiū, moram trahat in lecto, clausis & obturatis fenestris. Quod si contingeret ipsum surgere, quod in tēpore dicto non laudo, sit bene pellibus uestitus & capite diligēter coopertus, quiescat, nō labore, neque fatigetur, & omnia consueta relinquat exercitia. Mane uero die apparente tantum de prædicta aqua tepida loco syrupi accipiat, & supra ipsam dormiat sufficienter per duas horas ad maximum uel per tres, & cum ista aqua secunda cōtenteur in solis istis potionibus. Aduentāte uero hora prandij, quæ erit per sex horas post assumptū syrupum matutinum, disponatur sibi prandiū tale: Capiantur 3. vi. panis biscocti usque ad summum, quo de pane comedere debet, ipsumq; cum passulis enucleatis, cum amygdalis dulcibus mundis, ac cum iuiubis Damascenis comedat ad modestam saturitatem. Cum autē expedierit ipsum bibere, bibat de aqua decoctionis factæ, toties quoties uel in hora cibi uel post cibum illum sitis uexauerit: de die autem nihil penitus comedat, solo prandio contentus, cum rebus dictis comestibilibus, nullā aliam escam inquirendo, quoniam esset eius mors. Vespere iubeo ut nihil omnino comedat, sed contentetur tantū unc. viij. potu aquæ secundæ, ut diximus, & sic continuet usq; ad quadragesimum diem inclusive. Si autem percipiat patiens uirtutem nō posse illud tempus sustinere sine uirium imbecillitate, consulo ut de sero comedat dimidiū illius quod de mane comederit, non mutatis tamen dictis cibarijs: uerbi gratia, si unc. vi. de mane comederit, comedat tres de sero, & sic de singulis. Atq; sic conetur procedere ad quadragesimū diem. Quod si non posset perdurare usq; ad quadragesimum diem, consulo ut ei concedatur pullus in prandio paruus per duos

duos dies cōtinuos cum pane solo, uesperī autē uel non comedat, uel si comederit solum panem biscoctum comedat, ut dixi. Transactis uero duobus diebus pulli comestionis, iterum sequatur primam diætā. Quod si interim sentiat se debilem, iterum comedat alium pullum mane per alios duos dies, & sic usq; ad quadragesimum diē procedat, intercalatis diebus carnes pullinas comedendo. Nota tamen quod si possit totam primam diætā quadraginta diebus tolerare, diætetur usq; ad hunc ipsum terminum, nō permutando ullo pacto diætā uictus rationem. Si uero sufficere non ualeret, aggređiatur secundam diætā, neq; eam immutet usque ad præfatum tempus. Quod si eam quoq; sustinere nequeat, usurpet tertiam, quæ est in comestione pulli. Porro si æger molestañ morbo Gallico cum doloribus uel ulceribus uel gummositatibus, consulo ut mediocriter cum tertia aqua iam suprā cōfecta, sic operando calefaciat ipsam aquam quantū possit patiens sufferre, & madefaciat faldellas de stuppa linea in prædicta aqua, ac exprimēdo aliquantulum cum manibus ipsis, apponat eas particulæ patienti, apponendo secundā supra primam, & tertiam cōsimiliter supra secundā: deinde uero membrum fascia sufficienter fascietur: & hic modus curationis bis in die obseruetur, mane scilicet ante cibum & uesperī: & hoc pacto tandiu procedat quousq; totā diætā iuxta modum dictū perficiat. Et animaduerte quod in medio temporū huius dictæ diætæ, puta uigesimo die, patiens debet accipere infra scriptas pilulas: R. agarici trochiscati, pilularū de fumo terræ, aurearū, ana ℥.i. misce, fiant pilulæ nu. v. easdem quoq; pilulas sumet finitis quadraginta diebus. Quod si intra tempus diætæ patiens nō haberet lenitionē uentris, cōsulo ut sibi paretur enæma ex sola aqua secunda cum uitello oui, zuccaro, sale, & oleo cōi quantū fuerit expediens. Atq; hæc dicta sint de uera medendi morbi Gallici methodo.

F I N I S,

Gg 2

236 ANGELO BOLOGNINI
DE CVRA VLCERVM EX
TERIORVM LIBER I.

Curatio ulcerum in quibus cōsistat. Caput I.

Hirurgia artis medicæ sui antiquitate & certitudine pars famosissima, plures habet particulas, quarum una est ulcerum exteriorum curatio, de qua in hoc libello agere intendimus. Curatio autē ulcerum in duobus maxime cōsistit, in cognitione uidelicet eorum quæ consolidationem impediunt, & eorum impediuntium remotione: quo fit, ut hic libellus in duas partiatur partes: pars una consistit in cognoscendo impediuntia, altera in eorum remotione: prima quidē theoretica est, contemplatur enim ea quæ impediunt, uidelicet quæ, & quot sint, ad hæc quomodo noceant, similiter quo modo cognoscantur. Secunda uero pars practica, medicamina tam generaliter quàm singulariter administrare docet: his enim scitis propositā habebimus intentionem ad amicorū nostrorum satisfactionem qui me sæpe ad hoc impulerunt.

Consolidationem ulcerum quæ impediunt. Caput II.

Ulcus quid. **D**icimus igitur quod ea quæ consolidationē impediunt, aut se tenent ex parte ulceris, aut ex parte annexorum cum ulcere. Si ex parte ulceris, cum ulcus communiter describatur quod est solutio cōtinui, à qua resudat pus & sanies: aut ergo hoc impediens se tenet ex parte solutionis continuitatis, aut saniei. Si ex parte solutionis cōtinuitatis, uel erit merito figuræ solutionis continuitatis fistularis, uel alterius figuræ fistulari proportionatæ. Si ex parte saniei, aut merito substantiæ, aut suæ qualitatis. Si merito substantiæ, aut quia subtilis, fluida, aut quia grossa, uiscosa. Si merito suæ qualitatis, aut quia acuta & corrodens per se, & essentialiter, aut quia per accidēs. & hæc de his quæ ex parte ulceris consolidationem impediunt, quæ duo fuere, uidelicet.

delicet figura & sanies : figura inquam, uel figura fistularis, uel alia: sanies, uel grossa, uel subtilis, aut acuta, & corrodens per se, aut per accidens. Impedientia autem ex parte annexorū, aut se tenent ex parte eorum quæ immediate contraria sunt causis ad consolidationem facientibus, aut ex parte eorum quæ contraria sunt ulceri, in eo quod ad deteriore naturam quàm ulcus habeat in quantum ulcus disponūt. Si ex parte eorū quæ immediate contraria sunt causis ad consolidationem facientibus, aut quia contraria causæ materiali, aut quia causæ efficienti. Si causæ materiali, erit sanguis à natura alienus ipsi ulceri, & cuilibet membro etiam pro nutrimento delegatus, qui contrariatur sanguini laudabili, requisito ipsi ulceri pro materia restituendæ bonæ carnis : & tunc cōtrariatur, quia peccans in quanto, aut in quali: si in quanto, aut quia superfluus, aut quia diminutus : si in quali, & tunc istud erit, quia peccans in complexione uidelicet calida, frigida, humida siue sicca, simplici uel composita, cum materia, uel sine materia. Si uero causæ efficienti, erit similiter ea complexio quæ contrariatur complexioni naturali ulcerati loci tanquā causæ efficienti, & sic contrariatur quia nimis calida siue frigida, humida siue sicca, simplex uel composita, materialis uel sine materia. Si ex parte eorum quæ ulceri contraria sunt in eo quod ad deteriore disponant naturam quàm ulcus habeat, aut ulceri contraria prout accidentia, aut prout ægritudines: si prout accidentia, accidentia erunt hæc, uidelicet dolor, fluxus sanguinis: si prout ægritudines, ægritudines erunt apostema, ostracatio carnis, superadditio carnis, caro mollis, serpigo, corrosio, putrefactio, quæ de se sunt ægritudines loco ulcerato superuenientes. Et hæc sint dicta de impedimētis ex parte annexorū, quæ sunt in genere duo, uti diximus, uidelicet impedientia contraria causis efficientibus, uel materialibus consolidationis, aut impedientia contraria ulceri tanquam accidentia, aut tanquam ægritudi-

nes. Quæ igitur, & quot sint impediencia ulceris consolidationem, dictum est.

Quonam modo præfata consolidatione impediunt. Caput III.

E Numeratis his quæ consolidationem impediunt, nunc diuersi sunt docendi modi, quibus talia impedimenta impediunt. Dico igitur in primis, quod figura fistularis, & quæcunque alia tali figuræ proportionata, consolidationi resistunt, eo quia ex ipsis cõsequitur in debita transpiratio saniei in ulcere cõgestæ, quæ postea in eo ulcere plus quàm debeat moram contrahens, nitrositatem & uenenositatem adipiscitur, quæ ex parietum ulceris cõtractu, in eo maiorem concauitatem generat, & membrũ debilitat, ad quod superfluitates totius corporis transmittuntur. Saniei uero substantia consolidationem impedit, quia subtilitas eius fluida, membri ulcerati substantiam corrigendo, nimis eam humectat & remollit, & sic putrefactioni disponit, quum ea quæ putrefiunt, molliora prius reddantur & laxa. Grossities uero siue uiscositas poris membrorum adhærens, membrum putrefacit & corrumpit: quod enim à putrido tangitur, putrefit. Saniei uero qualitas acuta, & corrodens, tam per se, quàm per accidens, cõsolidationem ulcerũ retardat, cum humiditate membri, qua mediante fit partiũ continuatio, resoluat & consumat. Sanguis autem peccans in quanto consolidationem impedit, superfluous calorem membri suffocat naturalẽ. Diminutus uero, defectũ ponit nutrimenti, unde frustratur natura pro generanda carne. At si fuerit peccans in complexione, siue simplici, siue cõposita, siue materiali, siue sine materia, tunc impedit cõsolidationem, uirtutes naturales membri offendendo diminutẽ, ablatẽ, siue corruptẽ. Quum enim membri cõplexio ab aliquo offenditur, necesse est aliquã, uel aliquas, & fortẽ omnes uirtutes naturales deijci, aut diminui, uel corrumpi, cum ipsa complexio sit harum uirtutum famula, siue ministra. Mala loci ulcerati complexio tam calida quàm frigida,

gida, humida siue sicca, simplex uel cōposita, materialis uel immaterialis cōsolidationi obstat, naturalē deīciēs complexionem, qua sicuti instrumēto natura utitur ad nutrimenti conuersionem in membrorū substantiam, & rei superflua & nociua expulsionem. Si impediētia consolidationem fuerint accidentia superuenientia ulceri, de quibus unū est superfluus fluxus sanguinis, tunc inanitione materia carnis restauranda, & spiritus necessitas subtrahitur, unde consolidatio aufertur. Dolor autem uirtutem totius corporis & membri patientis prostermit, & humorum defluxum ad locum efficit, quare consolidatio deficit necessariō. Apostema etiam, quod est ægritudo una ex tribus morborum generibus composita, uidelicet mala complexione, mala compositione, & solutione continui: multo magis credendum, quod obuiet cōsolidationi, cum plures ægritudines magis naturā molestēt, quā una ægritudo. Carnis ostracatio consolidationem prohibet, ex eo quod talis ostracata carnis porositates sunt compactæ & constrictæ ualde, unde ineptæ sunt transitu materiæ proportionatæ carni generandæ, & cōsolidationis perficiendæ. Carnis similiter superadditio curationi oppugnat, tanquā quid superfluum in corpore extra naturam artificio auferendum. Caro autem mollis, corrosio, & putrefactio consolidationē impediunt, cum materia pro carne delegata à carnis mollitie alteretur, & à corrosione & putrefactione forma substantialis membri corrumpatur & destruatur. Et hæc satis sint dicta de diuersis modis, quibus præfata impediētia curationē ulcerum impediunt.

De signis eorum quæ consolidationē impediunt. Caput IIII.

A Signatis speciebus, & declaratis modis quibus consolidatio impediatur, subsequenter ponenda sunt eorum signa. At quia consolidationem impediētium nonnulla sunt sensibus apparentia, itaque signis non indigeant, sicuti sanies subtilis, fluida, similiter sanies grossa, uiscosa, fluxus sanguinis, dolor, apostema

siue inflatio, caro mollis, caro superflua, & similia. Alia uero occulta & sensibus immanifesta, ita quod signis indigent ea significatibus, ut fistularis ulcerū figura, & similiter quæcunq; alia figuræ fistulari proportionata, saniei qualitas locum ulceratū inficiens, mala complexio, sanguis à natura alienus, corrosio, putrefactio: ideo condigne mihi uisum est hoc in loco tantū eorū signa tradere, quæ occulta sensibus, & immanifesta sunt. Dicam igitur, quod figura fistularis, cuius proprietas est habere orificium strictum, & fundum profundum, absconsus, & cauernosus, & similiter quæcunq; alia figura huic proportionata, denotantur per subtilem inquisitionem cum tentis & probis de argento, de plumbo, de radicibus, de cereis candelis, seu coloratis iniectionibus. Saniei uero qualitas acuta & corrosiua per se comprehenditur ex his: nam color eius tendit ad colorem rubeum siue citrinum, uiridem, siue nigrum. In ea quæ per accidens, & in ea quæ etiam per se, sentitur arsurus, & compunctio, rubor, & inflammatio ulceris, & partium ei adiacentiū: ex qua cōtingit, quod quicquid ab ea de substantiali forma membri occupetur, destruaturs & corrumpat, adeò tam naturæ malignantis existit. Sanguis à natura alienus peccans in quāto quia superfluus, cognoscitur ex patientis carnosus & robusta habitudine, uenarū totius sui corporis inflatione, seu repletionē saniei ab eo ulcere sanguinolentæ emanatione. Si uero diminutus, ita quod non defluit ad ulcus materia, ex qua caro generetur in eo ulcere, tunc ex opposito cognoscitur, uidelicet macilenta, seu extenuata patiētis habitudine, uenarum totius sui corporis inanitione, saniei ab eo ulcere quā ulcus requirat diminuta resudatione. Si in quali, quia peccans in cōplexione calida, tunc significatur ex colore corporis, & faciei, & oculorū, uergente ad nimiam citrinitatem siue uiriditatem, habitudine sicca, & extenuata, sanie colorata, colore citrino, siue uiridi. Et si peccans fuerit in caliditate nimis superflua,

flua, præfata signa erunt uergentia ad fuscenedinem & nigredinem. Si uero peccans fuerit in complexionem frigidam, cognoscitur discoloratione faciei & labiorum, sanie cum substantia grossa uiscosa, seu cum substantia subtili aquosa, habitudine phlegmatica, phlegmatis abundantia. Si in complexionem humidam, indicatur ex colore corporis tendente ad albedinẽ, sanie subtili aquosa, tumore faciei & oculorum, frequẽti abundantia saliuæ. Si in complexionem siccam, demonstratur ex colore corporis uergente ad nigredinem, siue subnigredinem, oculorum liuiditate, habitudine sicca, sanie nigra, cinerulenta, lutosæ. Mala autem loci ulcerati complexio calida demonstratur per ruborem, & per inflammationem, & per caliditatem extraneam ulcerati loci, partiumq; ei adiacentium, & per resudationẽ ab eo ulcere saniei, rubeo, siue citrino, uiridi, siue nigro colore coloratæ. Frigida similiter complexio manifestatur membri & ulceris liuiditate, subalbedine, mollificatione, lociq; frigiditate, quo ad tactum & patientis sensum, saniei grossæ, & uiscosæ, & indigestæ, seu subtilis cum substantia aquosa resudatione, priuatæ tamen omni mordicatione & incẽdio. Humidæ uero discrasie & exuberantis signa sumuntur ex his, quoniam caro in tali ulcere, ad humidum superfluũ discrasiato, tendit ad laxitudinẽ & mollitiem: quare est facta squalida, mollis, & ab ea multa humiditas saniosa redundat. Siccam autem complexionem demonstrant loci ulcerati siccitas, durities, & asperitas, saniei subtilitas, interdum & paucitas, membri & labiorum ulceris gracilitas, siue accadat à mala cõplexione calida exiccante, siue priuatione substantificæ humiditatis. De putrefactione dicendum, cum alia sit de proximo futura, alia iam facta sit: quæ facta est, alia sit perambulans & procedens, alia sit sic in suo esse stans. Signa igitur futuræ de proximo eliciantur per alterationẽ coloris carnis, tendentis ad colorem malum, uidelicet liuidum, uiridem, sine nigrum, & per diminutionẽ aliquam sensus eius.

Signa uero iam factæ, quoniam color carnis iam factus est malus, & priuatus est locus ulceratus sensu omnino, ita quod dolor non percipitur, dato quod ille locus pun- gatur, aut incidatur. Signa iam factæ & perambulantis a posteriori denotatur, quoniã ad partes circumstantes ipsius putrefactionis fit dilatatio. Et hæc satis dicta sint de signis eorum, quæ consolidationem impediunt.

ANGELI BOLOGNINI DE cura ulcerum exteriorum Lib. I I.

De regulis, & modis generalibus curationis ulcerum. Caput I.

Vænam, & quot fuerint impedimenta in ul-
ceribus consolidandis, & quot modis conso-
lidationem impedian, similiter & eorum si-
gna, quibus modis appareant, ex iam dictis
& pro posse ingenioli mei ac uiribus, cuiq; perscrutâti fa-
tis innotescet. Reliquū autem est, ut accōmodata trada-
tur eruditio, qua unumquodq; prædictorum, ne conso-
lidationem impediat, prohiberi potest. Hoc autem est
curam ulcerū docere, & hoc primo in generali, & sub
quadam summa, deinde in particulari magis. Pro qua
eruditione dicendum, quod tale consolidationis impe-
dimentū prohiberi potest triplici artis medicæ artificio,
uidelicet diæta, potione, & chirurgia. Diæta, cibando
ægrum cibis, qui substantia, quantitate, & qualitate op-
ponantur illis, quæ cōsolidationē impediunt. Potione
uero totius corporis plenitudinē euacuante, materiam
antecedentem eorum quæ cōsolidationem impediunt
digerente, complexionem totius corporis rectificante,
si mala fuerit, hepatis maxime, membrorumq; hepati
deferuentium, ut sanguinem laudabilem in quanto &
quali generet. Chirurgia seu manualis operatio in ge-
nerali uniuscuiusq; eorum quæ consolidationem impe-
diunt, subministretur in hunc modum. Et primo si fue-
rit in causa figura fistularis, annihiletur, seu destruat-
ur et si

et si non est possibile, tunc sanies in eo ulcere congesta, merito figuræ ipsius ulceris expulsionem rebellis, antequam nitrositate adipiscatur aliquo ingenio ad exteriora ipsius ulceris educatur. Si substantia saniei subtilis fuerit humectans, & remolliens membri substantiam, & consequenter eam putrefactioni disponens, exiccatis, in gradu proportionato, quæ putrefactioni resistunt, & humiditatem illam extraneam consumunt, curetur. Si uero fuerit substantia saniei grossæ uiscosæ, orificijs pororum carnis sui uiscositate adhærens, & sic membri substantiam putrefaciens, medicinis quæ ipsam saniem attenuant & dissoluunt, & consequenter eius grossitiam & uiscositatem destruunt, ab orificijs pororum carnis elongetur. Si autem qualitas saniei acuta & corrodens, medicinis acuitatem ipsius saniei refringentibus corrigatur, necnon saniei antecedens materia ad oppositas partes distrahatur. Si in causa fuerit sanguis peccans solo quanto, quia superfluous, plenitudo sanguinis minoretur. Si peccans fuerit in quanto, quia diminutus, nutrimentum quantumcunque sit, loco ulcerato attrahatur. Si peccans fuerit in quali, quia in complexione, quæcunque sit illa contrarijs rectificetur. Si superfluous fluxus sanguinis, loco à quo sanguis fuit reparetur, & ad oppositas partes distrahatur. Si dolor, membri calor naturalis confortetur, seu doloris causa abijciatur. Si in causa fuerit caro molli, humidum ipsius extraneum exiccetur. Si caro superflua, amputetur. Si caro ostracata, cum eo quod lenit & resoluit, resoluatur: & si resolutioni repugnat, abscindatur. Si apostema, fluens materia repellatur, & fluxa resoluatur, & si indigeat, resolutioni præparetur. Si in causa fuerit corrosio, materia antecedens diuertatur, & fluxa, & similiter loci malitia iam à materia coniuncta impressa consumetur. Si putrefactio quæ iam facta est, corruptum & putrefactum abscindatur. Si uero est de proximo futura, ne omnes gradus ad putrefactionem requisitos acquirat, prohibeatur. Si autem perambulans fue-

rit putridum remoueat, & subsequenter humidum extraneum in membri substantia impressum, merito cuius iterum perambulatio fieret, quod tamen non fuit per putridi abscissionem totaliter remotum, dissoluatur. Sint ergo hæc dicta satis pro documento curationis in genere & sub quadam summa, qua unumquodque eorum quæ in ulceribus consolidationem impediunt, remoueri habeat. Nunc autem de unoquoque in particulari dicendum, prædicta tamen declarando, uidelicet quæ postremo artis medicæ instrumento tantum enumerata sunt.

De cura formæ ulcerum fistularis.

Caput II.

Cum in præhabito igitur capite dictum sit, quod figura ulcerum fistularis prohibetur ne consolidationem impediat, eam figuram fistularem destruendo & annihilando, seu saniem expulsionem rebellē merito formæ ulceris ad exteriora ipsius ulceris, antequam nitrositatem adipiscatur, aliquo ingenio educendo: hoc autem in loco dicendum erit in particulari, qualiter, quoniam modo talis figuræ destructio & annihilatio perficiatur: similiter quæ sint ea ingenia, saniem ad exteriora ulcerum cum tali forma educant. Dicatur igitur, quod figura ulcerum fistularis destruat, secundum se totam, aut secundum aliquam sui partem. Secundum se totam destruat, secundo figuram ulceris usque ad eius radicem, ita quod nil de eius forma fistulari derelinquatur, nisi ubi non est possibile: quoniam si ibi adessent nerui, uenæ, & chordæ, tuæ sectioni se intersecantes, seu opposites, seu os, aut magna loci distantia, seu cutis grossities, tunc & eo casu à tali exquisita sectione esset desistendum, & ad aliam sectionem seu alia ingenia deueniendum. Secundum aliquam sui partem figura ulcerum fistularis destruat, illius orificium dilatando, & ampliando, seu portam in fundo ulceris constituendo. Fiat itaque figuræ ulcerum fistularis sectio secundum se totam, aut secundum aliquam sui partem cum nouacula aut cauterio: similiter orificii ulceris dilatatio, & amplificatio cum eisdem, seu imposi-
tione

tionem tentarum raræ & siccæ substantiæ existentium, sicuti de melegario, de sambuco, de spongia præparata, de radice aristolochiæ, de gentiana, & similibus. Educatur utiq; sanies ingeniose ad ulcerum exteriora expulsionem rebellis merito figuræ ulceris, altero istorum modorum, uidelicet medicinis lauantibus, & currentibus cursu, & lubricitate sua, quam facit ablutio, saniem ad exteriora ulcerum educantibus, sicuti sunt hæc in modo abluitionis administrata, uidelicet aqua ordeï, uinum melitite, aqua maris, aqua aluminis, aqua cineris, decoctio iridis, decoctio centauriæ, cum uino non multum uinoso. Licet etiam prædicta alio modo saniem ad ulcerum exteriora excutiant, & hoc eam exiccando, & abstergendo, seu propulsione ipsius saniei ad exteriora ulceris, institis mediantibus, unâ cum plumaceolis super figuram fistularem decenter cõprimantibus, aut ea siuatione membri, quod orificium ulceris inferius existat, & fundum superius. Solet præterea à quibusdam sanies ingeniose ad ulcerum exteriora educi, præparatione ulceris, ita quod ab eo ulcere sanies ad exteriora currat, & nō retineatur, imò quod ea libere euentetur & expiret, & hoc cum tentis cannulatis de brassica, de plumbo, de argento, & similibus. Expeditis his pro cura figuræ ulcerum fistularis & similiter cuiuscunq; alterius figuræ fistulari proportionatæ, nunc ad regimen substantiæ saniei transeundum est.

De cura saniei subtilis.

Caput III.

Regimen igitur humiditatis subtilis, saniosæ, remollientis substantiæ partis ulceratæ, exiccatione perficitur maiori & minori, tamen secundum quod à loco ulcerato fit maior & minor humiditatis subtilis saniosæ resudatio, pro qua exiccatione optima sunt, & simplicia, & composita, uidelicet bolus armenus, plumbum ustum, cerussa, lithargyrum, antimonium, plantago, lanceola, tela aranei, galla, aristolochia cõbusta, myrobalanorum genera, cortex thuris, mastiche, mirrha, aloë, sarcocolla,

rheubarbarū, panis assatus, rasura panni uetustissimi, spongia combusta, symphytū uel consolida maior, cauda equina, pix, resina, alumen, & similia. Item aqua aluminosa, aqua marina, aqua ardens, aqua azurea, unguentum de cerussa, unguentū de minio, unguentū de tuthia, unguentū de plumbo, unguentū nigrū compositione patris mei, unguentū citrinū usuale, unguentū de lino, unguentū irinū, unguentū de calce, unguentū de pulueribus. Vnguentū bonū pro sanie subtili exiccanda: R. unguenti de lithargyro, unguenti de cerussa, ana unc. i. s. ceræ albæ unc. s. misce, dissolutis primo cera, & unguento de cerussa, & ultimo unguento de lithargyro. Aliud: R. cerussæ lotę drac. viij. lithargyri drac. iij. scorix argenti, uel climix drach. ij. uitreoli drach. i. s. ceræ albæ unc. ij. s. olei ro. unc. vi. terebinthinæ unc. ij. fiat unguentū. Aliud: R. lithargyri bene puluerizati cum aceto & oleo ros. misceatur, & imbibatur in mortario plumbeo, & bene agitetur cum pistillo suo, donec ad augmentationem deueniat, & albificetur: deinde R. antimonij, æris usti, balaustiorum, uermium terrestrium exiccatorum & puluerizatorum, gallarum, sanguinis draconis, aluminis, climix argenti, ana omnium, terantur, & cribrentur, & de eis quantum est sexta pars unguenti, in mortario ponantur, & cum pistillo incorporantur, donec bene uniantur ad inuicē. Aliud: R. terebinthinæ, ceræ, resinæ, ana, unc. iij. olei rosati uel communis unc. iij. pulueris aristolochix rot. myrrhæ, olibani, aloës, mastiches, ana drach. ij. s. puluerizatis puluerizandis fiat unguentum. Aliud: R. unguenti basiliconis, unguenti de tuthia, unguenti de calce, ana ʒ. i. misce, & alia plura tam simplicia quàm cōposita, quæ in libris antiquorum facile est reperire.

De cura saniei grossæ & uiscosæ. Caput IIII.

Sanie uero grossæ, & uiscosæ, orificijs pororū carnis sui uiscositate inhærentis, & sic membri substantiam putrefacientis, regimen complicatur applicatione

tione localium, quæ sui subtilitate substantiæ in ipsam
 saniem penetrant, & suo calore eam attenuant, & dis-
 soluunt: unde destructa eius grossitie & uiscositate, pro-
 hibetur ipsius saniei orificijs pororū carnis adhærentia,
 qua membri substantia corrumpebatur: quæ similiter
 saniei grossæ & uiscosæ attenuatio & dissolutio inten-
 datur & remittatur secundū diuersitatem quantitatis sa-
 niei subtiliandæ, & similiter secundū diuersitatē saniei
 peccantis in grossitie & uiscositate maiori & minori: de
 quibus optima sunt farina ordeī, fabarū, cicerum, oros-
 bi, lupinorū, alkanna, aristolochia, hypericon, acetum,
 cinis anethi, fermentum, crocus, laurus, iris, uel ireos,
 centaurium, gentiana, absinthiū, apium, baurach, mel,
 & omnes medicinæ habentes aliqualem amaritudinē,
 uel acuitatē, quæ semper cum melle præparentur. Item
 aqua lactis, aqua ordeī, aqua mellis, aqua cineris, uinū
 melitite, mundificatiuum de melle, unguentū uiride,
 herbarum totius communitatis, mundificatiuum com-
 mune, mundificatiuū de iride uel ireos, mundificatiuū
 de apio, unguentū de centauro. Unguentū pro sanie
 grossa attenuanda bonū: R. mellis rosati, terebinthinæ
 nō lotæ, ana ʒ. ij. thuris, myrrhæ, ana ʒ. ij. misce. Aliud:
 R. mellis, terebinthinæ non lotæ, ana ʒ. ij. coquantur ad
 spissitudinem aliqualem, deinde adde myrrhæ, sarcocol-
 læ, aloës, iridis, ana ʒ. i. s. Aliud: R. terebinthinæ claræ
 ʒ. vi. mellis rosati col. ʒ. iiij. s. myrrhæ, iridis, aristolochiæ
 longæ, ana ʒ. iiij. farinæ ordeī q. s. ad inspissandum, dis-
 soluta prius terebinthina cum melle, & ultimo additis
 pulueribus, fiat unguentum. Aliud: R. iridis, aristolo-
 chiæ, ana ʒ. ij. terantur optime, & misceantur tanta quan-
 titate mellis, quod ea conglutinet, & in formā unguentū
 adducat. In maiori grossitie & uiscositate, R. mellis ʒ. ij.
 uiridis æris ʒ. v. misce. Item aliud: R. fecis olei ro. acetī pu-
 ri, mellis, ana ʒ. i. aristolochiæ lōgæ, aluminis scissi, iridis,
 cerussæ, ana ʒ. i. s. uiridis æris ʒ. ij. misce omnia adinuicē.
 Valet præterea unguentū græcum malus, unguentū
 ægyptiacum.

De cura qualitatis saniei acutæ & corrodentis. Cap. V.

Regimen curatium qualitatis saniei acutæ & corrodentis tam per se quàm per accidēs, quæ humiditatem membri, qua mediante si membri partium continuatio, resoluit & cōsumit, perficiatur, præhabito conuenienti regimine in sex rebus non naturalibus, præhabitaq; euacuatione materiarum peccantium, & defluentium diuersione, & similiter constrictione uiarum & ductuum, per quæ talis materia posset deferri & deflui ad locum ulceratum. Si fuerit qualitas acuta & corrodens per se, unguento de cerussa, albo unguento de lithargyro, unguento rubeo camphorato, unguento de bolo, unguento de tuthia, unguento de cerussa cocto. Unguentū bonum pro cura qualitatis saniei acutæ & corrodentis: R. tuthiæ lotæ, cerussæ lotæ, ana partes æquales, puluerizentur, & in mortario plumbeo cum aqua plantaginis, cum pistillo suo diu ducantur, addita terra sigillata, & aliquanto boli armeni, & cum cera sufficienti & oleo rosato fiat unguentum. Aliud: R. lithargyri drach. viij. in mortario cum aceto tandiu ducatur, donec infletur, tumescat & albescat, & cum drach. iij. cerussæ, & drach. ij. terræ sigillatæ, pulueris gallarū, rosarum, ana drach. i. cum oleo rosato & cera fiat unguentum. Aliud: R. gallarū, arnoglossæ siccæ, ana drach. v. olei rosati unc. v. ceræ albæ unc. ij. terebinthinæ unc. ij. misce, & fiat unguentum in bona forma. Si autem fuerit saniei qualitas acuta & corrodens per accidēs, abscindatur cura, quæ est cura causæ, utputa, si fuerit in causa figura ulcerum fistularis, ad quam sequitur indebita transpiratio saniei, quæ diutius in loco detenta, adepta est nitrositatē & acuitatē, tunc curetur curatione data cap. ij. partis huius nostræ practicæ. Et hæc de cura qualitatis saniei acutæ & corrodentis, tam per se quàm per accidens dicta sint. Nunc uero ad curationē eorū quæ immediate contrariantur causis ad consolidationem facientibus dicendum esse uidetur.

De

Sanguis autem peccans dicitur, ut supra habitum est, aut quia peccans in quanto, aut in quali; & si in quanto, aut quia superfluous, aut quia diminutus; & si in quali, aut quia peccans in cōplexione, uidelicet calida, frigida, humida siue sicca, simplici uel cōposita, cum materia uel sine materia. Si igitur sanguis peccans fuerit in quanto quia superfluous, cura perficiatur diæta tenui, phlebotomia sanguinis minoratiua, & extractione sanguinis peccantis in quanto ab ulcere & eius circuitu sanguisugis, scarificatione, & similibus. Si sanguis peccans fuerit in quanto quia diminutus, curatio compleatur diæta lata & grossa, boni & multi chymi generatiua, trahaturq; nutrimentū ad locum ulceratum frictionibus, fomentationibus maluæ, bismaluæ, uiolarū, donec membrū infletur & rubescat: piceis emplastris, quorum forma una erit hæc: R. picis naualis, picis græcæ, resinæ pini, ana partes æquales, dissoluantur in calzola ad ignem, deinde per stamen in aqua frigida colentur, & manibus inunctis oleo emplastrum malaxetur, & usui reseruetur. Si sanguis peccans fuerit in quali, quia in complexione calida materiali, euacuetur materia calida: si fuerit subtilis, cum rheubarbaro, myrobalanis, prunis tamarindis, pulpa cassiæ, aqua pomorū granatorū, manna, & si necesse fuerit cum electuarijs de succo ros. de psyllio Mesue, de prunis, de sebesten. Si autem fuerit grossa per adustionē, cum electuario lenitiuo diacathol. cōfectione Hamech, diasena, cassia uigorata cum sena, pilulis Indis, pilulis de fumo terræ, aqua lactis, sena, & similibus: hoc semper attendendo, quod ante euacuationē materia calida subtilis digeratur cum syrupo rosato, de endiuia, acetoso simplici, oxysacchara, nenupharino, uiolato, cum aquis endiuia, uiolarū, acetosæ, ordeï, hepaticæ, plātaginis, cucurbitæ, portulacæ, nenupharis, solatri, & similibus. Materia autem grossa per adustionem cum syrupo de pomis, de buglossa, de

lupulis, iuleb uiolato, & alijs talibus. Notando tamen quod semper uitæ regimen in cibo & potu, & alijs rebus non naturalibus, sit proportionatum peccato in his & in alijs. Et si fortè in his affuerit febris, tanto magis prædicta augeantur in gradu frigiditatis, aut minuantur, quāto febris fuerit ualidior, aut remissior. At si peccans fuerit in cōplexione calida simplici uel composita sine materia, tunc alterantia sola præfata sine euacuatione sibi conueniunt. Cæterum si peccatū fuerit in mala complexione frigida materiali, tunc materia ipsa euacuet̃. Si fuerit phlegmatica, cum aloë, agarico, polypodio, turbit, electuario de dactylis, electuario Indo, pilulis aggregatiuis, pilulis de agarico, pilulis cochis, diaturbit, benedicta: præparata prius materia cum syrupo de bysantijs cōpleto, ieleniabin, oxymelle simplici & composito, syrupo acetoso cōposito, diarhodon & alijs, cū aquis foeniculi, boraginis, apij, melissæ, maioranæ, menthæ, absinthij, aqua mellis, & similibus: quæ quidē alterantia & similia conferunt etiam in mala complexione frigida sine materia, exceptis euacuatiuis. Si peccans autem fuerit in cōplexione humida materiali, curetur cura prædicta immediate: & si peccans fuerit in complexione humida sine materia, sola digerentia cōueniunt, euacuatione excepta. At si peccans fuerit in cōplexione sicca materiali, cura erit per euacuationem materiæ melancholicæ nō adustæ, cum rectificatione membrorum illam generantiū. Et si immaterialis fuerit, cura est cum calidis & humidis. Et hæc pauca de cura sanguinis peccantis dicta sint: nunc ad curam malæ cōplexionis partitis ulceratæ transeundum est.

De cura malæ complexionis partis ulceratæ. Caput VII.

PRo cura igitur malæ complexionis partis ulceratæ dicatur, quod si in parte ulcerata peccauerit mala complexio calida, siue materialis, siue immaterialis fuerit, localibus curetur, unguento uidelicet de cerussa, albo unguento de tuthia, unguento de plumbo, aqua rofata,

lata, succo plantaginis, succo solani, succo de semperui-
 ua. Si mala complexio frigida, unguento basilicone, un-
 guento citrino usuali, unguento de dialthæa compo-
 sitione patris mei, unguento fusco, lotionne uini boni tepi-
 di, aqua cineris, aqua aluminis. Si mala complexio hu-
 mida, curetur exiccatiuis iam dictis, & alijs uigoratis in
 siccitate, secundū quod locus ulceratus magis & minus
 abundat humiditatibus, & similiter secundū diuersitatē
 corporum & membrorum, in quibus existunt ulcera,
 sicuti unguento uiridi herbarum, unguento gratia dei,
 unguento de diapalma, unguento de dialthæa compo-
 sitione nostra, seu cum hoc, quod summe ualet in omni
 membrorū complexione: R. olibani, mastiches, aloës,
 ana 3. ij. picis græcæ 3. i. s. aristolochiæ longæ combustæ
 3. i. s. olei rosati 3. iij. terebinthinæ, ceræ, ana 3. ij. fiat un-
 guentum. Aliud: R. olibani, mastiches, aloës, sarcocol-
 læ, sanguinis draconis, boli armeni, pulueris molēdini,
 omnia puluerizentur subtiliter, & per pannum subti-
 liter cribra, & cū terebinthina misce, donec ad substan-
 tiam densam deueniant. Aliud: R. unguenti apostolo-
 rum 3. i. uiridis æris 3. i. misce. Si autem peccauerit ma-
 la complexio sicca, id est parū humida, curetur unguen-
 to basilicone, unguento de pice, unguento fusco, unguen-
 to diaquilone nigro dissoluto in cazola, id est, cochleari
 ferreo, cui addatur pro qualibet 3. diaquilonis 3. i. pul-
 ueris rosarū. Seu cum hoc: R. masticis, olibani, picis græ-
 cæ, boli armeni, ana 3. i. sepi arietini 3. ij. ceræ 3. s. olei ro-
 sati 3. ij. misce. Et alijs leuibus exiccatiuis, præmissis sem-
 per materierum peccantiū euacuatione, si fuerit cum
 materia, & defluentium diuersione, & similiter constri-
 ctione uiarum, & ductuum, per quæ tales materiæ pos-
 sunt deferri, & deflui ad locum ulceratum, siue à toto
 corpore plenitudinē habente defluant, siue ab aliquo
 membro nobili & forti, plenitudinem habente. Pro no-
 titia superiorum aduerte, quod in omni parte ulcerata
 propter ipsius debilitatē aggregatur humiditas super-

flua, non solum per uiam paulatinæ congestionis, imò & aliquādo per uiam defluxus, siue à toto corpore defluat, siue ab aliquo membro nobili & forti plenitudinē habente, quæ humiditas in loco aggregata, uirtutis loci debilitate putrefit, & in saniem cōuertitur. Et si talis humiditas multa, & malæ qualitatis extiterit, reddit ulcus semper compositum cum alia ægritudine, puta corrosione, siue putrefactione, ostracositate, seu alia dispositione, consolidationē ulceris prohibēte. Aduerte secundo, quod in omni mēbro ulcerato, & maxime ubi quæritur carnis generatio & incarnatio, debemus administrare medicinas secundū duplicem respectum, primo quidem habendo respectum ad complexionem corporis, & membri in quo existit ulcus, ut cōplexionē ipsius naturalem à parte suæ similitudinis cōseruent. Si enim in curatione morbi, cōplexio naturalis membri & corporis non conseruaretur, morbus non posset destrui, cum complexio naturalis membri sit instrumentū proprium, quo mediante natura membri utitur ad conuersionem nutrimenti in membrorum substantiam, & rei superflue & nociue expulsionem. Secundo, habendo respectum ad morbum, ut ipsum à parte suæ cōtrarietatis destruant. Positis his pro cura eorum, quæ contrariantur causis ad cōsolidationem facientibus, nunc de cura eorum quæ ulceri cōtrariantur, prout sunt ei accidentia, dicendum est.

De cura doloris.

Caput VIII.

Cum doloris cura distinguatur penes ipsius doloris intensum & remissum, necnon penes diuersitatē suæ efficientis causæ, idcirco non absq; ratione per nos dolor distinguetur in quietum & clamosum. Et clamosus in eum, cuius acumen inducias concedit, & in eum cuius acumen inducias non concedit: quorū dolorum causa in parte ulcerata communiter esse affirmatur mala complexio, aut solutio cōtinui, seu utrunq; simul. Et cum ulcerata membra secundū quadruplicem possint
labi

labi complexionē, ut in præhabitis dictum est : & cum cæteris etiam in efficiendo dolorem uehementiora sint caliditas & frigiditas, quia tenuis impressuræ: ideo impræsentiarum tantummodo de dolore à mala complexione calida, & similiter à mala complexione frigida contingente dicemus. Dicimus igitur, quod si doloris causa fuerit mala complexio calida, cuius tamen doloris acumen inducias concedit, præmissis uniuersalibus, ualet unguentum de lithargyro, unguentū de cerussa album cum camphora, unguentū de minio, unguentum de tuthia, unguentum de plumbo, unguentū rubeum camphoratum, album oui conquassatum cum oleo rosato & lithargyro, & redacta ad formā linimenti in mortario plumbeo cum pistillo suo, quod unguentum postea bulliat lento igne in libra una succi semperuiuæ usq; ad succi consumptionē. Valet præterea album oui conquassatū cum oleo rosato, emplastrū de paruis maluis & plantagine coctis & pistatis, cum cribratura furis & oleo rosato, bolus armenus cum terra sigillata, oleo rosato & aceto, succus solatri, seu semperuiuæ cum aceto. Item ualet aliud hoc in casu : R. ceræ albæ ʒ. iij. olei rosati ʒ. x. sandalorum alborum & rubeorum, rosarū, myrrhæ, olibani, mastiches, ana ʒ. ij. cāphoræ ʒ. s. terebinthinæ ʒ. ij. s. fiat unguentū. Si uero doloris causa fuerit mala complexio frigida, ualet unguentum fuscum, unguentū basilicon, unguentū citrinum usuale. Si autem doloris causa fuerit solutio continui, cuius doloris similiter acumen inducias cōcedit, præmissis semper uniuersalibus ualent ea quæ quemcunq; dolorem indifferenter sedant. Ea autem sunt, quæ calorem membri naturalem multiplicant & confortant. Calor enim naturalis membri confortatus repugnat omni rei nocenti, uti uitellus oui, terebinthina & crocus, terebinthina cum oleo rosato, oleum abietis cum oleo rosato: hæc ad intra ulcus applicentur, cum etiam aliquali exiccatione humiditatem medicinarū humectantiū refrin-

gente participant, merito cuius etiam ulceri cōueniunt. Ab extra uero oleum rosatū cum amygdalino, oleum de kyro, butyrū recens, pinguedo recens, pulli gallinæ, anatis, porci, & similiū, hyssopus humida, oleum de oliuis maturis, fex olei, oleum rosarum, oleum uiolarum, oleum chamæmelinū, oleum uulpinū, mumia, oleum de sisamo, mucilago seminis lini, fœnugræci, Emplastrū ualens in casu: R. foliorum maluarū manip. i. s. farinæ seminis lini, fœnugræci, ana unc. s. olei chamæmelini, li fiorum alborum, ana drach. vi. olei rosati unc. iij. mucilaginis althææ unc. i. s. farinæ ordeï q. s. cum duobus uiscellis ouorum fiat emplastrū. Si uero doloris causa fuerit mala complexio, & solutio continui simul, cuius doloris etiam acumen inducias concedit, ex iam dictis habita est curatio. Nunquid cura compositæ ægritudinis sumitur ex curatione simplicium ægritudinum, ipsam inquam compositam componentium? Quare suppositis uniuersalibus, ad intra ulcus applicetur ea, quæ sunt uere & proprie doloris sedatiua, exiccatiuis aliquo modo, & laudabilibus cōmixta: ab extra uero extraneæ complexionis remotiua. Si tamen doloris acumen inducias nō concedit, loco dolenti & circundolenti narcotica applicentur, ut emplastrū satis leue de contritis folijs papaueris albi: & urgente magis dolore applicetur emplastrum uidelicet de folijs mandragoræ, emplastrū de folijs iusquiami cum puluere chamæmeli, philoniū etiam persicum illinitū, theriaca recens emplastrata. Ex oleis, oleum de mandragora, oleum de papauere, oleum de nenuphare, cum opio succo hyoscyami, opium dissolutum cum lacte ouillo, seu mulieris, & similia. Et hæc de cura doloris dicta sunt. Nunc de cura superflui fluxus sanguinis dicendum esse uidetur.

De cura superflui fluxus sanguinis.

Caput IX.

PRoregimine curatiuo superflui fluxus sanguinis, cum sanguis non nisi à uenis effluat, in primis est sciendum, quod diuersitas in modo sistendi sanguinē, non

non solum sumitur penes diuersitatem causæ facientis talem fluxum, ut si fuerit corrosio, uel putrefactio, seu ab extrinseco eueniens solutio, uerumetiam secundū quod uena à qua sanguis egreditur est profunda in membro, aut superficialis occulta, aut manifesta, magna, aut parua. His præmissis dicatur, quod sanguinis fluxus curationis genere duabus intentionibus perficitur, uidelicet diuersione, & reparatione loci, à quo sanguis fluit. Diuersio quidem fit aliquando per sanguinis euacuationem ad oppositam partem, uti per phlebotomiam, uentosas scarificatas, sanguisugas, quæ tamen modificari debent secundum uirtutis & ætatis tenorem: aliquando cum præfatis absque euacuatione, & cum ligaturis, uentosa super hepate & splene, quæ mirabilis est. Loci autem reparatio à quo sanguis fluit, sic completur: ut si fuerit in causa corrosio siue putrefactio, tunc locus à quo sanguis fluit, cauterizetur cum ferro ignito, siue medicina cauterizante, & escharam inducente: ut cum hoc: R. unguenti populei drach. ij. uitrioli usti drach. i. argenti sublimati drac. i. s. misce, & locus à quo sanguis fluit tantūmodo repleatur. Siue cum hoc alio: R. argenti sublimati, lapidis hematitis, uitrioli rom. lithargyri, ana, & fiat puluis, & cum albumine oui & puluere isto licinia liniantur, & loco applicentur. Exiccatione autem cauterij fit rectificatio corrosionis, & putrefactionis: & exiccatione & corrugatione partis à qua sanguis egreditur facta per cauterium, fit sanguinis fluxus restrictio: quare nil cauterio præstantius in cura fluxus sanguinis euenientis à corrosione siue putrefactione. Si autem uena fuerit parua, manifesta, & superficialis, tunc cum acu & serico perforetur sub & supra uenam, & ligetur uena, dummodo apostema siue dolor non contradicat: quoniam stante dolore seu apostemate, talis ligatio prohibenda est: & in medio incisionis ponatur medicamen habens has proprietates, uidelicet quod sit congelans, ut sanguinis fluentis fiat in-

grossatio: necnon inuiscans, ut fiat sanguinis super caput uenæ conglutinatio: & exiccans, ut fiat superfluitatum defluxarum & congestarum consumptio, & consequenter solutæ continuitatis incarnatio, qua mediante fit uera & propria sanguinis fluxus restrictio: cuius medicaminis descriptio talis est: R. thuris albißimi, uiscosi, aloës, sanguinis draconis, boli armeni, anapartes æquales, puluerizentur subtiliter, & cum albo oui misceantur, & stuelli siue licinia in eo medicamine tingantur, & in incisione ponantur, in circuituq; ulceris & supra stuellos ponantur stuppæ plures in aqua rosata, seu communi, & aceto madefactæ, & aliqualiter expressæ, & cum ligatura satis comprimente ligentur, dimittaturq; ulcus à quo sanguis egreditur cum illa ligatura usq; ad tres uel quatuor dies, quoniã ante illud tempus non putatur quod natura fecerit tantum de carne quod sit sufficiens ad oppilandũ uenam. Si uero uena fuerit magna, reparetur locus per impletionem corporis uenarũ, cum stuellis linitis in supradicto medicamine, sine alijs infra dicendis. Et si uena fuerit profunda, immanifesta, magna aut parua, siue alterius diuersitatis diuersificantis curationem fluxus sanguinis, reparetur locus ille modo isto satis cõmuni huic, & alijs etiam diuersitatibus in fluxu sanguinis cõtingentibus, uidelicet ponendo digitum super orificiũ uenæ, dummodo talis impositio sit possibilis, & aliquantulũ tenendo donec sanguis aliquo modo congeletur: deinde ponantur stuelli plures liniti in albumine oui agitato cum aliquibus ex medicinis dicendis, iam dictas proprietates habentibus, & cum ligatura decenter comprimẽte, ligentur. Medicinæ simplices in compositione medicinarum, pro restrictione fluxus sanguinis facientiũ connumerantur hæ, uidelicet tela aranei, terra sigillata, cortex thuris, pentaphyllon, plumæ gallinæ cõbustæ, bolus armenus, cinis rasuræ chartarum combustarum, coriandrum torrefactũ, cauda equina, cornuum rasura, cinis

cinis lignorum stipticorum, corrigiola, omnia ossa combusta, puluis rheubarbari torrefacti, pilus leporis cōbustus, sanguis draconis, spongia combusta & puluerizata, uirga pastoris, sanguinaria, fuligo furni, karabe, acacia, folia salicis, galla cōbusta extincta in aceto, lapis hematites, cōsolida maior, rasura panni uetustissimi, lanugo adherens corticibus castanearum à parte intrinseca, thus gummosum, aloë, gypsum, farina uolatilis molenadini, amyllum, uiscus, gummi arabicū, dragagantum, rasura corrigiarū uel coriorum à parte intrinseca, omnes species gummi. Ex medicinis compositis fluxum sanguinis cohibentibus, prima forma erit hæc: R. pilorum leporis torrefactorum ʒ. s. boli armeni ʒ. i. s. sanguinis draconis, terræ sigillatæ, ana ʒ. i. thuris gummosi ʒ. ij. misce, & fiat puluis. Secunda forma, gypsum cum albumine oui & mumia. Tertia forma: R. gallarum torrefactarū, boli armeni ʒ. s. olibani, aloës, mastiches, sanguinis draconis, pilorum leporis minutim incisorum, ana ʒ. i. misce, & fiat puluis. Quarta forma compositorum: R. gypsi ʒ. i. mumia, telæ aranei, caliginis furni, boli armeni, dragaganti, ana ʒ. i. misce. Et hæc de cura accidentium consolidationem ulcerum prohibentium sic dicta sufficiant. Nunc autem ad curationē accedamus eorū, quæ ægritudines denominantur.

De cura apostematis.

Caput X.

DE apostemate, quod est ægritudo una ex tribus morborum generibus composita, uidelicet mala complexione, mala compositione, & solutione cōtinui, incidentaliter præmittendū, quod cura eius distinguitur secundū diuersitatem temporis ipsius apostematis, secundū diuersitatem materiæ apostematis, necnon secundum diuersitatem locorum in quibus fiunt apostemata. Quare hoc præmisso, intendens hoc in loco pertractare tantūmodo de cura apostematis ulceri, ex defluxu humorū contingentis, cum secundū plurimum, ad ipsum ulcus consequatur apostema calidum sangui

neum, dicatur quod si tale apostema fuerit in principio, supposita diæta, cōuenienti diuersione, & humorū peccantiū minoratione, & nō prætēmissa cura ulceris, curetur superponēdo emplastrū ex grano dulci, integro, decocto cū uīno pōtico, cū cortice suo: seu emplastrū de malis citoneis, & piris decoctis in aqua, & uīno rubeo, & postea in mortario contritis, & incorporatis cum puluere myrti: siue emplastrū de lentibus decoctis, & rosīs contusis & incorporatis cum terebinthina & puluere corticū granatorū. Si autē apostema fuerit in augmento, curetur emplastris prædictis, quibus adiungat̃ farina fabarū, ordeī, tritici, & chamæmeli. Existēte autē tali apostemate in statu, curet̃ emplastro ex folijs absinthij, & maluarū, decoctis in uīno dulci, & pistatis cum sapa, & cribratura furfuris. Et si apostema tendat in uiam exiturā, tunc maturatiuis appositis adiuuanda est sanatio: & de maturatiuis proprie in isto casu est emplastrū de folijs maluarū decoctis in aqua, & in mortario cōtritis cū farina sem. lini, fœnugræci, & axūgia porci recenti, & similiter emplastrum ex farina tritici, aqua, oleo, & croco: & facta sanie perforatione saniatī loci extrahatur: seu si ad orificium ulceris talis sanies declinare uideat̃, tunc tentis seu expressione aut ligaturis ad eum deducat̃. Si autē apostema ulceri superueniēs esset aliud à phlegmone, tunc quærat̃ cura posita tractatu nostro de apostematibus. Et hæc satis pro nūc dicta sint de cura apostematis ulceri ex de fluxu humorum cōtingentis.

De cura ostracatæ carnis, seu callosæ & duræ. Cap. XI.

Posita cura apostematis, de cura ostracatæ carnis agendū est. Curatio autē eius distinguitur secundū intensum & remissum duritiæ talis carnis: nam carnis ostracatæ alia est duritiæ intensæ, alia remissæ. Ea igitur quæ remissa est medicinis lenientibus, in quibus sit resolutio aliqualis, curari & rectificari potest. Cæterū carnis duritiæ intensæ cura perficitur altero istorum modorum, uidelicet incisione cum nouacula, aut cauterio: & a

& si cauterio, aut cauterio actuali, aut potenciali, considerata primo anatomia loci, quia ubi esset timor de disruptione alicuius uenæ, seu arteriæ, & cōsimiliter de effusione sanguinis, eligenda potius esset carnis ostracata remotio per cauterium potentiale, quàm per incisionem cum nouacula, aut cauterio actuali: nam per cauteriũ potentiale fit remotio carnis ostracata, & prohibitio effusionis sanguinis, si disruptio uenæ seu arteriæ fieri contingat: & quonam modo cōsidera. Præterea si talis caro ostracata secundũ totam eius substantiam non fuisset abscisa, applicatione incisionis siue cauterij actualis, tunc maior fiet ab ægris abominatio reiterationis cauterij actualis, & incisionis cū nouacula, quàm potentialis: quare magis dilectũ apud me est cauterium potentiale quàm incisio, & quàm cauteriũ actuale. Medicamen per me pluries expertum, quod pro efficacissimo habui à patre meo: R. lithargyri, lapidis hematitis, uitrioli romani, ana 3. ij. argenti sublimati 3. ij. s. misce. Et pro pleniori notitia medicaminũ in casu ualentium, recurras ad ea quæ scribuntur in de amputanda carne superflua eximiæ siue miræ quãtitatis. Carnis uero duritiæ remissæ curatio compleatur inferius dicendis, incipiendo primo à simplicibus, deinde gradatim procedendo ad composita. Ex simplicibus, & primo ex oleis oleum liliorum alborum, oleum amygdalarũ dulcium, oleum de lumbricis, oleum uulpinum, oleum de granis sesami, fex olei, œsopus humida ex mucilagibus, mucilago althææ, seminis lini, fœnugræci. Ex pinguedinibus & unctuosis, pinguedo gallinæ, anseris, uituli, bovis, cerui, & propriæ medullæ eorum, & adeps hirci & asini, & rapacium, scilicet leonis, ursi, leopardi, lupi, uulpis, & rapacium ex auibus, scilicet aquilæ, uulturis, & similium: & meliora earum sunt, quæ sunt minoris antiquitatis, & exiccationis, & uehementioris humiditatis. Ex compositis præparatis, unguentiũ basilicon, unguentum diaquilon album cum gummis, & sine gum-

mis, unguentum de medulla cruris uituli, unguentum mollitium, unguentum de mucilaginibus, hyssopi cerotum, emplastrum bonum pro remittenda duritie carnis ostracatae duritiei remissa, de farinis seminis lini, fenugraeci, capis lilij, pinguedine gallinae, porci, sine sale, hyssopo humida, oleo lilij, chamamelis, & medulla uituli. Aliud: R. medullae cruris uaccini, olei rosati, omphacini, cerae parum, misce. Aliud: R. medullae cruris uituli, mucilaginis, seminis citoniorum, dragagati, olei amygdalarum dulcium, cum cera & modico terebinthinae fiat unguentum. Aliud: R. oesipi humidae, adipis anatis, gallinae, cerui, mellis, ana, cerae q. s. Aliud: R. caput unum castrati semicontritum, & in uino dulci decoquatur usque ad carnis dissolutionem, & quod supernatauerit collige, & usui reserua. Aliud: R. medullam cruris equi bullitam in uino albo dulci, ut supra de capite castrati, collige & reserua. Aliud: R. unguenti de cerussa, medullae cruris uaccinae, adipis anatis, gallinae, ana.

De cura carnis mollis.

Caput XII.

Postquam de curatione ostracatae carnis eloquuti fuimus, nunc de cura carnis mollis dicendum erit. Dicimus igitur, quod cum mollities carnis consequatur ad malam membri ulcerati complexionem, seu sanguinis delegati malitiam, aut ulceris insufficientem mundificationem, quod pro eius curatione, si fuerit in causa mala complexio, corrigatur medicinis descriptis capite septimo huius partis nostrae practicae. Si delegati sanguinis malitia, castigetur assignatis cap. vi. Si ulceris insufficientis mundificatio, mundificetur antidotis quae humiditatem extraneam, ad quam mollitio carnis consequitur, exiccant & consumunt, positae capite tertio & quarto, & tertio decimo, in de amputanda carne superflua quantitatis paucae, huic artificiose supposito: nam ad carnis mollitiem, nisi prohibeatur, carnis superadditio consequitur.

De

De cura carnis superadditæ atque superflue. Caput XIII.

Sicuti carnis creatio, & ulceris consolidatio actione naturæ fiunt, ita & per oppositum amputatio, & carnis superflue diminutio, de qua ad præsens agit sermo noster, non fit actione naturæ, sed medicinarum applicatarum qualitate. Et ideo cum medicinæ tales sint diuersorum modorum, quia quædam debiles, quædam fortes, quædam magis fortes, ne ex earum applicatione contingat error, prætermittendum erit, quod diuersitas in applicanda medicina carnis diminutiuæ, sumitur penes diuersitatem quantitatis diminuendæ carnis, nec non penes diuersitatem nobilitatis, seu sensilitatis membri super quod cadit generatio carnis amputandæ, ut in dura matre, & similibus. Hoc præmissis, si caro amputanda siue diminuenda fuerit quantitatis paucae, diminuaturs medicinis his satis debilibus, uidelicet alumine rochino usto, permixto cum bolo aut sine bolo, alumine zuccharino, & hermodactylis, simul cum tartaro, nucleis dactylorum ustis, cinere cochylum combustorum, cinere quercus, cinere ficus, borace, nuce, candida sale & melle, aqua aluminosa cum sale, aqua ardenti sola, aqua ardenti cum sulfure & sale, semine urticæ, serpentaria, unguento apostolorum. Si uero caro amputanda fuerit quantitatis notabilis, amputetur medicinis satis fortibus, uidelicet radice uel cinere uitis albæ, radice asphodelorum, uitriolo romano, uiridi æris, unguento apostolorum fortificato cum uiridi æris, unguento ægyptiaco, unguentis uiridibus uigoratis cum sale gemma, aqua rosata cum uiridi æris, aqua ardenti cum uiridi æris. ut: R. aquæ ardentis ℥. ij. uiridis æris ℥. ij. misce. Aqua mirabilis in remotione carnis superflue quantitatis notabilis: R. argenti sublimati ℥. ij. aluminis rochini ℥. v. aquæ ros. siue plantaginis ℥. vi. misce, & bulliant ad consumptionem quartæ partis. Si autem caro amputanda fuerit eximia siue miræ quantitatis, amputetur medicinis prædictis fortioribus, uidelicet trochiscis calicæ

diconis, trochiscis ex alkali, & calce non extincta, permixta cum aqua in forma luti, & redacta ad formam trochiscorum, puluere ex alumine zuccarino, thure, & arsenico, & calce uiua, puluere ex calce uiua & melle simul malaxatis in modum pastæ, & redactis ad formam magdaleonis, qui in pasta tritici reuoluatur, & in furno decoquatur aqua, per quam fit separatio auri ab argento, oleo de uitriolo, aqua rosata in qua argentum fuerit sublimatum dissolutum, unguento ex argento sublimato drach. ij. s. unguento populeo drach. i. puluere ex lithargyro, lapide hematitis, uitriolo romano, argento sublimato partibus æqualibus. Expertum per me pluries: R. aquæ rosatæ, succi limonum, ana ʒ. ij. argenti sublimati ʒ. iij. cerussæ ʒ. ij. s. misce, & bulliant ad consumptionem quartæ partis. Aliud expertum: R. salis nitri, uitrioli romani, aluminis, ana ʒ. s. argenti sublimati ʒ. s. aquæ plantaginis ʒ. vi. aceti acris ʒ. ij. misce, & bulliant modo præscripto. Item sciendum, quod loco medicinarum hoc tertio in loco descriptarum, ab aliquibus laudatur carnis superflue amputatio per cauterium actuale, à nonnullis per incisionem, ab alijs per compositionem istorum duorum modorum ad inuicem, uidelicet cauterij actualis & incisionis, in hunc modum, sumptis forficibus bene & notabiliter incidentibus, & in ignem positis usque ad rubrificationem earum, sic per illos, eo instrumento taliter præparato, caro amputanda amputatur, positis nonnullis causticis, quibus caro superaddita remoueri habeat. At pro eorum applicatione erudita, dicimus quod in remotione carnis superflue utendum est potius medicinis à mordicatione denudatis, quam quibuscunque alijs, nisi necessitate ductus, in qua necessitate adhuc meliores erunt & laudabiliore illæ, quæ erunt minoris mordicationis. Præterea notandum etiam, quod quum remotiua carnis superflue mordicantia applicantur, linthio facta circumcirca membrum in parte sana cum unguento defensiuo communi solo, seu unguento populeo secum

secum admixto, aut succis frigidis, ut plātaginis, solatri, semperuiuæ, & his similibus, multū iuuatiua est. Ex dictis iam clare demonstratum est, quis sit modus carnis superfluae curatiuus. Nunc autē ad curā serpiginis siue pruriginis accedamus.

De cura serpiginis seu pruriginis, in circuitu ulceris contingentis. Caput XIII.

Cum non raro contingat partes ulcerū circumadiacentes superficialiter ulcerari multis & paruis ulceribus, situsq; inordinati, cum earum partium punctione & arsure, ex quibus ulceris consolidatio difficultatem consequitur: ideo priusquam modus curatiuus prænominatæ dispositionis explicetur, duo erunt præmittēda: & primū, quod talis dispositionis causa potest esse intrinseca, aut extrinseca. Intrinseca secundum plurimum, sanies ab ulcere resudans acuta, mordicatiua, cuius saniei materia dicitur cholera adusta, seu phlegma subtile cholere adustæ admixtū, locum ulceratum & partes adiacentes inundans, & eas contingendo sui acuitate superficialiter ulcerans. Extrinseca uero causa, uti calefacientium appropinquatio magis, quā dispositio ulcerosa & membri natura requirant, humores in loco contentos dissoluentium & acuentū, necnon antecedentem materiam ad locum attrahentium. Secundo præmittendū, quod posita hac dispositione duo ad inuicem cōiunguntur, quorū quodlibet necessariō trahit ad se curam, uidelicet mala complexio calida, & superficialis ulceratio. Dispositioni igitur huic succurrendum diāta, cauendo à salsis, & ab acutis, & porione materiam peccantem euacuante, & hoc maxime si causa fuerit intrinseca. Item succurrendum in recenti serpiginē localibus alterantibus malā complexionē calidam, & exiccantibus saniem subtilem ab ulcere superficiali resudantem, & secundum quod trahit ad se curam magis una passio iam dictarum quā altera, sic compositū antidotum in exiccatione prædominetur, seu in altera

tione malæ complexionis calidæ, secundum prædominium unius istarum dispositionū super alteram. Et quia accommodata siccitas ad curationem ulcerum non semper requisita stat cum frigido, quare nimirum calida cum frigidis in aliquibus dicendis admiscemus, imò in tali dispositione consequitur multotiens ex applicatione pure infrigidantiū, humoris constipatio, suæq; malæ caliditatis cōcentratio, quæ postea est causa deterioris malignitatis ipsius morbi: de quorum alteratiuorum & exiccantiū in recenti serpigine est linimentū ex lithargyro, cerussa lota, oleo rosato cum aceto forti, confectum in mortario plumbeo cum pistillo suo. Item unguentum album cum aceto acris. Item aliud: R. radicū lapathi, chelydoniæ recentū, ana unc. i. aluminis usti, salis communis, ana drach. ij. s. cum axungia porci ranci da & salita, & succo plantaginis, fiat linimentū in mortario contritis conterendis. Certa autem experientia scio etiam ista in casu ualere, quorum aliqua iuuatiua sunt sui exiccatione, alia exiccatione & stipticitate simul, uidelicet oleum de tartaro, oleum de frumēto, oleum de uitellis ouorum, aqua maris, decoctio acetosæ, aqua fabrorum in qua ferrum extinguitur, aqua existens sub rota fabrorū ubi acuuntur ferramenta, siue instrumenta. Vnguentū bonum per me quotidiana experientia comprobatum, quo patiens uolis suis ambarū manuū locum serpiginosum, siue pruriginosum inungat, & taliter fricetur, donec unguentum ingrediatur, & imbibatur in membrorum substantiam: & quonam modo tale unguentum taliter administratum sit serpiginis curatiuum considera: R. axungię ueteris unc. iij. tartari, thuris, ana unc. s. argenti uiui extincti cum salua, unc. ij. succi absinthij q. s. misce, & fiat unguentū in mortario absq; igne. Item aliud: R. axungię porci ℥. iij. aceti acris ℥. ij. argenti uiui ℥. ij. s. dissoluat axungia ad ignē, & bulliat aliquantulū cum aceto, & per pannum coletur, & in mortario diu aceto conteratur, & incorporetur: deinde

deinde adde ultimo argentū uiuū cum saliuā extinctū, & modo præfato locus serpiginosus etiā inungatur. Item aliud; R. sepi castrati, medullæ bouis, ana 3. ij. succi saluiæ 3. i. s. argēti uiui 3. ij. thuris 3. vi. misce, & fiat emplastrū absq; igne, mortificato prius argento uiuo cum aceto acri. Conuenit etiā in inueterata serpigne pro eius cura, præhabitis uniuersalibus, euacatio materiæ contentæ in loco per scarificationē, uētosas scarificatas, sanguisugas, & per similia: & dū necesse fuerit, cōuenit etiā apertio uenæ respiciētis locū tali serpigne infectū, ut si in coxis fuerit, saphenæ, si in brachijs, saluatellæ: & sic de alijs corporis partibus: deinde ad localia iam dicta deuenire. Et hæc de cura serpiginis siue pruriginis in circuitu ulceris euenientis dixisse sufficiant. Quis autem sit uerus modus corrosionis curatiuus, ex sequenti capite quisq; sufficienter intelligere poterit.

De cura corrosionis.

Caput XV.

Corrosio, quæ est dispositio in qua humiditas ter-
minans inter partes membri resoluitur, ita quod partes membri remanent discontinuatæ, absque hoc quod humiditas quæ remanet in membro sit corrupta, cuius causa fortē dicit̃ cholera adusta, quæ propter sui acuitatem & adustionem fraudulentia adipiscitur, septem his instrumentis curetur: quorum primum erit prohibitium, ne materia faciens corrosionē multiplicetur: secundum erit minorantium materierum corrosionis antecedentiū: tertium erit diuersium materierū corrosionis defluentium: quartum erit eductium ab ulcere & a partibus ulceri proximis materiæ corroden-
tis: quintum erit remotium carnis corrosæ, in qua fortē etiā malitia corrosionis fundatur: sextum erit alterantium malæ complexionis calidæ derelictæ, partim ab humore corrodente, partim a medicina caustica, qua mediante facta fuit remotio carnis corrosæ: septimū erit exiccantium superfluitatū in loco existentū. Primum itaq; instrumentum perficiatur debito regimine in sex

rebus non naturalibus, uergente ad frigidum & humidum. Secundū instrumentum subministretur euacuatione facta per secessum, educente choleram adustam: pro quo recurras ad caput de cura sanguinis peccantis in complexione calida nimis superflua. Tertium instrumentum cōpleatur phlebotomia partis oppositæ, educatione omni die superfluitatum primæ digestionis cum clysteri, uel suppositoio, si sponte non educerentur. Et omni alio modo diuersionis, ex uentosis, frictionibus, refrigeratione partis superioris, cum superappositione medicinarum frigidarum stypticarum, uti solani, plantaginis, materiam fluentem ingrossantium, & uias & ductus per quæ fluit materia cōstringentium, necnon & membrum confortantium, ut à se materiam depellat, & non recipiat. Quartum similiter instrumentum perficitur educendo materiam cum scarificatione ulceris, & partis circumadiacentis, seu applicatione sanguisugarum super membro. Quintum instrumentū perficiatur cauterio actuali cum ferro ignito, siue potēiali, cum hoc: R. argenti sublimati drach. ij. s. unguenti populei, uel dialthææ (quod multum acuitatem sublimati refringit) drach. i. misce. Sextum instrumentū unguento de minio, unguento de cerussa albo, unguento de succo solatri, unguento de tuthia, unguento rubeo camphorato, & similibus. Septimū uero & ultimum instrumentū compleat unguentis predictis, siue cum hoc, & melius: R. unguenti de tuthia, unguenti de calce, ana unc. i. misce. Seu cum hoc: R. aluminis, fecis aceti, pulueris gallarum, ana partes æquales. Valet præterea sua exiccatione, percussione, & membri confortatione, aqua plantaginis, siue uinū mellitum, decoctionis aluminis. Posita cura corrosionis, de cura putrefactionis dicendum est.

De cura putrefactionis.

Caput XVI.

QUum putrefactio in ulcere, quæ est corruptio substantiæ membri absq; eius dissolutione, cōsequatur

tur ad corruptionē complexionis membri, seu ad prohibitionem aduentus spiritus ad membrum, ideo anteq̃ ad curationem putrefactionis accedamus, cōnumeranda erunt à quibus membri complexio corrumpitur, & similiter à quib. fit prohibitio aduētus spiritus ad membrum. Membri complexio corrumpitur in genere ab omni eo quod sibi cōtrariatur, quia quod corrumpitur, corrumpitur à suo cōtrario in specie, sicuti à saniei substantia, ab humoris transmissi ad ulcus malignitate & uenenositate, ab intensa ab intrinseco, seu ab extrinseco euenienti caliditate, frigiditate seu humiditate, à uenorum morfu, ut canis rabidi, scorpionis, uiperæ, & similium, à uenenatæ sagittæ, siue rei alterius ueneno infectæ disruptione, siue punctura. Prohibitio aduentus spiritus ad membrum utiq̃ in genere fit ab omni eo quod in uīs transitus, per quos deferūtur spiritus, oppilationem inducit, sicuti in specie à materia incuneata, & constricta, siue per causam primitiuam, siue antecedentem, ab immoderata frigiditate, à forti & exasperata strictura, siue illaqueatione, à materiæ cōiunctæ excessiua quantitate, seu multitudine, à materiæ cōiunctæ grossitie & uiscositate. Assignatis causis tam in genere quàm in specie putrefactionis in ulcere euenientis, tali quali modo dictum est, nunc autem dicendū consequenter quod cura putrefactionis distinguitur secundum quod ea putrefactio est de proximo futura, aut iam facta est: & quæ iam facta est, aut secundum quod est perambulans & procedens ad partes uicinas corrumpendo per uiam corruptionis complexionis membri, aut secundū quod non est perambulans nec procedens partes uicinas corrumpēdo saltem pro tempore, sed sic in suo offestans. Cura itaq̃ putrefactionis, quæ est de proximo futura perficiatur, ne talis putrefactio omnes gradus ad putrefactionem acquirat, ut si in causa fuerit saniei substantia, perficiatur antidotis descriptis capite iij. & iij. huius nostræ partis practicæ. Si in causa fuerit ab intrin

feco seu ab extrinseco eueniens caliditas, cura compleatur succo solatri, succo plantaginis, albumine oui conquassato cum aqua ros. Si frigiditas, decoctione chamæmeli, meliloti, & similium. Si humiditas, aqua cineris, aqua aluminis, emplastro ex farina ordeï, orobi, fabarum, aqua cineris, aceto, & melle, & alijs exiccatiuis fortioribus fortè. Si uero fuerit in causa humoris malignitas, & uenenositas, seu rei alterius extrinsecè uenenatæ morsura, disruptio, siue punctura, tunc talis malignitas & uenenositas eradicetur & consumatur cauterio, seu scarificatione, appositione uentosarum super loco, suctione cum ore & alijs. Si materia incuneata & constricta, relaxetur scarificatione loci, & circumuicinæ partis. Si in causa fuerit fortis & exasperata ligatura, dissoluatur, & à tali desistatur. Si materiæ cōiunctæ multitudo, minoretur scarificatione, seu sanguisugarū appositione. Si uero materiæ coniunctæ uiscositas & grossities fuerit in causa, tunc ipsius fiat sensibilis dissolutio scarificatione loci, & circumuicinæ partis. Cura uero putrefactionis quæ iam facta est, & nō perambulans, nec procedens ad partes uicinas corrumpēdo, saltem pro tempore, sed sic in suo esse stans, cōpleatur abscissione putrefacti cum nouacula, seu quouis alio modo corruptū abscindēte, sumpta indicatione de profunda & superficiali abscissione, secundū quod talis putrefactio magis & minus in membro profundatur. Cura autem putrefactionis, quæ est perambulans & procedens, in hunc modum administretur, incisione corrupti iuxta sanū, accipiendo etiam de parte sana, & consequenter causticatione residui, cum igne: & melius: aut medicinis cauterizantibus, ut humidum extraneum in membri substantia fortè derelictum, quia nō per incisionem & amputationem totaliter remotum, aptum partes uicinas sanas corrumpere & inficere, cōsumatur & exiccetur: seu cum his, quæ in illam humiditatem extraneam exiccando & cōsumendo cauterio proportionātur, sicuti

uitriolo

uitriolo romano, calce uiua, seu ungento tali: R. uitrioli rubei 3. x. aluminis 3. iij. calcis uiuæ 3. v. psidiæ 3. v. thuris 3. xi. gallarum 3. i. s. ceræ 3. xl. olei 3. vi. pinguedinis uituli 3. xl. incorporentur more unguenti. Idem ualet hoc aliud: R. aquæ primæ unc. x. calcis uiuæ, argenti sublimati, aluminis, ana unc. i. misce, & bulliant simul ad ignem, donec ad substantiã densam deueniat. Item etiã unguentum ægyptiacũ, & similia. Hæc itaq; de cura putrefactionis, & uniuersaliter earum dispositionum quæ in ulceribus superueniunt, dicta sint.

De cura corruptionis ossium.

Caput XVII.

Cum ad ulcera multotiens cõsequatur ossium corruptio, qua existente ulcus in carne non potest sanari, nisi prius ossis corruptio eradicetur: ideo & rationabiliter data prius ulcerum cura, in calce huius nostri libelli curationem corruptionis ossium aggressus sum, non distinguẽdo tamen putrefactionem à corrosione, cum curatio, quæ perficitur postremo artis medicæ instrumento, pro sui maiori parte penes hæc non diuersificetur. Dico igitur quod corruptionis ossium curatio distinguitur secundũ quod talis corruptio est de proximo futura, aut iam facta est, & secundũ quod est in osse magis & minus profunda, aut magis & minus superficialis, similiter secundum diuersitatem membrorum in quibus fundata sunt ossa, ut in capite, dorso, coxendicibus, iuncturis & consimilibus. Scita hac diuersitate, dicendum secundo, quod ossis corruptio quæ de proximo futura est, denotatur ex istorũ præsentia, uidelicet apostematis naturæ inobediẽtis, doloris in loco, & cum perseuerantia infestantis, coloris ossis naturalis, coloris liuidi conditiones assummentis, carnis ulceratæ in corruptionem tendentis, ulceris sub imperio annui se supponentis. Ossis corruptio quæ iam facta est denotãt, quoniam secundũ plurimum & quasi semper facta est ossis denudatio à panniculo eum naturaliter cooperiente, quæ comprehenditur ex facili penetratione carnis, &

panniculi usq; ad ipsum os, tenta plumbea siue argentea mediante. Item caro quæ super ipsum existit os facta est mollis, necnon sanies ab ulcere emanans est cum foetore, & facta prætenuis. Si igitur ossis corruptio fuerit futura de proximo curet, ne omnes gradus ad corruptionem acquirat, & hoc remotione suæ causæ facientis talem corruptionem, circa quam fiat diligens consideratio. Si autem ossis corruptio iam facta sit & superficialis existat, eradicetur frictione seu scalptura ipsius ossis corrupti, usquequo peruenias ad ultimum corruptionis eius, cognita ossis corrupti eradicatione dum eius sit frictio quod sanguis ex eo egredit. Si uero corruptio profunda fuerit, abscindatur ipsum os corruptum fricando seu scalpendo, & subsequenter cum cauterio actuali cauterizando, ut inde si quid humidi fuerit extranei, non iam ex toto per frictionem remoti, apti particulas uicinas adhuc inficere, exiccetur & consumat. & si ossis corruptio profunda usque ad sui medullam comprehēdatur, curetur ipsum os malleo & scalpello, seu alijs instrumentis conuenientibus, concauando & remouendo cum sui medulla. Si uero ossis corruptio fuerit uniuersalior, ita quod totum os sit corruptū, serratura totius ossis destruatur. Si ossis corruptio existere uideatur in capite, dorso, anchis siue iūcturis, aut membris nobilibus propinquis, annihiletur medicinis complexionem ipsius ossis conseruantibus, & humidū corruptum & extraneum in ossis corrupti substantia contentum exiccantibus & consummentibus, sicuti cum unguento de agarico, cuius hæc fertur esse descriptio: R. salis, agarici, tartari, ana, fiat puluis, & cū melle unguentum. Siue cum hoc alio: R. aristolochiæ rotundæ, ireos, myrrhæ, aloës, corticis plantæ opopanax, cambil adusti, scorix æris, corticis pini, ana, misce, & fiat puluis, seu cum melle unguentū. Item ualet in casu radix dragonæ, betonica, radix peucedani puluerizata, radix uitis alba cum uino emplastrata, euforbium puluerizatum, uitrîolum

uitriolum romanum, & similia. A nōnullis uero fit humiditatis corruptæ in ossis substantia cōtentæ cōsumptio & resolutio medicinis his quæ cauterio proportionantur, uidelicet oleo feruēti, radice asphodelorum ignita ualde, cum uino, sulphure ignito, aqua per quam fit separatio auri ab argento. Tu tamen de membri ulcerati nobilitate, & ad membra nobilia propinquitate, & similiter de prædictorum medicaminum fortiori & debiliiori potentia considera, ne ex eorū applicatione in membro ulcerato cadet error. Quot igitur sint impediētia curationē ulcerū, & quibus diuersis modis impediānt, & per quæ signa impediētia occulta cognoscantur, quæ ad theoricam pertinent curationis ulcerū: ad hæc autem quæ sint, & quot sint ingenia auferētia præfata impediētia, quia tria, scilicet potio, diæta, & chirurgia, tam generaliter in quadā summa, quā particulariter circa unūquodq; , quod ad practicam attinet, in hoc nostro compendioso libello qui de cura ulcerum exteriorum inscribitur, quæ est chirurgiæ pars, sufficienter dictum est.

ANGELI BOLOG. LIBRI DE

CVRA VLCERV M FINIS.

ANGELI BOLOGNINI

DE VNGVENTIS QVAE

communis habet usus practiciantiū hodiernus
in solutæ cōtinuitatis medela, Liber.

PRAEFATIO.

Vm in florentissimo Bononiensi studio, à Senatu Bononiensium stipendio adductus fuerim, ut chirurgiæ principis lectiones non paucae scholasticorū multitudinī publice profiterer, eorū & doctorum quidē maior pars ingeminatis indies precibus, ut quæ

unguenta communis habeat usus practiciantiū hodiernus in solutæ cōtinuitatis medela, & quonam modo & uia ea unguenta solutis cōtinuitatibus applicata, in illis operationes à medico intentas inferant, deinde in quo tempore solutis cōtinuitatibus applicāda sunt, postmodum quonam modo & quo in loco applicari habeant, adhuc quanto tempore in eorū applicatione cōtinuandum erit, ultimo eorum descriptionem & componendi modum describere uellem, & eis cæteræq; studiosæ iuuentuti imprimi curarem, sæpissime me efflagitauit. Assiduus igitur eorum debitis ac precibus non obtemperare arbitratus ingratissimum, his paucis, nō omnia, sed quæ opportuniora & meliora ad rem uisa sunt dicens, ero contentus.

Quot & quæ sint unguenta in communi practiciantium usu.

Caput I.

VNguentorum quæ sunt in communi practiciantium usu pro curandis solutis cōtinuitatibus, quædam sunt quæ pluribus membris, quædā quæ pluribus solutis cōtinuitatibus sunt cōmunia: alia quæ uni determinato membro, nonnulla uni soluti cōtinuitati tantum sunt propria. Quæ pluribus membris pluribusq; solutis cōtinuitatibus sunt communia, dicuntur esse hæc, uidelicet unguenta defensiua, unguenta digestiua, unguenta mundificatiua, quæ unguenta nō magis uni particulari membro determinato quàm alteri, & similiter non magis uni particulari solutæ cōtinuitati determinatæ quàm alteri, sunt appropriata, nec pro illis principaliter inuenta, ideo in hac parte cōmunia dicuntur. Quæ uni membro determinato sunt propria, siue illi appropriata, sunt unguenta capitalia, quæ pro curandis solutis cōtinuitatibus in capite tantū contingentibus principaliter fuerunt inuenta. Quæ uni solutæ cōtinuitati similiter sunt propria & appropriata, sunt unguenta Mercurialia, quæ utiq; procuranda ulcera quædam scabiæ miro quodā modo reperta sunt.

De

*De unguentis defensiuis.**Caput II.*

A Communioribus rationabiliter incipiens tanq̃
notioribus, de unguentis defensiuis dicendum,
quorum officium & operatio est quū frigidis & stipti-
cis sint composita, frigiditate sua & stipticitate sangui-
nem fluentem & humores admixtos sanguini, conge-
lare, condensare, & ingrossare, & sic ex eorū tali acqui-
sita substantia, ineptos fluxui reddere, necnon substan-
tiam mēbri patientis inspissare, porositatesq̃ ipsius con-
stringere, caliditatem eius attractiuam refringere, uir-
tutes membri læsi unire, & unitas fortiores in suis ope-
rationibus reddere, uidelicet in expellendo maxime, &
sic ex his defluentes humores loco soluto copulari pro-
hibere. Virtus enim unita, fortior est seipsa dispersa:
quod idem est, omnis potētia manens impartibilis, ma-
ior est. Humoribus itaque in fluxu, seu de proximo in-
fluere existentibus, applicētur defensiua in parte sana,
uidelicet ea parte qua existunt uia & ductus per quos
defluunt humores & spiritus ad locum læsum. Quibus
defensiuis continuandum erit donec & usq̃ humorum
defluxus cessauerit, quod comprehendī poterit priua-
tione doloris, delitescencia tumoris, si apparuerint, bo-
nitate saniei in substantia & qualitate, ipsiusq̃ propor-
tionata ulceri quantitate: quorum plurimæ describētur
formæ, quarum prima forma erit unguenti defensiui
cōmunis, quæ talis est: R. olei rosati ʒ. i. s. myrtini ʒ. s. ce-
ræ albæ ʒ. vi. boni ponderis, boli armeni ʒ. s. sang. drac.
terræ sigillatæ, ana ʒ. i. s. Cōterendorum unumquodq̃
per se primo, subsequenter commixta in unum in mor-
tario subtilissime cōterantur (& non ab re, dum dicitur
unguentum subtile & emplastrum grossum) & per se-
tonem subtilem transmittātur, dissolutaq̃ cera in oleis
ad ignem lentū & ferē in frigidatis dentur pulueres, du-
cendo tale commixtū cōtinue baculo usque ad ultimā
infrigidationē. Ultimo in aqua rosata, seu aceto rosato
infundatur & abluatur. Tale autem defensiuiū sub tali

forma administratum, consuetum est non remutari nisi de tertia in tertiam diem, applicando ipsum eo modo & loco quibus supra. Solet præterea à quibusdam pro unguento defensivo cōmuni, & alijs unguētis defensivis particularibus, in nōnullis particulis humani corporis (licet in omnibus etiam) linimentum unguento supra scripto proportionatū administrari, cum nō in illis particulis accōmodate unguentū administrari possit, cuius forma erit hæc: R. olei ros. unc. ij. boli arm. unc. i. aceti drach. i. misce, & in mortario tale aggregatum ducatur, factaq; eorū simpliciū adinuicem bona permixtione, eo linimēto partes circumstantes uulneri siue ulceri spatium triū digitorū illinantur, cooperta prius tamen solutione cōtinui, tentis, licinijs, seu faldellis & petijs emplastratis unguento, seu unguētis solutæ cōtinuitati illo tunc tempore conuenientibus & opportunis: quæ linitio omni tempore medelæ præstitæ reiteranda est. Ab alijs uero tempore magni æstus & caloris, seu infirmorū inopia, loco unguenti defensiuī, & similiter linimenti de quibus supra, subministrātur nōnullæ defensiuorū forme, sub forma embrocæ: quarum prima erit hæc: R. succi solatri partes duas, plantaginis partē unā, aceti parum, misce. Infusa petia una in tali aggregato & aliquantulum expressa, partes circūstantes solutæ cōtinuitati embrocantur, & extensa supra membrū usq; ad tempus mutationi congruū permittatur: & iterū imbibita in tali medicamento applicetur, cooperta prius soluta cōtinuitate tentis, faldellis, ut supra habitum est. Alia forma: R. aquæ rosatæ unc. iij. aceti unc. s. misce, & applicetur ut supra. Alij aliter defensiva loco & tempore quibus supra applicāda applicāt, & hoc modo tali, uidelicet loco ex oleo rosato circūquaq; inuncto, eidem pulueres sanguinis draconis & boli armeni hincinde superaspergunt, & eorū digitis non ualde comprimantibus prædictos pulueres leniunt & dissolunt.

De unguentis digestiuis. Cap. III.

DEscriptis nonnullis in defensiuiorum materia, de quibus in proœmio nos declaratuos esse diximus, nunc de unguentis digestiuis dicendum, quorum officiũ & operatio est tam in uulneribus, quàm in ulceribus indigestis & crudis, sui caliditate cum humiditate & unctuositate permixta, præparare ad expulsionẽ, caliditate digestiuam uigorando, multiplicato calore naturali, & humiditate & unctuositate disponendo ad alterationem similem illi quæ fit in generatione saniei cum putrefactione permixta, molliẽdo & leniendo. In uulneribus dico sanguinem, & superfluitates admixtas sanguini, congelatum seu constrictũ in extremitatibus uenarum notabiliũ, & capillarium partiũ solutarũ, & in locis proximis ambientibus ipsam solutã continuitatem, quæ sanguinis congelatio & constrictio consecuta fuit applicatione albuminis oui, siue frigiditate aëris circundantis, seu alia de causa. Et similiter præparant ad expulsionem superfluitates quæ aggregantur in loco, partim per uia defluxus, uirtute expulsiua forti membrorum, potentiũ suas superfluitates ad membrum debile expellere, partim per uiam congestionis, uirtute digestiua & expulsiua debili membri patientis. In ulcerationibus uero crudis & indigestis, præparant ad expulsionem humores digestionis rebelles sui cruditate, heterogeneitate seu forte multitudine. Existentibus igit uulnere in sua secunda siue tertia die, ulceratione indigesta & cruda in suo tempore, applicentur digestiua, replendo uulnus siue ulcus tentis, faldellis seu licinijs & petijs in ipso digestiuo intinctis. Quibus digestiuis procedendum erit in eorũ administratione, donec & usquequo tibi uisum fuerit sanies ex ipsa soluta continuitate proportionata resudari, quæ ut plurimum in uulneribus hyemis tempore sextam siue septimã, in æstate quintã siue sextã diem insequitur. In ulcerationibus uero procedendum donec præ cæteris dolor & tumor delitue-

rint cum præsentia saniei laudabilis in substantia & qualitate, quorum digestiuorum plurimæ describentur formæ, quarum prima erit unguenti digestiui communis, quæ talis est: R. uitellorum ouorum numero. i. olei ros. unc. i. misce. Alia forma: R. terebinthinæ unc. i. s. uitellorum ouorū numero. v. olei ros. unc. s. misce: huic composito potes addere parū croci si placet, & erit magis in suis operationibus efficax, & in sedatione doloris præstans. Alia forma: R. terebinthinæ lotæ unc. ij. uitellorum ouorum numero. ij. croci scrup. s. olei ros. unc. s. farinae ordeï. q. s. ut bonæ formæ & compositionis reddatur. Alia forma magistralis: R. axungia porci liquefactæ siue butyri, unc. i. s. ceræ albæ terebinthinæ, ana unc. s. croci scrup. s. dissolutis axungia siue butyro & cera simul, & ultimo terebinthina, & quasi infrigidatis detur crocus, & ducatur aggregatum ex his baculo, donec ad ultimā infrigidationē deueniat. Item alia forma satis mihi domestica in ulceribus & in uulneribus etiā à tertia siue quarta die citra administranda cum humiditate & unctuositate exiccationi permixta participet: R. unguenti basilico. serap. ʒ. i. dialtheæ ʒ. s. misce.

De unguentis mundificatiuis.

Caput IIII.

Cum unguenta mundificatiua ea denomināda sint, quæ solutas continuitates mundas reddunt, ea propter non immeritò hoc in loco dicendum esse puto, mundificatiuum tripliciter sumi posse, uidelicet large, stricte, & strictissime. Si large sumat, sic omnia unguenta quæ habent mundare solutas cōtinuitates, siue mudent eas à sanie, crustis, escharis, siue squamis, carne molli, carne putrida, carne ostracata, & sic de alijs, mūdificatiua dici poterunt. Si autem stricte sumatur, mundificatio ex unguentis celebrata proprie solutæ continuitati ulcerosæ tantum competat. Sic ea dici poterūt mundificatiua stricte, quæ habent ipsum ulcus mundare ab altera duarum superfluitatum, solutas continuitates ulcerosas insequentium: ex quarum præsentia tale ulcus interdum

terdum sortitur denominationē, ut à sanie subtili quæ
 ulcus uirulentum denominatur, seu à sanie grossa quæ
 ulcus sordidum. Si strictissime, sic ea unguenta quæ ha-
 bent mūdare solutas cōtinuitates ulcerosas à suis pro-
 prijs superfluitatibus simul & collectivē, uidelicet à sa-
 nie subtili & grossa simul, quæ duæ superfluitates se-
 cundū plurimum solutas cōtinuitates ulcerosas inse-
 quuntur. Non cōtrahentes tamen tale ulcus ad aliquā
 differentiā determinatā, mundificatiua strictissime de-
 nomināda sunt. Data hac mundificatiuorū distinctio-
 ne, de mundificatiuis strictissime sumptis, de quibus in
 hac parte principaliter fit sermo noster, subsequenter
 de sumptis stricte, ultimo de sumptis large dicendum
 erit. Officium itaque & operatio unguentorum mun-
 dificatiuorum est solutas cōtinuitates mundas redde-
 re. Et cum in solutis cōtinuitatibus ulceratis, ut supra
 dictum est, duæ superfluitates inueniri soleāt, una subti-
 lis, altera grossa: subtilis quæ exiccantibus curat, grossa
 quæ attenuantibus & dissoluētibus, hoc est abstergen-
 tibus: quapropter mundificatiuum strictissime sum-
 ptum ex exiccantibus & abstergentibus simul & col-
 lectivē componi habeat. Apparente itaque in ulcere
 sanie subtili & grossa, repleat ulcus tentis, lichinijs seu
 faldellis, emplastris, unguento mundificatiuo ipsis su-
 perfluitatibus proportionato secundū prædominium
 unius superfluitatis super alteram: quibus continuand-
 um erit donec locus mundificatus fuerit: quod non fal-
 so comprehendere poteris, dum saniei diminuta quan-
 titas, ipsiusq; in substantia & qualitate perfecta laudabi-
 litas affuerint, quorum plurimæ annotabūtur formæ,
 quarum prima erit hæc: R. terebinthinæ unc. ij. mellis
 rosati colati unc. i. myrrhæ drach. i. thuris, sarcocollæ,
 ana drach. ij. V numquodque eorum quæ conterenda
 sunt in mortario per se primo, subsequenter cōmixtis
 in unum subtilissime conterantur, factaq; deinde bona
 permixtione adinuicē mellis & terebinthinæ in cazola

ad ignem lentum, & ab igne depositis & penè infrigidatis, dentur pulueres, ducendo tale cōmixtum baculo usque ad ultimam infrigidationem. Alia forma: R. unguenti rasini unc. ij. mellis rosati colati unc. i. dissoluto unguento in cazola ad ignem lentum, & addito melle, ducendo ea baculo, fiat illorum ad inuicem perfecta mixtio. Alia forma, & dicitur unguentum de dialthæa patris mei: R. terebinthinæ, unguenti dialthææ, ana unc. i. ceræ, resinæ pini, ana drach. v. scrup. i. butyri, boli armeni, ana unc. i. s. floris æris drach. i. s. misce. Alia forma: R. unguenti basiliconis unc. ij. mellis ros. col. unc. i. fiat eo modo quo supra. Et hæc pauca ex unguentis mundificatiuis strictissime sumptis connumerata sufficiant: nunc ex unguentis mundificatiuis sumptis stricte nonnulla connumeranda erunt, quorum aliqua erunt consumptiua saniei subtilis, alia dissolutiua & attenuatiua saniei grossæ, hoc est absterfiua: & eorū quæ erunt consumptiua saniei subtilis, alia erunt ad caliditatē declinantiā, alia ad frigiditatem. Quæ uero erunt consumptiua saniei subtilis, & ad caliditatē declinantiā, eorum prima forma erit hæc, & dicitur unguentū resinatū: R. resinæ pini, terebinthinæ, ceræ citrinæ, olei cōmunis, ana unc. ij. dissoluta cera, & resina, & oleo, & ultimo terebinthina in cazola ad ignem lentum, & colatis per setarium infrigidari permittat, & usui seruetur. Alia forma, & dicitur unguentū basilcon maius, siue uasilcon seu imperiale siue macedonicum: R. ceræ albæ unc. ij. resinæ pini, terebinthinæ, ana unc. s. sepi uaccini, picis nualis, thuris, myrrhæ, ana drach. ij. 3. ij. olei communis unc. ij. Quæ sunt conterenda primo per se, subsequenter simul & in unum in mortario cōterantur, deinde in cazola ad ignem lentū, oleum, sepum, ceram, resinam, ultimo terebinthinā, subsequenter picem imposito, & omnibus dissolutis & colatis per petiam siue setariū, & ferè infrigidatis dētur pulueres, & cum baculo tale aggregatum tandiu ducito donec infrigidetur. Alia forma

ma, & dicitur unguentū aureum: R. ceræ nouæ unc. i. olei communis unc. iij. terebinthinę unc. s. picis græcæ drach. ij. thuris, mastiches, ana drach. i. scrup. i. croci ʒ. s. subtilissime puluerizet mastiche, pix, & thus. Vnum quodq; istorum per se primo, subsequenter mixtis in unum in mortario, & dissoluta cera in oleo, & ultimo terebinthina, & penè infrigidatis dentur pulueres, subsequenter crocus, ducendo tale cōmixtum baculo, donec eorum simplicium fiat perfecta mixtio, & tandem ultimata infrigidatio. Quæ autem erunt saniei subtilis consumptiua siue exiccatiua, & ad frigidum uergētia, eorum forma prima erit hæc, & dicitur unguentum de cerussa album: R. olei rosati, cerussæ puluerizatæ per setarium, ana unc. ij. ceræ albæ drach. vi. dissoluta cera in oleo in cazola ad ignem lentū, & ab igne depositis, & quasi infrigidatis, pone cerussam puluerizatā, & ultimo lauetur cum aqua rosata. Alia forma: R. olei ros. cerussæ puluerizatæ per setariū, ceræ albæ, ana unc. i. fiat eo modo quo suprà, præter quod non lauetur cum aqua rosata, neque re alia. Alia forma: R. olei rosati, cerussæ puluerizatæ ut suprà, ceræ albæ, terebinthinæ, ana ʒ. ij. dissoluatur cera in oleo, deinde terebinthina, quibus dissolutis, & quasi infrigidatis, adde cerussam, & usui reserua. Alia forma: R. ceræ albæ, olei rosati, cerussæ puluerizatæ per setarium, terebinthinæ, ana unc. ij. minij unc. i. s. dissoluta cera in oleo, & ultimo terebinthina, & penè frigidatis, adde cerussam & minium cōmixtis in unum, & ducatur tale aggregatum baculo, donec ultimate infrigidetur. Alia forma, & dicitur unguentū de plumbo, per me Saturninū: R. antimoni, cerussæ, ana ʒ. s. plumbi usti, lithargyri, terebinthinæ, ana ʒ. i. olei rosati ʒ. ij. ceræ albæ ʒ. i. s. Quæ sunt conterenda, subtiliter eo modo quo suprà contere, & per setariū subtiliter cribra, dissolutaq; cera in oleo, & ultimo terebinthina, quibus dissolutis, & penè frigidatis dentur pulueres, & ducatur tale aggregatū baculo,

donec eorum fiat perfecta mixtio & ultimata infrigidatio. Alia forma, & dicitur unguentum de tuthia, siue diapomphilicon: R. olei rosati, ceræ albæ, ana ℥.v. succi granorum, solatri ℥.iiij. cerussæ lotæ ℥.ij. plumbi usti, tuthiæ præparatæ, ana ℥.i. thuris ℥.s. quæ sunt terenda in mortario subtiliter tere eo modo quo supra, & per subtilem setarium transmittantur, dissolutaꝫ cera in oleo, & quasi infrigidatis dentur pulueres, ducendo tale aggregatũ baculo, donec ultimate infrigidetur: postremo ponatur tale unguentũ in mortario cum succo solatri, & tandiu cum pistillo ducatur, donec succi & unguenti adinuicem fiat perfecta unio & incorporatio, & usui seruet̃. Et quia multoties accidit applicatione iam dictorum unguentorũ & aliorum similium, licet hæc ad frigidũ & siccum sint uergentia, in solutis cõtinuitatibus caro mollis generari ex eorũ substantia unctiuosa & oleaginosa remolliente partis ulceratæ substantiam, ideo hoc in loco dignum mihi esse uidetur nõnulla unguenta enumerare, ut ab errore præfato tuearis, quorum substantia non ita oleaginosa & unctiuosa existit, imò in substantia quasi ceratis simillima est: & eorũ prima forma erit unguentũ de minio, cuius descriptio talis est: R. olei rosati siue cõmunis, terebinthinę, ana ℥.ij. ceræ citrinæ ℥.iiij. minij ℥.vi. subtiliato minio in mortario, & per setarium transmissio, dissolutisꝫ cera, & ultimo terebinthina in oleo ad ignem, & ferẽ his tribus infrigidatis & per petiam colatis, detur minium, ducendo tale aggregatum baculo usꝫ ad infrigidationem ultimam. Alia forma unguenti substantiæ tenentis medium inter molle seu oleagineum, & durum siue terrestre, & dicitur unguentum de cerussa coctum: R. cerussæ puluerizatæ per setarium, ceræ albißimę, ana ℥.i. olei communis ℥.iiij. terebinthinæ ℥.i. dissoluta cera in oleo, & ultimo terebinthina in cazola ad lentũ ignem, & ab igne depositis & quasi infrigidatis detur cerussa: ultimo uero loco manibus in aqua ros. infusis malaxetur

tur, & usui tuo referuetur. Alia forma unguenti præfata substantiæ, alijs quibuscunq; eiusdem tamen rationis præualens: & dicitur unguentum nigrum descriptione patris mei: R. cerussæ puluerizatæ per setarium, lithargyrj puluerizati subtiliter, ana ʒ. i. s. ceræ citrinæ ʒ. s. olei communis unc. iij. s. Positis cera & oleo in cazia una capacitatis satis magnæ ad flammā ignis lignorum & non carbonum, & tandiu teneantur super ea donec illa notabiliter ferueant, & subsequenter ponantur in illis feruentibus cerussa & lithargyrū, & ducantur cōtinue baculo, ne ea feruendo fundo cazia adhæreant, & in tantum bulliant usquequo tale aggregatum ad colorem liuidum deueniat, & tunc subito ponatur gutta una ipsius aggregati super marmore aut ferro seu re alia frigida, & infrigidari permittatur. Infrigidata considerare habeas utrum talis gutta sit substantiæ mollis & oleaginosæ, siue duræ & terrestris, seu inter ista duo tenentis medium, uidelicet inter molle & oleaginosum, siue durum & terrestre. Si uero extiterit substantiæ tenentis medium inter illa duo iam dicta, tunc tandiu tale aggregatum ferueat, donec ad colorem nigrum deueniat. Si substantiæ duræ & terrestris fuerit, tunc detur aliquantulū de oleo, & tanto tempore bulliat donec prædictam substantiā & colorem assumat, superaddendo de oleo bis siue ter, & fortè pluries secundū opportunitatem. Tamen consilium meum est circa hoc, quod esto magis parcus in effundendo oleum, quàm abundans. Melius est reiterare uices olei, quàm indebitam quantitatem infundere. Si autē substantiæ mollis & oleaginosæ affuerit, tunc taliter ferueat donec colorem nigrum, & substantiam inter illa duo iam dicta tenentem medium attingat. Quæ uero erunt saniei grossæ attenuatiua & dissolutiua, hoc est abstersiua, eorum prima forma erit unguenti mundificatiui de melle, cuius descriptio talis est: R. mellis rosati unc. i. iridis subtilissime puluerizati drach. ij. misce. Alia forma, & erit unguenti mundifi-

catiui de succo apij: R. terebinthinæ unc. ij. mellis rosati colati unc. i. s. succi apij unc. i. farinæ ordeï q. s. Fiat in cazola ad lentum ignem perfecta mixtio mellis, terebinthinæ, & succi ad inuicem, & in fine adde tantundem farinæ ordeï donec ad formam unguenti extensibilis deueniat. Alia forma, & erit unguenti mundificatiui de succo absinthij, quæ fit eodem modo quo fit unguentum de succo apij. Sint hæc de unguentis mundificatiuis sumptis stricte, dicta satis: de unguentis modo mundificatiuis large, nonnulla assignanda erunt: quorum prima forma erit unguenti mundificatiui solutæ continuitatis ulceratæ à carne molli, non iam habente aliquem putrefactionis gradum, sed bene de proximo ad putrefactionem disposita: & tale dicitur unguentum apostolorum seu uenereum, cuius descriptio talis est: R. ceræ albæ, resinæ pini, armoniaci, ana drach. xiiij. opopanacis, floris æris, ana drach. ij. aristolochiæ longæ, thuris, bdellij, ana drac. vi. myrrhæ, galbani, ana drach. iij. lithargyrj unc. i. olei cõmunis lb. i. Quæ sunt puluerizanda primo seorsum & diuisim puluerizenr subtiliter, subsequenter cõmixtis in unum, deinde dissolutis in oleo ad ignem lentum resina & cera, per setarium colatis & quasi infrigidatis dentur prædicti pulueres, eos insimul permiscendo: postmodum addantur gummi præparata præparatione qua præparari solent: ultimo incessanter tale aggregatum baculo ducatur, & infrigidari permittatur. Alia forma consimilis præfatæ in operationibus, & dicitur unguentum damascenum: R. unguenti resinati unc. i. floris æris scrup. i. dissoluto unguento in cazola ad ignem lentum, & ab igne deposito & penè infrigidato detur flos æris, ducendo tale aggregatum baculo, donec eorum fiat inseparata mixtio, & tandem ultima infrigidatio. Forma una unguenti mundificatiui solutæ continuitatis ulceratæ, à carne iam habente gradum confirmatum, imò gradus corruptionis & putrefactionis: quod unguentum, ut quidam aiunt, & ego cum eis, prohibet

ambus

ambulationem, facit cadere quod est putrefactū, & seruat illud quod sequitur ipsum. Tale uero unguentum ægyptiacum denominatur, cuius descriptio: R. mellis crudi, aceti, æris, aluminis rochini, floris æris, ana unc. i. puluerizanda subtiliter in mortario puluerizentur, ut suprà de alijs. Subsequenter omnia in mortario ducantur donec eorum fiat mixtio concedens, deinde ponantur in cazola ad ignem lentū, ducendo cum spatula tale aggregatum, & separando illud à parietibus cazolæ ne comburatur, & tandiu bulliat donec ad colorē rubrū, & similiter ad substantiā densam & nullo modo raram & fluxilem deueniat. Si enim tale aggregatū esset substantiæ raræ & fluxilis, duo non opportuna in eius administratione cōtingerent. Vnū, quod in eo solutæ continuitati applicito, in spatio temporis minimi ad actum fluxilitatis reduceretur, & sic in ea tam paruo tempore nō operationes à medico exoptatas inferret. Aliud, quū de ratione grauis & terrestris sit inferiora petere (conseruato eo unguento in aliquo uase) alumen, mel, & flos æris, tanquā terrestria grauiā & grossa ipsius uasis fundum peterent: acetū uero, & maxime ipsius aceti substantia subtilis, superficiē. Quare dum crederes tale aggregatum administrare, tantūmodo per te acetum administraretur, derelicta basi & radice ipsius aggregati, quia melle, alumine, & flore æris, nisi per te prius eorū permixtio fieret. His uero rationibus moti, confirmamus eius substantiā densam & terrestrem utiliore & magis collaudandā fore. Forma una unguenti mundificatiui solutæ cōtinuitatis ulceratæ à carne ostracata, callosa & dura, quod unguētū diaberich à quibusdā denominatur, per me martiale, cuius descriptio talis est: R. argenti sublimati, unguenti populei seu dialthææ, quæ dialthæa multum acuitatē sublimati refringit, ana partes æquales quo ad oculum, conteratur subtiliter sublimatum in mortario, subsequēter addatur unguentum dialthææ seu populeū, & tandiu simul conterantur do-

nec eorū fiat mixtio concedens. Et hæc satis ex unguentis quæ pluribus membris pluribusq; solutis continuitatibus sunt communia. Nunc autem tractandum erit de unguentis, quæ uni determinato membro, & similiter de illis quæ uni solutæ continuitati tantū sunt propria: & primo de illis quæ uni determinato mēbro sunt propria siue appropriata. Et antequam ad ea deueniamus ne ab enumeratione unguentorū malam complexionem remittentium, & similiter unguentorū carnem generantium, & unguentorū incarnantium, & unguentorum cicatrizantiū defecisse uidear, dicatur quod pro unguentis malam complexionē remittentibus recuratur ad ea, quæ de unguentis mundificatiuis saniei subtilis scripta sunt: pro unguentis uero sua primaria intentione carnem generantibus, & pro unguētis incarnantibus, & pro unguentis cicatrizantibus, quū mundificationis tempore & in actu mundificandi sæpe contingat, præter medici intentionem & medicaminis applicati uirtualem operationem, in una parte solutæ continuitatis ulceratæ caro generari, in alia cicatrizarī, in altera mundificari: quapropter in attenta cōsideratione horum effectuum diu permanens, arbitratus sum has operationes actione naturæ fieri, remotis tamen impedimentis, ut tota medicorū schola tenet: & adhuc à continuissima & frequenti illorum effectū cōsideratione non deficiens, & circa magis mihi necessaria pro nunc occupatus, his de causis dicat, ab enumeratione unguentorum iam dictorum nunc supersedendū esse.

De unguentis capitalibus.

Caput V.

Non possum non admirari, cur priores posterioresq; medici huius antiquæ, certæ, & non deceptorix, necessariæ & continuo honoratæ artis, nō cuiuslibet determinato membro unguēta propria & appropriata inuenerint, sicuti capiti, pro curandis solutis continuitatibus in eo contingentibus inuenere, pro quo unguentum ex quampluribus proprietatibus constitutum

tum omni studio composuere, uidelicet aromaticitate, exiccatione, caliditate & attractione. Aromaticitate, ut fiat ipsius membri dilatatione animæ & spiritus confortatio; exiccatione uero superfluitatū consumptio, complexionis naturalis membri cōseruatio. Omne enim simile à suo simili cōseruat. Caliditate, innati caloris membri naturaliter debilis uigoratio, cōseruatio & multiplicatio; attractione autem superfluitatū extraneorum in profundo solutæ cōtinuitatis existentium ad exteriora euulsio. Ecce quā postiores medici hac tempestate nostra laborauere in inuestigatione præfati unguenti pro cōseruatione complexionis, & uigatione caloris naturalis istius membri, præsupponentes ea maxime fore basim & fundamentum ferè requisitæ curationis: quod unguentum administrandum erit dum sanguis ex ipsa soluta cōtinuitate penitus fuerit restrictus: quia sua secunda die cōputata ab hora percussionis, emplastratis ex eo lichinijs seu faldellis, & magna una petia occupante de parte sana per spatiū quatuor digitorum secundū omnem differentiam positionis: quæ lichinia, faldellæ & petiæ emplastratæ in oleo rosato infundantur, & aliquantulum exprimantur, & loco actu calida taliter præparata applicentur, donec appareat in loco soluto aliqualis digestio & doloris penitus remissio, & tunc oleo postposito eo solo unguento continuetur donec & usque quo ab accidentibus malis tutus fueris, & caro iam cuti quasi adæquata fuerit, & ad alia medicamenta eiusdem tamen rationis deueniendū erit, his duabus rationibus moti, prima, cum natura tali permutatione gaudeat, secunda, ut uidearis non uno semper medicamento procedere, sed diuersis, ex quib. infirmi & astantium spes salutis corroboratur. Et tunc ad cerota transendum, quæ unguentis præstantiora erūt in cura, stante carne iam quasi adæquata cuti, & hoc cum non oleaginitate & unctuositate participet, quibus fit aliqualis refractio aromaticitatis & exiccationis unguento-

rum. Descriptio eius talis est: R. terebinthinæ, resinæ pini, olei communis siue rosati, ceræ nouæ, ana unc. vi. betonice, matrissyluæ, ana lb. s. hoc est unc. vi. uini albi potentis & odoriferi ad aliqualem dulcedinem tendentis q. s. pro sepultura herbarum: betonice & matrissyluam minutim incidito, deinde ea in mortario aliquualiter contundito, & sic præparata in uino albo odorifero infundito, quæ duo stent in tali infusione per dies tres naturales, & fortè plures, miscendo prædictas herbas & uinum omni die bis siue ter: postea prædictum uinum cum prædictis herbis sumito, & in caldario siue cazia magna, & similiter terebinthinam, oleum, resinam, & ceram imposito, & tandiu ad lentum ignem simul bulliant, permiscendo ea baculo ne fundo cazia adhæreant donec uini fiat consumptio, postmodum per setarium siue petiam raræ substantiæ colentur, & exprimantur in catino uitreato, & in eo infrigidari permittantur: infrigidatis iterum ponantur in una cazia ad ignem & dissoluantur: quibus etiam dissolutis, addantur sarcocollæ, myrrhæ, ana partem unam, gummi, elenij partes iij. ita quod uni libræ unguenti correspondeant istorum trium puluerizatorum unc. ij. & aliquualiter bulliant, & iterum colentur, & unguentum ex his iam dictis simplicibus & modis constitutum usui seruetur. Forma una ceroti capitalis præ alijs nobilior constituatur ex modis & simplicibus iam dictis ad inuicem proportionatis, præter oleo, quibus unguentum capitale præscriptum constituitur, quo constituto manibus oleo inunctis malaxet & usui seruetur. Alia forma ceroti capitalis: R. resinæ pini, ceræ ana unc. vi. terebinthinæ unc. xij. succi betonice, plantaginis, apij, ana lb. i. bulliant succi ad inuicem cum cera, resina, in cazola ad ignem lentum, & quasi succis consumptis & exiccatis detur terebinthina, qua dissoluta & aliquualiter per ebullitionem cum illis incorporata colentur, & usui cerotum confectum reseruetur. Et hæc de unguentis & cerotarijs quæ uni determinato membro

bro sunt propria siue appropriata.

De unguentis mercurialibus.

Caput VI.

Positis nonnullis unguētis & cerotis quæ membris appropriantur, hoc in loco tractandum erit de unguentis & cerotis quæ ulceribus appropriata sunt, & maxime cuidam ægritudini ulcerosæ mali modi, cui applicatis unguentis, quæ alijs ulceribus applicari solent, potius compertum est nocumentum quam iuamentum. Cuius tam absurdæ diuersitatis dubius, & multo tempore in eius consideratione anxius cōmorans, tandem experimento ratione cōprobato uisum est per me & alios quamplures, iam dictæ ægritudinis curam fieri applicatione medicaminū corpus à superfluitatibus indefinenter mundantium, neglectis iam dictis localibus & alijs. Qua de re nō erit erroneum dicere, & sine hæsitacione credere, hanc ægritudinē à materia antecedente & forti & continue eam fouente dependere: cuius cura, ut habitum est, erit euacuatio illi debita & proportionata. Quæ uero ea sit in his & alijs in hac parte incidentaliter dicendis, considera. Et primo quod euacuationum per medicos seniores & iuniores adinuentarū, aliæ fiunt assumptione solutiui assumpti per os in forma pilulari, cōfectionis, electuarij, pulueris, uel sub alia forma. Nōnullæ linitione iliorum & uentris inferioris cum unguento arthanite uel laxatiuo, certa linitione extremitatū. Quædā uero fiunt assumptione solutiui assumpti per os, & similiter linitione uentris. Quæ per os, de quibus sermocinandū est, educunt solummodo humorem ad quem cōuertuntur, pro eo tempore quo sit retenta & digesta medicina solutiua in corpore: cuius digestionis terminus cōmuniter est circa horas octo, in quo tempore interdū educuntur omnes humores ferē peccantes, licet raro, interdū eorum pars, educēdo eos per secessum, & non regione alia. Quæ euacuatio mea sententia in uno uidetur diminuta, in alio erronea. Diminuta, quia non educit continue & successiue supera-

fluitates donec corpus redditur mundum. Posito enim interuallo, ut res exigit, inter assumptionem unius medicinae solutiuae & aliam, in tempore autem intermedio fiet reaggregatio (dico in hac magna causa) tantae humiditatis in corpore, quantae facta fuit euacuatio per priorem medicinam, & fortè plus. Præterea non educit pluralitate regionum, sed tantum unica. Pluribus enim humoribus peccantibus uariae substantiae & degentis in loco longinquo & fortè rebellis à uia secessus, non fiet eorum debita & appropriata euacuatio. Vnica regione, quia per secessum. Erronea, quoniam non inueniendo humorem ad quem cōuertitur, & in quem est proprium agere, educit humiditates radicales, & illas eliquat & dissoluit, & sic est causa magni terroris & multarum ægritudinum, senis, & mortis intēpestiuae. Et in actu euacuandi saepe accidit quod mouet humores & illos non euacuat; & si euacuat, laboriose euacuat, aut euacuat plusquam oportet. Et facta euacuatione accidit interdum febris, dolor capitis, uertigo, debilitatio uisus, debilitatio stomachi, sitis, singultus, dolor stomachi, dysenteria, egestio sanguinea, tinesmos, lassitudo & debilitatio corporis; de quorum accidentium superuentu nullus admittitur, cum medicina qua fit talis euacuationis modus, malignitate & uenenositate participet, quia fortè aliter non educeret. Nō igitur mirum, si transeundo per os & membra nobilia, præfata accidentia subsequantur. Quæ autem fiunt linitione extremitatum, educunt superfluitates peccantes tantummodo & ægritudinem fouentes, siue sint a, siue b, educendo eas continue & successiue, die noctuq; donec corpus redditur mundum unica regione siue pluribus, quibus habilis & commodius tales superfluitates euacuari possunt. Et quamuis hi prænominati effectus & operationes ex tali modo euacuandi consequentes, reuera digna sint non minima admiratione, eapropter ut admirantium animus sedeat, erit innotescendum hos effectus & operationes non fieri
ui

ui medicinæ educentis illum humorem peccantem, sed
ui uirtutis expulsiuæ membrorum principalium, exper
gefactæ & irritatæ à qualitate linimenti ad expellendū
nocitiua superflua, ac si irascens incitaretur ut furiat:
opus enim naturæ præ alijs rationabilibus ualidius &
incolumius. Item innotescendū secundo, quod non ra
ro accidit uirtute exiccatiua linimenti quo fit prænomi
natus euacuandi modus, consolidatio ulcerum iam di
ctorum fieri, absq; ullo signo sensibili euacuationis: &
non ab re: exiccatis enim extremis partibus, exiccatur
totum corpus: sicuti in frigidatis extremis partibus, om
nes totius corporis partes in frigidantur. Accidentibus
uero timorosis ex hac linitione siue euacuatione appa
rentibus, illis succurrendum erit de facili, & hoc per re
motionem causæ extrinsecus applicatæ: quod nō fieri
cōtingit in euacuatione facta ui medicinæ assumptæ per
os. Et si quis mordaci dente de ulceribus in ore euenien
tibus ex linitione præfata, talem modum euacuandi ac
cusauerit, taceat, maiorum suorum documentis, dicen
tium in cura scabiei antiquæ & ulcerosæ disenteria pro
uocari: similiter in cura scrophularum, intestinorū ex
coriatione apostema scrophulosum curari: in passioni
bus oculorum posteriorem partem colli ignita ■ acu
& setone perforari: in magnis causis, ut in lepra, uene
na intrinsecus exhiberi, quod maius est. Quam miræ &
excellētis uirtutis existat in præfata ægritudine euacua
tionis modus linitione extremitatum administratus, ue
re, Non mihi si linguæ centū sint, oraq; centum, ferrea
uox, sufficienter enarrare possem. Sed pro posse nostro
debili hæc pauca de eius uirtute & operatione satis di
cta sint, hoc uno non omisso, quod tuum erit ex præfa
tis euacuandi modis unum in hac dura & sæua & ulti
ma ægritudine, quod magis cōcedens uideatur eligere,
& illum in infirmorum languentium subsidiū afferre.
Deueniens modo ad linitionis modum, dicatur quod
primo præparentur loca in quibus fieri habeat talis illini

tio, tali præparatione, quod fiat habilior uirtutis linimenti impressio, & cōsequenter effectus exoptatus facilior, uidelicet fomentando manus & pedes. Manus à cubitis & supra cubitos per quatuor digitos usq̃ ad palmam manus. Pedes à genibus & supra genua per quatuor digitos usq̃ ad plantam pedis decoctione hac, uidelicet: R. calamenti, origani, menthæ, ruthæ, marrubij, foliorū lauri, scabiosæ, lapatij acuti, fœniculi, ana manip. i. bulliant hæc in sufficienti quantitate aquæ usq̃ ad consumptionem tertiæ partis, & stufferentur membra prædicta omni sero circa causam horæ melancholiæ uergentem uersus horā phlegmatis, quum in tali ægritudine multum prædominetur phlegma humori melācholico admixtum, quod persuaderi potest ex dolore & angustia infestantibus & se mouentibus hora motus humorum peccantium. Nam patientes talem dispositionem ægritudinis incipiunt molestari à doloribus & angustijs circa casum horæ melancholiæ, continuando per totam horam phlegmatis, quia incipiunt molestari à uigesima siue uigesimasecunda hora, perdurando per totam noctem, quæ sunt horæ prædictorum humorum. His locis præparatis ad suscipiendas uirtutes linimenti, subsequenter ea pannis lineis calidis abstergantur, & deînu tu inungat infirmus per semetipsum loca fomētata, eo in loco calido sedente, utputa inter duos ignes, unguento in extremitatibus digitorum tepefacto, de quo infra. Inunctis his partibus fascientur loca illa cum fascia calida, supraposita prius stuppa cannabina, cōtinueturq̃ talis fasciatio donec cōtinuatur talis inunctio, & cōtinuetur talis inunctio usque ad diem quartam siue quintam inclusiue & fortè plus, donec dentes dolere inceperint, siue phlegmata per gingiuas notabiliter dissolui, siue superfluitates peccātes alia regione sensibiliter seu insensibiliter euacuari, & tunc à tali linitione desistendū erit. His autem apparentibus abstergantur & mudentur loca inuncta à tali linimento cum panno lineo rudi &

nouo

nouo, cauendo infirmum summopere à principio linitionis usq; ad finem curæ à frigore, ita quod non egrediatur domū donec cessabit fluxus phlegmatis & aliarum superfluitatū euacuatio; & ne prænominatus euacuandi modus in aliquibus casibus uideatur fallax & mendosus, erit attendendum, quod fortī ægritudine apparente, & medicamini tuo resistente, uirtute existente robusta satis, nō est absurdū totum corpus stuffari, & linitionem nostram usq; ad humeros & ilia fortē & dorsum terminari, subsequenter infirmum pannis calidis inuolutum in molli lecto collocari, & cum sacculis calefacti ordeī circundari. Et econtrā uirtute debili existēte & ægritudine infestāte, ab his iam dictis euacuandi modis erit desistendum, & à leuioribus pro eius cura procedendū, seu localibus appropriatis, de quibus infra, paliandum: quare æqualiter librando fortitudinem uirtutis & ægritudinis, & liniendi modum inter se, interdum tui honore, linimenti uenerationis conseruatione, infirmi utilitate, nō erit inutile. Et si quærat, quænam post talem inunctionem diætā competat, utrum subtilis & tenuis, an grossa: Respondeo mea sententia, ut suprà dictum est, cum effectus & operationes ex linitione ista consequentes nō fiant ui medicinæ educētis illum humorem peccantem, sed ui uirtutis expulsiuæ membrorum expergefactæ & irritatæ ad expellendum nocitiua à qualitate talis linitionis, ideo omni posse oportet naturam totius confortare & conseruare, ut confortata & uigorata fiat potētior in expellendo nocitiua superflua: & cum à re nulla præstantius & uelocius uirtus confortetur quàm à bono & laudabili cibo & potu, quare in casu erit æger cibandus cibarijs generatiuis boni laudabilis & nō putrescibilis chymi, uti carne gallinarum, caponum, pullarum iuuenū, hœdi lactantis, castrati iuuenis, perdicum, fasianorum, auicularum cum rostro subtili, ouis gallinarum coctis, præterquam elixis & frixis. Item potus eius sit uinum suauius quod haberi pos-

test sine admixtione aquæ. Tale autē uinum est naturæ amicissimum, & maxime uinum album subtile aromaticum, & ad bibendū suaue, & est de eo de quo sanguis & spiritus quasi nullo medio generatur. Ad pleniorē doctrinam euacuationis linitione extremitatum succedentis, cum incidentaliter in superioribus tactum sit de eius accidentibus unicuique intellectui pauorē inferentibus, & similiter de eorum cura per remotionē causæ extrinsecus applicatæ, erunt hæc cōsideranda, uidelicet quæ & quot sint talia accidētia : deinde cum quibus & qualibus ea curanda sunt. Accidentia connumerantur hæc, uidelicet dentium & gingiuarum dolor, gutturis asperitas & inflāmatio, phlegmatis ex gingiuis superflua euacuatio, fluxus phlegmatis ex gingiuis, ante tempus restrictio, phlegmatis non in suo tempore à gingiuis expulsio, masticationis cibi difficultas, uirtutis debilitatio, uentris constipatio, coloris faciei mortificatio. Primum itaq; accidens curetur cum succo absinthij & albo oui simul mixtis, ex quibus partes inunctæ inungantur, cureturq; ex lacte ouillo tepido ipsum os colluendo. Secundū accidens cum melle rosato, melle simplici, aqua ordeī, aqua lactis. Tertiū accidens castigetur cum bolo arm. dissoluto cum succo lanceolæ, & ex isto composito colluatur os, & eo inungantur loca inuncta prius, siue teneat in ore frigidam aquam seu succum solatri, & sic fiet restrictio fluxus. Quartum accidens cum masticatione staphidis agriæ, siue thapsiæ, hoc est piperinæ. Quintū uero accidens corrigat̃ cum fomentatione partium quæ prius fuerūt inunctæ, ex rore marino, saluia, bullitis in aqua. Sextū accidens cum diætā forbili ex bono brodio cōtuso, destillato, quibus si admisceant̃ cordialia nō erit inutile. Septimū accidens destruat̃ cum saccharo ro. buglossato, boraginato, cibis bonis & cordialibus, epithematibus cordialibus, electuarijs cordialibus, & potib. cordialib. Octauū uero accidēs cum clystere cōmuni, seu ex brodio pulli cū saccharo & uitellis ouorū

ouorū & sale, & utatur saccharo uiolato dum adest uen-
tris constipatio cum uirtutis debilitate. Nonū accidens
annihilet cum gummi arabico, axūgia urfi, oleo rosato,
ana, & misce totū cum pauco balsami, & inungant ma-
nus, facies, & tempora, & tunc reddet color naturalis
& pulcher. Et hæc breuiter de cura accidētū dicta sint.
Interroganti uero causam, unde est quod ex præfato li-
niendi modo fit secundū plurimū superfluitatū euacua-
tio per sputū; licet interdū per secessum, sudorē, & uri-
næ fluxū. Dicatur, quod existēte nō raro materia huius
ægritudinis à prædominio phlegmatis, natura sagax
regionem euacuationi phlegmatis, & maxime à capite
descēdentis, & similiter humoris cursu phlegmatis ex-
pulsi si quis fuerit, hanc non rebellem, uidelicet per spu-
tum, imō sibi solitam & familiarem experta est. Siue di-
catur, linitionem prædictā sui proprietate occulta den-
tibus & gingiuis nocere, & ea debilitare, qua parte de-
bilitata, fit in ea aggregatio superfluitatū ægritudinem
apostemosam constituentium, partim per uiam deflu-
xus, partim per uiam congestionis: cuius ægritudinis
apostemosæ materia coniuncta in aliquibus calore na-
turali, calori extraneo prædomināte suppurat; in non-
nullis calore extraneo calori proprio prædomināte cor-
rumpitur, & sic quicquid ab ea corruptione tangitur,
similiter corrumpitur: quare facta in eo loco solutione
continui, & porta, ex exitura siue putrefactione, debili-
tate adhuc procedente, ut res exigit, fit inde per sputum
ratione hac superfluitatum expulsio, & sic earum eua-
cuatio. Miror etenim in casu si ita est ex hac solutione ul-
cerosa phlegma non alteratū euacuari, assignata inter-
roganti hac causa. Nunc autem describenda erit ea li-
nimenti ex intensione nostra consolati descriptio, quo
inunctis extremitatibus est omnium membrorū princi-
palium corroboratiuū, membrorumq; illis deseruiens
tium confortatiuum, necnon membrorū quibus appli-
catur uigoratiuum, spiritus & animæ dilatatiuum, cum

clarum uirtutum sed expulsiuæ maxime, omniū membrorum ad expellendum nocitiua incitatum, superfluitatum peccantiū continue & successiue die noctuq̃ donec corpus redditur mundū unica regione siue pluribus educitiuū: R. laridi pulchri non rancidi gladio minutim rascati unc. viij. gariof. benzuin, ana drach. ij. cinamomi, nucis muscatae, storacis calamitæ, ana drac. i. s. corticum citri, croci, ana drach. ij. corticum paradisi drach. iij. euforbij scrup. iij. aquæ ros. unc. vi. ceræ albæ minutim incisæ, sed tempore æstatis, unc. s. lauetur lardo in aqua scabiosæ duabus uicibus continuè abijciendo aquam, deinde lauetur tribus uicibus cum aqua ros. optima eodem modo quo lotus fuit in aqua scabiosæ, continue illam aquam abijciendo, postea gariofili & alia suprascripta bene puluerizata cū lardone in aqua ros. infundantur per diem naturalē, postremo in uase duplici bulliant, utputa per balneum mariæ, obturato bene orificio uasis usq̃ ad consumptionē aquæ ros. per horam, ultimo per petiam lini subtilis colentur & infrigidari permittantur: deinde adde sibi de mercurio terrestri quantum infra describitur, in mortario ligneo ducto adeo ut minima pars mercurij tangat minimam partem suprascripti unguenti. Præparetur mercurius hoc modo: R. mercurij terrestris unc. iij. mercurij sublimati drach. ij. succi citrangulorum unc. s. fellis tauri, saliuæ hominis ieiuni q. s. subtilietur aliqualer mercurius cum sputo, deinde ponatur mercurius sublimatus in mortario, diligentissimeq̃ conteratur, addendo de succo citranguli & alijs suprascriptis: R. laridi ex intentione nostra præparati unc. vi. mercurij terrestris in naturam coelicolæ cōuersi unc. iij. misce, & fiat unguentum in mortario lapideo siue ligneo per diem integram conterendo, ita quod minima pars unius simplicis contingat minimam partem alterius. Forma una unguenti mercurialis substantiæ tenentis medium inter molle & durum, quod per me cerotum mercuriale denominatur,

natur, cuius officium & operatio erit membrum cui applicatur permaxime uigorare, & cunctas uirtutes principaliter membri læsi, & secundario membrorum quibus tale membrum alligatur irritare digestiuam & expulsiuam præ cæteris, quod unguentum administrandū erit hora prima qua ad infirmum perueneris, extensum super petia una capacitatis magnę, ita quod cōprehendat notabiliter de parte sana membri ulcerati ipsum ulcus ambiente, repleto ulcere prius lichinijs, faldellis emplastratis unguento de quo infra, quod continuandū erit donec locus penitus cōsolidatus fuerit, cuius descriptio talis est: R. linimenti suprascripti unc. iij. mercurij coelicolæ unc. ij. ceræ unc. ij. s. terebinthinę unc. s. Alteratur linimentum suprascriptum cum mercurio coelicola in mortario ligneo cum pistillo suo eodem modo quo supra: deinde dissolutis insimul cera & terebinthina in cazola ad ignem lentum, & ab igne depositis & quasi infrigidatis detur linimentum mercurio suprascripto admixtum, illius infundendo partem post partem. Forma una unguenti mercurialis quo lichinia & faldellæ emplastrentur, cuius officium & operatio erit ulcus à suis proprijs superfluitatibus emundare, & subsequenter non primaria sui intentione, sed secundaria carnem generare: Recipe laridi ex intentione nostra primaria præparati unc. vi. mercurij terrestris unc. iij. aluminis rochini usti drach. vi. corticum thuris pulverizati drach. iij. misce. Sint ista connumerata satis de unguentis & cerotis quæ ulceribus appropriata sunt. Et licet quamplura dicta incidentaliter tamen, in de unguentis mercurialibus uisa sunt, uerū id non absque ratione factum arbitrandum est, cum nonnulli ad pauca respicientes asserant curationem ueram & ratione comprobata iam dictorum malignorum ulcerum unguentis mercurialibus minime fieri posse, nec ea unguenta in humano corpore canonice administrari debere: qua de re ut præfata & alia clarius elucidentur,

Quæ

Quærendum erit & primo, utrum unguenta mercurialia pro curanda dispositione iam dicta & alijs in humano corpore administrari habeant? Pro quo dicendū quod sic, cum Galenus, Auicenna, Mesue, cæteriq; talibus usi fuerint, indiesq; cōmunis medicorum cœtus utatur etiam, & hoc inunctis pulsibus pro curanda scabiē. Et si dicatur quod in compositione unguentorum pro curanda scabiē mercurius non ingreditur, neq; administratur in tanta dosi, quemadmodum administratur in unguentis pro curandis ulceribus præfatis, in quibus dosi mercurij satis adaucta est: dicendum, quod sicut non est proportio æqualis inter scabiē & hanc ægritudinem ulcerosam, cum hæc ægritudo sit sæua, & ultima, & mali modi, sic non debet esse æqualis proportio mercurij in unguento quod administratur ad scabiē, & in unguento quod administratur ad iam dictam ægritudinem. Ultima quidem seu fortis ægritudo, fortibus seu ultimis indiget adiutorijs pro sui cura.

Quæraturs secundo, unde est quod unguenta mercurialia curant scabiē, & præhabitam ægritudinē, inunctis pulsibus tantummodo? Dicendū, quod curant scabiē & præhabitam ægritudinē, euacuādo materiam antecedentem eorum, sicuti dicitur à maioribus nostris de unguento experto ad scabiē ipsius Mesue.

Quæraturs tertio, propter quid est, & unde hoc accidat ex talibus unguentis talis euacuatio fieri eo modo quo dicitur? Dicendū, quod irritando sua qualitate expulsiuā morborum principalium, fit talis euacuatio. Inunguntur enim partes ualde & summe principalibus alligatæ, nervis, arterijs, & uenis magnis mediātibus, sicuti dicitur de unguento arthanite Mesue, quod expulsiuā intestinorum stimulando & irritando euacuat.

Quæraturs quarto, utrum linimento iam dicto quæcunq; ægritudo de repletionē curari posset, quum per nos tot & tanta de eius uirtute & operatione dicta sint? Dicendū quod sic, dummodo uirtus sit fortis, & ægritudo

do nō acuta, nec cum malis accidentibus in aliquo tempore sui proximi cōplicata. Et hoc ideo, cum de facili infirmus in tempore infestationis accidentium, & in principio paroxysmorū deficere posset, natura à tot & tantis infestata. Nōne unusquisq; magis se uno inimico notabiliter lædente potest se defendere, quàm à pluribus?

Quærat^r quinto, utrum membra principalia ex tali linitione ledantur? Dicendum quod non læduntur læsione quæ nō corrigi ac rectificari possit, quū causa possit abscindi & remoueri, quia se tenens ab extrinseco. Necnon quū possint applicari per intus & extra, principalia membra uigorantia & cōfortantia. Et adhuc natura à superfluitatibus exonerata non deficit postea in necessarijs, quia maxime in uigoratione principalium. Et sicuti dictum est, remisse lædūtur, quum mercurij qualitas satis sit refracta & cōsolata, si quis diligētissime compositionem nostram inspexerit, uti dicitur de scamonia in electuario succi ros, coloquintida, helleboro, agarico, turbit, & in alijs.

Quærat^r sexto, utrū tale medicamen uenenositate participet? Dicendum quod sic, refracta tamen.

Quærat^r septimo, unde est quod à talibus ulcerationibus absoluti, post aliquod tempus, utputa per annū, de nouo in ulcerationes incurrunt? Dicendum, quod non obseruato debito regimine in sex rebus nō naturalibus, multiplicatisq; superfluitatibus, & superueniente iterum causa ab extrinseco, tales iterum in ulcerationes incurrunt, sicuti accidit in alijs ægritudinibus particularibus, ut pleuresi; & uniuersalibus, ut febre. Cognitum enim est experimēto talem morbū esse cōtagiosū.

Quærat^r octauo, unde est quod in aliquibus casibus curatio redditur mendosa? nam illa ulcera uidētur quasi exiccari, & in breui tempore rescindi. Dicendum quod contingit ex ijs uidelicet quod nō facta fuerit euacuatio completa & sufficiēs, sed incōpleta & diminuta: quia diminute facta fuit illinitio, seu quod fortē infir-

mus exposuit se frigido aëri in tēpore euacuationis, unde materię antecedētes obturatis porositatibus & constipatis, non potuerūt exhalare & expirare, quare delegatæ ad locum debilem fuerunt causa recidiuæ.

Quærat nono, utrum inueniantur alia medicamina similem qualitatem habentia, ita quod ex eorum approximatione ad membra, inducant talem euacuationem; Dicendū quod sic, non tamen à natura præfati medicaminis denudata ualde, ut suffumigia: quædā enim administratio usitata culpari poterit: & causam considera: pertransit siquidem subtiliata substantia ingredientium suffumigij compositionē, immediate super principalia & eis deseruientia.

Quærat decimo, utrum unguentis mercurialibus eo modo quo dicitur utendum sit: constitutū enim est, quod nullo modo talia unguenta super principalibus applicanda sint, & cum irritando naturā membrorum principalium, irritatio talis nō possit fieri, nisi uirtus ipsius cadat super principalia, igitur nō eis eo modo utendum est. Dicendum, quod si cadunt super membra principalia, remisse tamē cadunt extremis partibus inunctis, & sic uirtus eorum ad principalia remisse accedit.

Quærat undecimo, utrum sit euacuandum repente, & multum, quemadmodū faciunt unguenta mercurialia, ut quamplures uerbo uno asserueret: Talis enim euacuatio fallax est & naturæ inimica: paulatina uero certa & uera. Dicendū quod talis euacuatio non est repentina, quare nō est fallax nec naturæ inimica. Fit enim talis euacuatio actione naturæ potentiam in materiā habentis, ut supponitur, & non medicinæ. Si namq; fieret actione medicinæ, tunc repentina & multa euacuatio esset fallax & naturæ inimica.

Quærat duodecimo, utrū huius ægritudinis ulcerosæ, & maxime cum dolore uigilia complicatæ, negligenda seu differenda sit curatio: Dicendum quod non. Nam dolore infestante, uigiliæq; & ægritudine (ut com
pertum

pertum est) contagiosa existente, indies totum corpus
 corrupta, maligna, seu uenenosa & ad euacuationem
 inobediente superflua materia inficitur, humores exa-
 cuuntur, innaturalis siccitas adducitur, & sic totum cor-
 pus dissolutum & consumptum redditur. Hæc & quan-
 tula & qualiacunque sint, pro uirili nostri ingenio, ut
 nostrorum desiderio scholasticorum satisfaceremus, ædia-
 dimus, quibus si hæc haud ingrata fore cognouerim-
 mus, licet credimus pro iunioribus utilia, nos
 ad maiora cœlis fauentibus ac-
 cingemur.

ANGELI BOLOGNINI DE
 VNGVENTIS LIBRI
 FINIS.

INDEX OPERIS.

- A**bsinthij decoctum quantum in morbo gallico conferat. pagina 185
- Absterfuorum unguentorum conficiendi ratio. 278.281
- Accidentia aegritudinem sequuntur.
- Accidentia unctiones comitantia. (115 181
- Actio cuiusq; rei à specie eam regulante prouenit. 59
- Aër quo pacto corrigendus. 22. 84.121
- Aeger ab aegroto quid differat. 25
- Aegrotis ea saepe usui sunt, quæ sanis incommodarent. 169
- Aegyptiaci ungueti descriptio. 283
- Affectus animi qui sint. 39.129
- Affectus animi morbos saepius conciliant. 39.128
- Agarici dosis & uires. 144
- Aggregatoris Lugdunen.error. 19
- Albotim glutinis effectus. 185
- Aloë unicū morbi gallici præsidium est. 185
- Aluus quomodo confortanda. 28
- Aluus quomodo quotidie cienda. 37
- Amygdalæ caput dolentibus incommodæ. 123
- Angelici pulueris conficiendi modus & effectus eius. 208
- Anodinorum enumeratio. 90. & 198
- Apostematis definitio. 239
- Apostematū aperiendi modus. 202
- Apostematum in morbo gallico contingentium ratio. 112
- Apostematum completa curandi ratio. 199.257
- Apostolorum unguentum quomodo fiat. 282
- Appetitus instaurandi ratio. 22
- Aquæ bonæ rectificatione non indigent. 222
- Aquæ male per decoctionē fiunt meliores. 222
- Aqua non nutrit. 223
- Aquæ oris & gutturis ulcera sanantes. 211
- Aqua per se assumpta in morbo gallico uehementer nocet. 126
- Aqua quomodo corrigenda. 124
- Aqua separans aurū ab argento quo pacto confici soleat. 208
- Arantia quæ & mala aurea. 22
- Arantia quæ & poma hesperidū. 32
- Argenti uiui definitio. 58
- Argenti uiui extinguēdi modus. 60
- Argenti uiui correctiua. 166.168
- Argenti uiui facultates. 55.57
- Argenti uiui temperatura. 94.97. 168.169.
- Argenti uiui uirtutes Galenus ignorauit. 59
- Argentum uiuum cur Mercurij appellationem nactum sit. 59
- Argentum uiuum quo pacto frigescaat. 168
- Argentum uiuum cur cæteris medicinalis in hac aegritudine præstantius sit. 94
- Argentū uiuum utrū in morbo gallico conueniat. 97
- Astro

INDEX OPERIS.

Astronomorū sentētia cōfutatur. 18

Aurei unguēti faciendi modus. 278

B

BAlnea num ad morbum gallicum
profligandum conserant. 184

Balnei uires. 184

Balnei conficiendi ratio quod morbo
gallico mire quadrat. 89

Balneum ab inunctionibus non con-
fert. 184

Basiliconis unguenti conficiendi mo-
dus. 278

Bilis flauæ signa. 100

Biliosi morbi gallici recens contracti
curandi modus. 32

Biliosi morbi gallici signa & curan-
di ratio. 29

Boraginis facultates. 85

C

Caliditas temperata confert omni
rei. 153

Capitaliū cerotorum descriptio. 281

Capitalis unguenti effectus. 285

Carduus Benedictus herba, quæ &
tunex. 55

Carnis callosæ seu duræ curandi mo-
dus. 258

Carnis mollis curandi ratio. 260

Carnis ostracosæ, callosæ & duræ,
curandi ratio. 283

Caro mollis ne in uulneribus genere-
tur, quomodo cauendum. 280

Caro quæ cauterio inusta est, quomo-
do curanda. 75

Caro supflua quomodo curāda. 261

Causæ morborum diligenter inqui-

rendæ sunt. 14

Causæ quotuplices sint, quemq; ordi-
nem obtineant. 80. 81

Cauterij efficacia & laus. 167

Cauterij potentialis conficiendi mo-
dus. 202

Cauterium super iuncturas nō est fa-
ciendum. Ibid.

Cauterij potentialis descriptio. 77

Cauterio operandi modus. 74. 75

Cerota quando applicanda. 285

Cerotorum conficiendi modus, eorū-
q; uariis effectus. 179. 210

Cerusæ conficiendi modus. 279

Cirurgiæ laus, partes, & antiqui-
tas. 236

Cirurgia in cura ulcerum quomo-
do administranda. 242

Cirurgia à uetustissimis quibusque
commendatur. 72

Cibi in morbo gallico conuenientes.
121. 221

Ciborum diuersitas uitanda. 34

Cibus quanto interuallo sit assumen-
dus. 36

Cibus quandoq; eadem die ter assu-
mi potest. 36

Cicatricem obducentia. 74

Cinamomi facultates. 123

Clystere lauatiuum. 183

Clystere lenitiuum. 86

Clysteris cōmunis descriptio. 292

Coitum Paulus Aegineta, qua ratio-
ne post repletionē cōmendat. 44

Coitus iuuenibus utilis. 43

Coitus nimij noxæ. 44. 45

INDEX OPERIS.

Coitus post repletionē noxius. 44
Coitus qua cautela exercendus. 93.
 129.214
Coitus quanto temporis intervallo re-
 petendus. 45
Coitus morbum gallicū patientibus
 planē est fugiendus. 129
Color malus carnis. 241
Comestionis commodū tempus. 125
Cōplexio mala ulceris quomodo cu-
 randa. 248.250
Cōdita pituitoso morbo gallico af-
 fectis conferentia. 35
Confortatiua capitis, pectoris, mem-
 brorum extremorū, uentriculi, &
 hepatis. 186.215
Confortandorū membrorū ratio. 90
Constipatio uentris quomodo meden-
 da. 183
Contagio quomodo in membris na-
 turalibus figatur. 106
Contagiosi morbi. 92
Cōualescētes ex morbo gallico quo-
 modo sese gerere debeant. 29
Cordiale unguentum. 215
Cordis confortatiua. 7.215
Cordis resocillandi modus. 27
Corpus quomodo in somno compo-
 nendum. 39
Corpus totū exiccari, extremis par-
 tibus exiccatis. 297
Corrosio quomodo curanda. 265
Coturnicibus non uescendum. 22
Curati à morbo gallico cur obeso-
 res reddantur. 118
Cucurbitularum usum Germani sæ-

pius commodum experiuntur. 52
Cucurbitularum utendi modus. 135.
 147
Cucurbitulae num melācholico galli-
 co morbo conferant. 52
Cucurbitulae loco uenæsectionis usur-
 pandæ. 25
Cucurbitulae in repletis prætermi-
 tendæ. 26
Cydonia mala quibus rebus commo-
 dent. 22

D

DAmasceni unguenti descriptio.
 210
Damascenum unguentum quomo-
 do conficiatur. 282
Decoctionum digestiuorum descri-
 ptiones. 135
Decoctiones maiorem efficaciam obti-
 nent quàm aquæ destillatæ. 45
Defensiuum commune. 273
Defensiuorum descriptio. 203
Defensiuia quandiu applicanda. 273
Defensiuorū unguentorum effectus
 & conficiendi ratio. 273
Dentes uacillantes quomodo corro-
 borandi. 51
Dentium & gingiuarū dolor quo-
 modo mitigandus. 292
Dies uigilijs, nox quieti nata. 39
Diætæ morbo gallico cōferētes. 218
Diætæ morbo gallico quæ in genere
 conueniat. 84
Diæteticæ autoritas. 84
Digestiua morbi gallici. 170
Digestiua dolorosis pustulis cōferen-
 tia

INDEX OPERIS.

tia. 131.154

Digestiuorum unguentorū effectus,
usus, & conficiendi modus. 275

Dolores ab argenti uiui usu proue-
nientes quomodo mitigandi. 195

Dolores acutissimi quid significant.
117

Dolores cur noctu plerunq; augean-
tur. 82

Dolores cur in iūcturis magis quā
in alijs locis multiplicentur. 98

Dolores in morbo gallico quomodo
appellandi. 96

Dolores morbi gallici cur noctu ma-
gis affligant. 112

Dolores quare post principium in-
unctionis augeantur. 96

Doloris causæ. 112

Doloris remedia. 90.196.252

Dolorum à quolibet ex quatuor hu-
moribus prouenientium signa. 82

Dormitio ieiuna noxia est. 38

E

Electuarium cordiale. 182

Electuarium ex ligno guayaco quo-
modo conficiatur. 160

Electuarium uires restaurans. 69

Elephantia à melancholico tantum
humore pendet. 14

Elephantia inueterata nō recipit cu-
rationem. 13

Elephantiam Galenus quomodo cu-
rauerit. 13

Elephantia due species. 12

Elephantia signa, definitio, ortusq;
10. 11

Elixamelius digeruntur quā assa-

122

Empericorum temeritas. 19

Emūctorijs repercussoria nequaquā
applicanda. 72

Epithema cordiale. 128.215

Epithymi decoctio & eius uires. 134

Euacuandi methodus. 130

Euacuatio num inter ungendum con-
ferat. 183

Euacuationum effectus uariis. 287

Excoriationum ulceratiuarum me-
dendi ratio. 195

Exercitijs quod tēpus in primis con-
modum sit. 37

Exercitiū gallico morbo affectis con-
fert. 23.128

Extremis morbis, extrema quoque
remedia adhibenda. 167

F

Faciei color malus & membrorū
quomodo corrigendus. 293

Fames nimia, itidemq; cibus, uitāda.

Fauces ulceratæ quomodo me- (36
dicandæ. 76.91

Febris cur quandoq; in morbo galli-
co contingat. 110

Fixuræ manūū quomodo medican-
dæ. 195.212

Fluxui sanguinis quomodo meden-
dum. 254

Fluxus qua ratione stringendus. 183

Fistularis ulceris curatio. 244

Fistulæ quomodo perscrutandæ. 240

Fluxus uentris remedia 182

Frigida & sicca non putrescunt. 95

INDEX OPERIS.

Fructus pituitoso morbo gallico laborantibus conferentes. 35

Fructus qui morbo gallico affectis conferant. 124

G

Gallici morbi origo et causæ. 7. 16

Gallici morbi curandi ratio. 119. 228

Gallici morbi à quouis ex quatuor humoribus pendentis signa. 9

Gallico morbo affecti qui difficulter sanentur. 117

Gallicus morbus à quouis humore fit
pag. 9

Gallico morbo affecti cur macrescāt.
109

Gallicus morbus calidus & siccus.

Gallicus morbus cum sola pituita non complicatur. 15

Gallicus morbus cur per os terminetur. 93

Gallicus morbus cur aliquādo insanabilis. 80

Gallicus morbus cur à pudendis incipiat. 93

Gallicus morbus cur quamsepiissime ex coitu contingat. 107

Gallicum morbum cur febris aliquādo comitetur. 110

Gallici morbi definitio. 78. 103. 111

Gallici morbi degestua. 87

Gallicum morbum euitare cupientibus, quid obseruandum. 92

Gallicum morbum elephantia sæpius insequitur. 11

Gallicus morbus ex quibus humoribus pendeat. 218

Gallici morbi ex sanguine pendentis signa & curandi ratio. 21

Gallici morbi intentiones curatiuæ.

Gallici morbi minera. 105 (83

Gallicus morbus non idem est quod Elephantia. 10. 13

Gallicum morbum non esse mentagram. 19

Gallicus morbus num ex solo coitu generetur. 17

Gallicus morbus olim multò fuit perniciosior. 20

Gallicus morbus quando per solam euacuationem curetur. 130

Gallico morbo qui magis obnoxij.

Gallici morbi signa. 82. 116 (83

Gallicus morbus sub una ægritudine continetur. 114

Gallicus morbus tum uetus tum recens curabilis est. 13

Gallici morbi victus ratio. 120

Gallicus morbus utrum semper per contagionem contrahatur. 104

Gaudij definitio. 42

Gaudij nimij effectus. 42

Germani cucurbitularum usum sæpius proficuum experiuntur. 52

Gingiuarum ulcera quomodo medenda. 50

Gradus simplicium quomodo colligendi. 151

Guaiaci aqua quomodo propinanda.

Guaiacum cum uino decoctum (64
ualentius redditur. 65

Guaiacum lignum & indicum idem. 63

Guaiacum lignum quo pacto oleum reddat.

INDEX OPERIS.

reddat. 64
 Guayaci propinatio quam uictus ra-
 tionem requirat. 66
 Gummositates & nodi quomodo cu-
 randi. 91. 180
 Gutturis inflāmatio & asperitas quo-
 modo lenienda. 292
 Gutturi ulcerato quomodo succur-
 rendum. 27. 211

H

Hepatis confortatiua. 216
 Hermodactylorum pulueris descri-
 ptio. 197
 Hircini unguenti descriptio. 213
 Humor in morbo gallico prædomi-
 nans. 107
 Humor in pustulis signa. 111
 Humor purus raro datur. 111

I

Indicum & guayacū idem est. 149
 Indicū lignum administrando, quæ
 obseruanda sint. 219
 Indicū lignum à quibus inuentū. 62
 Indicum lignum cur quandoq; inuti-
 liter bibatur. 164
 Indici ligni descriptio. 148
 Indici ligni electio. 63. 149
 Indicum lignū num antiquis cogni-
 tum fuerit. 149
 Indici ligni præsidio potius, q̃ per in-
 ediam morbus gallicus curatur.
 64. 163
 Indici ligni præparandi administran-
 diq; ratio. 153. 156. 224. 233
 Indicum lignū qua ratione in Hispa-
 nia assumatur. 226

Indicum lignū quanto tempore assu-
 mendum. 225
 Indici ligni temperatura & uires. 63
 150. 152
 Inediæ incommoda. 34. 163
 Inedia totum corpus æqualiter pur-
 gat. 162. 163
 Inguen splenis & iecinoris emissæ-
 rium est. 72

Inuentionis instrumēta sunt duo. 146
 Inuidia quid sit. 42
 Ira quid. 40
 Ira quid ab odio differat. 40
 Ira quas passiones causet. 41

L

Lac num in gallico morbo offeren-
 dum. 85
 Laurentius Frisius taxatur. 19
 Legumina morbo gallico obnoxijis
 mala. 123
 Lepre quatuor. 12
 Lichen morbus. 18
 Lignum Indicū quibus conferat, aut
 econtra. 16
 Liniēdo, quali diætæ insistendū. 291
 Linimēta cur per sputum euacuent.
 293. 296
 Linimenta pituitoso morbo gallico
 conferentia. 47
 Linimēta melancholico gallico mor-
 bo conferentia. 56
 Linimēta quādiu administrāda. 290
 Linitionum effectus in ulceribus ma-
 li modi. 288
 Linitionē quæ accidentia insequatur
 quāue ratione curanda sint. 292

INDEX OPERIS.

Linimentū quomodo superfluitates peccantes ex mēbris educat. 289

Linimenta utrum quamuis ægritudinem de repletionē pendentē curare possint. 296

Luxuriosi cur morbo gallico obnoxij. 118

Luxuriæ fœditas. 42

M

Mala qualitas an possit esse ægritudo. 81

Mala qualitas morbi gallici quomodo exacte sustollatur. 69

Martialis unguenti descriptio. 283

Masticationis difficultas quomodo corrigenda. 292

Mastichini unguēti descriptio & efficacia. 209

Maturatiua apostematum. 200

Maturatiuum emplastrum. 73

Medicinæ finis. 119

Medicinæ tres sunt partes. 21

Medicinæ per os assumptæ incommoda. 288

Medicamentū lenitiuū bilioso morbo gallico conferens. 30

Medicationis summa tribus rebus completur. 119

Medicorum Germanorū in exhibendo ligno Indico error. 16

Medicus uirtutem æque ac morbum considerare debet. 161

Mel rosatū, uel syrupus rosatus, mel linus aut geleniabin idem sunt. 133

Melācholia quo tempore diei moueri soleat. 290

Melancholiam purgantia. 53.54

Melancholici morbi gallici signa & medendi modus. 51

Melancholici cur non omnes morbo gallico obnoxij. 94

Membra quomodo ante linitionem præparanda. 290

Mentagra morbus. 18

Mētagra à gallico morbo differt. 19

Mercurius quō præparandus. 294

Mercurij seu argenti uiui uires. 57

Mercurij extinguendi modus. 60

Mercurialis unguenti, seu ceroti descriptio & effectus. 294.295

Mercurialia unguenta num commode in corpore humano applicari possint. 296

Mercurialia unguenta qua ratione scabiem curent. 296

Mercurialiū unguentorū conficiendi modus, effectus, ac utendi methodus. 287

Minera gallici morbi. 105

Minij unguentum. 280

Modus omniū rerū est optimus. 42

Morborum omnia genera cum gallico concurrunt. 9

Morbum gallicū aliqui elephantiam esse putant. 9

Mulieres morbo gallico citius quàm mares afficiuntur. 118

Mundificatiuum emplastrum. 73

Mundificatiuorū unguentorum conficiendi modus, effectus, & utendi ratio. 276

N

Nodi & gummositates quomodo curandi. 61

Odium

INDEX OPERIS.

O

O <i>Dium</i> quid sit.	41
<i>Odiū</i> ab ira quid differat.	40
<i>Odio</i> ira accenditur.	41
<i>Odorata</i> omnia calida.	151
<i>Odores</i> unde oriantur.	151
<i>Odores</i> boni citissime uirtutem re- staurant.	163.182
<i>Odores</i> membra principalia confor- tantes.	187
<i>Olera</i> morbo gallico affectis noxia.	123
<i>Oleū</i> ex ligno Indico quomodo pa- retur.	64
<i>Operationes</i> unde prodeant.	106
<i>Oris</i> dolor qua ratione sit mitigan- dus.	175
<i>Oris</i> nocumēto quomodo præcauen- dum.	97
<i>Oris</i> ulcera quomodo medicāda.	50
	180. 232
<i>Os</i> gall. morbo affectis cur foeteat.	
<i>Os</i> uentris quibus rebus robo- randum.	94 28
<i>Ossa</i> à corruptione quomodo defen- denda.	74
<i>Ossa</i> corrupta quomodo medicāda.	74.213.269

P

P <i>Alatum</i> ulceratū quomodo curan- dum.	76
<i>Panis</i> recocti descriptio.	67
<i>Patursa</i> qui et morbus gallicus.	78
<i>Pauli Aegineta</i> de coitu sentētia ex- plicatur.	44
<i>Pectoris</i> partes nequaquā inungen-	

da. 173.175

<i>Pharmaca</i> gallico sanguineo morbo conferentia.	25
<i>Pharmaca</i> solutiua.	88
<i>Pharmaca</i> solutiua in bilioso morbo gallico.	32
<i>Pharmaca</i> melācholiā purgātia.	53
<i>Pharmaca</i> tum digestiua, tum solu- tiua melancholico morbo gallico conferentia.	52
<i>Pharmacum</i> lenitiuum.	86
<i>Pharmacum</i> minoratiuum.	86
<i>Pharmacum</i> pituitam educens.	45
<i>Philosophica</i> aqua quomodo exhi- benda.	71
<i>Philosophica</i> aqua qua morbus gal- licus recens curatur.	70
<i>Pilæ</i> exercitij laus.	37.128
<i>Pilulæ</i> melancholiam purgātes.	54
<i>Pilularum</i> Indarum efficacia.	141
<i>Pilularum</i> uariarum descriptio.	141
<i>Pinguedines</i> quæ effectū in unguen- tis obtineant.	175
<i>Pisces</i> cur noxij.	35
<i>Pituitæ</i> signa.	101
<i>Pituita</i> ad iuncturas defluit.	15
<i>Pituitosa</i> materia quo pacto digeren- da.	45
<i>Pituitosi</i> morbi gallici signa, et cu- randi methodus.	33
<i>Pituitosis</i> agninæ carnes omnino fu- giendæ.	34
<i>Pituitoso</i> morbo gallico quæ uictus ratio congruat.	34
<i>Plumbeum</i> unguentū quomodo con- ficiatur.	279

INDEX OPERIS.

Poma hesperidū quæ & arantia. 32
Pomorum esus cur noxius. 124
Pomum artificiosum pituitosis confere-
 rens. 34
Potio qua morbus gallicus recens à
 quavis materia proueniens, perse-
 cte curatur. 61
Potus tēpore assūptionis ligni guaya-
 ci commodus. 221
Potus pituitosis commodi. 35
Precipitati præparatio & effectus.
Precipitatum & Mercurius (54
 extinctus, siue uiuum argentū ex-
 tinctum, idem sunt. 60
Prognostica circa morbū gallicum.
 83. 117
Pruritus remedia. 263
Puluis aromaticus in cibis ponendus.
Pustularum curandi ratio. 193 (85
Pustulæ morbi gallici cui rei propor-
 tionentur. 96
Putredinis factæ uel futuræ signa.
Putrefactionis curatio. 266. (241

Q
Qualitates simplicium quomodo
 examinandæ. 150
Quartanæ profligandæ secretū. 55

R
Rancor quid sit. 41
Recidiuæ morbi gallici uariæ. 114
Recidiua morbi gall. quomodo præ-
 cauenda. 214
Recidiuæ in morbo gall. causæ. 106
Recocti panis parandi modus. 67
Remedia cur aliquando in principio
 confrāt, postea autē nihil prosint.
 (95

Repletio ex comestione rarius con-
 tingens minus cæteris nocet. 123
Repletiones summopere fugiendæ
 sunt. 126
Resoluentia quāuis duriæ. 91. 199

S
Salsa omnia hepati nocent. 123
Sanguinei morbi gallici medēdi me-
 thodus. 21
Sanguinis fluxui quomodo medenda-
 dum. 254
Sanguinis missionis termini. 31
Sanguinis peccantis curatio. 249
Saniei corrodetis curādi methodus.
Saniei digestiua. 205 (248
Saniei grossæ ac subtilis mundifican-
 di modus. 277
Saniei grossæ & uiscosæ curandi ra-
 tio. 246
Saniei mundificatiua. 206. 209
Saniei subtilis curandi modus. 244
Sapores qui morbo gallico affectis
 conferant. 124
Scabiei conferens unguentum. 91
Scrofularum curandi modus. 202
Serpiginis medelæ. 263
Signa eorum quæ ulceris consolida-
 tionem impediunt. 239
Signa flauæ bilis. 100
Signa pituitæ. 101
Signa sanguinis. 99
Signorum ordo. 98
Sitis quomodo medicanda. 23
Sitis quo pacto post cibum reprimen-
 da. 36
Solutiua in morb. gall. 141. 155. 170
 Solutiuum

INDEX OPERIS.

Solutium in rotulis.	197	modo ea cōficiātur. 187. 188. 190
Somni capiendi ratio.	86	Sulphurati olei effectus & cōficien-
Somni immoderati effectus.	127	di modus. 56
Somni nocturni commoda.	39	Sulphur mire in morbo gallico con-
Somni prouocatiua.	183	fert. 185
Somni prouocandi ratio.	29	Syncopi quomodo succurrendū. 182
Somnus diurnus num in morbo gall.		Syrupi melancholico morbo galli-
conueniat.	164	co conferentes. 52
Somnus ieiunus noxius est.	38	Syruporum uariorum descriptiones
Somnus post concoctionē de die ma-		& uirtutes. 132
lus. 39		Syrupus bilioso morbo gallico cōmo-
Somnus qua lege à cibo capeffen-		dus. 31
dus. 38		Syrupus confortans cor. 189
Somnus quā lōgus esse debeat. 37		Syrupus ex ligno Indico confectus.
Somnus quo tempore diei capeffan-		224
dus. 127		Syrupus pituitosam materiam dige-
Sōnus supra uentrē incipiendus. 128		rens. 45
Sparadrapum quod per se morbum		Syrupus quo solo melancholicus gal-
gallicum delet. 61		licus morbus curari potest. 53
Spasmus & cōtractio membrorum		Syrupus sanguinem mūdificans. 25
cur quādoq; in morbo gallico con-		
tingat. 114		T
Spermatis retētio febrē quandoq; et		Tabidi quomodo inungēdi sunt.
alios noxios morbos generat. 43		Tempus comestioni commo-
Squamarū in manibus apparentium		dum. 125
ratio. 114		Timoris definitio. 41
Stipticitati uentris quomodo proui-		Timoris effectus. 41
dendum. 223. 162		Tormina intestinorum quomodo cu-
Stupefactiuis in morbo gallico ne-		randa. 233
quaquam utendum. 197		Tristitiæ definitio & effectus. 41
Sudatoria morbo gallico conferētia.		Tuberum iuduratorum curandi ra-
Suffitus in morbo gallico qui-	229	tio. 76. 91
bus conferant. 48		Tumorum medelæ. 176
Suffitus quomodo peragendus. 49		Tunex herba, quæ & carduus bene-
suffumigandi terminus. 189		dictus. 155
Suffumigijs qui curandi sint, quoq;		Tutiae unguentum seu diapompholi-
		con. 280

INDEX OPERIS.

V

Varix quid sit. 11 Venam secandi modus. 24 Venæ sectionis conditiones. 147 Venæ sectio quādo in morbo gallico conueniat. 31. 95. 144 Venæ sectionē in morbo gallico semper conferre. 31 Venæ sectio quibus, quōue tempore fugienda. 47 Venæ sectio in pituitoso morbo gallico superuacanna est. 46 Veneris usus quantum interualli postulet. 45 Ventriculus quo confortandus. 165 Ventris constipationi quomodo medendum. 293 Ventris leniendi modus. 235 Venus morbosus fugienda. 42 Verrucis quomodo medendum. 202 Victus ratio in assumptione ligni Indici 234 Victus tenuis morbo gallico affectis in primis conuenit. 161 Vigiliæ nimiae nocumenta. 127 Vina dulcia oppilant. 35 Vini intemperans usus quas noxas afferat. 125 Vinum quale in morbo gallico conferat. 124 Virgæ uirilis ulceratæ curatio. 92. 208. 212. 227 Virtus sæpe per se morbos euincit. Virtutis confortatiua. 172. (185 182. 292 Vitriolinū oleum quomodo compo-	natur. 202 Vlcus post apertionem quomodo curandum. 73 Vlcera quomodo ab his quæ eorum sanationem prohibent, muniri debeant. 203 Vlcera cur quandoq; sicca. 113 Vlcera quibus de causis sanationem quandoq; non recipiant. 204 Vlcera qualia in morbo gallico contingant. 113 Vlcera morbi gallici quomodo curanda. 164 Vlcerationes faucium quomodo curande. 92. 76 Vlceris definitio. 236 Vlcerum consolidationem quæ impediant. 236. 239 Vlcerū uestigia quomodo remouenda. 194 Vlcerum cauernosorum curandi ratio. 74 Vlcerum figuræ quomodo emendande. 204 Vlcerum curandi ratio. 194. 242 Vlcerum malignorum curandi modus. 287 Vnctiones melancholico gallico morbo conferentia. 56 Vnctionibus quātiſper inſistendū. 27 Vngendi commodius tempus. 186 Vngendi terminus. 172 Vnguenta quomodo administranda. 169. 171 Vnguenta ex argento uiuo cōfecta. num morbo gallico cōueniant. 165 Vnguenta

INDEX OPERIS.

Vnguēta qua ratione in corpore hu-	rentium, conficiendi modus. 163.
mano operentur. 179	171
Vnguēti egyptiaci uis. 50	Vnguētorum basis. 177
Vnguēti digestiui descriptio. 38	Vnguētum scabiei confrens. 91
Vnguēti uis quomodo reprimēda.	Vnguētum ad pustulas gallicas &
Vnguētis etiam quiū frigidi (174	ulcerosas cancrosasq;. 91
morbi sanantur. 179	Vnguētiū carni ustae confrens. 75
Vnguētorū conficiēdorū ratio. 27	Vomitū prouocandi ratio & esse-
Vnguētorum cōmunium enarratio.	ctus. 215
Vnguētorū enumeratio, eorū (272	Vomitū qua ratione conferat. 144
rumq; effectus. 174. 177	Vuluae ulceratae quomodo succurren-
Vnguētorum morbo gallico conse-	dum. 212

INDICIS FINIS.

Errata quae obiter irrepsērunt.

Pag. 20. uer. 2. parest, lege, potest. 21. 3. δ'ιατηλύν. 40. uer. ult. cap. XXX. lege, cap. 3. 41. 27. sympto. lege, typo. 49. 23. decindi, lege, decidi. 75. 14. rosacei omphacini. 91. 4. nitri, lege, nitri, &. uer. 5. libani, lege, olibani. uer. 23. uidelicet, lege, ualet. 97. 25. cōuenit, lege, inconuenit. 106. 17. thesir, leg. theysir. 116. 26. superantur, lege, suppurantur. 126. 26. intelligas, lege, intelliges. 131. 8. dele, non. uer. 24. non est, lege, nō, & est. 136. 9. coletur, lege, colētur. 148. 12. necessaria ad, lege, necessaria sunt ad. 149. 18. melior, lege, melius. 150. 8. sic, lege, sit. 152. 13. restrictiū, leg. cōstrictiū. 154. 12. endiuiarof. lege, endiuiarof. 200. 36. dele, de. 203. 6. cassia, lege, cazia. 226. 25. pura, lege, puram. 232. 1. alterius, leg. alternis. uer. 8. unc. octo, lege, drach. octo. 277. 28. saniei, lege, saniei. 280. 3. diapomphylicon, lege, diapompholicon. 288. 34. digna, lege, digni.

